

ชวนคุณร่วมสำรวจสถาปัตยกรรมในเกาะรัตนโกสินทร์ไปด้วยกัน

Storied
Structure

ติดเกาะ กับตึกเก่า

MUSEUM
Siam
CULTURAL
DISTRICT
2021

ติดเกาะกับตึกเก่า

Storied Structure:

Architectural awe of Old Town Bangkok

Message from National Discovery Museum Institute (Museum of Siam)

Today, many places with historical significance in Bangkok's Old Town have grown old with time - some have become deserted, some well-maintained, some repurposed, and some completely transformed to fit contemporary functions. These places from the past have a wealth of intriguing stories behind them, so it is crucial to preserve these history-rich places, which are considered cultural assets to our country.

Museum of Siam, the National Discovery Museum Institute, is housed inside one of the historical places in the Old Town. At the same time, Museum of Siam plays a role in presenting Thailand's social history, portraying stories of local communities, local wisdom, ways of life, and art and culture, through the form of a "discovery museum" which promotes fun learning which encourages its visitors to keep discovering more and use the knowledge in creative ways, while at the same time also promoting a life-long learning society in Thailand.

Museum of Siam has sparked the trend for learning space tourism, with an aim to inspire people to find out more about Thailand's historical and cultural places, illustrating those stories through various forms of art. Museum of Siam initiated Cultural District 2019: Art Festival to bring the old places in the Old Town area back to life, while also developing them into places where people can come and learn history. The Old Town area will thus become a living museum, and visitors can feel inspired and improve their creativity, using our country's cultural capital.

Meanwhile, the MRT Blue Line is now in use and passes through this area. In particular, Sanam Chai Station serves as a gateway to the cultural hub of Thailand. It is a good opportunity to promote this area and welcome Thais and foreigners to come explore this neighborhood, introducing them to a new learning experience in this historical area.

This guidebook is your personal compass that will take you to explore and experience important places in the past, some of which you are familiar with, and some unheard of. Museum of Siam has collected architectural information of more than 150 buildings in the Old Town, as well as their background and the evolution of Bangkok, in this **"Storied Structure"** guidebook for education, discovery, and tourism.

Rames Promyen
Director General of the National Discovery Museum Institute

สารจาก สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (มิวเซียมสยาม)

ปัจจุบันพื้นที่สำคัญที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในเกาะรัตนโกสินทร์หลายแห่งเริ่มเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา บางสถานที่ที่รกร้าง บางสถานที่ได้รับการพัฒนา ปรับรูปแบบการใช้งาน และเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งในอดีตพื้นที่สำคัญเหล่านี้มีทั้งเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจมากมาย อีกทั้งยังเชื่อมโยงกับบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นการอนุรักษ์พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

มิวเซียมสยาม สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ เป็นหนึ่งในสถานที่ประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งในพื้นที่ของเกาะรัตนโกสินทร์ และยังเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการนำเสนอประวัติศาสตร์สังคมไทย ถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชน ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ผ่านรูปแบบของพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้มีบรรยากาศการเรียนรู้อย่างรื่นรมย์ที่จะต่อยอดการเรียนรู้และนำไปพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนสนับสนุนให้เกิดกระแสของการท่องเที่ยวเชิงแหล่งเรียนรู้ ด้วยความตั้งใจที่จะปลูกกระแสของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์พื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศ ผ่านรูปแบบของการจัดทำกิจกรรมสร้างสรรค์ที่จะรวบรวมเนื้อหา ความรู้ และเล่าเรื่องราวผ่านงานศิลปะในแขนงต่างๆ มิวเซียมสยาม จึงได้จัดริเริ่มโครงการงานเทศกาลศิลปะเปิดเกาะรัตนโกสินทร์ (CULTURAL DISTRICT) ขึ้นเมื่อปี ๒๕๖๒ โดยมีมุ่งหวังที่จะพลิกฟื้นประวัติศาสตร์พื้นที่รอบเกาะรัตนโกสินทร์ และพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่งของประเทศ เสมือนเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต (Living Museum) รอบเกาะรัตนโกสินทร์ ผ่านรูปแบบการเผยแพร่และสร้างสรรค์ความรู้ ที่จะต่อยอดให้เกิดแรงบันดาลใจและการใช้ความคิดสร้างสรรค์โดยมีพื้นฐานของการนำทุนทางวัฒนธรรมของประเทศมาใช้ อีกทั้งในปัจจุบันมีการเปิดให้บริการของโรงไฟฟ้าสายสีน้ำเงินซึ่งมีเส้นทางผ่านพื้นที่แห่งนี้ โดยเฉพาะที่สถานีสนามไชยเป็นเสมือนประตูเชื่อมเข้าสู่พื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมอันสำคัญของประเทศอีกด้วย จึงนับได้ว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะส่งเสริมและเปิดพื้นที่ท่องเที่ยวแหล่งเรียนรู้สร้างสรรค์รอบเกาะรัตนโกสินทร์ให้แก่นักท่องเที่ยว และประชาชนชาวไทยได้เข้ามาสัมผัส และเปิดประสบการณ์ใหม่ในการเรียนรู้พื้นที่ประวัติศาสตร์สำคัญแห่งนี้

คู่มือการท่องเที่ยวเชิงแหล่งเรียนรู้ หรือ Guide Book จะเป็นเสมือนเข็มทิศที่จะนำพาทุกท่านไปสัมผัสและเปิดประสบการณ์ใหม่ไปกับสถานที่ประวัติศาสตร์สำคัญ ซึ่งบางสถานที่ที่เราทุกท่านรู้จักกันดี แต่ยังมีอีกหลายสถานที่สำคัญ ที่เราอาจไม่เคยรู้จัก หรือคุ้นเคยมาก่อน มิวเซียมสยามได้รวบรวมข้อมูล สถาปัตยกรรม อาคาร ในเกาะรัตนโกสินทร์มากกว่า ๑๕๐ อาคาร ที่มีประวัติความเป็นมาพร้อมทั้งเรื่องราวบอกเล่าพัฒนาการที่เปลี่ยนไปของเมืองในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ไว้ในหนังสือ **"ติดเกาะ กับ ติดเก่า"** เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษา เรียนรู้ และการท่องเที่ยวต่อไป

ราเมศ พรหมเย็น
ผู้อำนวยการสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

Storied Structure: Architectural awe of Old Town Bangkok

The Old Town part of Bangkok is a small area measuring only about 1,000 acres, protected by the City Wall and embraced by a moat. It has been the center of the Kingdom since Bangkok was established as the capital city.

It has been two centuries, and the Old Town, like everything else, cannot escape from change. Formerly a port town in the Ayutthaya era, it became the Kingdom's capital, and later a part of a busy metropolitan.

Let's take a look at what the Old Town has been through by looking at the buildings in it.

The architectural style of each era not only demonstrates technology evolution but also speaks volumes about the society and way of life at the time, both of which have continued to evolve over the past two centuries.

Architecture in the traditional Thai era: In the beginning, old traditions were maintained, and palaces and temples were the most significant.

Architecture in the Colonization era: In the second century, Siam interacted with Western countries, and we adapted and evolved into a more civilized version of Siam. The elite were into all things Western. New businesses emerged, and we saw schools, theaters, hospitals, military barracks, government mints, post offices, prisons, and cemeteries - these were all in Western-style buildings. The people of Siam lived in Western-style bungalows, and Western-style shophouses popped up along our roads.

Architecture in the Modern era: Things were simplified as we entered the post-industrial revolution era which brought major political changes.

Architecture in the Cold War era: The US came into power and became a role model. The city center began to lose its significance, and later became just the Old Town as gentrification emerged in other neighborhoods.

Architecture in the contemporary era now: Bangkok is the dream destination for travelers around the world, and people start to yearn for the past and come back to the Old Town. Old buildings are restored and repurposed. The Old Town area becomes a magnet once again.

Architectures in the Old Town Bangkok are where the East and the West mix, and the old and the new mingle. They show us that Bangkok is not deterred by changes, and will continue to evolve over time.

ติดเกาะกับตึกเก่า

เกาะรัตนโกสินทร์ หรือย่านเมืองเก่าของกรุงเทพฯ ของเรานั้น คือพื้นที่เล็กๆราว ๔ ตารางกิโลเมตร ภายในกำแพงเมือง มีคูน้ำล้อมรอบอีกชั้น

เป็นศูนย์กลางของพระนครมาตั้งแต่ตั้งกรุงแล้ว

กาลผ่านไป เกินกว่า ๒ ศตวรรษ เกาะเมืองแห่งนี้ย่อมหนีการเปลี่ยนแปลงไปไม่พ้น

จากเมืองหน้าด่านของอยุธยา สู่นครศูนย์กลางราชอาณาจักรสยาม และมหานครอันไกลโพ้นในปัจจุบัน

ลองมาดูซิว่า เมืองเก่าที่เราคุ้นเคยพบเจออะไรมามาก โดยมองผ่านงานสถาปัตยกรรมที่ปลูกสร้างกันในเกาะรัตนโกสินทร์แห่งนี้

ยุคของงานสถาปัตยกรรม นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงรูปแบบของตึก และเทคโนโลยีของการก่อสร้างอาคารที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว

ยังแสดงถึงสภาพสังคมและการใช้ชีวิตของคนเมืองกรุง ที่ผันแปรไป ตลอด ๒ ศตวรรษที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดี

สถาปัตยกรรมยุคไทยประเพณี ในช่วงศตวรรษแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อเรายังคงดำรงอยู่ในสังคมจารีต มีวัดกับวังเป็นสิ่งสำคัญ

สถาปัตยกรรมแบบฝรั่งในยุคจักรวรรดินิยม ในช่วงศตวรรษที่สองของกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อเราต้องเผชิญหน้ากับชาวตะวันตก เราปรับตัวไปเป็นราชอาณาจักรสยามโฉมใหม่ มีความศิวิไลซ์ ชนชั้นนำเริ่มเห่อฝรั่ง พร้อมกับการเข้ามาของกิจการแบบใหม่ที่เรายังไม่เคยรู้จักมาก่อน เราเริ่มมีโรงเรียน มีโรงละคร โรงพยาบาล โรงทหาร มีโรงงานผลิตเหรียญ มีไปรษณีย์ มีคุก มีสุสาน ล้วนเป็นตึกแบบฝรั่งทั้งสิ้น เรากลับมาอยู่กับวิถีชีวิตแบบฝรั่ง ริมนถนนสร้างตึกแถวก็เป็นแนวฝรั่งด้วยเช่นกัน

สถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์น รูปแบบลดทอน เรียบง่าย สะท้อนสภาพสังคมสมัยใหม่หลังปฏิวัติอุตสาหกรรม อันนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงใหญ่ทางการเมือง

สถาปัตยกรรมยุคสงครามเย็น ที่มีอเมริกาเป็นผู้นำและต้นแบบ เกาะรัตนโกสินทร์เริ่มถูกลดบทบาทลง กลายเป็นเพียงย่านเมืองเก่า ด้วยความเจริญเคลื่อนตัวไปยังที่อื่น

สถาปัตยกรรมร่วมสมัยในวันนี้ ยุคที่กรุงเทพฯ เป็นจุดหมายของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก เริ่มมีการโยกย้าย กลับเข้ามาสู่เมืองเก่า ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์อาคารเก่าเพื่อหน้าที่ใช้สอยใหม่ ย่านเมืองเก่ากลับมาหอมหวานอีกครั้ง

สถาปัตยกรรมในเกาะรัตนโกสินทร์นี้เอง ที่ที่ตะวันออกพบตะวันตก ความเก่าพบความใหม่ บอกให้เราเห็นว่า กรุงเทพมหานครแห่งนี้ไม่เคยหยุดนิ่งต่อการเปลี่ยนแปลง และจะเจริญเติบโตต่อไปไม่หยุดนิ่ง

ชวนคุณมาลอง “ติดเกาะกับตึกเก่า” กัน

สารบัญ I contents

A			B			C			E		
วิมานพระอินทร์ ตึกไทยในวังหลวง			วัดเก่าก่อนตั้งกรุง			สยามใหม่ ศิวไลซ์สายฝรั่ง			ผู้ดีเดินตรอก		
A01	พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหฬรายพินาม	11	B01	ศาลาการเปรียญวัดโพธิ์	39	C01	หอนาฬิกาพระที่นั่งภูวดลทิศในย	77	E01	บ้านพระศรีสาคร	119
A02	พระที่นั่งสนามจันทร์	13	วัดใหม่ครั้งตั้งกรุง			C02	สวนสราญรมย์	78	E02	บ้านลับ หลังร้านนม	120
A03	พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท	14	B02	วัดพระแก้ววังหลวง	40	C03	พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท	80	E03	บ้านร้อยปี ตรอกตึกดิน	121
A04	พระที่นั่งอภรณ์ทิโมกข์ปราสาท	16	B03	วัดสุทัศนเทพวราราม	44	C04	หอคองคาเดีย	82	E04	บ้านละครไทยศิริ	122
A05	พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท	17	วัดน้อยใหญ่ในรัชกาลที่ ๓			C05	สุสานหลวง วัดราชบพิศ	83	E05	บ้านจกเกษม	123
วิมานกษัตริย์องค์ที่สอง ตึกไทยในวังหน้า			B04	วัดพระเชตุพน	47	C06	โรงทหารหน้า	86	E06	บ้านเขียว ตรอกตึกดิน	123
A06	พระที่นั่งพุทธโธสวรรย์	20	B05	วัดพระแก้ววังหน้า	58	C07	โรงเรียนนายทหารสราญรมย์	88	E07	บ้านพระยาริเศษสงคราม	124
A07	พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย	22	B06	วัดราชนัดดา	59	C08	โรงสุกลสุนันทาลัย	90	E08	บ้านพวงศ์	124
A08	พระที่นั่งคิวโมกข์พินาม	23	ศิลปะลูกผสม พระราชนิยมในรัชกาลที่ ๓			C09	ตึกยาว โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย	92	E09	บ้านหลวงสุนทรนุรักษ์ (บ้านวรรณโกวิท)	125
A09	ศาลาส่าราญมูขมาตย์	24	B07	วัดบวรนิเวศวิหาร	63	C10	คุกมหันตโทษ	94	E10	บ้านพระวิทยานูวัติการ (บ้านมะเฟือง)	126
A10	ศาลาลงสร	24	B08	วัดเทพธิดาราม	67	C11	โรงช่างปั้นลัทธิการ	96	E11	บ้านหลวงบรรสรวิชาฉาน	126
บ้านพี่เรื่อนน้อง วังหลวง VS วังหน้า			B09	วัดเทพธิดาราม	67	C12	โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ	98	E12	บ้านขุนประเสริฐทะเลเบียน	127
เหล่าเก่าในขุดใหม่ ตึกใหม่ไทยประเพณี			วัดโสมใหม่ในรัชกาลที่ ๔			C13	กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์	99	E13	บ้านหมอมหวาน	128
A11	ศาลหลักเมืองกรุงเทพ	26	B10	วัดราชประดิษฐ์	70	C14	สถานีตำรวจนครบาลพระราชวัง	100	E14	บ้านหมอมพิน นุณยะรัตเวช	129
A12	พระที่นั่งลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์	27	วัดไทยสไตล์ฝรั่ง			C15	อาคารกระทรวงพาณิชย์	101	E15	บ้านขุนทรงสุภาพ	130
A13	พระที่นั่งสันติชัยปราการ	28	B10	วัดราชบพิศ	72	ตึกฝรั่ง วังเจ้านาย			E16	บ้านเทพทับ	132
ท้องพระโรงแบบไทย วังเจ้านายใช่จะเวอร์วัง						D01	พระที่นั่งอิศเรศราชานุสรณ์	105	E17	บ้านพระยาพิทักษ์เทพมณเฑียร	133
A14	ตำหนักแดง	30				D02	พระราชวังสราญรมย์	107	E18	บ้านหลวงสวัสดิ์วรฤทธิ	134
A15	ท้องพระโรงวังท่าพระ	31				D03	วังวรารณ	109	E19	บ้านขุนวิสุทธิสมบัติ	134
A16	ท้องพระโรงวังบ้านหม้อ	31				D04	วังกรมพระสมมตอมรพันธุ์	111	E20	บ้านพระยาอรุณวิรัชวาทเศรณี	135
A17	ท้องพระโรงวังท้ายวัดพระเชตุพนฯ	32				D05	ตำหนักหม่อมเจ้าจรัสศึกดี	112	E21	บ้านผ่านฟ้า	136
รั้วรอบขอบเมียง						D06	วังมะลิวัลย์	113	E22	บ้านปุระเกษตร	137
A18	ป้อมพระสุเมรุ	34				D07	วังจักรพงษ์	114	E23	บ้านพระยามหาวิจิตรมณตรี	138
A19	ป้อมมหากาฬ	35				D08	ตำหนักเพชร วัดบวรนิเวศวิหาร	115	E24	บ้านพระยาอาหารสุรศิลป์	139
A20	กำแพงเมือง ประตูพระนคร	35							E25	ร้านอาหารนัมเบอร์วัน	138
A21	หอกลอง	36									
A22	เกย	36									

F

คนนอกเดินถนน	
ตึกแถวชั้นเดียวแบบจีน	142
F01 ตึกแถวถนนดินสอ	
F02 ตึกแถวตรอกสะเต๊ะ	
F03 ซากตึกแถวชั้นเดียว	
F04 ตึกแถวซอยสุชา	
ตึกแถวแนวปิ่น	143
F05 ตึกแถวถนนบำรุงเมือง	
F06 ตึกแถวประตูผี เชียงสะพานสมมตอมรรค	
F07 ตึกแถวถนนแพร่งนาราย	
F08 ตึกแถวตรงข้ามแพร่งนาราย	

ตึกแถวรุ่นพิมพ์นิยม	144
F09 ตึกแถวย่านแพร่งภูธร	
F10 ตึกแถวซอยสระสรอง ลงท่า	
F11 ตึกแถวถนนตะนาว	
F12 ตึกแถวถนนจักรพงษ์	

ตึกแถวแนวฝรั่ง	
F13 ตึกแถวถนนเจริญกรุง	145
F14 ตึกแถวเชิงสะพานมอญ	145
F15 ตึกแถวซอยพระยาศรี	146
F16 ตึกแถวสี่กั๊กพระยาศรี	146
F17 ตึกแถวบ้านหม้อ “บุคคลิกย์”	147
F18 ตึกแถวบ้านหม้อ	147
F19 ตึกแถวหน้าพระลาน	148
F20 ตึกแถวท่าช้าง	148
F21 ตึกแถวท่าเตียน	148

ตึกแถวกันสาด ค.ส.อ.	149
F22 ตึกแถวถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวร	
F23 ตึกแถวถนนพระสุเมรุ ย่านผ่านฟ้า	
F24 ตึกแถวถนนตะนาว แยกคอกวัว	
F25 ตึกแถวโค้งถนนพระอาทิตย์	

ตึกแถวหลังคาลาดฟ้า	
F26 ตึกกลมลูกโลก	150
F27 ตึกวทรพรต	150
F28 ตึกคึกคัก	150
F29 ตึกฟ้าซาล (ห้าง อี. แอม. กาดิบ)	151
F30 ตึกแถวโค้งเสาชิงช้า	151
F31 ตึกแถวถนนจักรเพชร	151
ปากทางเข้าสะพานหัน	

G

ไทยใหม่ รัฐกันสมัยสุดโมเดิร์น	
G01 ตึกใหม่กรมพระสวัสดิวัตน์วิศิษฏ์	153
(ทำเนียบท่าช้าง)	
G02 สุขุมลาอานามัย	154
G03 สะพานพระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลก	155
G04 โรงมหรสพหลวง ศาลาเฉลิมกรุง	157
G05 โรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช	160
G06 ตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	161
และการเมือง	
G07 อาคารศาลยุติธรรม	163
G08 อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย	165
G09 อาคารพาณิชย์ริมถนนราชดำเนินกลาง	167
โลลิต้าในทศลับ	168
วิทยาศรมและศึกษากันท์	168
โรงแรมสุริยานนท์	169
ตึกไทยนิยม	169
อาคารรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย	170
อาคารตรงสี่แยกคอกวัว	171
โรงแรมรัตนโกสินทร์	171
G10 อาคารสโมสรราชภัฏสุราษฎร์	172
G11 ตึกกลาง โรงเรียนเพาะช่าง	173
G12 โรงละครแห่งชาติ	174
G13 ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร	175

H

เมืองเก่ากับตึกใหม่ ในยุคอเมริกันจ๋า	
H01 อาคารกรมประชาสัมพันธ์หลังที่สอง	176
H02 ห้างไนติงเกล	178
H03 อาคารคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี	179
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์	
H04 ธนาคารกสิกรไทย สาขานนมหาไชย	180
H05 อาคารสำนักงานและคลังสินค้า มาสด้า	181
ถนนมหาไชย	

I

ตึกร่วมสมัย ไทยแบบใหม่	
I01 หอไตร วัดมหาธาตุ	182
I02 ทาวน์เฮ้าส์เชิงสะพานพระปิ่นเกล้า	183
I03 ตีโอลด์สยามพลาซ่า	183
I04 หอสมุดปรีดี พนมยงค์	184

J

ตึกเก่า ในวันใหม่	
J01 เดอะภูธร	187
J02 ๑๙๐๕ เซอร์เทจ คอร์เนอร์	187
J03 เดอะเนเบอร์ฮูด	187
J04 ร้านฟาร์มทูเทเบิลโฮสต์เฮ้าท์	188
J05 ร้านแมคโดนัลด์ สาขาราชดำเนิน	188
J06 หอคิลปี่ร่วมสมัยราชดำเนิน	189
J07 หอสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร	190
J08 โรงแรมเชจู	190
J09 วิลล่าเดอะพระนคร	192
J10 สวนลอยฟ้าเจ้าพระยา	193

K

ก.ท.บ. เมืองสหประชาชาติ	
K01 มัสญิดจักรพงษ์	194
K02 มัสญิดบ้านตึกดิน	196
K03 ครุฑวราศรีครุฑสิงห์สภา	197
K04 เทวมันทีร์ (วัดเทพมณเฑียร)	198
K05 ศาลเจ้าแม่ตะเคียนทอง	198
K06 สุสานญี่ปุ่น	199
K07 นครวัดจำลอง	199
K08 ตึกถาวรวัตถุ	200
K09 อนุสาวรีย์ทหารอาสา	201
สงครามโลกครั้งที่ ๑	

L

ตึกเก่าไป ตึกใหม่มา	
L01 พลับพลาสูง วังหน้า	203
L02 วังบูรพาภิรมย์	204
L03 ห้างแบดแมน แอนโก	205
L04 ตึก บี. กริม ที่สามยอด	206
L05 โรงละครปรีดาลัย	207
L06 ตลาดนั่งเมือง	209
L07 ห้าง บี. กริม หน้าวังบูรพา	210
L08 อาคารห้วมมส์แยกคอกวัว	210
L09 ศาลาเฉลิมไทย	211
L10 อาคารศาลสถิตย์ยุติธรรม	212
L11 อาคารศาลฎีกาหลังเก่า	212
L12 ห้างสรรพสินค้านิวเวสต์	213

ประตูเก่าเล่าเรื่อง	214
ประตูเมืองพระนคร • ประตูผี • ประตูช่องกุด	
• ซากประตูวังกรมหลวงจักรเจษฎา • ซุ้มประตูวัดโพธิ์	
• ซุ้มประตูวัดราชบพิธ • ประตูพิฆานไชยศรี • ประตูวัง	
สรรพศาสตร์ • ประตูเหล็กหล่อ สวนสราญรมย์ • ประตู	
คฤหาสน์ท่านเจ้าคุณอิศรเสนา • ซุ้มประตูบ้านหลวง	
ศิลป์ประสิทธิ์ • ซุ้มประตูภายในชุมชนหลังวัดราช	
นัคดา • ประตูบ้านขุนวิสุทธินสมบัติ • ซุ้มประตูบ้าน	
พ.ท. ยวง เจริญจันทร์	

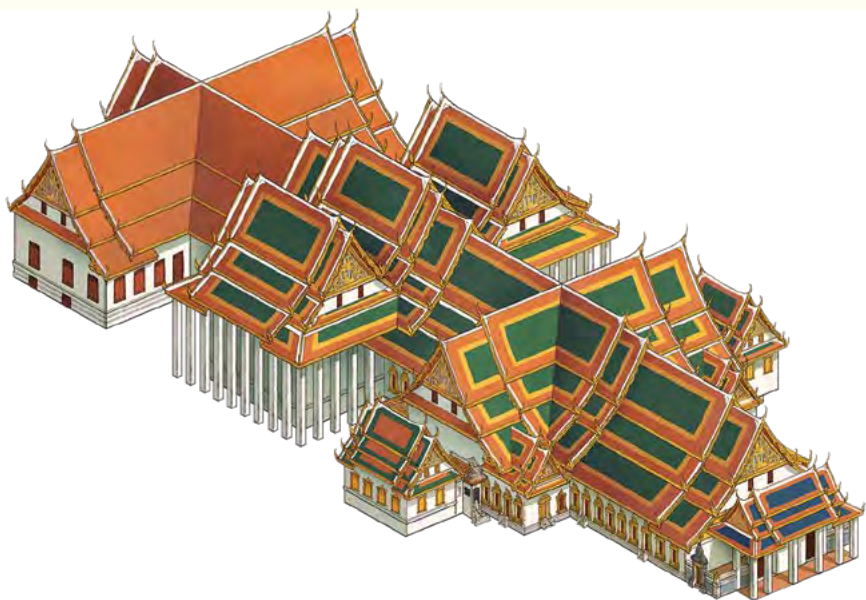
วิมานพระอินทร์ ตึกไทยในวังหลวง

Architectural Traditions of the Grand Palace

เมื่อครั้งแรกสร้างกรุงเทพมหานครเป็นราชธานีแห่งใหม่นั้น หัวใจสำคัญของพระนครก็คือ “พระบรมมหาราชวัง” ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของความศักดิ์สิทธิ์ และแสดงถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ คำว่า “กรุงเทพมหานคร” หมายถึง “พระนครอันยิ่งใหญ่ดุจเมืองแห่งเทพ” ซึ่งเทพในที่นี้ก็คือ พระมหากษัตริย์ ผู้ทรงเปรียบพระองค์เป็นดังพระอินทร์ วังหลวงที่สร้างขึ้นใหม่นี้ จึงเป็นเสมือนภาพจำลองของวิมานพระอินทร์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั่นเอง

When Bangkok was first established as the new capital of Thailand, the heart of the city was the Grand Palace, which was central to the king's absolute power as the king was likened to Indra, a god.

The newly built Grand Palace was thus constructed to emulate Indra's heavenly home.

พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มโหฬารยพیمان AOK

ไม่ว่าใครก็ตามที่มีโอกาสได้เข้าไปในพระบรมมหาราชวัง หรือกระทั่งผู้ที่สนใจศิลปสถาปัตยกรรมโดยเฉพาะ ไม่อาจพลาดการชมพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยไปได้ ถือเป็นอาคารที่สำคัญหลังหนึ่งในพระบรมมหาราชวัง

ตัวพระที่นั่งเป็นอาคารท้องพระโรงแบบจารีตที่ใช้สำหรับพระมหากษัตริย์เสด็จฯ ออกขุนนาง ออกมหาสมาคม และประกอบพระราชพิธีสำคัญต่างๆ มาตั้งแต่อดีต และยังคงใช้งานมาจวบจนทุกวันนี้

สันนิษฐานว่า ในสมัยรัชกาลที่ ๑ ครั้งเริ่มสร้างนั้น ยังเป็นโถงโล่ง ไม่มีฝ้าผนัง

ต่อมาได้ก่ออิฐถือปูนกันผนังขึ้นเพิ่มเติมในสมัยรัชกาลที่ ๓

Amarin Winitchai Throne Hall in the Grand Palace was constructed in the reign of King Rama I-III (late 18th century - early 19th century). The Throne Hall followed traditional Thai architecture and has long been used for the king's royal duties and prestigious royal ceremonies, up until today.

หลังคาของพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มงด้วยกระเบื้องเคลือบสีเขียวเป็นหลัก ที่ขอบหลังคา มงด้วยสีส้ม แล้วตัดเส้นระหว่างทั้งสองสีด้วยกระเบื้องเคลือบสีเหลือง ที่เรียกว่า “ลวดสีเหลือง” สำหรับท้องพระโรงส่วนหน้าที่สร้างในแนวขวางนั้น มงด้วยกระเบื้องหลังคาสีขาวหรือสีน้ำเงินเข้ม เนื่องจากเป็นการต่อเติมขึ้นมาภายหลังในสมัยรัชกาลที่ ๔

เรื่องเล่าชาวเกาะ

มุงกระเบื้องล็กสี

การมุงกระเบื้องเคลือบสีของพระที่นั่งในวังหลวงนั้น เรียกว่า “มุงล็กสี” เป็นการมุงกระเบื้องหลังคาด้วยสีหนึ่งเป็นหลัก แล้วขัดด้วยกระเบื้องอีกสีหนึ่ง (ซึ่งมักเป็นคู่สีตรงข้าม) โดยกระเบื้องเคลือบที่ใช้มีอยู่ด้วยกัน ๕ สี คือ สีเหลือง สีส้ม สีเขียว สีขาว (น้ำเงินเข้ม) และสีน้ำตาลแดง แต่ส่วนใหญ่มักใช้สีส้ม สีเขียว และสีขาวเป็นหลัก ตามด้วยการใช้สีรองตัดเส้น หรือล้อมเป็นกรอบ โดยมีทั้งแบบมุงล็กสี ๒ ชั้น และล็กสี ๓ ชั้น เช่นหลังคาพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยองค์นี้

A01 Amarin Winitchai Throne Hall
The Grand Palace, Na Phra Lan Rd.
8.30am-3.30pm
02 623 5500 / 02 623 5499
www.royalgrandpalace.th
Not Open to the Public

The Throne Hall is a vast space, big enough to fit a large number of people. At the center is a throne, placed under a nine-tiered royal umbrella, symbolic of the king. On the far end of the hall is another throne. Both thrones have been meticulously crafted as they were intended for royal ceremonies.

Outside, the gables of the building feature carving of Indra residing above his palace.

ห้องพระโอรส

เนื่องจากพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ใช้เพื่อเป็นห้องพระโอรส ดังนั้นพื้นที่ภายในจึงต้องสามารถรองรับผู้คน ทั้งพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางต่างๆ เป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้จึงสร้างให้เป็นห้องโถงขนาดใหญ่ เพื่อให้เหมาะสำหรับเป็นที่ประชุมชนนั่นเอง

พระที่นั่งบุษบกมาลา

ที่ด้านท้ายสุดของห้องโถง เป็นที่ตั้งของพระที่นั่งบุษบกมาลา มหาจักรพรรดิพิฆาน ตัวบุษบกเป็นทรงปราสาทยอดแหลม ใช้เป็นพระราชบัลลังก์สำหรับพระมหากษัตริย์เสด็จฯ ขึ้นประทับ ในงานมหามงคลต่างๆ

พระที่นั่งพุดตาน

พระที่นั่งพุดตานกาญจจินสาลง ตั้งอยู่ด้านหน้าบุษบกมาลา ภายใต้พระนพปฎลมหาเศวตฉัตร เป็นพระราชอาสน์ที่ประทับของพระเจ้าอยู่หัวในทางพระราชพิธีสำคัญต่างๆ

เสา

เมื่อแรกเริ่มก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๑ ใช้เสาไม้กลม ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้ก่ออิฐหุ้มเสาไม้เดิมจนกลายเป็นเสาทรงเหลี่ยมขนาดใหญ่ ตลอดจนมีการเขียนลวดลายเลียนแบบผ้าถุง โดยมีห้องผ้าเป็นลายดอกไม้ ส่วนหัวเสาและโคนเสาคือ เชิงผ้า เขียนเป็นลายกรวยเชิง

คอสอง

คานที่วางพาดระหว่างหัวเสาเหล่านี้ เรียกว่า "คอสอง" ทำหน้าที่ในการรับน้ำหนักโครงสร้างหลังคาหน้าจั่วให้ถ่ายลงมาสู่ตัวเสา

คอสองคือผนังก่ออิฐเสริมขึ้นที่ด้านบนของคานไม้ที่พาดระหว่างหัวเสา เพื่อเพิ่มความแข็งแรง (เป็นที่มาของการเรียกคอสองกันว่า เครื่องก่อห้องไม้)

จากการใช้คานไม้นี้เอง ทำให้มีข้อจำกัดเรื่องความยาว และน้ำหนักที่สามารถแบกรับได้ จะสังเกตเห็นได้ว่าช่วงเสาคองพระที่นั่งนี้จึงค่อนข้างถี่

นอกจากนี้แล้วยังมีการเขียนภาพเทพชุมนุมตกแต่งบริเวณผนังตรงคอสองนี้อีกด้วย

พู่

พื้นภายในพระที่นั่งปูด้วยหินอ่อนในแนวทแยง เพื่อช่วยพรางตาให้ห้องพระโอรสแลดูกว้างขวางใหญ่โตขึ้น

หน้าบันของพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย จำหลักลายรูปพระอมรินทราธิราช ประทับเหนือวิมานปราสาทสามยอด มาถึงตรงนี้ หลายคนอาจสงสัยว่า... ทำไมต้องเป็นรูปพระอมรินทร์หรือพระอินทร์ด้วย?

เหตุที่ต้องเป็นพระอินทร์นั้น ก็สืบเนื่องมาจากรัชกาลที่ ๑ ทรงเปรียบพระองค์เองเป็นดั่งขมขามพ ลัตบุรุษที่สร้างศาลาจนได้เป็นพระอินทร์ เสมือนกับพระองค์ที่เพียรปฏิบัติชอบ สังสมบารมีจนได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์

และด้วยคติความเชื่อดังกล่าว จึงทำให้รัชกาลที่ ๓ ตั้งชื่อพระที่นั่งองค์นี้ว่า "อมรินทรวินิจฉัย" ด้วยว่ากษัตริย์เป็นดั่งพระอินทร์นั่นเอง

พระที่นั่งสนามจันทร์ A02

พระที่นั่งองค์น้อย ที่ตั้งอยู่ด้านข้างของพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เป็นศาลาไม้ขนาดกะทัดรัดที่รัชกาลที่ ๒ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นศาลาประทับในยามล่าล่อง

ด้วยลักษณะที่เป็นศาลาล่องทรงไทย หลังคาจั่ว มีชายคาปีกนกทั้งสองด้าน ทำให้พระที่นั่งสนามจันทร์ถือเป็นภาพจำของศาลาไทยได้เป็นอย่างดี

ที่สำคัญแม้เห็นศาลาหลังกระจิดริดเพียงแค่นี้ (ด้านในมีพื้นที่ประทับขนาดเท่าฟูกเตียงนอนในปัจจุบันเท่านั้น) แต่ขอบอกว่าจั่วแต่จั่ว เพราะด้วยฐานานุศักดิ์ของอาคารที่สร้างขึ้นให้พระมหากษัตริย์ได้ประทับแล้ว ก็ต้องจัดเต็มไปด้วยการประดับประดา ไม่ว่าจะเป็นการปิดทองหรือติดกระจกวิบวิบล้วนนำมาประดับประดาให้อย่างสมพระเกียรติ

Sanam Chan Pavilion is a small wooden pavilion located next to Amarin Winitchai Throne Hall. It was constructed in the reign of King Rama II and was used for informal occasions.

A02 Sanam Chan Pavilion
 The Grand Palace, Na Phra Lan Rd.
 8.30am-3.30pm
 02 623 5500 / 02 623 5499
 www.royalgrandpalace.th
 Not Open to the Public

พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท A03

อาคารทรงจตุรมุข (คือมีมุขสี่ทิศ ทำให้มีแผนผังเป็นรูปกากบาท) ยกพื้นสูง มีหลังคาเป็นทรงปราสาทยอดแหลมนี้ คือ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท อันเป็นพระที่นั่งสำคัญอีกองค์หนึ่งในหมู่มหาปราสาทภายในพระบรมมหาราชวัง

ยอดปราสาทของพระที่นั่งองค์นี้ เรียกว่าทรง “จอมแห” ซึ่งถือว่ามีสัดส่วนที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์ ด้วยทรวดทรงที่สอดประสานลงตัวรับกับโครงสร้างคาน้ำจั่วลดชั้นสี่ชั้นที่อยู่ต่อลงมาทางด้านล่าง

มุขหลังคาทั้งสี่ด้าน (เรียกกันว่า รักแร้) ติดตั้งรูปสลักลอย ตัวรูปครุฑยุดนาค เพื่อใช้รองรับเครื่องยอดปราสาท ตามคติความเชื่อทางจักรวาลวิทยา

Dusit Maha Prasat Throne Hall was built in the reign of King Rama I (late 18th century). The layout features four gable ends, and featured on the gables are carvings of Narai on Garuda, which is a symbol of the monarch. The distinctive features of this Throne Hall are the spire on the roof and Garuda and Naga figures on the four corners of the roof.

ซุ้มพระทวารและพระบัญชา (ประตูและหน้าต่าง) ทำเป็นซุ้มยอดทรงมนทป คือ ยอดปลายแหลม โดยซุ้มประตูหน้าต่างยอดปราสาทเช่นนี้ เป็นรูปแบบที่สงวนไว้เฉพาะพระที่นั่งภายในวังหลวงเท่านั้น

ดังนั้นหากไปที่วังหน้า (พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ในปัจจุบัน) จะเห็นได้ว่าซุ้มประตูและหน้าต่าง จะเป็นซุ้มอีกรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า ซุ้มบันแถลง (ซุ้มทรงจั่ว) เป็นนัยที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าวังหน้านั้นไม่อาจเทียบชั้นทำซุ้มยอดมนทปได้

ครุฑแบกปูนปั้นประดับที่ส่วนยอดชั้นเรือนธาตุของปราสาท วิศวกรรมของจังหวัดอยุธยา เป็นคติที่รับมาจากการสร้างปราสาทหินของขอมตามความเชื่อทางจักรวาลวิทยา ที่เปรียบองค์ปราสาทเป็นเขาพระสุเมรุ โดยมีครุฑเฝ้าอยู่ที่ตีนเขา

หน้าบันทั้งสี่ทิศของพระที่นั่งดุสิตฯ ติดตั้งประติมากรรมสลักลอยตัวรูป “นารายณ์ทรงสุบรรณ” (นารายณ์ทรงครุฑสัตว์พาหนะ) อันเป็นสัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ ซึ่งเชื่อว่าเป็นนารายณ์อวตาร ต่างจากหน้าบันของพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยที่เป็นรูปพระอินทร์

องค์ประกอบหลังคาและหน้าจั่วของพระที่นั่งดุสิตฯ ประดับด้วยเครื่องลายองต่างๆ ซึ่งใช้แสดงถึงฐานะอันศักดิ์ของงานสถาปัตยกรรมดังนี้

นาคสะดุ้ง คือ เครื่องไม้ประดับหลังคาที่สะบัดเป็นลอนโค้งขึ้นลงไปมา คล้ายนาคเลื้อยมาแล้วสะดุ้งเกี่ยวแป้ว เป็นเครื่องลายองที่ทำได้เฉพาะในวัดและวังหลวงเท่านั้น

หางหงส์ ขึ้นชื่อว่า หางของหงส์ แต่ลงท้ายกลับแกะให้กลายเป็นหัวของนาค หางหงส์ที่พระที่นั่งดุสิตฯ มีเอกลักษณ์เฉพาะที่เรียกกันว่า “นาคเปื้อน” นาคเปื้อนในที่นี้ไม่ใช่ขนาดทั่วไปที่เข้เหมือนเปื้อนหน้าหนี แต่เป็นนาคที่เปื้อนหน้าจิกตาตรงเข้าหากล้องจ้องถ่ายเสมือนเซลล์ ถือเป็นลูกเล่นของช่างในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ที่พบได้เฉพาะที่หน้าบันของพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทแห่งนี้ และที่พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาทที่ตั้งอยู่ข้างกันเท่านั้น

ในอดีตเมื่อมีพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงฝ่ายในบางพระองค์สิ้นพระชนม์ ก็โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งพระศพบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทนี้ จนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อแรกสร้างโถงภายในมีเสาดั้งอยู่สี่จุดเพื่อรองรับน้ำหนักของยอดหลังคาปราสาท ต่อมาได้มีการตรวจสอบแล้วว่าเสาดั้งกล่าวไม่มีผลต่อการรับน้ำหนักโครงสร้างหลังคาแต่อย่างใด จึงให้รื้อถอนออก ทำให้พื้นที่เปิดโล่งขึ้นไม่มีเสามาบังให้รกตา แต่เพื่อสร้างความมั่นใจในความมั่นคงของโครงสร้างยิ่งขึ้น รัชกาลที่ ๖ จึงให้สร้างเสาคอนกรีตเสริมเหล็กมาทดแทนที่ผนังทั้งสี่มุม ซึ่งถือว่าเป็นการนำเทคโนโลยีการก่อสร้างสมัยใหม่ในยุคนั้น มาใช้กับงานสถาปัตยกรรมแบบจารีตประเพณีอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

Dusit Maha Prasat Throne Hall has long been used for royal funerals for kings and royal family members, and the tradition still continues today.

เรื่องเล่าชาวเกาะ

กว่าจะเป็นพระที่นั่งดุสิต

รัชกาลที่ ๑ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งจตุรมุขทรงปราสาทขึ้น ตามแบบพระที่นั่ง “สรเพชญปราสาท” ในพระราชวังหลวงของกรุงศรีอยุธยา โดยให้ชื่อพระที่นั่งองค์ใหม่นี้ว่า “อินทราภิเษกมหาปราสาท” เมื่อแล้วเสร็จ ทรงเสด็จฯ รับพระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่พระที่นั่งแห่งนี้ ก่อนที่พระที่นั่งอินทราภิเษก จะไฟไหม้ไปในปี ๒๓๓๒

รัชกาลที่ ๑ จึงทรงให้สร้างพระที่นั่งอีกองค์ขึ้นมาทดแทนในลักษณะคล้ายพระที่นั่ง “สุริยาสน์อมรินทร์” ของอยุธยา เพื่อใช้เป็นที่องพระโอรสอวตารราชกร พระที่นั่งองค์ใหม่ สร้างแล้วเสร็จในปี ๒๓๓๕ ให้ชื่อว่าพระที่นั่ง “ดุสิตมหาปราสาท”

The Kingdom and People of Siam
Sir John Downer, 1895

พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท

A04

เป็นพระที่นั่งขนาดย่อมที่ตั้งอยู่เคียงกับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ ด้วยไม้ทั้งองค์ มีลักษณะเป็นโถงจตุรมุขยอดปราสาท ไม่มีผนัง ยกพื้นสูงเสมอกำแพงเพื่อใช้เป็นพลับพลาสำหรับประทับพระราชยาน ไม่ว่าจะประทับพระคชาธาร (ช้าง) หรือพระเสลี่ยง ถือว่าเป็นพระที่นั่งที่มีสัดส่วนทรวดทรงอันงดงามเป็นอย่างมาก จนนำไปเป็นต้นแบบให้กับพระที่นั่งและศาลาอีกหลายองค์ต่อมา ยอดปราสาททรงมณฑป เช่นเดียวกับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

หลังคาซ้อนชั้น ๔ ชั้น ดาดด้วยดีบุก โดยการนำดีบุกมาหล่อเป็นแผ่นแล้วมุงแทนกระเบื้อง หางหงส์แบบ “นาคเบือน” คือหัวนาคเบือนหน้าหันข้างมองตรงออกมา เช่นเดียวกับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทที่อยู่เคียงกัน

หน้าบันเจ้าหลักลายพระอัมรินทร์ราชธิดา (พระอินทร์) เช่นเดียวกับพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เป็นสัญลักษณ์แทนกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ที่เปรียบตัวเองเป็นดังพระอินทร์

Aphon Phimok Prasat Pavilion was built in the reign of King Rama IV (middle 19th century). It is a wooden structure, perched high above the ground to serve as a platform for mounting on an elephant or a palanquin. The roof tiles are made of tin, while the gables feature Indra's figures.

Supanut Arunoprayote

ภาพพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท (องค์ใหญ่) และพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท (องค์เล็กด้านหน้า) ที่เพิ่งสร้างใหม่ในหนังสือ “บันทึกการเดินทางของอีอริ มูอิต ในสยามกับพญา ลาว และอินโดจีนตอนกลางส่วนอื่นๆ” โดย อีอริ มูอิต นักสำรวจชาวฝรั่งเศส ที่เดินทางเข้ามาในสยามในสมัยรัชกาลที่ ๔

John Thomson

พระราชพิธีโสกันต์เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ (รัชกาลที่ ๕) ในปี ๒๕๐๙ รัชกาลที่ ๔ ทรงยืนอยู่บนเกยหน้าพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท ขณะที่เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ประทับบนพระราชยานเสลี่ยงคานหาม

Wouter Hagens

พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาทองค์จำลอง ในงานเอ็กซ์โปปี ๒๕๐๑ ที่กรุงปารีส ประเทศเบลเยียม

พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท

A05

เป็นพระที่นั่งองค์ใหญ่ที่สร้างยาวคร่อมไปตามแนวกำแพงพระบรมมหาราชวังด้านทิศตะวันออก ตั้งตระหง่านเหนือลานโล่งทางด้านหน้า แรกสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๑ เป็นเพียงพลับพลาโถงเครื่องไม้ หลังคาไม่มียอดปราสาท ใช้สำหรับเป็นที่ประทับทอดพระเนตรกระบวนแห่ที่ท้องสนามไชยด้านล้างบริเวณด้านหน้ากำแพงพระบรมมหาราชวัง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้เปลี่ยนเป็นผนังก่ออิฐถือปูน และเพิ่มยอดปราสาทบนหลังคาด้วย

Supanut Arunoprayote

รัชกาลที่ ๔ ออกมหาสมาคมเนื่องในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ปี ๒๔๙๓

ยอดปราสาททรงมณฑป ที่มีการสร้างเพิ่มเติมในสมัยรัชกาลที่ ๓ ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพระที่นั่งในวังหลวงเท่านั้นจึงจะทำยอดปราสาทได้

หลังคาซ้อนชั้น ๔ ชั้น แต่ละชั้นแบ่งย่อยเป็น ๓ ดับ แต่ละดับมุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีสด ตัดขอบเขียว

การแบ่งหลังคาออกเป็นดับย่อยๆ นั้น ช่วยลดทอนระนาบขนาดใหญ่ของผืนหลังคาให้เล็กลง ขณะเดียวกันการตัดขอบหลังคาด้วยกระเบื้องคู่สีตรงข้าม ก็ช่วยย่อยพื้นที่หลังคาสีสดให้ดูไม่ต่อเนื่องกันเป็นผืนใหญ่ผืนเดียว หลังคาพระที่นั่งจึงดูเบาไม่ใหญ่โตเทอะทะ หรือหนักหน่วงเท่าที่ควรจะเป็น

ส่วนระเบียงที่มุขกลาง ต่อยื่นออกมาเพื่อเป็นที่เสด็จออกสิหบัญชรนั้น ได้ถูกต่อเติมขึ้นในปี ๒๔๙๓ เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๙ ออกมหาสมาคม เนื่องในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

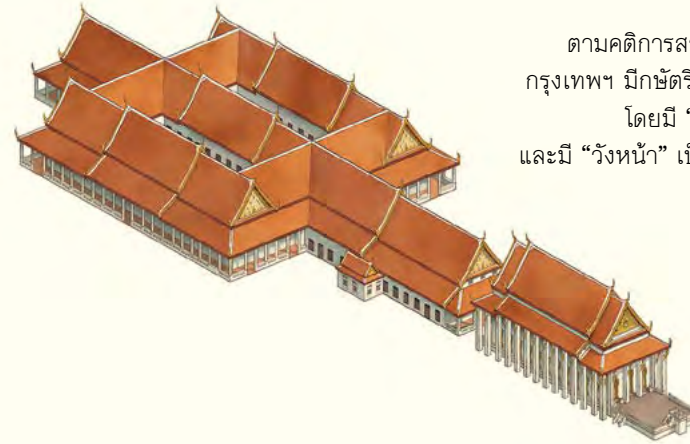
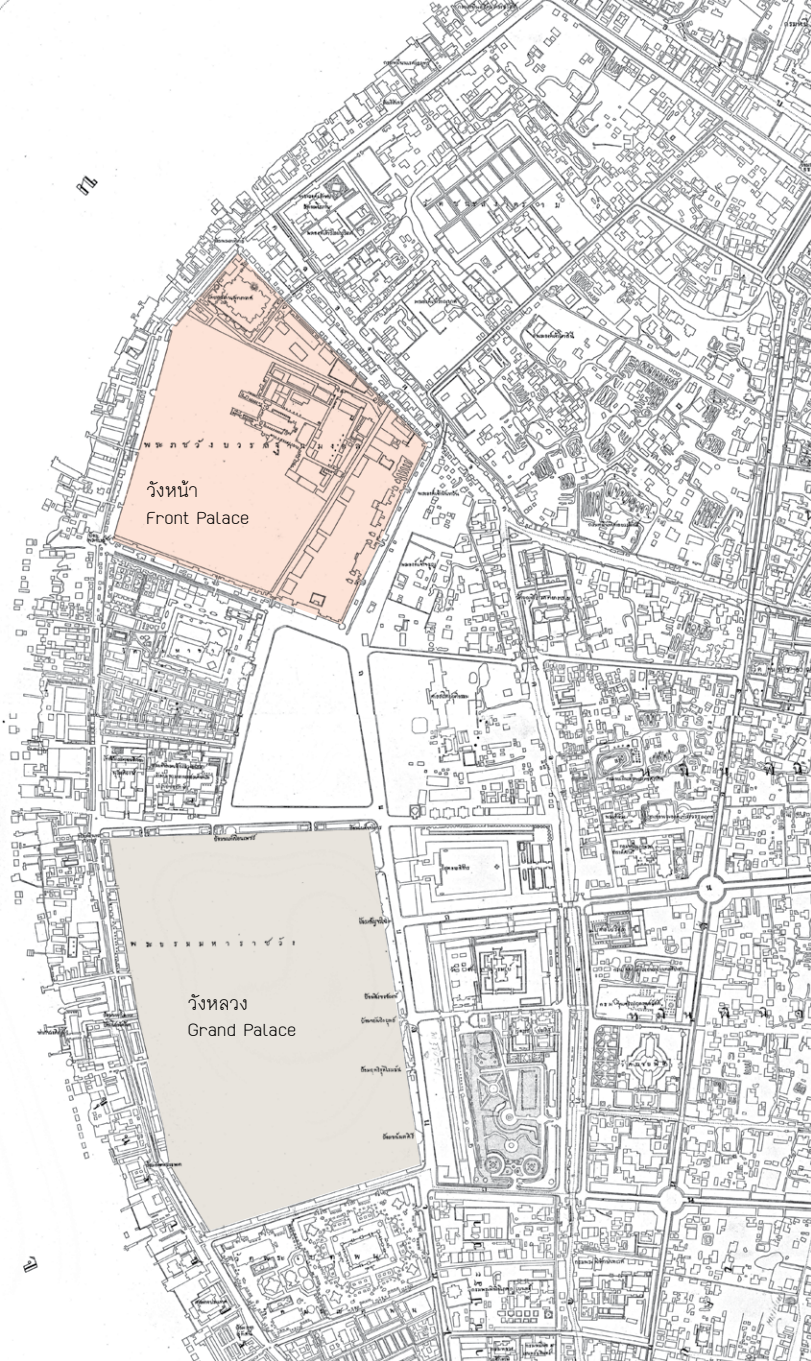
Suthai Sawan Prasat is located on the edge of the Grand Palace on Sanam Chai's side. It was first built during King Rama I's era as an open wooden structure with no walls, used for observing parades at the field outside the Grand Palace. In King Rama III's era, brick and mortar walls were constructed, and the spire was added to the roof. In 1950, King Rama IX granted a grand audience on the occasion of His Majesty's Royal Coronation Ceremony.

A04 Suthai Sawan Prasat

The Grand Palace, Sanam Chai Rd.
Not Open to the Public

วิมานกษัตริย์องค์ที่สอง ตึกไทยในวังหน้า

Architectural Traditions of the Front Palace

รู้หรือไม่?

ตามคติการสร้างเมืองแบบจาริตประเพณีนั้น
กรุงเทพฯ มีกษัตริย์เป็นผู้ปกครองถึง ๒ พระองค์
โดยมี “วังหลวง” เป็นกษัตริย์องค์ที่ ๑
และมี “วังหน้า” เป็นอุปราช หรือกษัตริย์องค์ที่ ๒

อีกนัยหนึ่งก็คือ มีพระบรมมหาราชวังเป็น
วังหลวง และพระราชวังบวรสถานมงคลเป็น
วังหน้า ซึ่งในปัจจุบันวังหน้าก็คือ พื้นที่บริเวณ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร นั่นเอง
ที่นี้ลองมาดูกันว่าพระที่นั่งองค์ต่างๆ ของ
วังหน้า จะเหมือนหรือแตกต่างจากวังหลวงกัน
อย่างไรบ้าง

In ancient Thai traditions, a city would
consist of the Royal Palace, or the supreme
monarch, and the Front Palace (viceroy)
as the second monarch.

Currently, the Front Palace is the
ground of the National Museum Bangkok.
Let's see if the royal palace of the second
monarch is similar to or different from
the Grand Palace.

เรื่องเล่าชาวเกาะ:

คนหรือวัง? ... วังหรือคน?

เอ๊ะ...ตกลงคำว่า “วังหน้า” หรือ “พระราชวังบวรสถานมงคล” นี้ เป็นชื่อคนหรือ
ชื่อสถานที่กันแน่? ช่างเป็นศัพท์ที่ชวนงงเสียนี้กระไร
แท้จริงแล้ว วังหน้า หรือพระราชวังบวรสถานมงคล
มีอยู่ด้วยกัน ๒ ความหมาย
จะหมายถึง “สถานที่” คือ วังที่ประทับของพระมหากษัตริย์ ก็ได้ หรือจะหมายถึง
“บุคคล” และ “ตำแหน่ง” ของผู้ที่ครองวังนั้นอยู่ก็ได้เช่นกัน

พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ **A06**

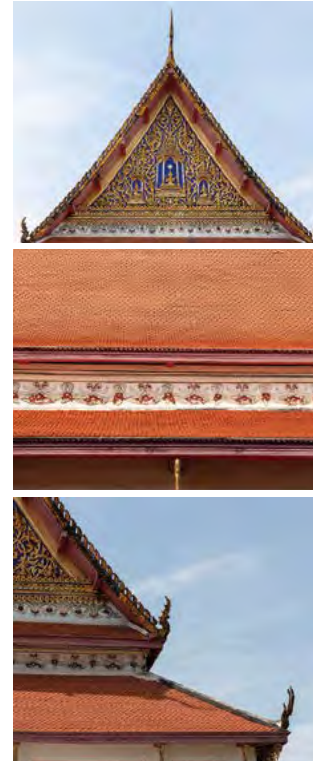
พระที่นั่งพุทไธสวรรย์เป็นพระที่นั่งองค์สำคัญของหนึ่งในวังหน้า สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ โดยสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท (พระอนุชาของรัชกาลที่ ๑ ผู้ครองตำแหน่งวังหน้าในสมัยนั้น) เพื่อใช้สำหรับประกอบพระราชพิธีต่างๆ เช่นเดียวกับพระมหاپราสาทในวังหลวง

ครั้นในปี ๒๓๓๘ ขณะกำลังก่อสร้างอยู่นั้นได้อัญเชิญพระพุทธรูปศิหิงค์ จากเมืองเชียงใหม่ลงมายังพระนคร จึงได้อุทิศพระที่นั่งองค์นี้ถวายเป็นหอพระสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปศิหิงค์ แรกสร้างจึงใช้ชื่อว่าพระที่นั่ง “พุทธาสุวรรณีย์” ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นพระที่นั่ง “พุทไธสวรรย์” ในสมัยรัชกาลที่ ๔ เพื่อให้ล้อกับพระที่นั่ง “สุทโธสวรรย์” **A05** พระที่นั่งริมรั้วของวังหลวงนั่นเอง

Phutthai Sawan Throne Hall was built during the viceroy of King Rama I’s era (his younger brother). Inside, there is Phra Phuttha Sihing Buddha statue, which is an important Buddha statue of Thailand, relocated from Chiang Mai. The distinctive feature of this Throne Hall is the mural paintings of deva (deities) and Buddha’s history.

A 06 Phutthai Sawan Thron Hall
National Museum Bangkok, Na Phra That Rd.
9.00am-4.00pm Wed-Sun except public holidays
02 224 1370
www.virtualmuseum.fiarts.go.th/bangkoknationalmuseums
nationalmuseumbangkok

ผนังก่ออิฐถือปูน ทำหน้าที่รับน้ำหนักโครงสร้างจากหลังคา ถ้ายางส่วผนัง ทำให้ไม่ต้องมีเสามารับน้ำหนักโครงสร้างหลังคาโค้งภายใน พระที่นั่งจึงโปร่งโล่ง ไม่รกตา มีเพียงเสาพาไลเฉพาะที่ด้านนอกเพื่อรองรับน้ำหนักของชายคาเท่านั้น

คอสอง (ผนังระหว่างหลังคากับชายคา) ประดับลวดลายปูนปั้นอย่างจีน ซึ่งได้ทำขึ้นในคราวปฏิสังขรณ์ใหญ่สมัยสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาศัศกัฒพลเสพ (วังหน้าในสมัยรัชกาลที่ ๓) อันเป็นยุคสมัยที่ศิลปะจีนเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง

เครื่องลายองหรือองค์ประกอบหลังคาหน้าจั่วของวังหน้า มีเพียงช่อฟ้า ใบระกา และหางหงส์ ไม่อาจทำเป็นนาคสะดุ้งหรือลอนโค้งไปมาได้ เพราะเป็นของสงวนตามฐานานุกติไว้สำหรับวัดและวังหลวงเท่านั้น ช่างวังหน้าจึงทำได้แต่เพียงทรงตรงๆ แอนไปตามระนาบของโครงหลังคา เรียกว่า “รอยระกา” ซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์เฉพาะของสกุลช่างวังหน้าในเวลาต่อมา หน้าบันแกะสลักเป็นรูปพระพรหมสถิตในวิมาน ๓ หลัง เหตุที่ต้องเป็นพระพรหม ก็สืบเนื่องมาจากนามเดิมของพระที่นั่ง คือ สุทโธสวรรย์ นั่น เป็นชั้นสูงสุดของรูปพรหมนั่นเอง

ติดยันต์อรหันต์แปดทิศ หรือไปยก้วย เครื่องรางของจีน ที่เหนียวมานพระพรหมองค์กลาง

ภาพจิตรกรรมเทพชุมนุมภายในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ วาดมาตั้งแต่ครั้งก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๑ จึงถือว่าเป็น จุดเด่นที่สำคัญของพระที่นั่งองค์นี้

ชาลากกว้างด้านหน้าพระที่นั่ง เดิมเป็นที่ประดิษฐานพระที่นั่งคชกรรมประเวศ ซึ่งได้รื้อถอนออกไปในสมัยรัชกาลที่ ๔

เรื่องเล่าชาวเกาะ

พระที่นั่งคชกรรมประเวศ

เมื่อคราวรัชกาลที่ ๔ สถาปนาพระอนุชา คือ เจ้าฟ้าจุฑาญาติ ขึ้นเป็นสมเด็จพระมหาอุปราชวังหน้า โดยเฉลิมพระนามว่า “พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว” มีพระราชอิสริยยศเทียบเท่าพระมหากษัตริย์นั้น

ในพระราชวังบวรสถานมงคล หรือวังหน้า จึงเกิดธรรมเนียมใหม่ คือ การสร้างปราสาทขึ้นเป็นครั้งแรก เพราะโดยปกติแล้ว ต้องสงวนไว้ให้มีเฉพาะในวังหลวงเท่านั้น วังหน้าไม่อาจสร้างพระที่นั่งที่มียอดเป็นปราสาทอย่างพระที่นั่งดุสิตฯ ได้

“พระที่นั่งคชกรรมประเวศ” จึงได้ปลูกขึ้นมาที่บริเวณด้านหน้าพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ เป็นพระที่นั่งเครื่องไม้จตุรมุขทรงปราสาท ขนาดและสัณฐานอย่างเช่นพระที่นั่งอภรณ์ที่โมกข์ปราสาท ในพระบรมมหาราชวังที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ เช่นกัน

ต่อมาพระที่นั่งคชกรรมประเวศ ได้รื้อถอนไปในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อคราวยกเลิกตำแหน่งวังหน้า เนื่องจากอาคารมีสภาพชำรุดผุพัง ขณะเดียวกันก็ถือเป็นการทำลายสถานะของวังหน้าให้หมดไปในช่วงสัญลักษณ์อีกด้วย

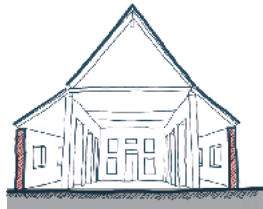
พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย A07

สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาจักรีดิพลเสพ (วังหน้าในสมัยรัชกาลที่ ๓) เพื่อใช้เป็นพระที่นั่งท้องพระโรงแบบเดียวกับพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยในวังหลวง A01 ภายในประดิษฐานพระที่นั่งบุษบกเกรินทรงปราสาทที่ตอนท้ายของโถงท้องพระโรง เช่นเดียวกับพระที่นั่งบุษบกมาลาในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยของวังหลวง

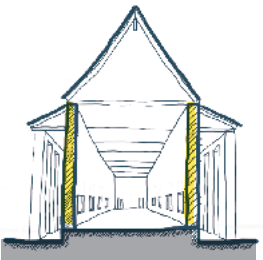
ภายในมีเสาค้ำเพื่อใช้สำหรับรับน้ำหนักหลังคาหน้าจั่ว ส่วนผนังอาคารย้ายไปรับน้ำหนักชายคาปีกนกแทน ทำให้มีพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารมากขึ้น ต่างจากพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ที่ใช้ผนังรับน้ำหนักโครงสร้างของหลังคาโดยตรง ทำให้พื้นที่ภายในแคบ แต่แลกมาด้วยการไม่มีเสากลางในโถง

ซุ้มพระทวาร และซุ้มพระบัลลังก์ ซุ้มประตูหน้าต่างของพระที่นั่งในวังหน้า ทำเป็นซุ้มบันแถลงหรือซุ้มทรงจั่ว ต่างจากซุ้มประตูหน้าต่างของวังหลวงที่ทำเป็นซุ้มยอดทรงมณฑป เช่นที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวัง เป็นต้น

Itsara Winitchai Throne Hall was constructed in the viceroy of King Rama III's era and was used as the royal Throne Hall similar to the Grand Palace's Amarin Winitchai Throne Hall. Inside, there is a royal throne at the far end of the hall, used for the viceroy's royal duties.

พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย
ผนังอาคารย้ายไปรับน้ำหนักชายคาปีกนก

พระที่นั่งพุทไธสวรรย์
ผนังรับน้ำหนักโครงสร้างของหลังคาโดยตรง

A 07 Itsara Winitchai Throne Hall
National Museum Bangkok, Na Phra That Rd.
9.00am-4.00pm Wed-Sun except public holidays
02 224 1370
www.virtualmuseum.finearts.go.th/bangkoknationalmuseums
nationalmuseumbangkok

A 08 Siwamok Phiman Audience Hall
National Museum Bangkok, Na Phra That Rd.
9.00am-4.00pm Wed-Sun except public holidays
02 224 1370
www.virtualmuseum.finearts.go.th/bangkoknationalmuseums
nationalmuseumbangkok

พระที่นั่งศิวโมกษพิมาน A08

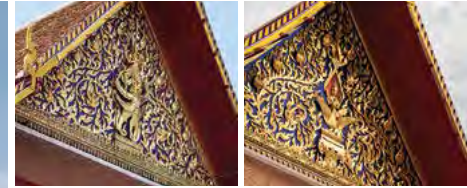
พระที่นั่งศิวโมกษพิมาน ปัจจุบันใช้เป็นห้องจัดแสดงนิทรรศการหมุนเวียนของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

สร้างขึ้นตั้งแต่คราวสร้างวังหน้า ในสมัยสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท (วังหน้าในสมัยรัชกาลที่ ๑) เดิมทีทำเป็นพระที่นั่งไม้ทรงโถง ไม่มีผนัง ใช้เป็นท้องพระโรงตั้งพระที่นั่งบรรณวโรดมสำหรับพระมหาอุปราชประทับออกขุนนาง

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาจักรีดิพลเสพ (วังหน้าในสมัยรัชกาลที่ ๓) โปรดให้ปฏิสังขรณ์ขยายขนาดสร้างใหม่เป็นเครื่องก่ออิฐถือปูนดังเช่นในปัจจุบัน

จนเมื่อพระที่นั่งอิศราวินิจฉัยก่อสร้างแล้วเสร็จพร้อมประดิษฐานพระที่นั่งบุษบกด้วยนั้น จึงย้ายท้องพระโรงไปที่นั่นแทน

Siwamok Phiman Audience Hall was built in the viceroy of King Rama I's era. Formerly, it was used as a throne hall of the Front Palace. The front gable features a figure of Narai mounted on Garuda, while the back features Brahma on Hamsa. Currently, it is used as an exhibition venue for the National Museum Bangkok's temporary exhibitions.

หลังคาพระที่นั่งของวังหน้าจะเป็นหลังคาชั้นเดียว ไม่มีมุขลดซ้อนชั้น และมุงด้วยกระเบื้องดินเผาไม่เคลือบสี เนื่องจากเป็นข้อปฏิบัติที่ไม้อาจมุงกระเบื้องหลากสีล้อมกรอบแบบของวังหลวงได้ ส่งผลให้พื้นที่หลังคาของวังหน้ายังคงเป็นระนาบผืนใหญ่ ฝ้าดิน ดุหนาและหนัก ไม่อาจไล่ระดับให้อ่านช้อยตามแบบหลังคาพระที่นั่งในวังหลวงได้ จะเห็นได้ว่าฐานานุกัตติถือเป็นเรื่องสำคัญในงานสถาปัตยกรรมไทยประเพณีเป็นอย่างดี

เครื่องลายของของวังหน้า มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ และ "รอยระกา" ตรงที่อ แทนที่จะเป็น "นาคสะดุ้ง" เคียงไปมานั้นเพราะนาคสะดุ้งเป็นองค์ประกอบที่สงวนไว้สำหรับวัดและวังหลวงเท่านั้น

ส่วนหน้าบันด้านหน้า (ทิศตะวันออก) แกะเป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑ ขณะที่ด้านหลัง (ทิศตะวันตก) เป็นรูปพระพรหมทรงหงส์

เรื่องเล่าชาวเกาะ

จาก "วังหน้า" มาเป็น "มิวเซียมหลวง"

เมื่อกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ (วังหน้าในสมัยรัชกาลที่ ๕) เสด็จทิวงคตในปี ๒๔๒๘ ตำแหน่งพระมหาอุปราช หรือวังหน้า ก็ถูกตัดตอนยกเลิกไป

และมีการตั้งผู้สืบราชบัลลังก์ ในตำแหน่ง "มกุฎราชกุมาร" ขึ้นมาแทน หมู่พระที่นั่งในพระราชวังบวรสถานมงคลจึงรับหน้าที่ใหม่ในฐานะ "มิวเซียมหลวง" โอนถ่ายศิลปวัตถุจากหอคงคาเตี้ย C04 มารวบรวมไว้ที่นี่ ซึ่งต่อมาได้พัฒนามาเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ในที่สุด

พระที่นั่งเหล่านี้ นอกจากจะเป็นห้องจัดแสดงวัตถุโบราณของชาติอันประเมินค่ามิได้แล้ว องค์พระที่นั่งเองยังถือได้ว่าเป็นวัตถุจัดแสดงชิ้นใหญ่ในพิพิธภัณฑ์ ที่แสดงให้เห็นถึงศิลปสถาปัตยกรรมแบบไทยประเพณีของสกุลช่างวังหน้าด้วย

นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครยังมีสถาปัตยกรรมอื่นๆ ที่ไม่ใช่ผลงานของวังหน้า ซึ่งได้ปลูกสร้างผนวกเข้ามาในภายหลัง ดังเช่น ศาลาสถาปัตยกรรมชาติ ซึ่งสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๕ และพระที่นั่งลงสรง ในรัชกาลที่ ๖

นับได้ว่าเป็นผลงานด้านสถาปัตยกรรมชิ้นเอกที่ควรค่าแก่การนำเสนอให้ชนรุ่นหลังได้รับชมเป็นอย่างดี

ศาลาสำราญมุขมาตย์ A09

สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ ถือเป็นศาลาไทยประเพณีที่ไม่ใช่ประเพณีนิยม ออกแบบโดยกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ นายช่างใหญ่แห่งยุค ซึ่งทรงใส่องค์ประกอบที่มีความแปลกใหม่นอกเหนือจากชนบทการสร้างสถาปัตยกรรมไทยแบบจารีตที่มีมาแต่ดั้งเดิม โดยมีการผสมผสานรูปแบบสถาปัตยกรรมของไทย พม่า ชาว และตะวันตก เข้าด้วยกัน

เมื่อแรกสร้างตั้งอยู่ที่สวนแง่แดง ในพระราชวังดุสิต (ในอาณาบริเวณของพระที่นั่งวิมานเมฆ) กระทั่งมิวเซียมหลวงที่วังหน้า ได้รับการจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร ในสมัยรัชกาลที่ ๗ จึงได้ชะลอศาลาสำราญมุขมาตย์มาปลูกข้างๆ พระที่นั่งอัคราภิรมย์ ในพื้นที่วังหน้าแห่งนี้

ศาลาลงสง A10

เป็นศาลาทรงจัตุรมุขขนาดกะทัดรัด สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ เพื่อใช้เป็นสถานที่ประทับสำหรับทรงพระเครื่องใหญ่ (ตัดผม) เดิมทีสร้างที่พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม แล้วโปรดฯ ให้ย้ายมาปลูกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร โดยตั้งเด่นอยู่บริเวณประตูทางเข้ามาจวบจนทุกวันนี้

Long Song Thai Pavilion was built in the 1910s during the reign of King Rama VI as a haircut venue. The pavilion was later moved to the premise of the National Museum Bangkok.

รูปแบบไทย

รูปแบบพม่า

รูปแบบชวา

รูปแบบตะวันตก

Samran Mukkhamat Thai Pavilion was built in the reign of King Rama V (late 20th century), designed by Prince Naris. It features Thai architectural style with influences from other cultures. Formerly, it was located elsewhere, but later moved to the premise of the National Museum Bangkok in the 1920s during King Rama VIII's era as an architectural example for Thai people to see.

A10 Long Song Thai Pavilion
 National Museum Bangkok, Na Phra That Rd.
 9.00am-4.00pm Wed-Sun except public holidays
 02 224 1370
 www.virtualmuseum.finearts.go.th/bangkoknationalmuseums
 nationalmuseumbangkok

A09 Samran Mukkhamat Thai Pavilion
 National Museum Bangkok, Na Phra That Rd.
 9.00am-4.00pm Wed-Sun except public holidays
 02 224 1370
 www.virtualmuseum.finearts.go.th/bangkoknationalmuseums
 nationalmuseumbangkok

บ้านพี่เรือนน้อง วังหลวง VS วังหน้า

ใครๆ คงคิดว่าสถาปัตยกรรมไทยแบบจารีตประเพณีนั้นดูเหมือนกันไปหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระที่นั่งทั้งหลายที่ปลูกสร้างกันในพระบรมมหาราชวัง และพระราชวังบวรสถานมงคล แม้มองโดยรวมแล้วอาจดูคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมาก แต่หากพิเนิจพิเคราะห์ด้วยสายตาอันถี่ถ้วนแล้ว จะเห็นแจ่งว่องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมใน “วังหลวง” กับ “วังหน้า” นั้น มีความเหมือนที่แตกต่างกันอย่างไรบ้าง เรามีคำตอบ...

พระบรมมหาราชวัง (วังหลวง)

พระราชวังบวร (วังหน้า)

หลังคายอดปราสาท

- สร้างยอดปราสาทได้
- พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
- พระที่นั่งสุทไธสวรรย์
- พระที่นั่งอภรณ์พิโมกข์ปราสาท

สร้างยอดปราสาทไม่ได้ (ยกเว้นพระที่นั่งศกขกรรมประเวศ ซึ่งสร้างเพื่อเฉลิมพระเกียรติยศพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เทียบเท่าพระเจ้าแผ่นดิน)

หลังคาซ้อนชั้นและกระเบื้องมุงหลังคา

หลังคาซ้อนชั้น
 โครงหลังคาถูกลดทอน
 เป็นผืนย่อยหลายผืน ลดหลั่นกันไป
 มุงกระเบื้องเคลือบสี
 ใช้การมุงกลี ๒ สี หรือ ๓ สี

ไม่มีหลังคาซ้อนชั้น
 โครงสร้างหลังคาหน้าจั่วผืนใหญ่ผืนเดียว
 มุงกระเบื้องดินเผาไม่เคลือบ
 ไม่มีการมุงกลี

เครื่องล่ายอง นาคสะดุ้ง

นาคสะดุ้ง
 (ลอนคดโค้งไปมา)

รายระกา
 (ตรงๆ แอนโค้งไปตามโครงหลังคา)

เครื่องล่ายอง หางหงส์

หางหงส์
 มีนาคเป็น
 (มีที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท และพระที่นั่งอภรณ์พิโมกข์ปราสาท)

หางหงส์
 ไม่มีนาคเป็น

ชั้มพระถาวร พระบัญชา

ชั้มยอดทรงมณฑป
 หรือทรงปราสาท

ชั้มบันแถลง หรือชั้มทรงจั่ว

หน้าบัน

ลกรักปิดทองประดับกระจก

ลกรักปิดทองประดับกระจก

เหล่าเก่าในขวดใหม่ ตึกใหม่ไทยประเพณี

Old Booze, New Bottle

นอกจากวังหลวง วังหน้า และวัดวาอารามต่างๆ ที่เป็นสถาปัตยกรรมรูปแบบไทย ประเพณีที่หลงเหลืออยู่ในเกาะรัตนโกสินทร์แล้ว ก็ยังมีสถาปัตยกรรมไทยที่สร้างขึ้นใหม่ ในสมัยปัจจุบันปรากฏให้เราได้เห็นกันอยู่บ้าง ดังผลงานการออกแบบทั้งสามชิ้นของ สถาปนิกชั้นครูจากกรมศิลปากร พลอากาศตรี อารุธ เงินชุกลิ้น ผู้ซึ่งได้รับเกียรติเชิดชู เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปสถาปัตยกรรม (สถาปัตยกรรมไทย) ในปี ๒๕๔๑

In addition to palaces and temples, the Old Town area of Bangkok is home to some newly built traditional Thai architecture, designed by an architectural expert from the Fine Arts Department Arvuth Ngoenchuklin, a national artist in Thai architecture.

ศาลหลักเมืองกรุงเทพ A11

ศาลหลักเมืองมีมาตั้งแต่สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี เดิมทีเป็นเพียงศาลธรรมดาๆ เท่านั้น ต่อมารัชกาลที่ ๔ ทรงให้ปรับปรุงยกเป็นยอดปราสาท ตามอย่างศาลที่กรุงเก่า โดยอาคารจตุรมุขที่มีเครื่องยอดเป็นปราศรัยนั้นถือเป็นพระราชนิยมในรัชกาลนี้ก็ว่าได้ จะเห็นได้ว่าปราสาทพระเทพบิดรในวัดพระแก้ว ที่มียอดเป็นปราศรัยนั้น ก็สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ เช่นกัน

จนกระทั่งปี ๒๕๒๓ ศาลหลักเมืองได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่อีกหน เพื่อเตรียมฉลองงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ครบ ๒๐๐ ปี ในปี ๒๕๒๕ โดยก่อสร้างขึ้นใหม่เป็นอาคารเครื่องปูนทรงยอดปราสาทเช่นเดียวกับศาลเดิม มีหลังคาซ้อนชั้น และหน้าบันประดับกระเบื้องเคลือบ

Bangkok City Pillar Shrine was built when Bangkok was established as the capital city. Later, in the reign of King Rama IV, it was renovated and featured a cruciform floor plan with a corn cob-shaped spire. It went through another major renovation on the occasion of the Bangkok Bicentennial 1982 celebration.

พลับพลาโถงจตุรมุข ใช้เป็นที่สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงออกรับแขกบ้านแขกเมืองของประเทศ หลังคามุขลด ๒ ชั้น มุงกระเบื้องเคลือบสีประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ นาคสะดุ้ง หน้าบันปิดทองประดับกระจก ล้วนครบตามคุณลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบจารีตประเพณีที่สร้างขึ้นเพื่อพระมหากษัตริย์

พระที่นั่งลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์ A12

พื้นที่เดิมตรงนี้เคยเป็นที่ตั้งของโรงภาพยนตร์ยอดนิยมในอดีต “ศาลาเฉลิมไทย” ก่อนจะมาเป็นลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์อย่างที่เห็นในปัจจุบัน

ศาลาเฉลิมไทยรีโอไปในปี ๒๕๓๒ เพื่อเปิดมุมมองให้กับวิหารวัดราชนันทดา และโลหะปราสาทที่ถูกบดบังอยู่เบื้องหลัง และเนื่องจากโบราณสถานทั้งสองสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ ลานบริเวณนี้จึงตั้งชื่อตามพระอริยศของพระองค์ก่อนที่จะขึ้นครองราชย์ คือ “กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์”

Maha Chetsadabodin Royal Pavilion was formerly home to a cinema which was demolished in 1989 to reveal the view of the Iron Stupa (Loha Prasat) at the back.

“ศาลาเฉลิมไทย” ก่อนจะมาเป็นลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์

A11 Bangkok City Pillar Shrine
 📍 Lak Mueang Rd.
 🕒 6.30am-6.30pm
 ☎ 02 222 9876
 🌐 bangkokcitypillarshrine.com

A12 Maha Chetsadabodin Royal Pavilion
 📍 Maha Chetsadabodin Park, Ratchadammoen Klang Rd.
 🕒 9.00am-8.00pm
 ☎ 02 224 8807 / 02 224 4599

พระที่นั่งสันติชัยปราการ A13

ในปี ๒๕๔๒ ได้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบป้อมพระสุเมรุ เพื่อให้เป็นส่วนสาธารณะขนาดย่อมและครั้งนั้นเอง ได้มีการสร้างพระที่นั่งสันติชัยปราการ ขึ้นมาสำหรับใช้ในงานพระราชพิธี พุทธยাত্রาทางชลมารค ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบของรัชกาลที่ ๙ ด้วย

Santi Chai Prakan Royal Pavilion: In 1999, the area around Sumen Fort was renovated to create a public park and to build a royal pavilion for the Royal Barge Procession on the occasion of His Majesty King Bhumibol Adulyadej's 72nd or 6th cycle birthday anniversary.

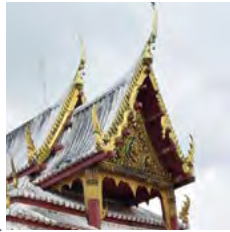
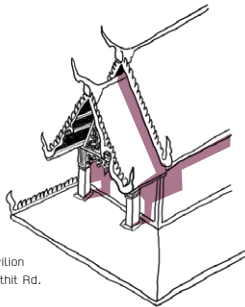
หน้าบ้านประดับตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบของรัชกาลที่ ๙ มีเสาทะลุผ่านชายคาปีกนก ขึ้นไปรับมุขประเจ็ดมุขประเจ็ด คือหน้าบ้านที่ทำยื่นลอยออกมาจากหลังคาซ้อนชั้น

เรื่องเล่าขานเก่าแก่

มุขประเจ็ด

ศาลาการเปรียญ วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี (เดิมคือตำหนักหรือท้องพระโรงฝ่ายใน ในพระราชวังหลวงของกรุงศรีอยุธยา) และพระวิหารหลวง วัดมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งสองแห่งต่างสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย และมีมุขประเจ็ดด้วยกันทั้งคู่

วัดใหญ่สุวรรณาราม
จังหวัดเพชรบุรี

วัดมหาธาตุ
จังหวัดนครศรีธรรมราช

พลาภาคตรี อวรุจ เงินชุกกลิ่น

สถาปนิกไทยผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมไทย จากกรมศิลปากร และศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปสถาปัตยกรรม (สถาปัตยกรรมไทย) ในปี ๒๕๔๑

จบการศึกษาสาขาสถาปัตยกรรมไทย จากมหาวิทยาลัยศิลปากร จากนั้นเข้ารับราชการเป็นสถาปนิกประจำกองทัพอากาศ จนได้ยศเรืออากาศเอก แต่อาชีพทหารคงไม่ใช่ทาง จึงโอนมารับตำแหน่งนายช่างศิลปกรรม ประจำกองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร ก่อนจะได้เลื่อนเป็นหัวหน้าฝ่ายบูรณปฏิสังขรณ์ กองสถาปัตยกรรมไทย ในอีก ๓ ปีต่อมา

ผลงานดี การงานเจริญก้าวหน้า จนได้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านบูรณปฏิสังขรณ์และสถาปัตยกรรมไทย และรับตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากรในที่สุด เมื่อปี ๒๕๔๕

อาจารย์อวรุจมีผลงานออกแบบแนวไทยประเพณีที่โดดเด่นมากมาย ที่มีกล่าวถึงในเล่มนี้ก็มี ศาลหลักเมือง (๒๕๒๓) **A11**, พระที่นั่งพลับพลาหน้ามหาเจษฎาบดินทร์ (๒๕๓๒) **A12**, พระที่นั่งสันติชัยปราการ (๒๕๔๒) **A13** และงานบูรณะมณฑปโลหะปราสาท วัดราชนันทดา ให้เป็นยอดทองแดงรมดำ (๒๕๓๙) **B06**

พระเมรุเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ ณ ท้องสนามหลวง ผลงานชิ้นสุดท้ายของอวรุจ เงินชุกกลิ่น

“งานดี ไม่ทันเวลา
คุณค่าไม่มี”

อาจารย์อวรุจยังเป็นผู้ออกแบบพระเมรุอีกถึง ๓ องค์ คือพระเมรุสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ (๒๕๕๑) และ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ (๒๕๕๕)

ส่วนงานบูรณะปฏิสังขรณ์ก็มี บูรณะวัดพระแก้ว พระปฐมเจดีย์ เป็นอาทิ แถมยังเป็นผู้ออกแบบวัดพระรามเก้า กาญจนภิเษก อีกด้วย

ท่านอวรุจเสียชีวิตลงเมื่อปี ๒๕๕๖ ทั้งผลงานให้เรายอดชมไม่ไว้มากมาย

ท้องพระโรงแบบไทย วังเจ้านายใช้จะเวอ์วัง

Thai-style Royal Audience Halls

หลังจากได้เยี่ยมชมความวิจิตรอลังการ สมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นพระราชวังอย่างวังหลวงของพระมหากษัตริย์ และวังหน้าของพระมหากษัตริย์ ก็น่าสนใจแล้ว ในเกาะรัตนโกสินทร์ที่คุณยืนอยู่นี้ก็ยังมีวังเจ้านายระดับรองๆ ลงมาให้ได้เยี่ยมชมอีกด้วยถึง ๓ หลัง

ว่าแต่ว่า...วังเจ้านายจะเวอ์วังแค่ไหน? มีรูปแบบเหมือนหรือต่างกันอย่างไรบ้าง? เราลองไปดูกัน

ท้องพระโรงของเจ้านายระดับพระองค์เจ้า (โอรสของพระมหากษัตริย์อันประสูติแต่เจ้าจอมมารดาสามัญชน) เป็นเรือนเครื่องไม้รูปแบบเรียบง่ายตรงไปตรงมาอย่างเรือนไทยที่เราคุ้นตา ตัวเรือนทาสีดินแดง หันด้านแปหรือด้านยาวออกหน้าวัง ยกพื้นสูงขึ้นมาเล็กน้อย ทำให้มีบันไดใหญ่ทอดขึ้นเรือนที่ด้านนี้

หลังคาเป็นหน้าจั่วชั้นเดียว ไม่มีลวดลาย มุงด้วยกระเบื้องดินเผาไม่เคลือบ (กระเบื้องเกล็ดเต่า) และมีชายคาปีกนกโดยรอบ

หน้าบันทั้งผืนเป็นลายลูกฟัก ไม่อาจลงรักปิดทองหรือประดับกระจกวิบวับอย่างในวังหลวงหรือวังหน้าได้ จึงเป็นท้องพระโรงที่ดูแสนสมถะ ไม่ได้เวอ์วังตั้งวังเจ้านายเลยแม้แต่น้อย

Thai-style royal audience halls were not all extravagant. For lower-tier royal members, their audience halls were simple-looking wooden structures on stilts, painted with rouge. They looked similar to traditional Thai houses with gable roofs covered with terracotta tiles. The palaces looked very ordinary, far from being extravagant.

The Red Residence was built in King Rama II's era as his Queen's residence. Formerly, it was located inside the Grand Palace, before being moved to the National Museum Bangkok in the reign of King Pinklao, the second king in the reign of King Rama IV.

ตำหนักแดง A14

ถ้าเป็นสมัยนี้ต้องเรียกตำหนักติดล้อ เพราะย้ายที่ตั้งมาแล้วถึง ๓ ครั้งด้วยกัน

เดิมทีตำหนักแดง ปลูกอยู่ภายในเขตพระราชฐานชั้นในของพระบรมมหาราชวัง เพื่อเป็นตำหนักของสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๒ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้ย้ายไปปลูกที่พระราชวังเดิม (ของพระเจ้าตาก ผังธนบุรี ภายในกองบัญชาการทหารเรือ ช้างวัดอรุณฯ ในปัจจุบัน) เพื่อเป็นที่ประทับของเจ้าฟ้าจุฑามณี (พระราชโอรสของพระศรีสุริเยนฯ เจ้าของตำหนักเดิม)

ครั้นเมื่อเจ้าฟ้าจุฑามณีได้สถาปนาเป็นพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๔ จึงได้ขอลดตำหนักแดงหลังนี้ มาปลูกไว้ที่พระราชวังบวรสถานมงคลด้วย ซึ่งปัจจุบันก็คือพื้นที่ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร นั่นเอง

ตำหนักแดงจึงนับเป็นสถาปัตยกรรมแห่งหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบของท้องพระโรงเจ้านายในสมัยรัตนโกสินทร์ได้เป็นอย่างดี

The Audience Hall at Tha Phra Palace was built in the reign of King Rama II. It was used by Prince Chetsadabodin (later King Rama III) to perform royal duties, and later became the audience hall of Prince Naris, who was an expert on Thai art and architecture. Today, it is home to the Silpakorn University Art Gallery.

ท้องพระโรงวังท่าพระ A15

ท้องพระโรงวังท่าพระ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๒ เพื่อเป็นที่ว่าราชการของกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ (พระยศของรัชกาลที่ ๓ ก่อนขึ้นครองราชย์) ซึ่งประทับอยู่ ณ วังท่าพระนี้ (กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ เป็นพระราชขอร้องของรัชกาลที่ ๒ กับเจ้าจอมมารดาเรียม มีพระนามเดิม พระองค์เจ้าชายทับ)

หลังจากนั้นจึงมีเจ้านายระดับพระองค์เจ้าเข้าครองอีกหลายพระองค์ จนถึงรัชกาลที่ ๕ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ หรือกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เล็ดจมาครอง ได้มีการต่อเติมตึกฝรั่งเป็นที่ประทับอยู่ทางด้านหลังอีก ๒ หลัง คือ ตำหนักกลาง และตำหนักพรณราย

ส่วนตัวท้องพระโรงเอง ก็มีการปรับปรุงให้ร่วมสมัยขึ้นด้วยผนังก่ออิฐถือปูน และติดตั้งลูกกรงเหล็กหล่อจากเมืองฝรั่งที่กำแพงแก้ว

ปัจจุบันท้องพระโรงวังท่าพระ คือ หอศิลป์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ นั่นเอง

ท้องพระโรงวังบ้านหม้อ A16

ท้องพระโรงวังบ้านหม้อ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ ย่านชุมชนบ้านหม้อ ริมคลองตลาดหรือคลองคูเมืองเดิม

เพื่อเป็นที่ประทับของพระองค์เจ้ากุญชร กรมพระพิทักษ์เทเวศน์ (โอรสของรัชกาลที่ ๓ กับเจ้าจอมมารดาศิลา) ในอดีตใช้เป็นที่อถาวรราชการ และเป็นที่ซ้อมโขนละคร

ปัจจุบันวังบ้านหม้ออยู่ในความดูแลของราชสกุลกุญชร และไม่ได้เปิดให้เข้าชม แต่เราอาจพอจะชะเง้อชะเง้อดูท้องพระโรงได้จากภายนอก เพียงเข้าซอยเจ้าคุณเทเวศร์ (ที่อยู่ข้างวัง) ไปสัก ๒๐๐ เมตร จะเห็นประตูวังบ้านหม้ออยู่ทางขวา (แต่เดิมท้องพระโรงจะเข้าจากทางด้านนี้เป็นหลัก)

ภาพของหลังคาที่มุงด้วยกระเบื้องดินเผา และประดับด้วยช่อฟ้าที่หัวท้าย ตั้งตระหง่านอยู่เบื้องหลังประตู ก็คือ ท้องพระโรงวังบ้านหม้อนั่นเอง

ผศ.ดร.กรรณิการ์ สุธีรัตนภิรมย์

The Audience Hall at Ban Mo Palace was built in King Rama III's era and was the residence of Prince Kunjara, King Rama III's son. It was used for royal duties and khon practice. At present, it is maintained by the Kunjara family and is not open to the public.

A14 The Red Residence
National Museum Bangkok, Na Phra That Rd.
9.00am-4.00pm Wed-Sun except public holidays
02 224 1370
www.virtualmuseum.finearts.go.th/bangkoknationalmuseums
nationalmuseumbangkok

A15 The Audience Hall at Tha Phra Palace
Silpakorn University, Na Phra Lan Rd.
02 623 6115-22
www.su.ac.th/wangthapra.php

A16 The Audience Hall at Ban Mo Palace
128 Atsadang Rd.
Not Open to the Public

ท้องพระโรงวังท้ายวัดพระเชตุพน A17

ในปี ๒๕๔๙ เมื่อมีการขุดค้นโบราณคดี ที่ด้านหน้าตึกกระทรวงพาณิชย์เดิม C15 หลังจากทีกระทรวงได้ย้ายที่ทำการไปอยู่ที่อื่นแล้ว ได้ค้นพบฐานรากของท้องพระโรงวัง ที่สร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ ทำให้สามารถสันนิษฐานรูปแบบของวังได้ว่า

ท้องพระโรงมีลักษณะเช่นท้องพระโรงของวังเจ้านายชั้นพระองค์เจ้า คือเป็นเรือนไทยหันด้านยาวออกทางหน้าวัง หลังคาชั้นเดียวไม่มีมุขลด มุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผาไม้เคลือบ ยกพื้นสูง มีบันไดก่ออิฐถือปูนสำหรับขึ้นลงประมาณ ๓-๕ ชั้น ใต้ถุนโล่ง ภายในท้องพระโรงเป็นโถงยาวสำหรับออกว่าราชการ

In 2006, the archeological excavation was undertaken in front of the Ministry of Commerce building after the Ministry re-located to another place. The foundations of the Audience Hall found led us to envision the design of the palace in the early 19th century.

The Audience Hall, similar to other audience halls belonging to other sons of the king, was a Thai-style pavilion, with its long side facing the front. The roof was made with unglazed, terracotta roof tiles and the pavilion was built on stilts. Its stairs were made of bricks and mortar, about 3-5 steps in height. There was space under the building. Inside the Audience Hall, there was a long hall for state activities.

● “หลุมเสา” สันนิษฐานได้ว่าท้องพระโรงหลังนี้มี เสาไม้ เพื่อใช้รองรับหลังคาหน้าจั่วมุงกระเบื้อง จากการศึกษาอาคารท้องพระโรงของเจ้านายชั้นพระองค์เจ้าที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ เช่น ท้องพระโรงวังบ้านหม้อ และวังท่าพระ ล้วนเป็นอาคารเครื่องไม้หลังคาหน้าจั่วมุงกระเบื้องด้วยกันทั้งสิ้น

● การขุดค้นทางโบราณคดียังเจอแนวซุงและอิฐที่ใช้เป็นฐานรากของบันไดทางเข้าท้องพระโรงด้วย เป็นบันไดก่ออิฐถือปูน สูงประมาณ ๓-๕ ชั้น ตั้งอยู่ที่ด้านยาวของท้องพระโรง ซึ่งเป็นด้านหน้าของวัง

“คลองราก” (Strip footing) คือฐานรากที่ใช้รองรับน้ำหนักผนัง มีลักษณะเป็นไม้ซุงวางเรียงต่อกันไป แนวของการวางซุงทำให้ทราบถึงขอบเขตของตัวอาคาร เป็นหลักฐานสำคัญที่ช่วยอธิบายลักษณะทางกายภาพของท้องพระโรงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ชวนกันมาชม “มิวเซียมใต้ดิน” ที่สถานีรถไฟฟ้าสนามไชย ทางออกที่ ๑ ที่แสดงหลักฐานทางโบราณคดีของพื้นที่ตรงนี้ ด้วยการจำลองหลุมขุดค้นโบราณคดีแสดงฐานรากของวังเก่า

At MRT Sanam Chai Station Exit 1, you can explore an underground site museum which brings you archeological evidence from this very area. We have created an archaeological excavation to show you the foundations of a former palace.

A17 Underground Site Museum
 📍 MRT Sanam Chai Station, Exit 1
 🕒 6.00am-12.00pm

รั้วรอบขอบเมือง

Fortifications of Bangkok

ในการสร้างราชธานีแห่งใหม่ไม่อาจขาดสิ่งก่อสร้างอันมั่นคงแข็งแรงสำหรับเป็นปราการป้องกันพระนครได้ ดังนั้นเมื่อคราวสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นในปี ๒๓๒๕ กำแพงพระนคร ป้อมปราการ และหอรบ จึงถือเป็นสิ่งก่อสร้างสำคัญพื้นฐานที่ขาดไม่ได้สำหรับราชอาณาจักรในสมัยโบราณ

When Bangkok was first established as the capital city, it needed strong structures to protect its safety. Therefore, city walls and forts were constructed.

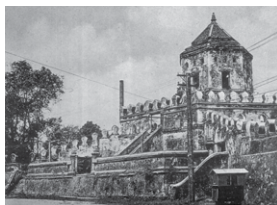
เมื่อคราวสถาปนากรุงเทพฯ เป็นราชธานี ในสมัยรัชกาลที่ ๑ มีการสร้างป้อมปราการตามแนวกำแพงพระนครจำนวนทั้งสิ้น ๑๔ ป้อม เพื่อใช้รักษาพระนคร ตามยุทธวิธีการรบแบบโบราณ แต่ในปัจจุบันเหลือให้เห็นอยู่เพียง ๒ ป้อม คือ ป้อมพระสุเมรุ และ ป้อมมหากาฬ เท่านั้น

ป้อมพระสุเมรุ A18

ป้อมพระสุเมรุเป็นป้อมใหญ่อยู่หัวมุมกำแพงเมืองด้านทิศเหนือ ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงปากคลองบางลำพู ซึ่งถือเป็นชัยภูมิอย่างดีในการป้องกันข้าศึกแบบป้อมเพชรของกรุงศรีอยุธยา แต่ทว่าป้อมนี้ไม่เคยได้ใช้งานตามวัตถุประสงค์ของการก่อสร้างเลย แม้แต่ป้อมมหากาฬเองก็เช่นกัน

นอกจากนี้แล้วชื่อป้อมพระสุเมรุ ยังถูกนำไปตั้งเป็นชื่อถนนในย่านนี้ด้วย โดยถนนดังกล่าวเลียบไปตามกำแพงเมืองด้านทิศเหนือของพระนคร

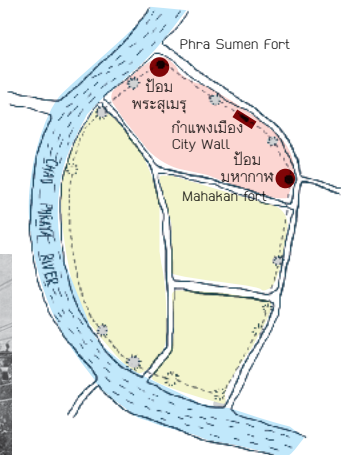
Phra Sumen Fort was constructed in King Rama I's era at the mouth of Bang Lamphu Canal (the city moat), on a strategic location vital to safeguarding the city. It is one of the two remaining forts today.

รูปถ่ายป้อมพระสุเมรุราวปลายรัชกาลที่ ๔ ครั้งหนึ่งหอรบได้เคยพังทลายไป จึงได้รูปถ่ายเก่าเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่ช่วยในการบูรณะซ่อมแซมป้อมให้กลับคืนสู่สภาพเดิม

ป้อมแปดเหลี่ยม ๓ ชั้น สูง ๑๙ เมตร ชั้นนอกสุดมีโอบล้อมเป็นเหลี่ยม ชั้นที่สอง มีโอบล้อมอย่างกลมแบบเดียวกับเสมากำแพงเมือง ภายในมีห้องเก็บอาวุธและดินปืน ชั้นในสุดเป็นหอรบมีหลังคา

ป้อมมหากาฬ A19

สร้างขึ้นคราวสถาปนากรุงเทพฯ ในรัชกาลที่ ๑ เช่นเดียวกับป้อมพระสุเมรุ และไม่เคยได้ใช้งานในการป้องกันข้าศึกเช่นเดียวกัน

ป้อมมหากาฬเป็นป้อมใหญ่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระนคร ริมคลองคูเมืองเดิมต่อยังคลองมหรนาค เชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ เป็น ๑ ใน ๒ ป้อม (จากทั้งหมด ๑๔ ป้อมที่สร้าง) ที่ยังคงเหลือให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

Mahakan Fort was constructed in King Rama I's era to protect the city from enemies. It is located by a moat on the eastern side of the city. It is one of the two remaining forts today.

กำแพงเมือง A20

กำแพงพระนครที่หน้าวัดบวรนิเวศ เป็นส่วนหนึ่งของแนวกำแพงเมืองที่สร้างขึ้นล้อมรอบกรุง ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ เป็นกำแพงหนา ๑.๘๐ เมตร สูง ๖ เมตร มีโอบล้อมอย่างกลมต่างจากโอบล้อมเหลี่ยมของตัวป้อม

The City Wall in front of Bowon Niwet Temple is part of the Old City Wall built in the reign of King Rama I.

เรื่องเล่าชาวเกาะ

ลาวสร้างป้อม

ที่บอกว่ากรุงเทพฯ เมืองเทพสร้างนั้น ความจริงแล้วหาใช่ฝีมือเทพที่ไหน แต่เป็นฝีมือชั้นเทพของช่างหลวงช่างสิบหมู่ต่างหาก ที่ฝากผลงานเอาไว้ ส่วนการสร้างป้อมและกำแพงพระนครนั้น ได้มีการเกณฑ์ชาวลาวจากเมืองเวียงจันทน์ และหัวเมืองริมแม่น้ำโขงมาเป็นแรงงานขุดฐานรากสร้างป้อม ก่อกำแพงรอบพระนคร โดยเมื่อก่อสร้างแล้วเสร็จชาวลาวเหล่านี้ก็หาได้กลับถิ่นฐานของตนองไม่ หากแต่ต่างคนต่างลงหลักปักฐานอยู่ในบางกอกสืบลูกหลานเป็นคนพระนครต่อๆ กันมา ใครเลยจะรู้ว่า...คุณอาจมีบรรพบุรุษเป็นพวกลาวสร้างป้อมเหล่านี้ก็เป็นได้

ป้อมปราการรูปทรงแปดเหลี่ยมมีทั้งหมด ๓ ชั้น ชั้นในสุดเป็นหอรบมีหลังคา สูง ๑๕ เมตร โอบล้อมเหลี่ยม ต่างจากเสมาของกำแพงเมืองที่พาดผ่านป้อมซึ่งมีลักษณะเป็นยอดแหลม

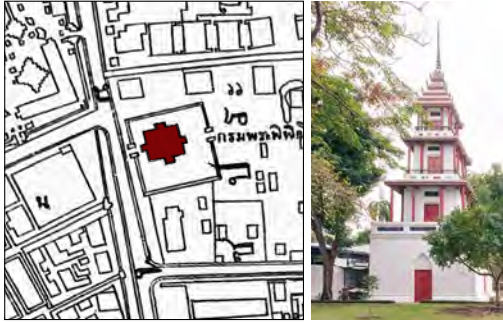
ประตูเมืองพระนคร

แรกสร้างเป็นประตูไม้ ทาดินแดง ต่อมาก่ออิฐต่อเติมด้านบนเป็นหอรบในสมัยรัชกาลที่ ๓

ครั้นมาถึงรัชกาลที่ ๕ ได้รื้อแล้วสร้างใหม่เป็นประตูยอด และก่ออิฐถือปูนแทนประตูเมืองกรุงเทพฯ มีทั้งสิ้น ๖๓ ประตู เป็นประตูใหญ่อย่างประตูที่หน้าวัดบวรนิเวศ ๑๖ ประตู และเป็นประตูเล็กอย่างประตูช่องกุดตรงกำแพงเมืองช้าง ป้อมมหากาฬทั้งสิ้น ๔๗ ประตูด้วยกันเลยทีเดียว

Bangkok City Gate was formerly made of wood. In the reign of King Rama V, it was torn down and reconstructed using brick and mortar, with a spire at the top.

- A18 Phra Sumen Fort A19 Mahakan Fort A20 City wall
- 📍 Santi Chai Prakan Park, 📍 Maha Chai Rd. 📍 Phra Sumen Rd.
- 🕒 5.00am-9.00pm

แผนที่ปี ๒๔๓๐ (กลางรัชกาลที่ ๕) แสดงตำแหน่งหอกลอง ที่หน้าวัดโพธิ์

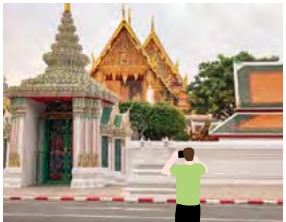

เรื่องเล่าชาวเกาะ:

ในแต่ละชั้นจะมีกลองสำคัญ เพื่อใช้ตีแจ้งสัญญาณแตกต่างกันไปดังนี้

- กลองย่าพระสุริย์ศรี อยู่ชั้นล่าง ใช้สำหรับบอกเวลา
- กลองอัคคีพิทาศ อยู่ชั้นสอง ใช้สำหรับแจ้งไฟไหม้
- กลองพิฆาตไพรี อยู่ชั้นสาม ใช้สำหรับตีบอกสัญญาณเวลาเข้าศึกษาทัพ ประชิตพระนคร ซึ่งกลองพิฆาตไพรีนี้ หน้ากลองยังคงใหม่ ไม่มีสีกลองไปเลย เหตุเพราะไม่เคยได้ใช้นั่นเอง (เช่นเดียวกับป้อมปราการ ที่ไม่เคยใช้ป้องกันข้าศึกเลยเช่นกัน)

หากใครอยากรู้ว่าหน้ากลองทั้งสามใบจะเก่าใหม่แค่ไหน ลองไปพิสูจน์ดูได้ด้วยตาตนเอง ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร (วังหน้าเดิม) มีกลองทั้งสามใบจัดแสดงอยู่

ขบวนเสด็จถวายผ้าพระกฐินของรัชกาลที่ ๔ หยุดหนึ่งช่วงขณะ เพื่อให้จอห์น ทอมสัน ชักภาพนี้ที่หน้าวัดโพธิ์ หากสังเกตุดูให้ดีจะพบว่ามีเกยตั้งอยู่ เพื่อใช้สำหรับขึ้น-ลง เสลียงพระที่นั่งนั่นเอง

หอกลอง A21

หอกลองดั้งเดิม สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ บนพื้นที่ป่าช้าวัดโพธิ์ แต่เดิมนั้นสร้างเป็นอาคารไม้ ๓ ชั้น ทาดินแดงไม่มีฝา พอถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ โปรดฯ ให้รื้อลง เนื่องจากไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป อีกทั้งจะใช้พื้นที่เพื่อสร้างพระราชอุทยานสวนเจ้าเชตุ (กรมการรักษาดินแดนในปัจจุบัน) นั่นเอง

หอกลองที่เราเห็นในปัจจุบัน ซึ่งตั้งอยู่ริมถนน หน้ากรมการรักษาดินแดน ตรงข้ามวัดโพธิ์นี้ จำลองขึ้นมาใหม่ในวาระสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี ในปี ๒๔๒๕

Drum Tower was originally built as a 3-story wooden tower in the reign of King Rama I, used to tell the time as well as to alert the public in case of fire or war. It was later demolished. The new one was built to emulate the original one on the occasion of the Bangkok Bicentennial Celebration in 1982.

เกย A22

เกย คือแท่นสำหรับเทียบพระราชยาน เพื่อใช้สำหรับขึ้น-ลงพาหนะ เกยที่ตั้งอยู่หน้าวัดโพธิ์นี้ สร้างขึ้นมาใหม่ในตำแหน่งเดิม หลังจากที่มีการทุบทิ้งไปด้วยเหตุผลต่างๆ ที่ว่าเกะกะทางเท้าสาธารณะ

Mounting platform is a platform used for mounting into and out of royal vehicles.

- A01 พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มโหฬารพิมาน
- A02 พระที่นั่งสนามจันทร์
- A03 พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
- A04 พระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกษ์ปราสาท
- A05 พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท
- A06 พระที่นั่งพุทธโสธรราช
- A07 พระที่นั่งอศรวินิจฉัย
- A08 พระที่นั่งวิมุกตพิมาน
- A09 ศาลาสำราญมุขมาตย์
- A10 ศาลาลงสร
- A11 ศาลหลักเมืองกรุงเทพ
- A12 พระที่นั่งลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์
- A13 พระที่นั่งสันติชัยปราการ
- A14 ด่านักแดง
- A15 ห้องพระโรงวังท่าพระ
- A16 ห้องพระโรงวังบ้านหม้อ
- A17 ห้องพระโรงวังวัดพระเชตุพนฯ
- A18 ป้อมพระสุเมรุ
- A19 ป้อมมหาเทพ
- A20 กำแพงเมือง ประตูประนคร
- A21 หอกลอง
- A22 เกย

A 21 Drum Tower
In front of Wat Pho, Sanam Chai Rd.

A 22 Mounting platform
In front of Wat Pho, Sanam Chai Rd.

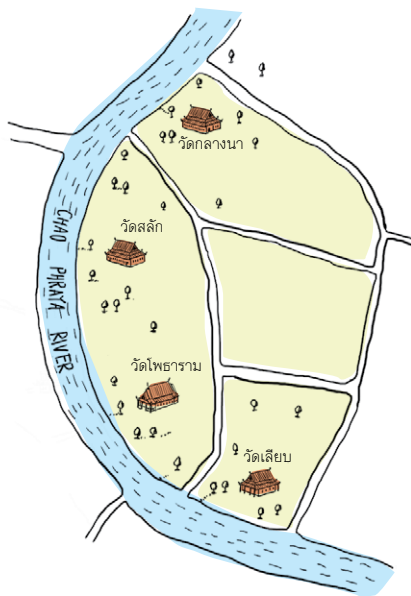
วัดเก่าก่อนตั้งกรุง

Former Temples before Bangkok's Foundation

เมืองบางกอกมีมาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีแล้ว ไข่ว่าเพ็งจะตั้งขึ้นมาคราวสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อปี ๒๓๒๕ เท่านั้น แต่ในครั้งก่อน บางกอกยังเป็นแค่เพียงเมืองหน้าด่านคอยตรวจตราสำเภาทั้งหลายก่อนแล่นขึ้นไปค้าขายยังกรุงศรี

ภายในเกาะรัตนโกสินทร์จึงมีวัดวาอารามเก่าแก่ที่สร้างขึ้นมามาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยมียอดด้วยกัน ๔ วัด ไล่ไปตามแม่น้ำจากเหนือลงใต้ได้ ดังนี้

Before King Rama I established Bangkok as the capital city in 1782, Bangkok was only a small port town, a checkpoint for merchant ships before entering Ayutthaya city. Therefore, in old Bangkok, there were four ancient temples which had been built since the Ayutthaya Era.

ชื่อเดิมสมัยอยุธยา	ชื่อใหม่คราวสถาปนากรุงเทพฯ
วัดกลางนา	วัดชนะสงคราม (วัดตองปุ) วัดมอญสุดถนนข้าวสารกลางย่านทวารวดี
วัดสลัก	วัดมหาธาตุ วัดเก่าแก่กลางย่านแม่พระท่าพระจันทร์
วัดโพธาราม	วัดพระเชตุพน (วัดโพธิ์) วัดพระนอนองค์ใหญ่ท้ายพระบรมมหาราชวัง อสังสุดท้ายนท่าเตียน
วัดเลียบ	วัดราชบูรณะ วัดเก่าแก่เชิงสะพานพุทธ ที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน คือ สร้างขึ้นใหม่เพราะโดนระเบิดลงจนหาย เรียบไปทั้งวัด ตอนสงครามโลกครั้งที่สอง

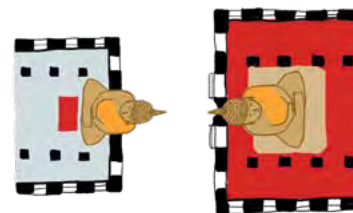
ศาลาการเปรียญวัดโพธิ์ B01

วัดพระเชตุพนฯ เป็นวัดโบราณที่สร้างขึ้นราว ๓๐๐ กว่าปีมาแล้ว ตั้งแต่สมัยอยุธยา ในรัชกาลสมเด็จพระเพทราชา เดิมชื่อวัดโพธาราม เรียกติดปากกันว่า “วัดโพธิ์”

แต่ก่อนพระอุโบสถหลังดั้งเดิมของวัดโพธิ์ ตั้งอยู่ที่หัวมุมกำแพงวัดด้านใต้ในปัจจุบัน

กระทั่งเมื่อรัชกาลที่ ๑ สร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่ทางทิศเหนือโบสถ์หลังเก่าจึงเปลี่ยนมาเป็นศาลาการเปรียญแทน

ไหนมาลองดูกันสิว่า...พระอุโบสถหลังเก่านี้หันหน้าไปทางทิศไหน?!!

ศาลาการเปรียญ

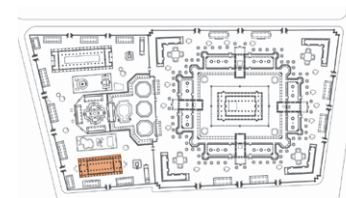
พระอุโบสถ

ใช่แล้ว! ทิศตะวันตก... เพราะพระประธานหันหน้าสู่แม่น้ำ แสดงว่าสมัยอยุธยานั้นผู้คนจะพายเรือพากันมาเข้าวัดจากทางน้ำเป็นหลัก

ในขณะที่พระอุโบสถหลังใหม่หันไปทางทิศตะวันออก หรือหันหลังให้กับแม่น้ำ เพราะหน้าวัดเปลี่ยนไปอยู่ทางด้านถนนสนามไชยแทนนั่นเอง

จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ ๓ พระอุโบสถหลังเก่านี้ มีการบูรณะทำให้เปลี่ยนแปลงไปจนไม่เหลือลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอยุธยาให้เห็นอีกเลย

Sermon Hall of Wat Pho faces the river on the west. It was formerly an ordination hall in the Ayutthaya Era. Later, King Rama I built a new ordination hall on the northern side, facing the east. Inside, there is an exquisite pulpit.

บุษบกธรรมาสน์เครื่องยอดทรงปราสาทภายในศาลาการเปรียญวัดโพธิ์ ที่สร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

วัดใหม่ครั้งตั้งกรุง

New Temples when Bangkok was Founded

วัดพระแก้ววังหลวง B02

วัดพระศรีรัตนศาสดารามหรือวัดพระแก้ว เป็นวัดประจำวังหลวงที่อยู่คู่กับพระบรมมหาราชวังของกรุงรัตนโกสินทร์ เช่นเดียวกับวัดพระศรีสรรเพชญ์ในพระราชวังหลวงกรุงศรีอยุธยา

วัดพระแก้วนั้นสร้างขึ้นคราวสถาปนากรุงเทพฯ เป็นราชธานี และมีการก่อสร้างต่อเติมเรื่อยมา นั่นสะท้อนให้เห็นว่า วัดแห่งนี้ได้รับการอุปถัมภ์อย่างต่อเนื่องโดยพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ถือว่าเป็นอีกหนึ่งของความสุดยอดในงานสถาปัตยกรรมแบบไทยจารีตที่ไม่อาจพลาดได้

ภายในวัดมีสิ่งก่อสร้างน้อยใหญ่กระจัดกระจายอยู่มากมาย เรียกได้ว่าอัดแน่นเต็มพื้นที่ภายในพระระเบียง จนคนรุ่นใหม่อาจจะรู้สึกระแคะระคาย...เยอะลิ่ง! ไม่ตรงตามมาตรฐานความงามของศตวรรษนี้ แต่ในความเยอะนี้ล่ะ...คือความงามตามจารีตของไทย เป็นความอลังการงานสร้างที่ช่างหลวงได้ฝากฝีมือไว้ทุกกระเบียดของวัดหลวงแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

หลายๆ คนคงเคยได้มาเยี่ยมลวัดพระแก้วกันแล้ว ตั้งแต่ครั้งมาทัศนศึกษาที่โรงเรียน แต่มาคราวนี้คุณจะได้ชมวัดพระแก้วได้อย่างทรงภูมิมากยิ่งขึ้น ด้วยหนังสือคู่มือเล่มนี้

Wat Phra Kaew is the epitome of traditional Thai architecture, a Thai equivalent of the Baroque. It is situated on the ground of the Grand Palace. It was built when Bangkok was established as the capital city, and has been constantly maintained.

พระอุโบสถ

พระอุโบสถถือเป็นไฮไลท์สำคัญของวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพราะเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต พระคู่บ้านคู่เมืองของกรุงเทพฯ ที่ได้ัญเชิญมาจากเมืองเวียงจันทน์ เมื่อคราวไปตีอาณาจักรล้านช้างได้ในสมัยกรุงธนบุรี (ส่วนพระราชวังบวรสถานมงคล หรือวังหน้า ก็มีพระที่นั่งพุทธโสธรระย สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปปางนาคปรก ซึ่งัญเชิญลงมาคราวไปตีเมืองเชียงใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๑)

The ubosot (ordination hall) houses a revered Buddha image, the Emerald Buddha, brought to the city from Vientiane, Laos.

พระพุทธรูปปางนาคปรกประดิษฐานภายในพระที่นั่งพุทธโสธรระย

พระแก้วมรกตประดิษฐานภายในวัดพระแก้ว วังหลวง

Supanut Anunobrayotte

ผนังและเสาด้านนอกพระอุโบสถประดับด้วยกระเบื้องเคลือบหลากลวดลายหลายสีล้น บ้างก็เป็นกระเบื้องเคลือบกึ่งสีแบบจีน ลวดลายดอกไม้ และลายนก เช่นที่ลูกตั้งบันไดทางเข้าพระอุโบสถ หรือที่ผนังกระเบื้องด้านนอก ซึ่งสั่งทำจากประเทศจีนโดยตรงในสมัยรัชกาลที่ ๓

The walls and pillars are decked with porcelain tiles custom made in China.

หลังคาซ้อนชั้น ๓ ชั้น มุงกระเบื้องดินเผาเคลือบสีน้ำเงินขอบสีเหลือง เขียงสีแดง หรือที่เรียกว่า มุงลักสี ๓ ชั้น มีเครื่องล่ายอง ประกอบด้วยช่อฟ้า ใบระกา นาคสะดุ้ง หางหงส์ ปิดทองประดับกระจก ซึ่งทำได้เฉพาะกับหลังคาวัดและพระที่นั่งในพระบรมมหาราชวังเท่านั้น

ส่วนครุฑยุดนาคที่ประดับอยู่รายรอบฐานพระอุโบสถ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของวัดพระแก้วนั้น ก็มาจากความเชื่อเรื่องสันฐานจักรวาลในไตรภูมิที่เปรียบพระอุโบสถตั้งเขาพระสุเมรุ ศูนย์กลางของจักรวาลที่มีฝูงครุฑเฝ้าอยู่บริเวณตีนเขานั้นเอง

หน้าบันจำหลักไม้รูปพระนารายณ์ทรงครุฑยุดนาค สัญลักษณ์ที่แสดงว่า เป็นวัดที่กษัตริย์สร้าง The gable features wooden carving of Narai on Garuda to symbolize that it was built by a monarch.

Garuda images adorn the base of the ordination hall, symbolizing garudas guarding Mount Meru.

ฐานไพที คือ ชานชาลาแยกพื้น สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ ประกอบด้วย สิ่งก่อสร้างสำคัญ ๓ หลัง คือ ปราสาทพระเทพบิดร พระมณฑป และพระศรีรัตนเจดีย์ ลักษณะของยอดปราสาท ยอดปราสาท และยอดเจดีย์ ที่เรียงต่อกันเป็นแถวเป็นแนวแบบนี้ ได้กลายเป็นภาพจำของวัดพระแก้วไปเสียแล้ว รู้หรือไม่? สิ่งก่อสร้างทั้งสามมีความหมายที่ลึกซึ้งอย่างไรบ้าง?

พระศรีรัตนเจดีย์ คือ เจดีย์ทรงระฆัง ที่บุด้วยกระเบื้องโมเสกสีทอง ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งก็คือสัญลักษณ์แทน “พระพุทธ”

พระมณฑป คือสิ่งก่อสร้างตรงกลางมียอดปราสาท เป็นที่สำหรับไว้ตู้พระไตรปิฎก ซึ่งก็คือ “พระธรรม”

ปราสาทพระเทพบิดร คือ อาคารจตุรมุขยอดปราสาท ใช้เป็นที่สำหรับบำเพ็ญพระราชกุศล นั่นทำให้มีพระภิกษุเข้ามาทำพิธี จึงหมายถึง “พระสงฆ์”

เมื่อรวมกันแล้วจึงกลายเป็น “พระรัตนตรัย” นั่นเอง

ที่สำคัญคือ ยอดเจดีย์ ยอดปราสาท และยอดปราสาท ทั้งสาม ยังมีความสูงคือ ๔๐ เมตร เท่ากันอีกด้วย สื่อให้รู้ว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ล้วนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

In the reign of King Rama IV, a golden stupa, a scriptures hall, and the Royal Pantheon were built forming a single line. The three buildings are of the same height and are now the image of Wat Phra Kaeo. The golden stupa is decorated with gold mosaic tiles imported from Europe.

พระศรีรัตนเจดีย์ “พระพุทธ”   พระมณฑป “พระธรรม”   ปราสาทพระเทพบิดร “พระสงฆ์”

พระศรีรัตนเจดีย์ เจดีย์ทรงระฆังอันเป็นพระราชนิยามในสมัยรัชกาลที่ ๔ แต่มาบูรณะกระเบื้องโมเสกสีทองในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อคราวฉลองกรุงเทพฯ ครบ ๑๐๐ ปี ในปี ๒๔๒๕ โดยกระเบื้องโมเสกสีทองนั้น เป็นของนอกที่นำเข้ามาจากยุโรป เจดีย์ทรงระฆังแบบนี้ จะพบได้อีกที่วัดบวรนิเวศวิหาร B07 และ วัดราชประดิษฐ์ B09 เพราะต่างเป็นอารามที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ ทั้งสิ้น

มุมกำแพงแก้วรอบฐานไพที ประดับด้วยพนมหมาก สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๔ ด้วยเป็นเครื่องบูชาพระรัตนตรัยที่พระองค์โปรดอย่างยิ่ง

ส่วนสัตว์หิมพานต์บนฐานไพทีบริเวณด้านหน้าและรอบๆ ของปราสาทพระเทพบิดร หลอมขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ จะเห็นได้ว่าเหล่าเทพและยักษ์ บางครั้งนก บางครั้งสิงห์ เหล่านี้ ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดทางจักรวาลวิทยาในพุทธศาสนาที่เปรียบพระอารามเป็นเขาพระสุเมรุ แกนกลางของจักรวาล มีหมู่สัตว์ใหญ่น้อยในป่าหิมพานต์เฝ้าอยู่ที่เชิงเขา

สำหรับยักษ์แบกที่ฐานเจดีย์ด้านหน้าปราสาทพระเทพบิดร ตามคติทางพุทธนั้น ถือว่า ยักษ์ เป็นเทพารักษ์ที่ช่วยค้ำชูพระศาสนาเช่นกัน

Himavanta mythological figures are half-god, half-animal creatures guarding Mount Meru. There are six pairs of giants serving as guardians minding the gate, each with its own unique colors and expression.

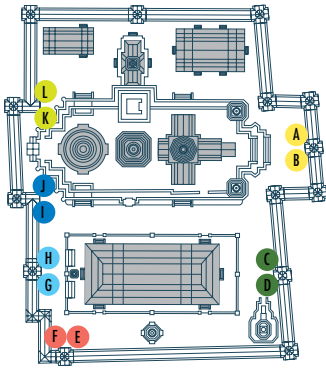
เรื่องเล่าชาวเกาะ

ยักษ์คู่ หรือจะสู้ ยักษ์โหล

ยักษ์ทวารบาลตัวใหญ่ที่ยืนเป็นคู่ ฝ้าประตูวัดพระแก้วนี้ กลายเป็นภาพจำที่นำมาใช้แสดงความเป็นไทยอยู่เสมอ และมักปรากฏตัวเป็นพรินซ์เซนต์เซอร์ไมฆนาตามสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอยู่เป็นประจำ

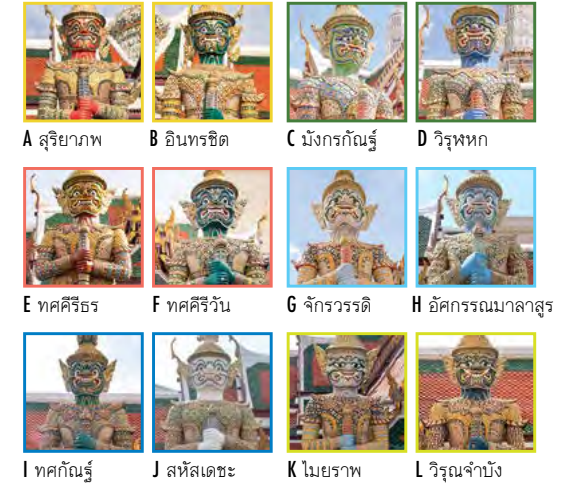
หากได้ลองเดินนับดูจะพบว่า ยักษ์ทวารบาลมีอยู่ทั้งสิ้น ๖ คู่ รวม ๑๒ ตน แต่ละตนมีสีหน้า สีกาย และแต่งองค์ทรงเครื่องด้วยสิ่งที่ต่างกันออกไป ซึ่งทั้งหมดต่างถอดแบบมาจากเครื่องแต่งกายของการแสดงโขน

ทวารบาลยักษ์เหล่านี้ ล้วนตกแต่งด้วยกระเบื้องเคลือบ อันเป็นเทคนิคแบบจีน ทำให้เราดูได้ไม่ยากเลยว่าสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ นั่นเอง

ยักษ์เซเลบที่เรารู้จักกันดี นั่นคือ “ทศกัณฐ์” ที่มี ๑๐ หน้า กายสีเขียว ยืนคู่กับ “สหัสเดชะ” ผู้มีกายสีขาว ฝ้าประตูด้านทิศตะวันตก เชิงฐานไพทีด้านใต้

...ไหนลองดูสิว่า...หากันเจอมั้ย?

A สूरยาภพ   B อินทรชิต   C มังกรกัณฐ์   D วิรุฬหก
E ทศคีรีธร   F ทศคีรีวัน   G จักรวรรดิ   H อัคครณมาลาสุร
I ทศกัณฐ์   J สหัสเดชะ   K โมยราพ   L วิรุณจำบัง

วัดสุทัศนเทพวราราม B03

มหาวิหารใจกลางพระนครที่สร้างขึ้นในปลายรัชกาลที่ ๑ สำหรับประดิษฐานพระศรีศากยมุนี หรือหลวงพ่อดโต ที่อัญเชิญมาจากวัดมหาธาตุสุโขทัย

วัดสุทัศนโคดเด่นด้วยมีพระวิหารหลวงเป็นประธานของวัด ล้อมรอบด้วยระเบียงคด

มีพระอุโบสถหลังใหญ่ ตั้งขวางพระวิหารอยู่ด้านหลัง

แผนผังของวัดสุทัศนจึงมีความงดงาม เป็นระเบียบ ได้สัดส่วน เดกเช่นเดียวกับแผนผังของวัดโพธิ์ เพราะต่างเป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ และทั้งคู่ก็เน้นเรื่องผังภูมิจักรวาลเป็นสำคัญ แต่การก่อสร้างวัดสุทัศนนั้นใช้เวลาเนิ่นนานกว่ามาก เพราะมาแล้วเสร็จออกก็ล่วงเข้าในสมัยรัชกาลที่ ๓ แล้ว

Wat Suthat: A large temple at the center of the city, Wat Suthat was built in the reign of King Rama I to house a big bronze Buddha image which had been brought to the city from Sukhothai. The construction was completed in the reign of King Rama III. The layout of the temple followed the concept of the Buddhist universe, with the main vihara symbolizing Mount Meru, which was considered the center of the universe. A cloister surrounds the temple, and on the roof gable there is a carving of Indra on Airavata, his three-headed elephant, a god who resides on Mount Meru. This is in line with the concept of Bangkok being Indra's city. The ordination hall is located on the back of the vihara, and the roof gable which faces the east features the sun, and the western gable features the moon orbiting the earth (the ordination hall) following the ancient belief of the universe.

B.03 Wat Suthat Thepararam

📍 Giant Swing, 146 Bamrung Mueang Rd.

🕒 8.00am-9.00pm

☎ 02 622 2819

🌐 watsuthatt.com

📍 WatSuthatBangkok

ก่อนจะขึ้นไปไหว้หลวงพ่อดโต ลองแหงนขึ้นไปดูที่หน้าบันพระวิหาร จะเห็นเป็นรูปสลักพระอินทร์กายสีเขียวทรงช้างเอราวัณ พระวิหารแห่งนี้จึงถือได้ว่าเป็นสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งตั้งอยู่บนยอดเขาพระสุเมรุ สอดคล้องกับคติการสร้างกรุงเทพฯ ที่ว่าเป็นเมืองแห่งพระอินทร์ (โลโก้ของกรุงเทพฯ จึงทำเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้าง) พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยในพระบรมมหาราชวัง ก็มีหน้าบันเป็นพระอินทร์ด้วยเช่นกัน

ส่วนพระอุโบสถหลังมหาเมฆ ที่อยู่ด้านหลังพระวิหารนั้น จัดว่ามีความยาวถือเป็นอันดับหนึ่งของประเทศเลยทีเดียว ด้วยมีความใหญ่ใช้สลักกับพระอุโบสถและวิหารพระนอนวัดโพธิ์ ใหญ่ขนาดไหนนะหรือ!! ก็ขนาดที่ต้องซ้อนหลังคาลง ๔ ชั้น ยังไม่พอ! แต่ละชั้นยังแบ่งย่อยอีก ๔ ชั้น ซึ่งเป็นเทคนิคที่ช่วยขอยระนาบหลังคาให้เล็กลง จะได้ไม่ดูเออะทะ ขณะเดียวกันด้านสุนทรียะก็ไล่ระดับกันอย่างสวยงาม

แต่ดีกว่าก่อน...ลองสังเกตดูที่หน้าบันสิ

คราวนี้ไม่ใช่พระอินทร์แล้วนะ แต่ด้านทิศตะวันออกกลับเป็นรูปพระอาทิตย์ (คติการสร้างอุโบสถในสมัยรัตนโกสินทร์ จะหันหน้าสู่ทิศตะวันออกเป็นหลัก) ส่วนทิศตะวันตกเป็นรูปพระจันทร์ นั่นเพราะตัวพระอุโบสถเองหมายถึงชมพูทวีป ตามคติความเชื่อของคนสมัยโบราณที่ว่าโลก คือ ศูนย์กลางของจักรวาล มีพระอาทิตย์และพระจันทร์โคจรอยู่โดยรอบกาลิเลโอไม่พอใจในสิ่งนี้!

หากไปถึงวัดสุทัศนแล้วอย่าให้เสียเที่ยว ลองเดินชมบริเวณกำแพงวัดด้านทิศตะวันออกดู จะเห็นสิ่งก่อสร้างกระจุกกระจิกที่เรียกกันว่า “สัตตมหาสถาน” จำลองสถานที่ที่พระพุทธเจ้าประทับภายหลังการตรัสรู้ ๗ แห่ง ถือเป็นการงานศิลปะจัดวางในสมัยนั้นก็ว่าได้ ทั้งหมดล้วนสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ จึงมีการใช้งานศิลปกรรมแบบจีน อย่างหินแกะสลักเป็นรูปกึ่งจีน เข้ามาประกอบกับต้นไม้หลากหลายพันธุ์ เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์แทนสถานที่ทั้ง ๗ นั้น

เรื่องเล่าขาน

หลวงพ่อดโต

ขึ้นชื่อกับออกอยู่แล้วว่าเป็นพระองค์ใหญ่ อัญเชิญมาจากเมืองสุโขทัยโดยล่องแพมาทางแม่น้ำเจ้าพระยา แต่เมื่อมาถึงจุดหมายแล้วกลับยกเข้าเมืองไม่ได้ ด้วยมีสิ่งฐานใหญ่กว่าช่องประตูพระนคร! จำต้องยอมเรือประตูเมืองออก แล้วจึงชักลากพระศรีศากยมุนีเข้ามาถึงพระนครได้

หน้าบันที่ซีกกลางหลวงพ่อดโตขึ้นมาจึงเรียกกันว่า “ท่าพระ” และเป็นที่มาให้วังที่ตั้งอยู่ตรงนั้น เรียกกันว่า “วังท่าพระ” A15 (มหาวิทยาลัยศิลปากรในปัจจุบัน) นั่นเอง

หลายคนคงสงสัยว่า ถ้าพระองค์ใหญ่ขนาดเข้าประตูเมืองไม่ได้ แล้วทำไมหลวงพ่อดโตเข้าไปประดิษฐานอยู่ในวิหารได้??!

โอ...ง่ายนิดเดียว ก็แค่สร้างพื้นวิหารและก่อฐานพระขึ้นมาก่อน แล้วค่อยยกหลวงพ่อดโตขึ้นไปประดิษฐานไว้ จากนั้นจึงก่อกำแพง และทำหลังคาคลุมขึ้นภายหลัง ไม่ต้องใช้ปาฏิหาริย์แต่อย่างใด

จักรวาลที่วัดสุทัศน

แบบแผนดั้งเดิมในการสร้างปราสาทหินของอาณาจักรขอมนั้น จะมีปราสาทองค์กลางเป็นประธาน เปรียบตั้งยอดเขาพระสุเมรุ อันเป็นแกนของจักรวาล ดังจะเห็นได้ชัดเจนนจากแผนผังของนครวัด

ต่อมาในสมัยอยุธยาตอนต้น ได้รับคติจากขอมมา แต่เปลี่ยนให้สร้างพระปรางค์เป็นประธานของวัดแทน

พอถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พระวิหารหลวงกลับกลายมาเป็นประธานแทนการใช้ปรางค์

มีศาลาตั้งประจำที่มุมทั้งสี่ของพระวิหาร คือ ทวีปทั้งสี่ ตามที่ระบุไว้ในคัมภีร์ไตรภูมิ

ส่วนระเบียงคดที่ล้อมอยู่โดยรอบ ก็คือ กำแพงจักรวาล นั่นเอง

แผนผังของวัดสุทัศนจึงมีความงดงามตามตำราด้วยประการฉะนี้

วัดน้อยใหญ่ในรัชกาลที่ ๓

Temples in the Reign of King Rama III

ถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นยุคเศรษฐกิจฝู บ้านเมืองเฟื่องฟูด้วยธุรกิจการค้าสำเภาระหว่างประเทศ ราชสำนักจึงผูกไปรเจกต์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปทัศน์ของเมืองขนานใหญ่

เริ่มจากการบูรณะวัดเก่าแก่ที่สร้างมาแต่ครั้งรัชกาลที่ ๑ อย่างวัดโพธิ์ ด้วยการขยายพระอุโบสถให้ใหญ่ขึ้น รวมถึงเมกะโปรเจกต์อย่างการสร้างวิหารพระนอนอันสุดแสนจะโอฬารขึ้นมาในบริเวณเกาะเมือง

นอกจากนี้แล้วยังมีวัดน้อยใหญ่สถาปนาขึ้นมาใหม่อย่างมากมาย อาทิ วัดเทพธิดาราม วัดราชนัดดา วัดมหรณพาราม รวมไปถึงจนวัดบวรสุทธาวาส และวัดบวรนิเวศ ของวังหน้าด้วย

กรุงเทพฯ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ จึงได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่ใหญ่โตและมั่งคั่ง มีความเจริญรุ่งเรืองเฉกเช่นที่กรุงศรีอยุธยาเคยมีและเคยเป็นอย่างแท้จริง

In King Rama III's era, the Kingdom was at its peak in international trade, and old temples from King Rama I's era were restored while the magnificent Chapel of the Reclining Buddha was constructed. Additionally, many new temples, big and small, were built all over the city.

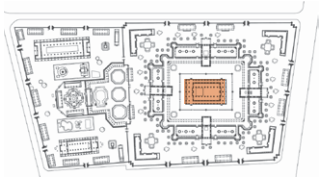
วัดพระเชตุพน B04

วัดพระเชตุพน เดิมเป็นวัดราษฎร์ชื่อวัด “โพธาราม” เป็นวัดเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยา ต่อมาเมื่อสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ในรัชกาลที่ ๑ จึงมีการสถาปนาวัดโพธิ์ขึ้นใหม่ให้เป็นพื้นที่ในอุดมคติทางพุทธศาสนา

มีการสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ให้ตั้งอยู่กึ่งกลาง แล้วรายรอบด้วยระเบียงคตเป็นชั้นๆ เสมือนเป็นการจำลองสัณฐานจักรวาลที่กล่าวไว้ในไตรภูมิให้เป็นรูปธรรม โดยมีพระอุโบสถเปรียบเป็นสวรรค์ชั้นดาวดึงส์บนเขาพระสุเมรุ อันถือว่าเป็นแกนกลางของจักรวาล ส่วนพระระเบียงที่ล้อมรอบเป็นเสมือนกำแพงจักรวาล และมีพระวิหารทิศ เป็นดั่งทวีปทั้งสี่

แผนผังของวัดพระเชตุพน ที่สร้างขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๑ นี้ จึงถือว่ามี ความซับซ้อนสวยงามยิ่งนัก

Wat Pho is an ancient temple from the Ayutthaya Era. In the reign of King Rama I, a new ordination hall was built, and the layout replicates the Buddhist universe with Mount Meru at the center.

พระอุโบสถ วัดพระเชตุพน ในสมัยรัชกาลที่ ๔

A

B

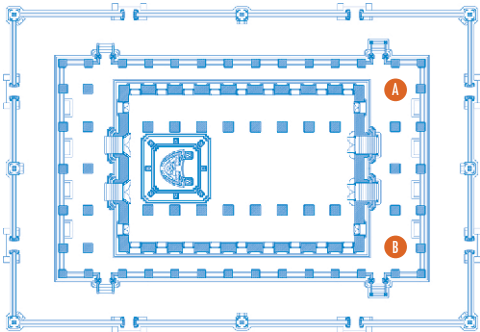
At the entrance of the ordination hall, if you look up, you will see mural paintings on the ceiling, featuring the sun on one end and a crescent moon on the other. The sun and the moon orbit Mount Meru, which the hall symbolizes.

พระอุโบสถ

พระอุโบสถที่สร้างขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๑ เดิมยังมีขนาดเล็กกระทัดรัด ตั้งอยู่อย่างกว้างท่ามกลางลานโล่งภายในพระระเบียง ครั้นเมื่อเข้าสู่รัชกาลที่ ๓ จึงได้ขยายพื้นที่โบสถ์เสียใหม่ให้ยิ่งใหญ่มากกว่าเดิม เพื่อให้มีความสมส่วนสอดรับกับพระระเบียงคดโดยรอบ

จะเห็นได้ว่ามีเสาพาไล เป็นเสาเหลี่ยมเรียบเกลี้ยงขนาดใหญ่ ขึ้นไปรับชายคาโดยไม่มีบัวหัวเสาและคันทวย ซึ่งถือเป็นรูปแบบสุดขีดที่ถูกจริตในสมัยรัชกาลที่ ๓ ยิ่งนัก

The new ordination hall built in the era of King Rama I was small, and the version that we see today was expanded in King Rama III's time. A unique feature of architecture from King Rama III's era is eaves on all the four sides of the hall, with large rectangular columns supporting them.

ก่อนจะขึ้นไปไหว้พระประธานข้างในพระอุโบสถ หากได้ยืนอยู่ที่มุขโถงด้านหน้านี้ ถือว่าคุณได้ยืนอยู่ ณ ศูนย์กลางของจักรวาล และหากได้ลองแหงนหน้าขึ้นไปสำรวจดูตรงคอสอง จะพบกับภาพจิตรกรรมพระอาทิตย์ทรงราชรถอยู่ด้านหนึ่ง ส่วนอีกด้านจะเป็นรูปพระจันทร์ข้างแรม หันราชรถไปในทิศทางที่แสดงการโคจรทักษิณาวรรต (วนขวา) รอบพระอุโบสถ

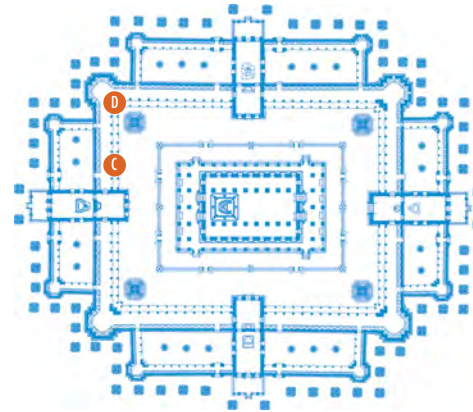
ในระเบียบจักรวาลที่ชาวสยามในอดีตยึดถือกันมานั้นเชื่อว่าเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางของจักรวาล โดยมีพระอาทิตย์และพระจันทร์โคจรรอบ แสดงให้เห็นว่าพระอุโบสถแห่งนี้ก็คือเขาพระสุเมรุ ส่วนซุ้มประตูทำเป็นซุ้มทรงมงกุฎจอมแห หมายถึง ยอดโพชชนต้นมหาปราสาท วิมานของพระอินทร์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั่นเอง

ระเบียงคด

ที่ระเบียงคดด้านทิศตะวันตกฝั่งเหนือ (ด้านหลังพระอุโบสถ มุ่งหน้าไปวิหารพระนอน) อย่าลืมนั่งแวะไปชมช่อฟ้าพระอุโบสถที่อยู่บนแท่นจัดแสดง ช่อฟ้านี้ คาดว่าเป็นของดั้งเดิมตั้งแต่แรกสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๓ ที่ไกลจากท่อนไม้ขนาดใหญ่ มีความยาวกว่า ๕ เมตร ลงรักประดับกระจก

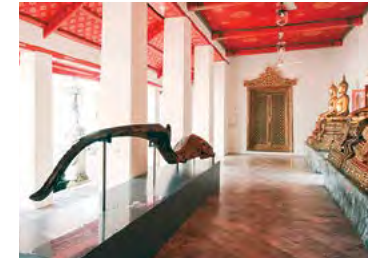
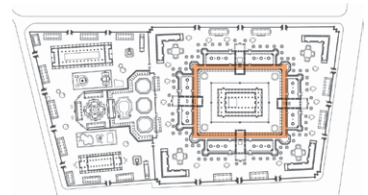
และหากสังเกตให้ดีจะเห็นว่าช่อฟ้าสุดอลังนี้ ตั้งอยู่ที่ด้านหน้าพระพุทธรูปตรงฐานบรรจจุริชของพระยาอนุমানราชชนนิกเขียนนักราชผู้ผู้ใช้นามปากกาว่า “เสฐียรโกเศศ” นี้เอง

The cloister around the ordination hall features a row of Buddha statues. On the northwestern wing, the original gable apex of the hall is showcased, which is larger than one would expect it to be.

เดินเลยขึ้นไปทางเหนือ ที่มุมระเบียงคด จะมีชิ้นส่วนเครื่องไม้จากหลังคาพระอุโบสถ อย่างเช่น นาคสะดุ้ง ไบระกา และหางหงส์ จัดแสดงอยู่บนผนัง สันนิษฐานว่าเป็นของดั้งเดิมตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ เช่นกัน

ไม่นึกเลยว่า...เครื่องไม้ที่เราเห็นลึบๆ อยู่ไกลๆ บนหลังคานั้น เอาเข้าจริงดูใกล้ๆ จะมีขนาดใหญ่เบ้อเริ่มเต็มที่ได้ถึงเพียงนี้

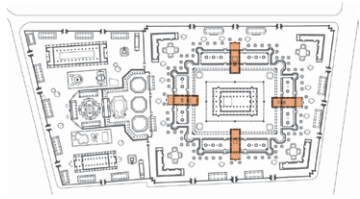
ช่อฟ้า และเครื่องไม้หลังคาที่จัดแสดงอยู่ในระเบียงคด

C

D

วิหารทิศ

วิหารทิศทั้งสี่หลัง สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ หน้าบันวิหารทิศเหนือและใต้ เป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑ (วังหลวง) ส่วนหน้าบันวิหารทิศตะวันออกและตะวันตก เป็นรูปพระลักษณ์ทรงหนุมาน (วังหน้า)

พระลักษณ์เหยียบบนบ่าของหนุมาน เพื่อสู้กับอินทรชิต ใช้เป็นลัญจกรหรือโลโก้สำหรับวังหน้า

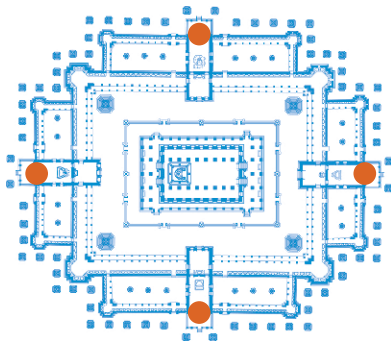
พระลักษณ์ ก็คือ น้องพระราม เปรียบได้กับวังหน้าพระอนุชาวังหลวง เครื่องหมายนี้จึงแสดงว่าวิหารทิศสร้างโดยฝีมือช่างวังหน้านั่นเอง (แต่ด้วยเหตุใดไม่ทราบแน่ชัด รูปสลักพระลักษณ์ทรงหนุมานที่ควรจะต้องมีกายสีทองนั้น ปัจจุบันกลับประดับด้วยกระจกสีเขียว เป็นพระรามไปเสียแล้ว ทำให้ความหมายของหน้าบันคลาดเคลื่อนไป)

หน้าบันวิหารทิศเหนือและใต้ เป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑ

หน้าบันวิหารทิศตะวันออกและตะวันตก เป็นรูปพระลักษณ์ทรงหนุมาน

The four Vihara Pavilions were constructed in King Rama I's era. The gable features sculptures of Narai on Garuda (symbolizing the Royal Palace status) and Lakshmana on Monkey (symbolizing the Front Palace status, as it was built by craftsmen of the Front Palace).

ภาพลับ หลังบานหน้าต่าง วิหารทิศ

ข้างหลังบานหน้าต่างภายในวิหารทิศ มีภาพลับซ่อนอยู่....

ภาพเขียนของชนชาติต่างภาษาบนานาประเทศ ที่คนสยามในสมัยนั้นได้เริ่มคบค้าสมาคมกันในยุคเฟื่องฟู ภาพไหนเป็นชนชาติอะไรบ้างยังไม่อาจฟันธงให้แน่ชัดชัดเจนได้ แต่ชาวสยามสมัยนั้นก็รู้จักชาวดอดดิช (ชาวดัตช์) กันแล้ว อีกทั้งยังมีชาวหรั่งได้ระก็ (ชาวตุรกี) ชาวหรั่งปิเตสบาก (ชาวเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก หรือรัสเซีย) หรือแม้แต่ชาวหุยหุย (ชาวอุยกูร์) อันห่างไกล ก็น่าจะเคยเดินทางมาค้าขายกับสยามมาเป็นเวลาช้านานแล้ว

เจดีย์สี่รัชกาล

เจดีย์ใหญ่ ๔ องค์ ที่เรียงแถวกันด้านหลังพระอุโบสถ ด้านหน้าวิหารพระนอน นั้น ถือเป็นภาพจำของวัดโพธิ์แก้วได้ แต่ใครเลยจะรู้ว่า...เจดีย์ทั้งสี่ มีที่มาที่ไปและได้มีการสร้างขึ้นเป็นลำดับ ดังนี้

พระเจดีย์องค์กลาง ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสีเขียว คือ พระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๑ สร้างขึ้นองค์แรก เป็นเจดีย์เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองเพิ่มมุมเป็นยี่สิบมุม (ซึ่งเป็นทรงเจดีย์ที่นิยมในสมัยอยุธยาตอนปลาย ปัจจุบันด้านหน้าวัดชนะสงคราม ก็ยังมีเจดีย์ทรงนี้อยู่)

เล่ากันว่า...ด้านในพระเจดีย์บรรจุซากของพระศรีสรรเพชญดาญาณ อันเป็นพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่องค์สำคัญอย่างยิ่งของราชอาณาจักรอยุธยา ด้วยแต่เดิมประดิษฐานภายในวิหารหลวง วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดประจำวังหลวงกรุงศรีอยุธยา (แบบเดียวกับวัดพระแก้ว) ซึ่งเสียหายอย่างหนักคราวเสียกรุง

พระเจดีย์อีกสององค์ที่ขนาบข้างองค์กลาง สร้างเป็นลำดับต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๓

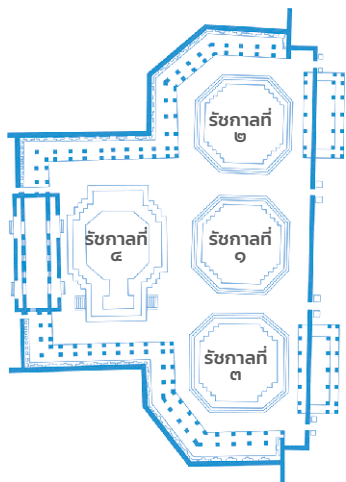
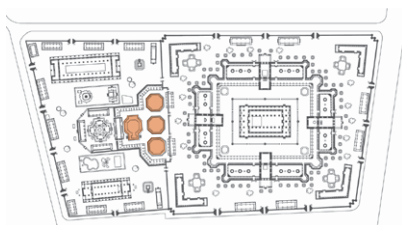
องค์ขวาประดับกระเบื้องเคลือบสีขาว ถวายแด่รัชกาลที่ ๒ องค์ซ้ายประดับกระเบื้องเคลือบสีส้ม เป็นเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๓

ลำดับสุดท้าย คือ **เจดีย์ประดับกระเบื้องเคลือบสีขา** (สีน้ำเงินเข้ม) ที่อยู่ด้านหลังเจดีย์องค์กลาง

สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๔ มีลักษณะแตกต่างจากหมู่พระเจดีย์ก่อนหน้านี้ คือ เป็นเจดีย์เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองมีฐานสูง มีซุ้มทิศประดับทั้งสี่ด้าน

รัชกาลที่ ๔ ได้มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับหมู่พระมหาเจดีย์ทั้งสี่นี้ว่า “พระเจ้าแผ่นดินทั้งสี่พระองค์นั้น ท่านได้เคยเห็นกันทั้งสี่พระองค์ จึงควรมีเจดีย์อยู่ด้วยกัน ต่อไปอย่าให้ต้องสร้างทุกแผ่นดินเลย” จึงเป็นอันสิ้นสุดธรรมเนียมการก่อสร้างเจดีย์ประจำรัชกาลภายในวัดโพธิ์แต่เพียงเท่านี้

หากลองเดินเข้าไปที่ลานข้างใน จะได้ชมการประดับกระเบื้องเคลือบของพระเจดีย์อย่างใกล้ชิด บริเวณนี้ถือเป็นจุดถ่ายรูปยอดนิยมอีกแห่งหนึ่ง และที่สำคัญอย่าลืมชมนิทรรศการนำเสนอที่แสดงประวัติความเป็นมาของวัดโพธิ์อย่างละเอียด พร้อมกับรูปภาพเก่าและของจัดแสดง ที่พระระเบียงด้านทิศตะวันตกด้วยนะ

Four-Reign Pagodas are a popular photography spot among tourists. There are four large pagodas. At the center is a pagoda of King Rama I, decorated with green mosaic tiles. To the right is a pagoda built for King Rama II, decorated with white mosaic tiles. To the left is a pagoda with yellow mosaic tiles built for King Rama III, and the last one is decorated with blue mosaic tiles, built in the reign of King Rama IV.

เรื่องเล่าขานเก่า

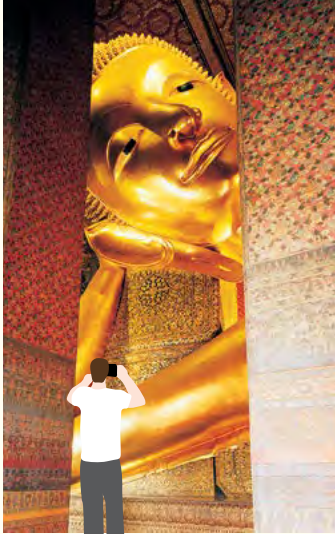
เจดีย์วัดโพธิ์

วัดโพธิ์ถือได้ว่าเป็นวัดที่มีเจดีย์มากที่สุดในประเทศ นอกจากพระมหาเจดีย์สี่รัชกาลที่เป็นจุดหมายตาของพระอารามแล้ว ยังมีเจดีย์รายขนาดเล็ก ๗๑ องค์ ที่ด้านนอกกระเบื้องคด เป็นเจดีย์รูปทรงเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง

เจดีย์หมู่ทำฐานเดียว ๒๐ องค์ รูปทรงเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองเช่นกัน

นอกจากนี้ยังมีพระปรางค์ที่ลานรอบพระอุโบสถอีก ๔ องค์

นับรวมกันได้ทั้งสิ้น ๙๕ องค์ เลยทีเดียว!!!

วิหารพระพญายาย

วิหารพระนอน วัดโพธิ์ สร้างขึ้นในปี ๒๓๗๕ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ตั้งอยู่ที่มุมกำแพงวัดฝั่งเหนือ ท้ายพระบรมมหาราชวัง ถ้ามาจากทางท่าเตียน จะเห็นวิหารตระหง่านมาแต่ไกล (พระอุโบสถวัดโพธิ์ที่มีขนาดใหญ่มาแล้ว ยังต้องพ่ายให้กับวิหารพระนอน ด้วยมีขนาดใหญ่กว่ากันมาก) ถือได้ว่าเป็นเมกะโปรเจกต์ในสมัยนั้นเลยก็ว่าได้ ด้วยเป็นการสร้างพระพุทธรูปปางไสยาสน์ขนาดใหญ่ขึ้นมา เพื่อเป็นแลนด์มาร์คให้กับพระนครใหม่แห่งนี้

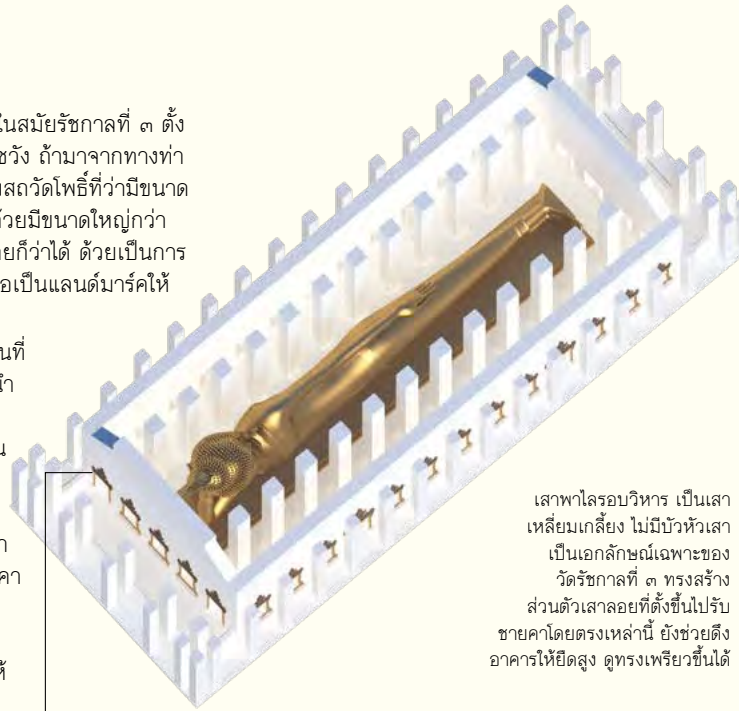
ด้วยเป็นอาคารขนาดมหึมา มีพื้นหลังคามีพื้นที่กว้างมาก การหาท่อนซุงขนาดใหญ่และยาวเพื่อนำมาก่อสร้างโครงหลังคาจึงเป็นเรื่องยาก

แต่ช่างไทยมีเทคนิค โดยทำหลังคาลดชั้นแทนลด ๓ ชั้น

แต่ละชั้นยังแบ่งย่อยออกเป็นอีก ๔ ตับ ซึ่งนอกจากจะทำให้หาไม้ที่มีขนาดพอดีเพื่อนำมาใช้ก่อสร้างได้แล้ว ยังช่วยทอนระนาบของหลังคาอันกว้างใหญ่ให้เล็กลง หลังคาจึงดูเบา ไม่รู้สึกว่ามีหัวโต

การลดชั้นของหลังคานี้ยังช่วยนำสายตาทำให้ความยาวของวิหารดูสั้นลงด้วย

The Chapel of the Reclining Buddha was constructed in the reign of King Rama III in 1832. It was one of the largest buildings in the city, built to house one of the largest brick and mortar Buddha statues, the fifth largest in the country. The feet of the statue are decorated with mother-of-pearl inlay. At the center of each foot is a pattern of Indra's heaven, which represents Bangkok, a city believed to be home to the god.

เสาศาโลรอบวิหาร เป็นเสาลือสลึงเกลี้ยง ไม่มีบัวหัวเสา เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของวัดรัชกาลที่ ๓ ทรงสร้างส่วนตัวเสาลอยที่ตั้งขึ้นไปรับชายคาโดยตรงเหล่านี้ ยังช่วยดึงอาคารให้ยืดสูง ดูทรงเพรียวขึ้นได้

ซุ้มประตูหน้าตานั้นมีการประดับด้วยลวดลายปูนปั้นดอกไม้อย่างเทศ

พระบาทประดับมุกलयมงคล ๑๐๘ ประการ ที่กลางพระบาทประดับลวดลายเป็นวิมานพระอินทร์ ด้วยยังคงยึดคติกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นเมืองแห่งพระอินทร์อยู่ ในการก่อสร้างได้สร้างองค์พระขึ้นมาก่อน แล้วจึงค่อยสร้างพระวิหารมาครอบทับองค์พระในภายหลัง โดยองค์พระพุทธรูปไสยาสน์จะประดิษฐานอยู่ระหว่างเสาร่วมใน ซึ่งใช้รับน้ำหนักของหน้าจั่วหลังคา มีทางเดินประทักษิณโดยรอบ

แรกเริ่มเดิมทีเส้นทางถนนมัสการ คือ เข้าทางประตูด้านซ้าย ซึ่งเป็นด้านหลังของพระเศียร แล้วลาถุนจะเริ่มเดินจากที่ด้านหลังองค์พระ เวียนขวาเมื่อถึงพระบาท แล้วจึงเดินย้อนกลับมาสู่พระพักตร์ นับเป็นอุบายอันแยบยลในการสร้างเส้นทางที่ว่างไฮไลต์ไว้ที่ตำแหน่งท้ายสุด

แต่ในปัจจุบันทางวัดกำหนดให้เข้าทางประตูขวา ซึ่งย้อนเส้นทางในอุดมคติเมื่อเข้าไปบู๊บ ก็เจอกับพระพักตร์ปั้น แชะภาพให้หัวชอบกันได้ทันทีเลย หากได้เดินชมจิตรกรรมฝาผนังโดยรอบ จะพบว่า ที่บริเวณด้านหลังพระเศียรเป็นเรื่องพระสาวิกาเอตทัคคะ ที่เป็นภิกษุณี ๑๓ องค์

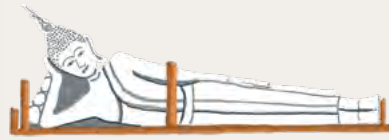
พระนอนที่ไหนนอนยาวที่สุด?!

แม้พระนอนวัดโพธิ์จะองค์ที่ใหญ่ก็หาใช่จะยาวสุดในประเทศไม่ แต่ถึงกระนั้นก็ยังติด Top 5 นะจ๊ะ... ว่าแต่ว่า... คุณเคยไปนมัสการพระนอนครบทั้งห้าอันดับนี้แล้วหรือยัง?

๑ ยาว 53 เมตร

สมเด็จพระศากยมุนีศรีสุเมธพิตร วัดบางพลีใหญ่กลาง สมุทรปราการ

๒ ยาว 50 เมตร

พระศรีเมืองทอง วัดขุนอินทประมูล อ่างทอง

๓ ยาว 47 เมตร

พระนอนจักรสีห์ วัดพระนอนจักรสีห์วรวิหาร สิงห์บุรี

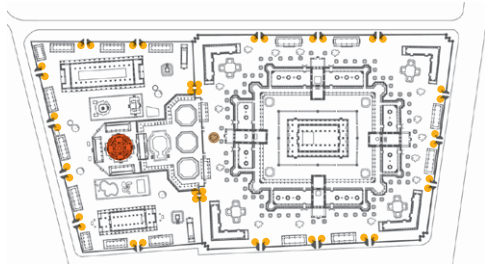
๔ ยาว 43 เมตร

พระพุทธรูปไสยาสน์ วัดพระพุทธรูปไสยาสน์ เพชรบุรี

๕ ยาว 42.5 เมตร

พระพุทธรูปไสยาสน์ วัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพฯ

- ลันถัน
- พระมณฑป
- เขาคิวสิงค์

ลันถัน

ทวารบาลที่เฝ้าประตูวัดโพธิ์มา กันเป็นคู่ เช่นเดียวกับทวารบาล ยักษ์ของวัดพระแก้ว แต่ที่นี่เป็น รูปสลักหินชายชาวจีนหรือไม่กี่ฝรั่ง รางใหญ่ มีหนวดเครายาว บ้างถือ ง้าว บ้างถือกระบอง ยืนจังก่าเฝ้า อยู่ข้างประตู

นี่ไม่ใช่ยักษ์วัดโพธิ์ตันที่ไปไฟไว้ กับยักษ์วัดแจ้ง เพราะมันคือลันถัน หรือทหารนักรบจีน รูปสลักหินที่ ส่งนำเข้ามาจากเมืองจีนเป็นการ เฉพาะ เพื่อให้มาเฝ้าประตูวัดโพธิ์นี้ ไม่ใช่อัฒมณฑปที่ใช้ถ่วงท้องเรือสำเภา กันเรือโคลง อย่างที่หลายๆ คน เข้าใจกัน

Gate Guardians are large stone statues of Chinese and Western warriors imported from China. These are different from the gate guardians at Wat Phra Kaew which are yaksa (giant).

พระมณฑป

สร้างขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ดูจาก การตกแต่งด้วยกระเบื้องเครื่องถ้วย ก็น่าจะรู้ได้ว่าสร้างในสมัยใด ปัจจุบันเพิ่ง บูรณะแล้วเสร็จสวยกริบเลยทีเดียว

The Scripture Hall was built in the reign of King Rama III, decorated with Chinese ceramics which were popular during his era.

เรื่องเล่าชาวเกาะ

ยักษ์วัดโพธิ์อยู่ที่ไหน?

จากกรณีพิพาทระหว่างยักษ์วัดโพธิ์ กับ ยักษ์วัดแจ้ง กลายเป็นตำนานสุดคลาสสิก ของย่านท่าเตียน

ว่ากันว่ายักษ์ทั้งสองยกพวกทะเลาะบ่น กันมานานปลายจนถึงขั้นข้ามแม่น้ำมาตีกัน ที่ท่าเตียน ร้อนถึงพระอิศวร พระอินทร์ รวมถึงยักษ์วัดพระแก้ว ต้องออกมาไกล เกล็ดใจเจรจาหย่าศึก แม้ว่าจะทำไปด้วย อารมณ์ชั่ววูบก็เถอะ แต่ผิดก็ต้องว่ากันไป ตามผิด ยักษ์วัดโพธิ์จึงถูกละโทษโดยการ ย่อให้ตัวเล็ก แล้วขังไว้ในขุมประตูหน้า พระมณฑปนั่นเอง

ไหนลองไปหาดูสิ... ยักษ์ใหญ่ กลายเป็น ยักษ์เล็ก อย่างที่คิดไว้มั๊ย?

เขามอ

เขามอ หรือสวนหย่อมกระจุ๊กกระจิ๊กโดยรอบบริเวณวัดนั้น มีมาตั้งแต่ครั้งปฏิสังขรณ์ใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ ๓ แล้ว

โดยการนำหินที่เดิมก่อเป็นภูเขาในสวนขวาของพระบรม มหาราชวัง มาจัดแต่งเป็นสวนเขามอประดับที่นี่ บ้างก็มีเจดีย์ หรือเสาโคมแบบจีนประดับ บ้างก็ตกแต่งด้วยรูปสลักหินเป็นคน หรือสัตว์ต่างๆ ที่ใช้เป็นอับเฉาถ่วงน้ำหนักเรือสำเภาให้กินน้ำ

ในวัดโพธิ์มีเขามออยู่ทั้งสิ้น ๒๔ ลูก แต่ที่เป็นจุดเซ็กอินมาก ที่สุดในปัจจุบันก็คือ เขาคิวสิงค์ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าวิหาร ทิศตะวันตก (วิหารที่มีหน้าบันเป็นพระลักษณะทรงหนุมาน) ด้วยเพราะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ฐานอยู่บนยอดเขา จึงเป็นที่นิยม ของผู้คนที่มากราบไหว้บนบานขอลูกกันเป็นจำนวนมาก

Miniatue Mountains are small gardens which simulate Chinese landscape. They are decorated with Chinese lanterns and stone statues. One of the most famous mountains is the one with Siva Linga on the top.

เขากาษัตริย์

เขามอวัดโพธิ์มีกรรูปหล่อของฤๅษีตัดตนแทรกอยู่ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในนโยบายเผยแพร่ตำราแพทย์แผนโบราณสู่ สาธารณะ แต่ละครบวนทำล้วนใช้ในการแก้ปวดเมื่อยตามหลัก โยคะของโยคีอินเดีย

แรกสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๑ ยังเป็นดินปั้น ต่อมาได้ทำเป็น รูปหล่อโลหะเนื้อชิน (ดีบุกผสมตะกั่ว) ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ปัจจุบันมีการหล่อเพิ่มเติมขึ้นมาอีกหลายตน

Yogi Poses adorn the miniature mountains. They are sculptures cast from tin and lead alloy, depicting traditional medicine knowledge for the public to learn. These poses are based on Indian yoga practice and can help relieve muscle pain.

เรื่องเล่าชาวเกาะ

เขามอ

เขามอ คือ สวนหินแบบจีนที่จำลองภูมิ ประเทศตามธรรมชาติให้เป็นสวนขนาด ย่อม ก่อด้วยหินทำเป็นภูเขาประดับด้วย พันธุ์ไม้ สายน้ำ และมักมีสถูปเจดีย์หรือ ศาลจำลองหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประดิษฐาน อยู่บนยอดเขา

หากมองตามคติพุทธ-ฮินดู เขามอ ยังเป็นการจำลองจักรวาลตามโลกทัศน์ ของคนสยามในสมัยโบราณด้วย โดย เปรียบเป็นที่อยู่ของพระอินทร์บนยอด เขาพระสุเมรุ พระสถูปเจดีย์จำลอง คือ พระเจดีย์จุฬามณี บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ต้นไม้ที่ปลูกประดับ เปรียบได้กับป่า หิมพานต์ เขิงเขาพระสุเมรุ ส่วนสระน้ำใน เขามอ ก็คือทะเลสีทันดร ที่ล้อมรอบเขา พระสุเมรุนั่นเอง เก่งเชื่่อมโยงจริยะ

วัดพระแก้ววังหน้า B05

วัดบวรสุทธาวาส เป็นวัดประจำพระราชวังบวรสถานมงคล หรือวังหน้า เช่นเดียวกับวัดพระแก้วที่เป็นวัดประจำวังหลวง ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ประดิษฐานพระแก้วมรกตตั้งชื่อ แต่ก็ยังคงเรียกอย่างล้าลองว่า “วัดพระแก้ววังหน้า”

ตัววัดสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ (วังหน้าในสมัยรัชกาลที่ ๓) ปัจจุบันตั้งอยู่ภายในพื้นที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (วิทยาลัยนาฏศิลป์เดิม) ใช้เป็นที่สำหรับประกอบพิธีไหว้ครู ครอบครุ ของบรรดานักศึกษาและศิลปินของกรมศิลปากร

ยังไม่มีการเปิดให้บุคคลภายนอกเข้าชมแต่อย่างใด แล้วอะไรล่ะ?..ที่บ่งบอกว่าสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓

เสาพาไลขนาดใหญ่ ทรงเหลี่ยมเรียบๆ ที่รองรับชายคาโดยรอบ ถือเป็นความนิยมในยุคนั้น เช่นเดียวกับคอสอง (ผนังซึ่งอยู่ระหว่างหลังคากับชายคา) ที่ประดับด้วยปูนปั้นรูปพวงอุษะรูปแบบเหมือนกับพระที่นั่งพุทธโสธรราชย์ในวังหน้า A06 และวัดบวรนิเวศ B07 ก็ถือเป็นพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ ๓ เช่นกัน

Wat Phra Kaeo at the Front Palace was constructed in the reign of King Rama III. It features large rectangular columns which support the eaves surrounding the ordination hall, following the popular design of that era. As it belonged to the Front Palace, the temple is not allowed to have a spire on the roof. Currently, it is located on the premise of College of Dramatic Arts and is not open to the public.

ScorpiantPK

กฤษณา ราชโชติ

วัดราชนัดดา B06

เป็นวัดกษัตริย์สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๓ บริเวณชานพระนครด้านทิศตะวันออก หลังป้อมมหากาฬ เคียงกันกับวัดเทพธิดาราม ที่สร้างมาแล้วก่อนหน้า เป็นการสร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติแก่พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าหญิงโสมนัสวัฒนาวดี (หลานปู่ของรัชกาลที่ ๓) ซึ่งก่าพราพระบิดาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ทำให้รัชกาลที่ ๓ ทรงนำมาเลี้ยงดูอย่างพระราชธิดาของพระองค์เอง ด้วยเหตุนี้จึงตั้งชื่อวัดใหม่แห่งนี้ว่า ราชนัดดาราม อันหมายถึงหลานของกษัตริย์ นั่นเอง

Wat Ratcha Natda was built in King Rama III's era, located behind Mahakan Fort, to honor the King's granddaughter whom he had raised.

โลหะปราสาท

โลหะปราสาทของวัดราชนัดดา เป็นหนึ่งเดียวในประเทศไทย ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ ตามคติโลหะปราสาทของลังกาเพื่อเป็นสถานปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ ผิดแผกจากชนทั่วไปด้วยเรานิยมสร้างสถูป อย่างเช่นเจดีย์หรือพระปรางค์ เพื่อประดิษฐานพระสารีริกธาตุ มากกว่าที่จะสร้างสถานปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นประธานของวัด

Loha Prasat, or Iron Stupa, was built in the reign of King Rama III, following Sri Lankan traditions. It was meant to be a place for monks to stay and meditate, but instead was used as a stupa housing Buddha's relics on the top floor. Even though its name suggests, all 37 spires are made from copper, rather than iron. There is a spiral staircase at the center of Loha Prasat, connecting the six floors.

ภาพร่างสันนิษฐาน โลหะปราสาทที่ศรีลังกา

โลหะปราสาทสร้างค้างไว้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔

เรื่องเล่าขาน:

ข้อยกเว้นของวัดวังหน้า

องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมหลายอย่างที่ปกติไม่อาจทำได้ในพระที่นั่งของวังหน้าทั้งหลาย

อย่างพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย และพระที่นั่งวิมุกตพิมาน ที่ไม่อาจทำหลังคาลดชั้นได้ หรือพระที่นั่งต่างๆ ซึ่งมีรายระเกดทรงๆ แอนโค้งไปตามโครงหลังคาตามฐานานุศักดิ์ของวังหน้า แต่เมื่อเป็น “วัด” กลับมีขออนุโลมให้สร้างให้ทำได้ กล่าวคือ วัดของวังหน้าสามารถทำหลังคาลดชั้น และมีเครื่องล่ายองที่หน้าบันทำเป็นนาคสะดุ้งได้

อย่างไรก็ตาม วัดพระแก้ววังหน้าก็ไม่อาจเทียบชั้นกับวังหลวงได้ ด้วยยังไม่อาจทำเครื่องยอดปราสาทบนหลังคานั้นเอง จะสังเกตได้ว่า มังอาคารจรดุมข และหลังคาลดชั้น เช่นนี้ หากมีเครื่องยอดทรงปราสาทจะได้สัดส่วนสวยงามเป็นอย่างยิ่ง ดังเช่นพระที่นั่งดุสิตาหรือพระที่นั่งสุทโธทวารย ในพระบรมมหาราชวัง

แต่เนื่องจากธรรมเนียมที่ไม่อาจทำยอดปราสาทอย่างเช่นวังหลวงได้ จึงได้งดทำเสีย จะเห็นว่าลำดับชั้นของฐานานุศักดิ์ถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในงานสถาปัตยกรรมไทย

เรื่องเล่าขาน:

วัดโฆมนัส

เมื่อมลัดแผ่นดิน พระองค์เจ้าหญิงโสมนัส “ราชนัดดา” ของรัชกาลที่ ๓ ได้ทรงอภิเษกกับพระมหากษัตริย์องค์ต่อไปคือรัชกาลที่ ๔ และได้สิ้นพระชนม์หลังให้กำเนิดพระโอรส ทำให้รัชกาลที่ ๔ ทรงโหม่นัส จนให้สร้างวัด “โฆมนัส” ขึ้นที่นอกเมือง เลียบคลองผดุงกรุงเกษม เพื่อเป็นอนุสรณ์สมเด็จพระนางเจ้าโสมนัสวัฒนาวดี จึงเป็นที่มาให้มีการสร้างวัดถึง ๒ วัดคือวัดราชนัดดา (หลานรัก) ในสมัยรัชกาลที่ ๓ และวัดโฆมนัส (เมียรัก) ในสมัยรัชกาลที่ ๔

อีกทั้งเนื่องจากทรงก่าพราพระบิดาแต่เด็ก ผู้ที่เลี้ยงดูพระองค์เจ้าโสมนัสมาตอนทรงพระเยาว์ก็คือพระปิตุจฉา (ป้า) หรือพระองค์เจ้าวิลาส กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ ซึ่งเป็นพระธิดาองค์โตของรัชกาลที่ ๓ ผู้ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของวัด “เทพธิดาราม” ที่ตั้งอยู่เคียงกันนั่นเอง

ยอดทั้งหมดมี ๓๗ ยอด
 ชั้นล่างมีด้านละ ๗ ยอด รวมเป็น ๒๔
 ชั้นสองมีด้านละ ๔ รวมเป็น ๑๖
 ชั้นบนสุดเป็นหลังคาทรงจตุรมุขยอดปราสาท มีขนาดใหญ่สุด
 รวมทั้งหมดเป็น ๓๗ ยอด อันหมายถึงโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ
 อันเป็นหลักธรรมนำทางสู่นิพพาน มีบันไดเวียนอยู่ด้านใน
 เป็นแกนกลางของอาคาร เพื่อนำขึ้นไปยังชั้นบน

ถึงแม้จะสร้างเสร็จสมบูรณ์แล้วก็ตาม แต่โลหะปราสาท วัดราชนันทดา หนึ่งในเดียวในโลกนี้ ก็ไม่เคยใช้เป็นปฏิบัติของภิกษุเลยสักครั้ง แถมยังเปลี่ยนสถานะไปเป็นสถานที่สักการะบูชา เช่นเดียวกับเจดีย์ตามคตินิยมของชาวไทยอีกด้วย เมื่อมีการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุขึ้นที่ปราสาทด้านบนสุด ในปี ๒๕๓๘

พร้อมกันนี้ ในอีกปีต่อมา นาวาอากาศเอก อาวุธ เงินชูกลิ่น สถาปนิกจากกรมศิลปากร ยังได้ออกแบบยอดใหม่ให้เป็นโลหะอีกด้วย เพื่อให้สมกับเป็นปราสาทยอดโลหะตามชื่อที่เรียก โดยยอดใหม่นี้ทำจากโลหะและทองแดงรมดำดูเข้มขลัง ทรงพลังยิ่ง และเพิ่งมาเปิดทองวาววับในยุคหลังเมื่อราวปี ๒๕๕๕-๖๐ ทำให้ได้ความรู้สึกที่แตกต่างออกไป

หากลองเดินวนขึ้นไปยังชั้นบนสุด บริหารบันท่ายกันสักนิด อาจหน้ามืดสักหน่อย แต่ได้เบิร้นแคลอรีหลักร้อย ได้ชมวิวหลักล้านเลยนะจะบอกให้

ว่ากันว่าต้นเค้าของโลหะปราสาทมาจากศรีลังกา โดยช่างได้เดินทางไปถึงกรุงอนูราธปุระเพื่อไปถอดแบบจากซากแล้วมาดัดแปลงให้มีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบไทยไม่ผสมจีนเลย ถึงแม้จะเป็นพระราชนิยามในสมัยรัชกาลที่ ๓ ก็ตาม โลหะปราสาทจึงได้ก่อสร้างขึ้นพร้อมกับการสถาปนาวัดใหม่ โดยมีสมเด็จพระยาบรมมหาพิไชยญาติเป็นแม่กองกำกับการสร้าง

แต่เนื่องจากเป็นโปรเจกต์ในช่วงปลายรัชกาล จึงทำได้เพียงแค่ออกศิลาแลงสลักกับอิฐเท่านั้น ยังไม่ทันได้ฉาบปูนด้วยซาก็สิ้นรัชกาลเสียแล้ว การก่อสร้างทั้งหมดจึงหยุดชะงักลง จนในสมัยรัชกาลที่ ๕ จึงได้ดำเนินการต่อโดยก่อคูหาสร้างยอดเป็นปูน แต่ก็ยังไม่แล้วเสร็จสมบูรณ์ กระทั่งมีการก่อสร้างขนาดใหญ่ขึ้นมาใหม่ในยุคปัจจุบัน คือ ตั้งแต่ปี ๒๕๐๖ จนถึง ๒๕๒๕ เพื่อให้แล้วเสร็จทันคราวสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี นี้เอง

เรื่องเล่าชาวเกาะ

โลหะปราสาทในกำแพงโลก

ตามรูปศัพท์ หมายถึง ดิग्ที่มียอดเป็นโลหะ มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลแล้ว ที่อินเดียเรียกว่า “โลหะปราสาท” เช่นกัน โดยสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของสงฆ์ โลหะปราสาทหลังแรกสร้างโดยนางวิสาขาแห่งเมืองสาวัตถี เป็นปราสาท ๒ ชั้น มีพื้นห้อง ยอดเป็นทองคำ หลังที่สองอยู่ที่กรุงอนูราธปุระ ในลังกา เป็นปราสาท ๔ ชั้น พื้นห้อง หลังคาเป็นแผ่นทองแดง ปัจจุบันเหลือแต่ซากเสา หลังที่สามล่าสุด อยู่ที่วัดราชนันทดา ยินตระหง่านสวยสง่า เป็นฉากหลังให้กับลานมหาเจษฎาบดินทร์นั่นเอง

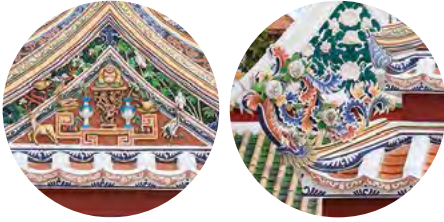
ศิลปะลูกผสม พระราชนิยม ในรัชกาลที่ ๓ Hybrid Architecture

สถาปัตยกรรมลูกผสมสมัยไทยครั้งจีน อันเป็นรูปแบบใหม่ที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ ๓ นั้น ได้ประยุกต์เอาเทคนิคการก่อสร้างของจีนมาผสมผสานเข้ากับสถาปัตยกรรมแบบจารีตของไทย มีการนำงานก่ออิฐถือปูนมาใช้กับหน้าบันแทนงานเครื่องไม้ (ช่างไทยถนัดงานไม้ ช่างจีนถนัดงานปูน) แล้วปั้นลวดลายปูนหรือตกแต่งด้วยกระเบื้องถ้วยชามจีน แทนการแกะไม้ปิดทองประดับกระจก ทำให้เครื่องไม้อย่าง ซ่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ที่ประดับอยู่บนหลังคา จึงแทนที่ด้วยงานปูนซึ่งคงทนมากกว่า ขณะที่ผัง รูปทรง ขนาด และสัดส่วน ยังคงเป็นแบบไทยอยู่ แต่เครื่องประดับเป็นอย่างจีน เรียกได้ว่าเข้าหน้าเป็นไทย แต่ใส่เสื้อผ้าแบบคนจีนนั่นเอง ดังจะเห็นได้ชัดที่วัดบวรนิเวศ 807 วัดเทพธิดาราม 808 และวัดมหาพรหมพาราม ซึ่งแสดงอัตลักษณ์ที่บ่งบอกได้ว่าเป็นงานที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓

Thai architecture with Chinese style was popular in King Rama III's era. Such architecture used Chinese-style brick and mortar construction, which was more durable, to replace wooden gables. The gables were then decorated with Chinese porcelain tiles. In summary, while the shape was Thai, the decoration was Chinese.

Cut & Paste

วิธีการประดับตกแต่งด้วยเครื่องถ้วยหรือกระเบื้องเคลือบของจีน เรียกว่า “เจียงเหนียง” (剪粘 ziang niang) เป็นเทคนิคที่มาจากทางตอนใต้ของจีน แถบฮกเกี้ยนและแต้จิ๋ว อันเป็นที่อยู่ของชาวจีนส่วนใหญ่ในประเทศไทย

คำว่า “เจียง” หมายถึง การตัดกระเบื้องออกเป็นชิ้นๆ และนำมา “เหนียง” คือ เปะบนปูน เพื่อประกอบร่างเป็นลวดลายต่างๆ ตามต้องการ พูดังๆ ก็คือเทคนิค “ตัดเปะ” หรือ Cut & Paste นั่นเอง

ในสถาปัตยกรรมจีน นิยมทำการตัดเปะแบบนี้ในส่วนหลังคา และซุ้มประตูหน้าต่าง โดยมักตัดเปะให้เป็นรูปเทพเจ้าหรือเขียนต่างๆ บ้างเป็นรูปดอกไม้บ้างก็มี

Porcelain tile decoration was a technique from the South of China, known as Ziang Niang. The word “ziang” means to cut the tiles into little pieces, while “niang” means to paste something on plaster. The technique is to cut and paste shard work to form various patterns, and it was a popular method in King Rama III’s era.

รักแท้แพ้ปูนสอ

ทำลงไปเพราะขาดรัก! ...นั่นคือที่มาของเทรนด์ใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๓

รัก...ในที่นี้คือ ยางไม้ชนิดหนึ่ง ที่นำมาใช้ทาถนนผิวไม้ เพื่อเคลือบให้ไม้มีความคงทน สู้แดดสู้ฝน ไม่ผุกร่อนพังไปโดยง่าย

และรักยังทำหน้าที่เป็นเสมือนกาวในการยึดวัสดุตกแต่งอย่างทองคำเปลว หรือกระจกอีกด้วย

เมื่อก่อนบ้านและเครื่องสำรับของพระอุโบสถและวิหารทั้งหลายนั้น ส่วนทำจากไม้ แกะสลักลวดลายลงรักปิดทอง ประดับกระจก ด้วยกันทั้งสิ้น ทำให้ช่างรักเป็นวัตถุดิบที่มีความต้องการสูงจากกรมช่างในราชสำนักกรุงเทพฯ โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ ๓

แต่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาไม่มีต้นรัก ทำให้ต้องสั่งช่างรักนำเข้า ร้อนถึงเมืองเชียงใหม่ที่ต้องส่งบรรณาการเป็นยางรักมาให้จำนวนมาก เนื่องจากราชสำนักสยามต้องการใช้ในปริมาณมหาศาลสำหรับโครงการก่อสร้างวัดวาอารามและวังต่างๆ ทั่วพระนคร

การก่อบ้านด้วยอิฐและตกแต่งด้วยกระเบื้องเคลือบ ปราศจากข้อฟ้า ไบระกา หางหงส์ จึงเป็นเทคนิคทางการก่อสร้างที่ช่างสมัยนั้นคิดขึ้นมาใหม่ เพื่อแก้ปัญหารักขาดแคลน และช่วยให้การก่อสร้างสะดวกรวดเร็วมากขึ้น

Lacquer is varnish resin derived from a tree, used to coat wood and as adhesive for gold leaves or mirror tiles, which were crucial to architecture in the era of King Rama III since many temples were constructed. Chinese-style brick and mortar construction was a solution to the shortage of lacquer at the time.

วัดบวรนิเวศวิหาร B07

เดิมชื่อ “วัดใหม่” หรือ “วัดวังหน้า” เพราะสร้างโดยสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ (วังหน้าในสมัยรัชกาลที่ ๓) ตั้งอยู่บริเวณชานพระนคร ริมกำแพงเมืองด้านเหนือ ด้วยอาณาบริเวณทางด้านเหนือของพระนครนี้ถือว่าอยู่ในเขตปกครองของกรมพระราชวังบวร

ครั้นเมื่อพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพสิ้นพระชนม์ลง ตำแหน่งวังหน้าจึงว่าง รัชกาลที่ ๓ ก็ทรงมิได้สถาปนาใครขึ้นมาแทน

แต่กลับอาราธนาพระอนุชา คือ เจ้าฟ้ามงกุฎ ซึ่งขณะนั้นทรงผนวชอยู่ที่วัดสมอราย (วัดราชาธิวาส) ให้ย้ายมาครองวัดใหม่แห่งนี้แทน พร้อมกับเปลี่ยนชื่อวัดเป็น “วัดบวรนิเวศวิหาร” ประกาศเป็นนัยให้รู้ว่าอารามแห่งนี้เป็นวัดของบวรสถานวังหน้า คือ เจ้าฟ้ามงกุฎ และสงวนตำแหน่งวังหน้าไว้ให้กับเจ้าฟ้ามงกุฎที่ทรงผนวชเป็นพระภิกษุอยู่ จวบจนกระทั่งได้ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์องค์ต่อไป คือ รัชกาลที่ ๔ นั่นเอง

Wat Bowon Niwet was built by the Front Palace of King Rama III. The King invited his brother Prince Mongkut, who was a monk at the time, to reside in this temple, where he remained for 14 years until he later became King Rama IV.

พระอุโบสถ

พระอุโบสถวัดบวรนิเวศถือว่าเป็นตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมลูกผสมในสมัยรัชกาลที่ ๓ ที่ต่างจากวัดอื่นอย่างเด่นชัด กล่าวคือ

หลังคาหน้าจั่วไม่มีลวดชั้น แต่แทนที่จะมุงด้วยกระเบื้องเคลือบตามอย่างวัดไทยอื่นๆ กลับมุงด้วยกระเบื้องรางแบบจีน

ส่วนหน้าบันแทนที่จะเป็นเครื่องไม้ ก็เป็นอย่างจีน คือ ก่ออิฐถือปูน ประดับด้วยลายพานรองรับพระขรรค์ มีมโหรีกนกครอบ (พระราชลัญจกรของเจ้าฟ้ามงกุฎ ซึ่งมาครองวัดนี้ก่อนขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ ๔)

จะสังเกตได้ว่าไม่มีเครื่องไม้ประดับหลังคาอย่างซ้อฟ้า ไบระกา นาคสะดุ้ง หรือหางหงส์ ปรากฏอยู่เลย

ส่วนคอสองระหว่างหลังคาหน้าจั่วกับชายคาประดับด้วยกระเบื้องเคลือบอย่างจีน เช่นเดียวกับวัดบวรสุทธาวาส B05 และพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ A06 ซึ่งล้วนตั้งอยู่ในวังหน้าและสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๓ ทั้งสิ้น

หน้าบันก่ออิฐถือปูน ประดับด้วยลายพานรองรับพระขรรค์ มีมโหรีกนกครอบ

The Ordination Hall features a roof decorated with Chinese tiles, while the gable was constructed with brick and mortar, decorated with Chinese porcelain. Inside, there are two main Buddha statues, and the walls feature famous mural paintings with Western influence.

เก่งจีนในพระราชวังเดิมของพระเจ้าตาก ปัจจุบันอยู่ภายในกองบัญชาการกองทัพเรือ ผังธนบุรี มาดูกันสิว่า...หน้าบันของเก่งจีนนี้ กับหน้าบันของอุโบสถวัดบวรนิเวศ คล้ายคลึงกันหรือไม่?

ด้านในมีพระประธาน ๒ องค์ด้วยกัน องค์ใหญ่ที่อยู่ด้านหลัง คือ หลวงพ่อโต (หรือ หลวงพ่อเพชร) เป็นพระสมัยอยุธยาที่อัญเชิญมาจากเพชรบุรี

องค์น้อยที่อยู่ด้านหน้า คือ พระพุทธรชินสีห์ เป็นพระสมัยสุโขทัยจากวัดมหาธาตุ พิษณุโลก เคยสงสัยกันบ้างมั้ยว่า...เราเอาพระพุทธรูปใหญ่ขนาดนี้เข้ามาในพระอุโบสถได้อย่างไร?

อันที่จริงแล้วในการสร้างอุโบสถ จะเริ่มที่การสร้างฐานอาคารขึ้นมาก่อน จากนั้นจึงอัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นไปประดิษฐาน แล้วจึงก่อผนังและสร้างหลังคาคลุมในภายหลัง

ตอนบนเหนือหน้าต่างภายใน มีภาพจิตรกรรมฝาผนังอันเป็นปริศนาธรรมที่มีชื่อเสียงมาก ด้วยเป็นฝีมือของชรัอินโข่ง จิตรกรหัวก้าวหน้าในสมัยนั้น ที่ได้นำเอาเทคนิคการวาดภาพแบบฝรั่งมาใช้ โดยเฉพาะทัศนวิทยา หรือ Perspective กับอาคารในภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นบ้านเรือนแบบฝรั่งที่คาดว่ามีการก่อสร้างกันมาบ้างแล้วในสมัยนั้นด้วย

เสารับมุขด้านหน้าเป็นเสาหินอ่อนทรงเหลี่ยมเจาะร่องสลักเป็นลายหัวเสาอย่างฝรั่ง

บานประตูไม้แกะสลักอย่างวิจิตรงดงามด้วยลายแก้ว ๗ ประการ อันได้แก่ บัวแก้ว ฝรั่งแก้ว ขุนพลแก้ว ขุนคลังแก้ว จักรแก้ว และแก้วมณี คู่ควรแก่พระจักรพรรดิยิ่งนัก

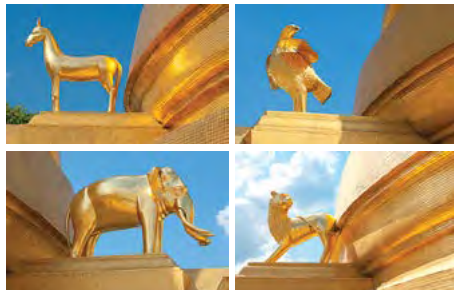
พระเจดีย์

ที่ด้านหลังของพระอุโบสถ มีเจดีย์ทรงระฆังตั้งอยู่ องค์พระเจดีย์นี้ด้วยกระเบื้องโมเสกสีทอง เช่นเดียวกับพระศรีรัตนเจดีย์ภายในวัดพระแก้ว

จะเห็นได้ว่าตำแหน่งของพระเจดีย์และพระอุโบสถเป็นรูปแบบการวางผังในสมัยรัชกาลที่ ๔ ที่มักมีเจดีย์เป็นประธานของวัด และมีพระอุโบสถอยู่ด้านหน้า ซึ่งจะพบได้ที่วัดราชประดิษฐ์ B09 อีกแห่ง เนื่องจากเป็นสถาปัตยกรรมที่ก่อสร้างขึ้นในยุคเดียวกัน

หากได้เดินขึ้นไปบนลานประทักษิณรอบพระเจดีย์ ลอดซุ้มเข้าไปสู่คูหาภายในเพื่อนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ แล้วละก็ ลองสังเกตุที่เหนือซุ้มประจำทิศ จะมีรูปสัตว์ยืนอยู่ ๔ ตัว เป็นสัญลักษณ์แทนดินแดนที่ราชอณาจักรสยามในขณะนั้น ได้แก่

- ม้า แทน ฝรั่งเศส
- นก แทน อเมริกา
- ช้าง แทน ล้านช้าง (หรือลาว)
- สิงห์ แทน สหราชอาณาจักร

The Pagoda is bell-shaped and decorated with gold mosaic tiles, which used to be a popular style in King Rama IV's era. The layout, which saw the ordination hall placed at the front and the pagoda at the back, was also a popular style in that era.

วัดเทพธิดาราม B08

วัดน่ารักที่คนมักมองข้าม...ด้วยว่าวัดเทพธิดาราม เป็นวัดเล็กๆ ตั้งเคียงกับวัดราชนัดดาที่มีโลหะปราสาทเป็นจุดหมายตาสำคัญ ทำให้นักท่องเที่ยวมักข้ามคลองไปชมวัดข้างๆ กันเสียมากกว่า

ทว่าวัดเล็กๆ แห่งนี้ อันที่จริงแล้วไม่อาจพลาดชมได้เลย แม้แต่น้อย

ด้วยที่มาของชื่อวัดว่า “เทพธิดาราม” นั้น มาจากรัชกาลที่ ๓ ได้สร้างวัดนี้เพื่อประทานให้กับพระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าวิลาส กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ พระราชธิดาองค์โตองค์โปรดนั่นเอง

รายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ จึงมีความงดงามในรูปแบบเฉพาะตัว

Wat Thephidaram was constructed using King Rama III's favorite style at the time. It was built in honor of the King's first daughter, so the temple was decorated with feminine elements, such as swans on the roof gable of the ordination hall, sculptures of Buddhist nuns inside the vihara, and stone statues of women.

อุโบสถ

อุโบสถวัดเทพธิดาเป็นอีกแห่งหนึ่งที่แสดงศิลปะพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้อย่างชัดเจน

หน้าบันก่ออิฐถือปูนแบบจีน ไม่มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ แต่ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบรูปหงส์คู่

หลังคามุงกระเบื้องสีแบบไทย มีเสาศาโลหะเหลี่ยมรับชายคา และมีระเบียงโดยรอบ

แต่ไม่มีคอสองประดับกระเบื้องเคลือบ อย่างเช่นวัดบวรนิเวศ B07 และวัดบวรสุทธาวาส B05

B 08 Wat Thephidaram
 70 Maha Chai Rd.
 8.00am-5.00pm
 02 621 1178
www.watthephidaramqr.com/web/index.php

บ้านแต่จิวโบราณ ทางตอนใต้ของจีน เป็นหมู่ตึกล้อมรอบคอร์ตเล็กๆ ภายใน

เรื่องเล่าชาวเกาะ

วัดสายหวาน

ด้วยเป็นวัดที่สร้างขึ้นเพื่อลูกสาว ทำให้มีองค์ประกอบที่แสดงความเป็นหญิงให้เราได้ชมกัน หน้าบันประดับกระเบื้องเคลือบรูปหงส์คู่ ซึ่งหงส์ในคติความเชื่อแบบจีนนั้น ถือเป็นสัญลักษณ์แทนของเขา หรือสตรีผู้สูงศักดิ์ จึงหมายถึง พระองค์เจ้าวิลาส กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ นั่นเอง

ภายในพระวิหาร มีรูปหล่อภิกษุณีจำนวน ๕๕ องค์ แต่ละองค์มีกริยาท่าทางแตกต่างกัน ประดิษฐานอยู่เบื้องหน้าพระประธาน

มุมต่างๆ ภายในวัดประดับตกแต่งด้วยตุ๊กตาอับเฉา แกะสลักจากหิน ซึ่งในนั้นจำนวนหนึ่งจะเป็นตุ๊กตาอาทนายในชุดคอลดุมแบบจีนและไทยรวมอยู่ด้วย

หงษ์คู่มังกร

หน้าบันพระอุโบสถวัดเทพธิดารามประดับด้วยกระเบื้องเคลือบรูป “หงส์” คู่ อันเป็นสัญลักษณ์แทนเจ้านายสตรี ขณะเดียวกันที่อีกวัดหนึ่ง ก็มีหน้าบันเป็นลูกผสมไทยจีนตามลัทธิรัชกาลที่ ๓ ด้วยเช่นกัน แต่หน้าบันเป็นรูป “มังกร” อันหมายถึงบุรุษ ซึ่งก็คือพระองค์เจ้าอรุณพ ผู้สร้างวัด “มหารณพาราม” ขึ้นมานั่นเอง

หากได้ชมหน้าบันรูปหงส์ที่วัดเทพธิดาแล้ว ก็อย่าลืมไปดูหน้าบันรูปมังกรและนมัสการหลวงพ่อร่วงทองคำ อันเป็นที่นับถือของผู้คนในย่านเสาชิงช้า ที่วัดมหารณพ บนถนนตะนาว เยื้องศาลเจ้าพ่อเสือกันด้วยนะ

หน้าบันรูปหงส์

หน้าบันรูปมังกร

กฎติกแบบจีน

แต่เดิมวัดในสยามจะสร้างกฎิกแบบไทยกัน คือเป็นหมู่เรือนไทยเครื่องไม้ ใต้ถุนสูง

แต่หมู่กฎิกด้านหลังของวัดเทพธิดารามนี้ เป็นสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากจีนในสมัยรัชกาลที่ ๓ จึงได้เปลี่ยนจากกฎิกไม้มาเป็นกฎิกตึก เราจึงได้เห็นหมู่กฎิกเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ยกพื้นสูง มีหลังคาเครื่องไม้แบบไทย และมี “คอร์ต” หรือลานโล่งเล็กๆ ที่ด้านใน

รูปแบบกฎิกตึกดังกล่าวจะพบเห็นได้ตามหมู่กฎิกของวัดโพธิ์ วัดสุทัศน์ วัดมหาธาตุ และวัดเทพธิดารามแห่งนี้ ทั้งหมดล้วนเป็นหมู่ตึกที่ได้รับอิทธิพลการก่อสร้างแบบจีน และสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ ทั้งสิ้น

ที่สำคัญสุนทรภู่ กวีเอกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เคยจำพรรษาอยู่ที่วัดเทพธิดานี้ด้วย ปัจจุบันทางวัดได้อนุรักษ์กฎิกสุนทรภู่ (คณะ ๗) ไว้เป็นอย่างดีพร้อมกับจัดทำเป็นที่พิพิธภัณฑสถานชานชาลาเรียกว่า “วรรณศิลป์สโมสร” อีกด้วย

Chinese-style brick and mortar monasteries. Traditionally, monks' living quarters were wooden structures on stilts, but here, due to the Chinese influence, they were made of brick and mortar, with Thai-style wooden roofing and a small inner courtyard.

วัดโฉมใหม่ ในรัชกาลที่ ๔ New Style of Temples in King Rama IV's Era

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ พระราชานิยมในการก่อสร้างวัดได้แปรเปลี่ยนไป ด้วยโปรดให้สร้างเจดีย์ทรงระฆังอยู่ตรงกลางเป็นประธานของวัด มีพระวิหารหรือพระอุโบสถอยู่ด้านหน้า ทำให้วัดที่สร้างขึ้นในรัชสมัยนี้ ล้วนมีแบบแผนตามชนบทใหม่เช่นเดียวกันทั้งหมด อย่างวัดราชประดิษฐ์ B09 วัดโสมนัส หรือวัดมกุฏกษัตริยาราม

The royal traditions for temple architecture changed in the reign of King Rama IV. He preferred a bell-shaped pagoda at the center of the temple, and the ordination hall was placed at the front.

เจดีย์วัดราชประดิษฐ์

เจดีย์วัดโสมนัส

เจดีย์วัดมกุฏกษัตริยาราม

เรื่องเล่าชาวเกาะ

วัดในรัชกาลที่ ๔ เจดีย์เป็นใหญ่

วัดในสมัยรัชกาลที่ ๔ มักให้ความสำคัญกับเจดีย์ โดยมีวิหารอยู่ด้านหน้า (วิหารมักสร้างให้มีขนาดใหญ่กว่าพระอุโบสถ) ซึ่งเป็นการวางผังที่คล้ายกับสมัยอยุธยาตอนต้น ที่มีปรังค์เป็นประธานของวัด ล้อมรอบด้วยระเบียงคด ด้านหน้าเป็นพระวิหาร ส่วนด้านหลังเป็นพระอุโบสถ อันเป็นคติที่รับมาจากแผนผังของปราสาทหินแบบขอมที่จำลองลัทธิฐานจักรวาลมาอีกที แต่ด้วยรัชกาลที่ ๔ ทรงโปรดเจดีย์มากกว่าปรังค์ จึงให้สร้างเจดีย์เป็นประธานของวัดแทน อย่างวัดมกุฏกษัตริยาราม และวัดโสมนัส ก็มีเจดีย์เป็นใหญ่เช่นกัน

วัดราชประดิษฐ์ 809

เป็นวัดโชสมณีที่มีรายละเอียดน่าค้นหา แต่โดนเลยคนทั่วไปกลับไม่นิยม ชำร่วยบางคนยังไม่รู้จักอีกต่างหาก

นั้นอาจเป็นเพราะวัดราชประดิษฐ์นั้นแทรกตัวอยู่อย่างสงบ ที่ด้านหลังสวนสราญรมย์ และทำเนียบองคมนตรี

มาดกันสิว่า...วัดที่ว่าจี้วนี้ จะแจ่มขนาดไหน วัดราชประดิษฐ์เป็นวัดสร้างใหม่ในปลายรัชกาลที่ ๔ เพื่อเป็นวัดประจำรัชกาล และทำให้ราชธานีมีวัดสำคัญครบทั้ง ๓ วัด ตามราชประเพณีโบราณ ดังเช่นกรุงศรีอยุธยา คือ วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ และวัดราชประดิษฐ์

และที่ดินที่ใช้สร้างวัดนั้น ก็คือสวนกาแฟหลวงนั่นเอง

Wat Ratcha Pradit is a tiny temple situated behind Sananrom Park. It was built in King Rama IV's era as the symbolic temple of his reign. Originally, the area used to be a royal coffee farm.

The Vihara serves as the ordination hall. Its roof gable is decorated with gold and the Great Crown of Victory, which was King Rama IV's emblem. It was built of Italian marble, which was a novel material at the time.

เสมาของวัดราชประดิษฐ์เป็นเสาสิมาหิน เรียกกันว่า มหาสิมา ผิงไว้ล้อมรอบทั้งบริเวณวัด ทำให้สามารถทำสังฆกรรมที่จุดใดก็ได้ในเขตวัด โดยไม่จำเป็นต้องประกอบพิธีเฉพาะแต่ในพระอุโบสถเท่านั้น ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในเวลานั้นเลยทีเดียว

วิหารหลวง

วิหารหลวงหันหน้าไปทางทิศเหนือ และใช้เป็นที่พระอุโบสถของวัดไปด้วย ที่หน้าบันเป็นปูนปั้นปิดทองประดับกระจก รูปพระมหาพิชัยมงกุฎบนพานแว่นฟ้า อันเป็นพระบรมราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์

หลังคามุงด้วยกระเบื้องกูปาลูอย่างในสมัยอยุธยา จะเห็นได้ว่าที่ด้านสกัด (ด้านหน้า และด้านหลัง) ของพระวิหาร ไม่มีชายคาโดยรอบอย่างพระอุโบสถในสมัยรัชกาลที่ ๓ แล้ว

ส่วนเสมาพาไลด้านข้างก็เป็นเสากลม ประดับหัวเสาอย่างสวยงาม ต่างจากพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ ๓ อีกเช่นกัน

นอกจากนี้แล้วไม่น่าเชื่อว่า วัดเล็กๆ แห่งนี้จะมี ความพิเศษที่เรียกได้ว่า Unseen อย่างยิ่งในสมัยนั้น คือ ผังวิหารปูด้วยหินอ่อนสลับลี ซึ่ง เป็นวัสดุชนิดใหม่จากอิตาลี

เรื่องเล่าชาวเกาะ

สวนกาแฟหลวง

ภาพ หรือที่ชาวสยามสมัยก่อนเรียกกันว่า “ข้าวแม่” นั้นเป็นที่นิยมในบ้านเราชานานแล้ว สมัยรัชกาลที่ ๓ ทรงโปรดปรานกาแฟมาก ถึงขนาดให้มีการปลูกสวนกาแฟหลวง ในที่แปลงเล็กๆ ข้างกับตึกดิน (อาคารที่ไว้เก็บดินปืน เดิมตั้งอยู่ริมถนนสนามไชย บริเวณด้านหน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท ปัจจุบันคือบริเวณพระราชวังสราญรมย์นั่นเอง) เพื่อเก็บผลผลิตมาใช้ในราชสำนัก

ด้วยว่าของมันต้องมี! กาแฟถือเป็นที่นิยมดื่มที่เก๋ไก๋ไฮโซอยู่ในสมัยนั้น แก้วผิงธนูรีเลยไม่ยอมน้อยหน้าสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) จึงมีสวนกาแฟด้วยเช่นกัน ก่อนที่จะยกสวนนั้นสร้างเป็นวัดประยูรวงศาวาสในเวลาต่อมา

ภาพเสด็จฯ ทอดพระเนตรสุริยุปราคาที่ตำบลหัวากอ

การวางผังวัดในสมัยรัชกาลที่ ๔ วิหารจะสร้างอยู่ด้านหน้าพระเจดีย์ทรงระฆัง คือเป็นเอกลักษณ์ประจำรัชกาล

ภายในวิหารบริเวณด้านหลังบานประตูหน้าต่าง ยังเป็นงานประดับมุกเขียนสีแบบญี่ปุ่น ที่เรียกว่างาน “ก่ามะลอ” ของนอกที่ผลิตจากเมืองนางาซากิ เพื่อการส่งออกโดยเฉพาะ ที่สำคัญยังมีจิตรกรรมฝาผนังภายในเป็นภาพเสด็จทอดพระเนตรสุริยุปราคา ที่ตำบลหัวากอ เมื่อปี ๒๔๑๑ ด้วย แต่ว่าให้เป็นบริเวณด้านหน้าของพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยแทนหาเจอกันมั๊ย?

Inside the vihara, the door panels are decorated with Japanese-style mother-of-pearl inlays crafted in Nagasaki. On one of the walls, there is a mural depicting King Rama IV watching the solar eclipse in 1868.

ปาสานเจดีย์

สำหรับพระเจดีย์วัดราชประดิษฐ์นี้ บูด้วยหินอ่อนเช่นเดียวกับพระวิหารหลวงที่อยู่ทางด้านหน้า เป็นเจดีย์ทรงระฆัง อันเป็นพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ ๔ ดังจะเห็นได้จาก พระศรีรัตนเจดีย์ (เจดีย์โมเสกทอง) ในวัดพระแก้ว หนึ่ง และพระเจดีย์ประธานหลังพระอุโบสถวัดบวรนิเวศ อีกหนึ่ง ...ก็เป็นทรงระฆังแบบนี้เช่นกัน นั่นก็เพราะล้วนสร้างขึ้นในสมัยคิงมงกุฎด้วยกันทั้งสิ้น

A bell-shaped pagoda decorated with marble, built behind the main vihara, following King Rama IV's favorite style.

วัดไทยสไตล์ฝรั่ง

Western-style Thai Temples

ล่วงถึงรัชกาลที่ ๕ พื้นที่ภายในเกาะเมืองพระนครคับคั่งไปด้วยวัดน้อยใหญ่ที่ปลูกสร้างกันเรื่อยมาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์

ทำให้ในรัชสมัยพระพุทธเจ้าหลวง จึงมีวัดที่ทรงสร้างอยู่เพียง ๒ แห่งเท่านั้น คือ วัดราชบพิธ เมื่อแรกขึ้นครองราชย์ เพื่อให้เป็นวัดประจำรัชกาล และวัดเบญจมบพิตร ในช่วงปลายรัชกาล ที่ตั้งอยู่บริเวณชานเมืองแถบพระราชวังดุสิต

ด้วยเป็นยุคที่วัฒนธรรมจากโลกตะวันตกได้แพร่หลายเข้ามาสู่สยาม จึงไม่แปลกใจเลย หากวัดไทยจะได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งกับเขาด้วย

Western-style Thai Temples began in the reign of King Rama V during which period Western influences started to arrive in Siam. It is not a surprise that Thai temples were also influenced by Western architecture.

วัดราชบพิธ B10

เพชรเม็ดงามของวัดหลวงในเกาะรัตนโกสินทร์ ที่สร้างขึ้นสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ เพื่อสถาปนาให้เป็นพระอารามหลวงประจำรัชกาล ในยุคที่สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกเริ่มรุกคืบเข้ามาอย่างแผ้วถื่นสยาม

แผนผังของวัดราชบพิธถือว่ามีความน่าสนใจ เนื่องจากสิ่งก่อสร้างสำคัญล้วนตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสทั้งหมด

โดยมีเจดีย์ทรงระฆังเป็นประธานของวัด ล้อมรอบด้วยพระระเบียงกลม มีลานประทักษิณรอบเจดีย์ และมีอาคารประจำทั้งสี่ทิศ ด้านหน้าเป็นพระอุโบสถ ด้านหลังเป็นพระวิหาร และด้านข้างเป็นพระวิหารทิศ

ซึ่งเป็นแบบแผนเดียวกันกับวัดที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๔ อันมีเจดีย์เป็นประธาน และมีอุโบสถอยู่เบื้องหน้า

Wat Ratcha Bophit was constructed in the early years of King Rama V's reign as the symbolic temple of his reign. The temple has a perfect layout, with a pagoda at the center, enclosed in a circular cloister, similar to that in the temple of King Rama IV.

พระอุโบสถ

สำหรับพระอุโบสถนั้น เป็นรูปแบบมาตรฐานสำหรับวัดกษัตริย์สร้าง กล่าวคือ หลังคาซ้อนชั้น ๒ ชั้น มีเครื่องลายองประดับ หน้บ้านเครื่องไม้แกะสลัก ลงรักปิดทองประดับกระจก เป็นรูปสลักพระนารายณ์ทรงครุฑ และพระราชลัญจกรของรัชกาลที่ ๕

บานประตูประดับมุกที่ด้านหน้าพระอุโบสถ ลวดลายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ได้รับการยกย่องให้เป็นหนึ่งในงานประดับมุกชิ้นเยี่ยม

เดิมทีเป็นประตูหน้าต่างของปราสาทพระเทพบิดรในวัดพระแก้วมาก่อน แต่เกิดเหตุเพลิงไหม้ จึงชะลอมาดัดตั้งที่วัดราชบพิธแทน

หากสังเกตดูให้ดีจะเห็นความปราณีตในการฉลุเปลือกหอยมุกออกมาเป็นลวดลายอันสุดแสนจะละเอียดบอบบาง สมกับเป็นงานฝีมือของสำนักกรมหมื่นทิฆารวงศ์ประวัติ เจ้ากรมช่างมุกในสมัยนั้น

นอกจากนี้แล้ว ความโดดเด่นอีกอย่างหนึ่งของวัดราชบพิธ ที่ทำให้มีมงคลตำแหน่งขวัญใจช่างภาพก็คือ ระเบียงเบญจรงค์ลายเทพนมที่ประดับผนัง และเสาโดยรอบพระอุโบสถและพระระเบียง

กระเบื้องเบญจรงค์เหล่านี้ส่งผลเป็นการเฉพาะจากเมืองจีน ด้วยการส่งลวดลายไปให้ช่างชาวจีนวาด ฉะนั้นหากมองดูดี ๆ จะเห็นเทพนมตี้น้อยยาดตี มุ้งมุ้งไปอีกแบบ

และเช่นเดียวกับวัดราชประดิษฐ์ ที่กำแพงวัดราชบพิธก็มีการประดับมุกหาลิมา เพื่อใช้บอกอาณาเขตของพระอาราม (ปกติจะตั้งสิมาที่รอบพระอุโบสถเท่านั้น) การทำสังฆกรรมจึงไม่จำเป็นต้องกระทำภายในพระอุโบสถเพียงแห่งเดียว หากแต่สามารถทำ ณ จุดใดก็ได้ภายในบริเวณวัด

The Ordination Hall's gable decoration shows Narai on Garuda and King Rama V's royal emblem. The door panels are exquisitely decorated, formerly located in Wat Phra Kaeo in the Grand Palace. After a fire, they were relocated to this temple.

พระเจดีย์

พระเจดีย์เป็นทรงระฆัง เช่นเดียวกับเจดีย์ที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๔ อย่างพระศรีรัตนเจดีย์ ในวัดพระแก้ว, เจดีย์วัดบวรนิเวศ, หรือปาสถานเจดีย์ของวัดราชประดิษฐ์ แต่เจดีย์ของวัดราชบพิธด้วยกระเบื้องเบญจรงค์ แทนที่จะเป็นกระเบื้องโมเสกสีทองหรือหินอ่อนอย่างวัดอื่นๆ

ส่วนระเบียงคดที่ล้อมรอบเจดีย์ก็ไม่ได้มีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมหรือคดตั้งชื่อ เพราะเป็นระเบียงกลม ล้อมไปกับฐานพระเจดีย์ ช่วยในการร่นระยะทางและเวลาในการเดินประทักษิณรอบเจดีย์ได้

The Bell-shaped Pagoda is decked with painted porcelain tiles custom-made from China, depicting Chinese-looking divine gods.

เห็นเป็นวัดที่มีสถาปัตยกรรมแบบไทยจาริต ทั้งโบระกาและ
ซอฟ้าเซเอียงเอยขนาดนี้ แต่ภายในกลับตกแต่งอย่างฝรั่งจำเลย
นะจ๊ะจะบอกให้ อันนี้ถือเป็นไฮไลท์ของวัดราชบพิธอีกอย่างเลย
ก็ว่าได้

ดูเผินๆ อาจลืมนึกว่าอยู่ในโบสถ์คริสต์แบบฝรั่งที่มี
หลังคาทรงสูง ฝ้าเพดานโค้งอย่างศิลปะโกธิค ปิดทองเข้มขลัง
สุดอลังการ

ที่ผนังระหว่างช่องหน้าต่างลงสิงเกตดู จะเห็นการตกแต่ง
ในช่องตรงกลางด้วยรูปอุณาโลม (ลักษณะคล้ายเลข ๙) สลับ
กับอักษร “จ” (จุฬาลงกรณ์) ที่ช่องถัดไป เป็นเช่นนี้วนโดยรอบ
พระอุโบสถ

นั่นคือลวดลายที่ออกแบบโดยกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
นายช่างหลวงช่างใหญ่แห่งรัชสมัยพระพุทธเจ้าหลวง

ทับหลังเหนือช่องหน้าต่าง ก็เป็นลวดลายอย่างฝรั่ง หาก
สังเกตให้ดีจะมีลายเทพนมคั่นอยู่ที่ปลายของแต่ละช่อง และ
ที่ตรงกลางของบางช่องจะประดับพระปรมาภิไธยย่อ “จปร”
เอาไว้ด้วย

เหนือขึ้นไปเป็นบัวตกแต่งรองรับฐานเสา ประดับลวดลาย
เครือเถาอย่างฝรั่ง และมีหัวช้างอยู่ใต้ฐานของเสาทุกต้น
ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นรายละเอียดการตกแต่งแบบไทยที่
สอดแทรกไว้ในสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกได้อย่างกลมกลืน

The interior of the ordination hall features a Gothic style with
Thai elements, such as gilded elephants' heads on its friezes.

ส่วนผนังด้านบนเหนือหน้าต่าง
ประดับด้วยลวดลายดอกไม้ฝรั่งอย่าง
ฝรั่งบนพื้นสีเขียว แต่เดิมบริเวณนี้เคย
เป็นภาพจิตรกรรมพุทธประวัติ แต่ลบ
ออกไปเมื่อคราวปฏิสังขรณ์ใหญ่ในสมัย
รัชกาลที่ ๗

สำหรับพระวิหารนั้น ใช้เป็นหอไตร
เก็บพระไตรปิฎก มีขนาดและลักษณะ
สถาปัตยกรรมเช่นเดียวกับพระอุโบสถ
ภายในก็ตกแต่งแบบฝรั่งเช่นกัน แต่เป็น
สีชมพู เนื่องจากเป็นสีประจำวันพระราช
สมภพของรัชกาลที่ ๕ นั่นเอง

- B01 ศาลาการเปรียญวัดโพธิ์
- B02 วัดพระแก้ววังหลวง
- B03 วัดสุทัศนเทพวราราม
- B04 วัดพระเชตุพน
- B05 วัดพระแก้ววังหน้า
- B06 วัดราชนัดดา
- B07 วัดบวรนิเวศวิหาร
- B08 วัดเทพธิดาราม
- B09 วัดราชประดิษฐาน์
- B10 วัดราชบพิธ

สยามใหม่ คิวไลซ์สายฝรั่ง

Siam under Westernization

ครั้นถึงรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มหาอำนาจจากดินแดนฝั่งตะวันตกทยอย
 ครอบงำเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับราชอาณาจักรทางฝั่งตะวันออกไกลเช่นเรา

สยามที่ชาวพระนครเห็นและเป็นอยู่ก็พบกับความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่
 การเปิดการค้าเสรีกับฝรั่งทำให้เราได้เรียนรู้วิทยาการแปลกใหม่ของอีกซีกโลกหนึ่ง
 เราเริ่มสนใจในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้า

ทุกอย่างเป็นเรื่องใหม่สำหรับชาวสยาม อย่างเช่นนาฬิกา ไปจนถึงการทหารแบบใหม่
 การแพทย์แบบใหม่ การผลิตสินค้าแบบใหม่ การทำแผนที่แบบใหม่ การดูดาวแบบใหม่
 และการศึกษาแบบใหม่...ไม่ว่าแม้แต่กิจกรรมบ้านช่องก็เช่นกัน

ภูมิทัศน์ของเมืองบางกอกได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป
 เรียบเรียงโลกอย่างใหม่ขึ้นเอง ที่ได้เข้ามาทดแทนความเชื่อเรื่องสัจธรรมจักรวาลแบบจารีต
 ดั้งเดิม ซึ่งเราก็ไม่หยุดที่จะทำความคุ้นเคยและเรียนรู้วัฒนธรรมต่างถิ่นเหล่านี้มากยิ่งขึ้น
 จนล่วงเข้าสู่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การปฏิรูปอย่างก้าว
 กระโดดจึงเกิดขึ้น สยามประเทศเห่อฝรั่งอย่างจริงจัง!

เจ้านายโปรดประทับในวังแบบใหม่

อาคารสถานที่ราชการก็สร้างกันแบบใหม่ มีการใช้สอยในกิจกรรมที่เราไม่คุ้นเคย

มีโรงเคเต็ด โรงสุกล โรงกษาปณ์ โรงพิมพ์

เป็นกระทรวง เป็นมิวเซียม เป็นสถานีตำรวจ

โลกใหม่ของสยามจึงคิวไลซ์สวยงามตระการตา... น่าตื่นตาตื่นใจเป็นอย่างยิ่งนัก

In the reign of King Rama IV in the mid 19th century, Western countries
 began to arrive in Siam to establish a relationship, resulting in significant
 changes. Siam was exposed to new knowledge from another side of the world,
 and began to take an interest in modern science and technology to bring
 advancement to the kingdom, from modern clocks to modern military, as
 well as modern medicine, manufacturing, mapping, astronomy, education, and
 architecture. The cityscape of Bangkok gradually changed, and in the reign
 of King Rama V, the transformation was rapid as Siamese people were more
 into all things Western.

หอนาฬิกาพระที่นั่งภูวดลทิศไทย

ถือว่าเป็นหอนาฬิกาหลังแรกของสยามที่สร้างขึ้นในสมัย
 รัชกาลที่ ๔ ออกแบบและก่อสร้างโดยพระองค์เจ้าชุมสาย
 กรมขุนราชสีหวิกรม (พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๓) เจ้ากรม
 ข่างสิบหมู่ในขณะนั้น อันเป็นเวลาที่สยามเริ่มเปิดประตู
 รับศิลปะวิทยาการและอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ไทยต่างๆ
 เข้ามา

หอนาฬิกาพระที่นั่งภูวดลทิศไทย เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน
 สูง ๕ ชั้น รูปทรงเดียวกับหอกลอง ด้านบนสุดติดตั้งนาฬิกา
 ทั้งสี่ด้าน เพื่อใช้บอกเวลาเช่นเดียวกับการตีกลองบอกทุ่มโมง
 ซึ่งเป็นเครื่องมือบอกเวลาในสมัยนั้น และด้วยความที่นาฬิกา
 เป็นของล้ำสมัย การทำหอนาฬิกาให้เป็นรูปแบบเดียวกับหอก
 กลอง จึงแสดงนัยยะถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของชาว
 สยามนั่นเอง

ที่สำคัญด้วยความสูงของหอนาฬิกาภูวดลทิศไทยนี้ ทำให้
 หอนาฬิกากลายเป็นจุดหมายตาที่สำคัญของพระนครในสมัย
 ที่เราเริ่มคลั่งเทคโนโลยีเลยทีเดียว

จวบจนปลายรัชกาลที่ ๕ หอนาฬิกาภูวดลทิศไทยได้รื้อ
 ลงพร้อมกับหมู่พระที่นั่งอภิเนาวนิเวศน์ ส่วนหอนาฬิกาที่เรา
 เห็นอยู่ในปัจจุบันบริเวณริมถนนสนามไชย ตรงข้ามกับวัดโพธิ์
 นั้น ได้สร้างขึ้นใหม่ในยุคนี้ โดยยังคงรูปแบบเดิมไว้ แต่ย้าย
 ตำแหน่งมาตั้งเคียงอยู่กับหอกลองที่สร้างขึ้นใหม่ด้วยเช่นกัน
 เพื่อเป็นอนุสรณ์ ทั้งหมดนี้ออกแบบโดย ดร.สุเมธ ชุมสาย ณ
 อยุธยา สถาปนิกระดับตำนานที่ฝากผลงานไว้หลายชิ้นบน
 เกาะรัตนโกสินทร์แห่งนี้ ซึ่ง ดร. สุเมธ เอง ก็เป็นโหลนของ
 กรมขุนราชสีหวิกรมผู้สร้างหอนาฬิกาเดิมนี้ในครั้งแรกเริ่ม

Clock Tower: This was Siam's first clock tower, located
 inside the Grand Palace. It was built in the 1850s in King Rama
 IV's era when Siam started receiving Western knowledge. It
 was shaped similar to a drum tower, as both were intended for
 telling the time. Later, it was dismantled in the reign of King
 Rama V. The Clock Tower that you see now was rebuilt following
 the old design, and relocated to Sanam Chai Road near the
 Drum Tower.

C01 Clock Tower
 In front of Wat Pho, Sanam Chai Rd.

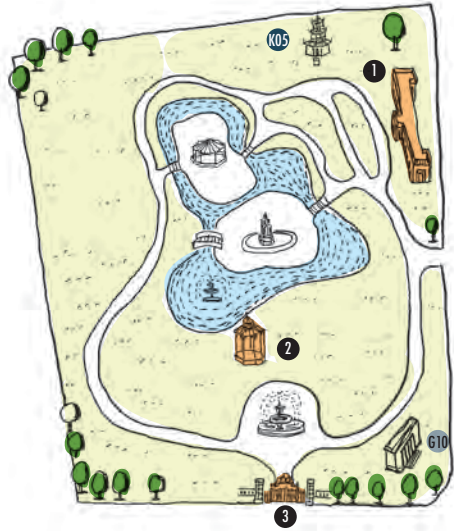

สวนสราญรมย์ C02

พื้นที่สีเขียวผืนน้อยที่แทรกตัวอยู่ท่ามกลางอาคารโบราณสถานในย่านเมืองเก่า เป็นสวนสาธารณะที่ตั้งให้เราชาวเกาะออกมาเดินทอดน่องกันในทุกวันนี้ เดิมคือพระราชอุทยานของพระราชวังสราญรมย์ที่อยู่ใกล้กัน สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ โดยมีผู้รอบรู้ด้านพฤกษศาสตร์อย่างนายเฮนรี อาลาบาดเตอร์ (ต้นตระกูลเศวตศิลา) เป็นผู้ดูแลตกแต่งพระราชอุทยานให้ร่มรื่นสวยงาม

แรกเริ่มนั้นพระราชอุทยานมีแนวคิดของสวนพฤกษศาสตร์และสวนสัตว์แบบฝรั่งในสมัยวิคตอเรียน ซึ่งเป็นที่รวบรวมพันธุ์ไม้นานาชาติ และเป็นสถานที่หย่อนพระทัยของเจ้านายในสมัยที่การใช้ชีวิตแบบฝรั่งเป็นเรื่องซิกๆ เก๋ๆ การตกแต่งประกอบไปด้วย สระน้ำ มีน้ำพุ มีกรงเลี้ยงสัตว์อย่างกรงนก สระจระเข้ และต้นไม้ใหญ่ ปลอดคนสวนดอกไม้ กกล้วยไม้ โดยเฉพาะกุหลาบแดงที่โปรดปรานเป็นพิเศษ นอกจากนี้แล้วในสมัยรัชกาลที่ ๖ สวนสราญรมย์ยังเป็นที่สำหรับจัดงานฤดูหนาวอีกด้วย

แนวคิดเรื่องสวนสาธารณะหรือแหล่งหย่อนใจของคนเมือง สำหรับใช้ทำกิจกรรมกลางแจ้งนั้น เป็นเรื่องใหม่ที่เมืองใหญ่ ในชาติตะวันตกล้วนให้ความสำคัญ อันจะเห็นได้จากการเกิดขึ้นของสวนสาธารณะและสวนพฤกษศาสตร์อย่างมากมายในสมัยนั้น ซึ่งราชสำนักสยามเองก็ได้รับแนวความคิดนี้มาด้วยเช่นกัน แต่ก็ยังไม่เปิดเป็นที่สาธารณะให้ชาวประชาทั่วไปได้ใช้กัน

Saranrom Park: Formerly a botanical garden part of Saranrom Palace, it was designed by Henry Alabaster, King Rama V's British consultant and a botanical expert. Alabaster was appointed by King Rama V to oversee this project, a Victorian-style botanical garden and zoo with various types of plants, designed for leisure. In the reign of King Rama VI, it was used to host winter banquets.

1 อาคารทวิปัญญาสโมสร หรืออาคารเรือนกระจก

เป็นตึกแบบฝรั่งชั้นเดียว กรกกระจกประดับลวดลายไม้ฉลุ สร้างขึ้นในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ เลียนแบบเรือนกระจกสโตล์วิคตอเรียนที่ใช้รวบรวมพันธุ์ไม้เมืองร้อน ซึ่งมักสร้างกันตามสวนพฤกษศาสตร์ของเมืองฝรั่ง ผิดแต่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเรือนกระจกอย่างของเมืองนอก แต่กลับใช้เป็นสโมสรแบบตะวันตกของเจ้านายและข้าราชการชั้นสูง เป็นแหล่งพบปะสมาคมของเหล่าผู้ปัญญาชนคนรุ่นใหม่ในสมัยนั้น เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะและแนวคิดกัน ทั้งยังเป็นสถานที่เล่นกีฬาในร่ม มีโรงละคร และห้องอ่านหนังสืออีกด้วย

The Greenhouse: Built following the concept of Victorian-style greenhouses, this one was not used for keeping plants, but as a Western-style club for the elite to mix and mingle, play cards, read books, and act in plays.

2 ศาลากระโจมแดง

สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ ใช้เป็นที่บรรเลงดนตรีของทหาร ยามมีงานในพระราชอุทยาน

Bandstand

3 ประตูเหล็กหล่อ

ประตูเหล็กหล่อเป็นของนอกนำเข้ามาจากยุโรป ที่ในยุคนั้นสวนสาธารณะตามยุโรปและอเมริกา ต่างก็มีประตูเหล็กหล่อแบบนี้กันแทบทุกที่ แต่ที่ไม่เหมือนใครคือ นอกจากจะมีลวดลายพันธุ์พฤกษาสวยงามตามเทรนด์ในสมัยวิคตอเรียนแล้ว ที่บริเวณกึ่งกลางประตูจะมีตราแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ ๕ ด้วยนั่นเอง

Cast Iron Gate: Imported from Europe, the gate featured Siamese coat of arms at the center.

ห้องพระโรงแบบฝรั่ง | Throne Hall

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท C03

ถือเป็นการแหกขนบในการก่อสร้างอาคารพระที่นั่งภายในพระบรมมหาราชวังอย่างแท้จริง ด้วยว่าพระที่นั่งใหม่องค์นี้มีร่างเป็นฝรั่ง แต่มีหัวอย่างไทย สร้างอยู่บนพื้นที่ระหว่างพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ด้านตะวันออก และพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ด้านตะวันตก ตรงจุดที่เคยเป็นเก็งจิ้น และกรงนกเดิม

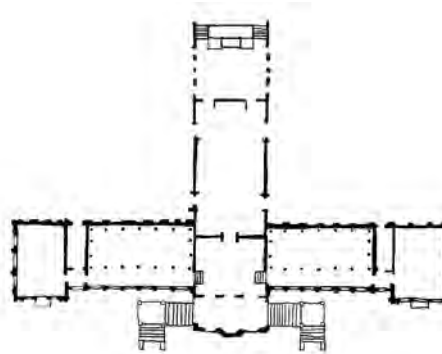
นายจอห์น คลูนิส (John Clunis) สถาปนิกชาวอังกฤษจากสิงคโปร์ ได้รับการว่าจ้างให้มาออกแบบพระที่นั่งห้องพระโรงองค์ใหม่ องค์สำคัญนี้ในสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ อันเป็นช่วงเวลาแรกเริ่มที่ตีแบบฝรั่ง ได้รับการออกแบบและก่อสร้างโดยนายช่างฝรั่งตัวจริงเสียจริง

ฝรั่งสวมชฎา

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เป็นตึกแบบฝรั่งขนาดใหญ่ ๓ ชั้น ใช้ระยะเวลาในการก่อสร้างกินเวลายาวนานถึง ๗ ปี เดิมทีออกแบบให้เป็นหลังคาโดมกลม แต่สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ผู้สำเร็จราชการ ได้กราบบังคมทูลเรื่องธรรมเนียมการสร้างพระมหาปราสาท ที่ล้วนสร้างเป็นเรือนยอดทั้งสิ้น ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพระมหामณฑิยภายในพระบรมมหาราชวังเท่านั้น

รัชกาลที่ ๕ จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เป็นแบบผสมผสานระหว่างตัวตึกอย่างตะวันตก และหลังคาเครื่องยอดทรงมณฑปตามจารีตเดิม ถึงแม้ว่าได้สั่งซื้อเหล็กเพื่อมาใช้ในการก่อสร้างโครงสร้างหลังคาแล้วก็ตาม

Chakri Maha Prasat Throne Hall: Designed by a British architect John Clunis from Singapore, who was commissioned to design this significant throne hall in 1875 in King Rama V's era, the throne hall took seven years to complete. Despite being a Western-style building, it features a Thai-style roof and the iconic three spires, a signature of the Royal Palace. Currently, the roof gable features the coat of arms of King Rama V, which is a Western-style design.

มีพื้นที่ใช้สอยหลักอยู่ที่ชั้น ๒ มุขกลางเป็นส่วนห้องพระโรงใหญ่ มุขทางด้านซ้าย หรือมุขทางทิศตะวันออก เป็นห้องรับแขก

มุขทางด้านขวา หรือมุขทางทิศตะวันตก เป็นห้องทรงงาน หรือออฟฟิศหลวง

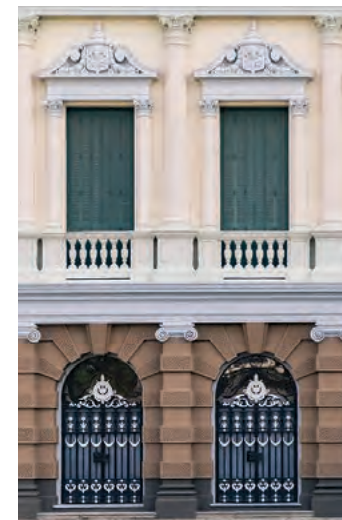
มุขกลาง มีลักษณะแบบประตูชัย คือ ช่องประตูตรงกลางกว้างประมาณสองเท่าของประตูด้านข้างทั้งสอง และมีโค้งรูปครึ่งวงกลมที่ด้านบนประตู ส่วนปีกที่เชื่อมมุขทั้งสองด้าน (มุขกระสัน)

เป็นห้องโถงใหญ่สำหรับรับรองแขก ออกแบบให้มีระเบียงทางเดินเป็นตัวเชื่อมห้องต่างๆ เข้าด้วยกัน ต่างจากการวางผังในหมู่พระมหามณฑิยที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ ที่แต่ละห้องจะเรียงต่อกันไปโดยไม่มีทางเดินเชื่อม

ซุ้มประตูหน้าต่างชั้นสองประดับลายปูนปั้นตราแผ่นดิน และพระราชลัญจกรจุลมงกุฏ

ส่วนที่หน้าบันประดิษฐานตราแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งเป็นตราแบบฝรั่ง แสดงถึงพระราชอำนาจเหนือประเทศราชยี่ทั้งสาม อันได้แก่ ล้านนา (ข้างสามเศียร) ล้านช้าง (ข้างเผือก) และมลายู (กรีซ)

ผนังชั้นล่างปั้นปูนเดินเส้นเป็นช่องสี่เหลี่ยมเลียนแบบการก่อหิน

หอคองคาเดี้ย C04

ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ส่วนหน้าของพระบรมมหาราชวัง หน้าประตูพิมานไชยศรี N07 ก่อสร้างขึ้นในสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ ถือได้ว่าเป็นตึกฝรั่งหลังแรกๆ ในสยามเลยก็ว่าได้

หอคองคาเดี้ยเป็นตึกแบบฝรั่งชั้นเดียว ประดับด้วยเสาหล่อด้วย หัวยี่สิบแปดเหลี่ยม มีซุ้มโค้งครึ่งวงกลมต่อเนื่องกันไปโดยรอบ ภายในเป็นพื้นที่ระเบียงล้อมรอบห้องตรงกลาง

แรกเริ่มเดิมทีใช้เป็นสโมสรและที่ประชุมของทหารมหาดเล็ก ตามที่ทรงทอดพระเนตรมาจากเมืองปัตตาเวีย (เมืองจकारตา ประเทศอินโดนีเซีย ในปัจจุบัน ซึ่งขณะนั้นเป็นเมืองท่าอาณานิคมของดัตช์) และเรียกอาคารสโมสรนี้ว่า “หอคองคาเดี้ย” ตามชื่อที่ใช้เรียกในปัตตาเวียด้วย

ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นห้องเก็บรวบรวมและจัดแสดงเครื่องราชบรรณาการต่างๆ รวมทั้งสิ่งของโบราณและศิลปวัตถุ เพื่อแสดงความศิวิไลซ์ของราชสำนักสยาม ตามแนวคิดของชาติอาณานิคมตะวันตก จึงต่อเติมใส่ประตูหน้าต่างขึ้นที่ระเบียงให้เป็นห้องหับปิดมิดชิด เรียกกันว่า “หอมิวเซียม”

โดยเปิดให้ประชาชนเข้าชมได้เป็นครั้งคราว เรียกว่างานเอกซฮิบิเชิน (Exhibition) ถือเป็นอาคารต้นกำเนิดพิพิธภัณฑ์ของไทยเลยก็ว่าได้

กระทั่งปี ๒๔๓๐ หลังจากมีการยุบตำแหน่งวังหน้าลงแล้ว จึงได้ย้ายของออกจากหอคองคาเดี้ยไปไว้ที่พระราชวังบวรสถานมงคลแทน

จวบจนปัจจุบันนี้หอคองคาเดี้ยได้เปลี่ยนหน้าที่การใช้งานไปอย่างหลากหลาย เคยเป็นที่ตั้งของหอพระสมุดวชิรญาณ (ต่อมาพัฒนาเป็นหอสมุดแห่งชาติ) และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ศาลาสหทัยสมาคม” ซึ่งหลายคนคงคุ้นหูชื่อนี้เป็นอย่างดี เพราะมักได้ยินตามข่าวในพระราชสำนัก ว่าใช้เป็นที่จัดเลี้ยงพระราชอาคันตุกะ หรือลงนามถวายพระพรเนื่องในวโรกาสต่างๆ

Concordia Pavilion: The Concordia Pavilion in the Grand Palace was built in 1870 in King Rama V’s era, following the design of a building in Batavia (then a Dutch port city, currently Jakarta, Indonesia). It used to be a clubhouse for royal cadets, and was later turned into a museum housing royal tributes. Today, it is used to welcome royal guests.

สุสานหลวง วัดราชบพิธ C05

ตั้งอยู่ริมคลองคูเมืองเดิม ทางด้านทิศตะวันตกของวัดราชบพิธ สร้างขึ้นเพื่อเป็นสถานที่บรรจุพระสรีระธาตุของพระบรมวงศานุวงศ์และราชสกุลในสายรัชกาลที่ ๕ โดยก่อสร้างเป็นอนุสาวรีย์เพื่อระลึกถึงพระมหากษัตริย์และเจ้าจอมมารดาแต่ละท่าน

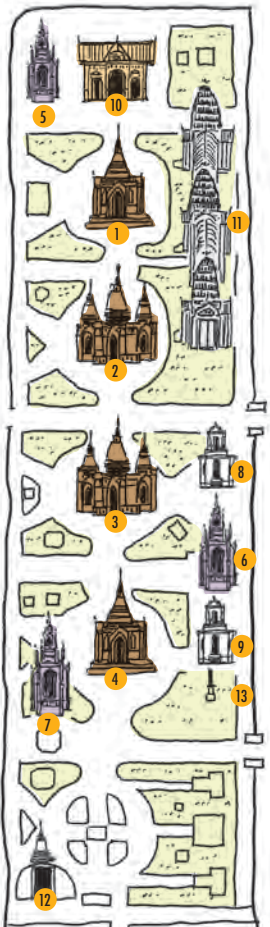
Royal Cemetery at Wat Ratcha Bophit: Built to keep relics of royal family members in King Rama V’s bloodline, as well as monuments for his royal consorts and concubines, the cemetery features four pagodas decorated with gold mosaic tiles to represent four of his main royal consorts. Other monuments have different architectural designs, both Thai and Western. The earlier ones feature gothic elements and sharp spires like Christian churches, while later ones feature Neo-Byzantine elements, also with an obelisk made of carved marble, as popularly used for European tombstones. The tradition of keeping relics inside these monuments followed a Western cemetery concept.

เรื่องเล่าชาวเกาะ: สุสานไทย สไตล์ฝรั่ง

การนำพระสรีระธาตุมาประดิษฐานในสุสานหลวงวัดราชบพิธเช่นนี้ ถือเป็นของใหม่ตามแนวความคิดแบบตะวันตก เลียนแบบการทำแท่นหินประดับหลุมฝังศพอย่างสุสานฝรั่ง ซึ่งตามธรรมเนียมแล้วคนไทยมักนิยมบูชาอัฐิของบรรพบุรุษด้วยการบรรจุลงในโกฐขนาดเล็กแล้วตั้งบูชาไว้บนหิ้งที่บ้าน ไม่เก็บบรรจุไว้ที่ฐานเจดีย์ หรือฐานพระพุทธรูปตามระเบียงคตของวัด

ขณะที่หากเป็นเจ้านายจะบรรจุอัฐิในพระโกฐทองคำขนาดเล็ก ประดิษฐานไว้ในหอพระนาถ วัดพระแก้ว ส่วนเจ้านายเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงจะประดิษฐานไว้ที่ชั้นบนของพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

- 1 เจดีย์ สุนันทาสารีย์
- 2 เจดีย์ รั้งชีวิวัฒนา
- 3 เจดีย์ เสาวภาประดิษฐาน
- 4 เจดีย์ สุขุมาลนฤมิตร
- 5 โบสถ์โกธิค เจ้าจอมมารดาแสด (๑)
- 6 โบสถ์โกธิค เจ้าจอมมารดาพร้อม (๑๗)
- 7 โบสถ์โกธิค เจ้าจอมมารดาเนื่อง (๒๔)
- 8 อนุสาวรีย์ พระองค์เจ้าอริยภรณ์ (๑๒)
- 9 อนุสาวรีย์ เจ้าดารารัศมี (๒๑)
- 10 เจ้าคุณพระประยูรวงศ์
- 11 พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์
- 12 เจ้าจอมมารดาอววม
- 13 พระองค์เจ้าโสมสวลี

ภายในสุสานหลวงประกอบด้วยอนุสาวรีย์มากมาย แต่หลักๆ ก็คือ พระเจดีย์สี่ทอง ๔ องค์ เรียงต่อกัน ที่สร้างขึ้นสำหรับพระภรรยาเจ้าทั้งสี่ อันมีชื่อเรียกอย่างคล้องจองกันว่า “สุนันทาสารีย์” “รั้งชีวิวัฒนา” “เสาวภาประดิษฐาน” และ “สุขุมาลนฤมิตร”

- 1 “สุนันทาสารีย์” องค์ทางซ้ายสุด สร้างพระราชทานแด่สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์พระบรมราชเทวี (พระนางเรือล่ม) ที่ทิวงคดไปแล้ว
- 2 “รั้งชีวิวัฒนา” สำหรับ สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนาพระบรมราชเทวี
- 3 “เสาวภาประดิษฐาน” สำหรับ สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระวรราชเทวี
- 4 และทางขวาสุดองค์สุดท้าย “สุขุมาลนฤมิตร” เพื่อรำลึกถึง พระนางเจ้าสุกุมลมารศรี พระราชเทวี

โดยเจดีย์ทั้งสองค้อมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ เป็นอาคารที่มีหลังคาเป็นเจดีย์ทรงระฆังประดับด้วยกระเบื้องโมเสกสีทอง อันเป็นพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ ๔-๕ ก็ว่าได้ ด้วยเจดีย์ที่สร้างในสองรัชกาลนี้ เช่น พระศรีรัตนเจดีย์ ในวัดพระแก้ว พระเจดีย์วัดบวรนิเวศ และแม้แต่พระเจดีย์วัดราชบพิธนี้เอง ล้วนแล้วแต่มีรูปแบบเดียวกันทั้งหมด กล่าวคือ เป็นเจดีย์ทรงระฆัง ปูกระเบื้องโมเสกสีทอง หากลองสังเกตที่ซุ้มทางเข้าพระเจดีย์แต่ละองค์ จะเห็นซุ้มฟ้ารูปนกเจ้า ส่วนหางหงส์ก็ทำเป็นหัวนกเจ้าเช่นกัน แต่เป็นนกเจ้าเบือน คือหันหน้าเบือนมาหาเราอย่างเช่นนาคเบือน (ซึ่งเป็นลักษณะของหางหงส์แบบพิเศษ มีอยู่เฉพาะที่หน้าบันพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท A03 และพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท A04 ในพระบรมมหาราชวัง)

ส่วนอนุสาวรีย์อื่นๆ ภายในสุสานหลวง ต่างก็มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่หลากหลายกันไปไม่ซ้ำแบบทั้งไทยและเทศ โดยยุคแรกทีสร้างนั้นจะเน้นไปที่แบบโกธิค คือ มียอดสูงแหลมอย่างโบสถ์ฝรั่ง (เจ้าจอมมารดาแสด ๑, เจ้าจอมมารดาพร้อม ๑๗, เจ้าจอมมารดาเนื่อง ๒๔) สันนิษฐานว่า นายโจอาคิม แกร์ซี ช่างฝรั่งคนดังในต้นรัชกาลที่ ๕ เป็นผู้ออกแบบ

อนุสาวรีย์นายเฮนรี อาลาบาคเตอร์

อนุสาวรีย์นายเฮนรี อาลาบาคเตอร์ ต้นตระกูลเศวตศิลา ตั้งอยู่ในสุสานโปรเตสแตนต์ ถนนเจริญกรุง มีรูปแบบเป็นสถาปัตยกรรมแบบโกธิค ซึ่งรัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าให้สร้างในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับอนุสาวรีย์เจ้าจอมมารดาทั้งสาม

ส่วนอนุสาวรีย์รุ่นถัดมา ที่สร้างขึ้นในช่วงกลางรัชสมัยจะเป็นศิลปะฝรั่งแบบนีโอโรมาเนสซันท์ พระองค์เจ้าอริยภรณ์ ๑๒ (ภาพซ้าย) เจ้าดารารัศมี ๒๑ (ภาพขวา)

วิหารน้อย เป็นตึกฝรั่งชั้นเดียว ตั้งอยู่ริมรั้วด้านเหนือ สำหรับระลึกถึงเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ พระสนมเอกภายในประดิษฐานพระพุทธรูปยืนปางห้ามญาติขนาดเท่าตัวเจ้าคุณพระประยูรวงศ์

ขณะเดียวกันยังมีอนุสาวรีย์ที่ไม่เข้าพวกกับคนอื่นในสุสานหลวงแห่งนี้ นั่นก็คืออนุสาวรีย์พระภรรยาเจ้าอีกพระองค์หนึ่ง คือ พระอรรคชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ ซึ่งเป็นพระมารดาของกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ที่สร้างเป็นปราสาทเขมรแบบพระปรางค์สามยอด จังหวัดลพบุรี

ส่วนที่อยู่ด้านในสุดของสุสานหลวง คือ อนุสาวรีย์หมายเลข ๓๔ เป็นอนุสาวรีย์ของเจ้าจอมมารดาอววม และราชสกุลกิติยากร ที่มีรูปร่างแปลกตา น่าสนใจ ด้วยก่อสร้างเป็นเขาหินและมีเจดีย์ตั้งอยู่บนยอด ซึ่งอิฐของकुณพุ่ม เจน เช่น ก็บรรจุอยู่ที่นี้

ส่วนพระอนุสาวรีย์พระองค์เจ้าโสมสวลี พระอิตา ในรัชกาลที่ ๕ (หมายเลข ๒๒) มีลักษณะพิเศษ คือ เป็นประติมากรรมหินอ่อนรูปเสาโอเบลิสก์ (Obelisk: เสาแบบอียิปต์ ที่เป็นเสาสี่เหลี่ยมยอดเป็นทรงพีระมิด ซึ่งในยุโรปสมัยนั้น นิยมนำมาประดับหลุมศพ) โดยแกะสลักให้มีฝักลุมคาอยู่ที่ยอด เสาค้ำว่าเป็นของนอก นำเข้าจากต่างประเทศ

ตึกหาม้า I Barrack

โรงทหารหน้าเมื่อแรกสร้าง
สังเกตว่าที่มุขกลาง
ยังไม่มีระเบียงด้านหน้า
ด้วยต่อเติมขึ้นมาภายหลัง

มุขตรงกลางเป็นหน้าจั่วแบบวิหารกรีก
ประดับตราชวลลภ
มีประตูเข้า-ออก ขนาบข้างซ้าย-ขวา
ของมุขกลาง
ชายคาگردแบบอาคารฝรั่ง ทำให้กันแดด
กันฝนไม่ได้

เสาด้านหน้ามุขกลาง ใช้หัวเสาแบบเรียบ
ที่เรียกกันว่า ดอริก ซึ่งเป็นระเบียบที่มักใช้กับ
อาคารทางทหารโดยเฉพาะ

หากลองสังเกตดูเสาดัดมนัง จะพบว่าเสา
ที่ชั้นล่างจะมีขนาดใหญ่สุด ไล่ไปจนถึงชั้นสาม
จะมีขนาดเล็กสุด

แต่เติมมุขตรงกลางยังไม่มีระเบียงด้าน
หน้า ต่อมาภายหลังมีการต่อเติม และมีปูน
ปั้นทำเป็นผ้าห้อยที่พนักเฉลียง

โรงทหารหน้า C06

สร้างขึ้นในสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ ปัจจุบัน คือ อาคารที่ทำการกระทรวง
กลาโหม นับเป็นตึกฝรั่งยุคแรกๆ ของสยามที่เริ่มมีสถาปนิกฝรั่งตัวจริง
เสียงจริงเข้ามาเป็นผู้ออกแบบก่อสร้างอาคาร

ด้วยจำนวนของเหล่าทหารหน้าที่มีมากถึง ๒๐,๐๐๐ คน มีหน้าที่
รักษาพระนคร และออกไปประจำการตามหัวเมืองต่างๆ ตลอดจนเป็น
กำลังพลในยามศึก ทำให้ทหารทั้งหมดนี้ต่างอยู่อย่างกระจัดกระจาย
การก่อสร้างกรมทหารที่เป็นกิจลักษณะขึ้นนี้ จึงได้ใช้เป็นอาคารบัญชาการ
และที่พักของทหาร ตลอดจนใช้เก็บเสบียง พาหนะ และอาวุธต่างๆ
รวมถึงเพื่อให้สะดวกต่อการรวมพลเพื่อฝึกหัดอีกด้วย

โรงคเต็ดทหารหน้าเป็นตึกสามชั้น มีลักษณะทางสถาปัตยกรรม
แบบพาลลาเดียน (Palladian) คือ ฝั่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีระเบียง
เดินได้โดยรอบ โอบล้อมลานโล่งภายในสำหรับใช้เป็นที่ฝึกทหาร รูปแบบ
สไตล์นี้ถือเป็นต้นฉบับของค่ายทหารในยุคนั้น แม้กระทั่งค่ายทหารทาเก
บาซี ที่โตเกียว ซึ่งสร้างขึ้นร่วมสมัยกันนั้น ก็มีรูปแบบนี้เช่นเดียวกัน

The Royal Barrack: Built in 1884 in the beginning of King Rama V's
era, this building served as a command center and residence for soldiers.
It featured a square plan surrounding an inner court. It was used for
military training and was designed by Joachim Grassi, an Italian architect
of Austrian nationality, who had designed many buildings in King Rama V's
era. Currently, this building is the Ministry of Defense Headquarters.

C06 Ministry of Defense

7 Sanam Chai Rd.
8.30am-4.30pm Mon-Fri, By Appointment only
02 224 0717
www.mod.go.th

เรื่องเล่าชาวเกาะ

นายโจอาคิม แกรซี

โรงทหารหน้า เป็นอาคารรุ่นราว
คราวเดียวกับศาลากลาง โรงภาษีริม
แม่น้ำเจ้าพระยา จะเห็นว่ามีลักษณะ
คล้ายคลึงกัน คือ เป็นอาคารสมมาตร
มุขตรงกลางมีหน้าจั่ว

นั่นเพราะออกแบบโดยสถาปนิกคน
เดียวกัน คือ นายโจอาคิม แกรซี
(Joachim Grassi) ชาวออสเตรียเชื้อ
สายอิตาลี นายช่างใหญ่มีทองในสมัย
ต้นรัชกาลที่ ๕ ผู้สร้างวังเจ้าชายและ
อาคารสาธารณะต่างๆ อีกหลายแห่ง
เช่น วังบูรพาภิรมย์ วังวรารมณ คูม
มหันตโทษ และศาลากลาง

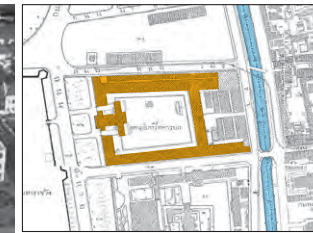
รศ.ดร. กุณฑลทิพย์ พานิชย์ภักดิ์

สถาปัตยกรรมแบบพาลลาเดียนเป็นอย่างไร?

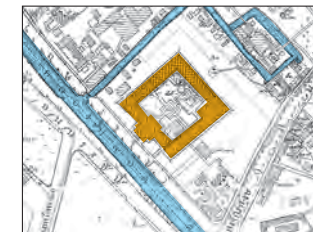
สถาปัตยกรรมแบบพาลลาเดียนเป็นรูปแบบที่ได้ต้นเค้ามาจากสถาปัตยกรรม
ของกรีก-โรมันที่สถาปนิกสมัยเรอเนสซองส์ อย่าง แอนเดรีย พาลลาดีโอ (Andrea
Palladio) ใช้ในการออกแบบคฤหาสน์ในอิตาลี
การวางผังอาคารใช้รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสล้อมรอบสนามตรงกลางแบบสมมาตร ช่วยให้
รับแสงสว่างได้มากขึ้น
ส่วนการประดับตกแต่งใช้ลวดลายแบบกรีกและโรมัน

ภาพถ่ายทางอากาศโรงทหารหน้า
ฝั่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส โอบล้อม
ลานโล่งภายใน

โรงทหารหน้า ที่มีแผนผังเป็น
แบบพาลลาเดียน
ผังอาคารโอบล้อมลานโล่ง
ภายใน ออกแบบโดย โจอาคิม
แกรซี ในสมัยต้นรัชกาลที่ ๕

โรงศาสปณัทธิกร C11 ก็มีแผนผัง
เป็นแบบพาลลาเดียนเช่นกัน
ออกแบบโดย นายคาร์ล อัลเลอกรี
ในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕

โรงเรียนนายร้อย I Cadet School

โรงเรียนนายทหารสราญรมย์ C07

หรืออาคารสำนักงานเดิมของกรมแผนที่ทหาร ตั้งอยู่ด้านข้างของโรงเคเต็ดทหารหน้า หรือกระทรวงกลาโหมในปัจจุบัน สร้างขึ้นในสมัยกลางรัชกาลที่ ๕ บนพื้นที่ส่วนหนึ่งของพระราชวังสราญรมย์ เพื่อใช้เป็น “เคเต็ดสกูล” หรือโรงเรียนนายทหาร

ต่อมาในปลายรัชสมัย เมื่อโรงเรียนคับแคบ จึงได้ย้ายไปตั้งนอกเมืองที่ถนนราชดำเนินนอก ในชื่อ “โรงเรียนนายร้อยทหารบก” แล้วใช้เป็นการเสนาธิการทหารบก จนราว ๒๔๗๔ กรมแผนที่ได้ย้ายเข้ามาใช้อาคารหลังนี้แทน จนได้รวมกิจการเข้ากับกรมแผนที่ทหารบก และเพิ่งย้ายออกไปเมื่อปี ๒๕๖๒ นี้เอง

สมัยเป็นเคเต็ดสกูลนั้น ชั้นล่างเป็นห้องเรียนสำหรับนักเรียนนายร้อย ส่วนชั้นบนใช้เป็นหอพัก

มีมุขอยู่ด้วยกันถึง ๕ มุข (ปกติจะมีเพียง ๓ มุข คือมุขกลาง และมุขหัว-ท้าย เท่านั้น) โดยส่วนที่เพิ่มเข้ามาคือมุขทั้งสองข้างประตูที่ขนานข้างมุขกลาง

ที่มุขกลางและมุขหัวท้าย ประดับกระเบื้องที่หน้ามุข ด้วยตราแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ ๕

ส่วนมุขประตู หน้าบันประดับตราลัญจกรรัชกาลที่ ๕ รูปพระเกี้ยวและข้างสามเศียร

Saranrom Military School: Built in 1892 in King Rama V's era in the precinct of Saranrom Palace, the school was used to train cadets. The school was later moved to another area later in King Rama V's reign. Classrooms were on the ground floor and dorm rooms were on the upper floor. It was designed by an Italian architect named Stefano Cardu, one of the first foreign architects to work in Siam. The distinctive feature of this building is the pediments on the roof, a signature of Cardu.

The Royal Thai Survey Department recently moved out of this building in 2019.

อาคารหลังนี้ออกแบบโดยสถาปนิกชาวอิตาลี ชื่อ นายสเตฟาโน คาร์ดู (Stefano Cardu) โดยการใช้กระเบื้องหน้าตักแต่งอาคารนี้ มีลักษณะคล้ายคลึงกับตึกสุนันทาลัย (ภายในโรงเรียนราชนิติ) C08 จึงมีความเป็นไปได้ว่าคาร์ดูอาจจะเป็นผู้ออกแบบด้วยก็เป็นได้

เรื่องเล่าชาวเกาะ

แมนเนอริสม์ (Mannerism)

คือ ลักษณะของมุขที่เน้นส่วนตัวอาคารหรือหลังคา ด้วยแผงหน้าบันประดับลวดลาย ซึ่งเป็นที่นิยมในยุโรปช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ (หรือในราวสมัยอยุธยาตอนปลาย ช่วงรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม และพระเจ้าปราสาททอง) ดังตัวอย่างกระเบื้องหน้าที่โรงเรียนทหารสราญรมย์แห่งนี้ และที่ตึกสุนันทาลัยอีกแห่ง

รูปด้านแบบพระราชวัง

คือ สถาปัตยกรรมแบบคลาสสิก ที่มีอาคารเป็นรูปตัว E มีมุขกลาง และมุขหัว-ท้าย ซ้าย-ขวา เชื่อมด้วยอาคารโถงลอดแนวยาว โดยมุขที่ยื่นออกมาจะเน้นให้เป็นจุดเด่น ด้วยหลังคาหน้าจั่วแบบวิหารกรีก บ้างก็มีเสาลอยขึ้นไปรับหลังคา ส่วนผนังด้านล่างของอาคารมักฉาบปูนเดินเส้นเลียนแบบการเรียงหินโชว์แนว

นายสเตฟาโน คาร์ดู

ช่างฝรั่งชาวอิตาลี ที่คนไทยสมัยนั้นขนานนามว่า นายกาตู หรือนายกาโต

เป็นสถาปนิกชาวต่างชาติคนบุกเบิก ที่เข้ามาทำงานในสยามตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ ๕ มีผลงานเป็นตึกฝรั่งแรกๆ ในสยาม เช่น พระราชวังสราญรมย์ หอนาฬิกาตึกไปรษณีย์-อาคาร โรงแรมโอเรียนเต็ล โรงเรียนทหารสราญรมย์

โดยซิกเนเจอร์ของนายคาร์ดู คือ การออกแบบอาคารให้มีหน้าบันหรือกระเบื้องหน้า ประดับลวดลายปูนปั้นเป็นตราแผ่นดิน หรือพระราชลัญจกร (ในทำนองเดียวกันกับหน้าจั่วพระที่นั่งในวังที่ประดับด้วยรูปแกะสลักนารายณ์ทรงครุฑ) ซึ่งเรียกกันว่าแบบแมนเนอริสม์นั่นเอง

โรงแรมโอเรียนเต็ล

โรงสุกุลสุนันทาลัย C08

สร้างขึ้นในสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ บนพื้นที่ริมแม่น้ำนอกกำแพงเมืองด้านหน้าป้อมมหาธาตุฯ บริเวณที่เรียกกันว่าปากคลองตลาด ชื่ออาคารก็บอกอยู่แล้ว สุนันทาลัย ก็มีความหมายตรงตัวตั้งชื่อคือ สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ให้กับสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี ที่ทิวงคตไปด้วยอุบัติเหตุเรือพระที่นั่งล่มขณะเสด็จฯ ประพาสบางปะอิน

แรกดำเนินการใช้เป็นสถานศึกษาสำหรับกุลธิดา เป็นที่ฝึกหัดครู และที่ตั้งของกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน) จนกระทั่งในปลายรัชสมัย สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินี ได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานพื้นที่ตึกสุนันทาลัยเพื่อตั้งเป็นโรงเรียนราชินี และได้เปิดให้มีการเรียนการสอนมาอย่างต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้ ตึกสุนันทาลัยเป็นอาคาร ๒ ชั้น ชั้นบนเป็นห้องโถงกว้าง มีระเบียงยาวตลอดขนานไปกับแม่น้ำ มีห้องมุขตรงกลางยื่นออกมาที่ด้านหน้า และยังมีห้องที่มุขหลังอีกด้วย

ชั้นล่างใช้เป็นที่เรียน ส่วนชั้นบนใช้เป็นห้องประชุม จะเห็นได้ว่าความสูงของเพดานที่ชั้นบนนั้น สูงกว่าชั้นล่างมาก ซึ่งเป็นลักษณะของอาคารแบบคลาสสิกนั่นเอง

The Royal Seminary: Built in 1882 in the early years of King Rama V's era, located by the river, the Royal Seminary was dedicated to King Rama V's royal consort Queen Sunanda who passed away in an accident. Initially, it was a school for daughters of the elite and also housed the Ministry of Education. In 1906, towards the end of King Rama V's era, Queen Saovabha asked His Majesty to set up a girls' school in this building, titled Rajini School (Queen's school), which is still operating today. It is assumed that the architecture was designed by Stefano Cardu because of the pediment on the top of the front facade, which is considered Cardu's signature.

The large dome on the roof was rebuilt following the original design after it had been removed since the weight was causing the building to crumble.

สุนันทาลัย
เมื่อร้อยหลังคาโดมลงแล้ว

มุขกลางด้านหน้า มีขนาดสัดส่วนอย่างประดุจซี่
ช่องประตูโค้งตรงกลางมีความกว้างประมาณสองเท่าของด้านข้าง ซึ่งเป็นระเบียบแบบแผนเดียวกับมุขกลางด้านหน้าของพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวัง

หน้าบันทำเป็นกระบังหน้า ที่ฐานเขียนว่า Royal Seminary

ประดับลายปูนปั้นตราแผ่นดินที่กลางหน้าบัน ด้วยการออกแบบที่มีกระบังหน้า ทำให้สันนิษฐานว่า นายสเตฟาโนคาร์ดู อาจเป็นผู้ออกแบบอาคาร ด้วยเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของนายช่างฝรั่งผู้นี้ ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมแบบแมนเนอริสม์ ลักษณะแบบเดียวกับมุขหน้าของโรงเรียนทหารสราญรมย์ (ตึกกรมแผนที่ทหารเดิม) C07

ที่บริเวณมุขหน้า ผนังชั้นล่างมีความหนามากถึง ๑ เมตร เพื่อรับน้ำหนักหลังคากระโจมด้านบน ที่ตั้งอยู่ด้านหลังกระบังหน้า

หลังคากระโจมนี้มาหรือออกในสมัยต่อมา (คาดว่าร้อยในช่วงระหว่างรัชกาลที่ ๖ และ ๗) เพื่อลดน้ำหนักของหลังคาที่ทำให้อาคารทรุดตัวดังจะเห็นได้ในภาพถ่ายเก่าว่าเป็นหลังคาทรงปั้นหย้าธรรมดา เมื่อปราศจากโดมแล้ว

ต่อมาหลังคาโดมได้รับการก่อสร้างต่อเติมให้กลับคืนมาดังเดิมในช่วงปี ๒๕๔๗-๕๐ นี้เอง เมื่อคราวฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปีโรงเรียนราชินี

อนุสาวรีย์น้ำพุ ฟอนดานา เฟาลา ที่กรุงโรม ออกแบบโดยสถาปนิก ฟลามิโน ฟอนซิโอ ในปี ๒๑๕๕ มีรูปแบบเป็นสถาปัตยกรรมประดุษัย ที่มีกระบังหน้าลักษณะคล้ายคลึงกับมุขหน้าของอาคารสุนันทาลัย

เรื่องเล่าชาวเกาะ

ดัดดึกยกอาคารปูน

รู้หรือไม่? ในปี ๒๕๔๙ คราวบูรณะอาคารครั้งใหญ่ เมื่อโรงเรียนมีอายุครบหนึ่งศตวรรษนั้น ได้มีการดัดตึกสุนันทาลัยขึ้นให้สูงกว่าระดับถนน นับเป็นปรากฏการณ์ยกอาคารก่ออิฐถือปูนแห่งแรกของประเทศไทยเลยก็ว่าได้

ตึกยาว โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย C09

ชื่อของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยนั้น มีที่มาจากที่ตั้งของโรงเรียน เดิมอยู่ที่พระตำหนัก “สวนกุหลาบ” ด้านท้ายพระบรมมหาราชวัง อันเป็นตำหนักที่เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ประทับก่อนจะขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ ๕ โดยโรงเรียนแห่งใหม่นี้สอนหนังสือให้กับบุตรหลานเจ้านายและข้าราชการ ตามหลักสูตรการศึกษาแบบใหม่ คือ มีการสอบวัดผล ที่เรียกกันว่า การไล่หนังสือ ขึ้นเป็นครั้งแรกในสยาม

ต่อมาโรงเรียนได้ขยายตัวและระหกระเหินย้ายสถานที่ไปอีกหลายแห่ง จนท้ายที่สุดในปีแรกของรัชสมัยรัชกาลที่ ๖ จึงได้มาลงหลักปักฐานที่ตึกสร้างใหม่ ตรงข้ามพระอุโบสถวัดราชบูรณะ ซึ่งอยู่ทางด้านใต้ของพระนคร

การก่อสร้างตึกโรงเรียนแห่งใหม่นี้มีมาตั้งแต่สมัยปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ แล้ว ในพื้นที่ฝั่งตะวันตกของวัดราชบูรณะ ซึ่งมีถนนตรีเพชรคั่นกลาง โดยกรมโยธาธิการเป็นผู้ออกแบบตึก ส่วนกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน) เป็นผู้เช่าที่วัด และออกเงินก่อสร้างอาคารเอง

Long Building, Suankularb School: Suankularb School was a Western-style school which used modern curricula, with final exams at the end of each academic year. The school had been moved from location to location, before settling down here. The new school building was built in 1910, designed by the Department of Public Works. The 2-story building is 216 yards long, and is therefore known as the Long Building. The building is slightly curved, if you look at it through the long corridor.

เรื่องเล่าชาวเกาะ

ตึกยาวริมรั้ว

แรกสร้าง ตึกเรียนมีระเบียงทางเดินยาวไปตลอดอาคาร ทั้งด้านนอกที่ติดถนนตรีเพชรและด้านใน แต่ในปี ๒๔๗๕ เมื่อมีงานฉลอง ๑๕๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์นั้น รัชกาลที่ ๗ ทรงโปรดให้สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ของรัชกาลที่ ๑ และสะพานพุทธสำหรับข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาไปยังฝั่งธนบุรี ซึ่งเป็นแนวแกนที่ต่อมาจากถนนตรีเพชรพอดี ทำให้ต้องขยายถนนตรีเพชรที่เดิมเป็นเพียงถนนสายย่อยแคบๆ ให้กลายเป็นถนนใหญ่ที่มีขนาดกว้างขวางขึ้น การขยายถนนจึงทำให้ต้องรื้อพื้นที่เข้าไปในรั้วโรงเรียนสวนกุหลาบ กินบริเวณที่เป็นบ้านไฉไลและระเบียงด้านที่ติดกับถนน จึงเหลือแต่ตัวอาคารซึ่งกลายมาเป็นกำแพงของโรงเรียนด้านถนนตรีเพชรแทน

ส่วนระเบียงด้านหลัง ที่หันหน้าเข้าสนาม ได้ปรับให้เป็นด้านหน้าของตึกแทน โดยมีการต่อเติมบันไดกลางชั้นใหม่ที่ด้านนี้

ตึกยาว...โค้งน้อยๆ แต่โค้งนะ

จุดเด่นของตึกยาวใช้ว่าอยู่ที่ความยาวของอาคารเท่านั้น แต่ตัวตึกที่เห็นยังมีความโค้งน้อยๆ ไม่ได้สร้างขึ้นมาแบบเส้นตรงอย่างอาคารทั่วไป...เพราะอะไรกันนะ?!!

นั่นก็เพราะอาคารสร้างขึ้นขนานไปกับถนนตรีเพชร ซึ่งเป็นถนนที่โค้งอ่อนๆ ด้วยถนนตรีเพชรช่วงนี้ เป็นส่วนต่อขยายที่ตัดใหม่ลงมาจากรถนนพหลุรัด เชื่อมต่อไปยังถนนจักรเพชร หากตัดถนนเป็นเส้นตรง แนวถนนจะไปทับกำแพงแก้วของพระอุโบสถวัดราชบูรณะ ทำให้ต้องตัดถนนให้ค่อยๆ โค้งเข้าไปเลือกกับกำแพงวัด

เราๆเห็นความโค้งนี้ได้ชัดๆ ก็ต่อเมื่อมองลอดระเบียงด้านในของตึกยาวออกไปนั่นเอง

ตึกเรียนเป็นแบบฝรั่ง ๒ ชั้น สร้างขนานไปกับถนนตรีเพชร มีความยาวมากถึง ๑๙๘ เมตร แต่ละชั้นมีห้องเรียนเรียงต่อกันไปถึง ๑๙ ห้อง

ที่ชั้นสองจะเห็นช่องหน้าต่างเรียงต่อกัน ๕ ช่อง ตรงนี้จะเป็นห้องเรียนใหญ่ สลับกับระเบียงทางเดิน ๖ ช่องของห้องเรียนเล็ก (๒ ห้อง) สลับกันไปเช่นนี้ตลอดความยาวของอาคาร

ด้านในเป็นระเบียงทางเดินยาวไปตามแนวซุ้มโค้ง เชื่อมห้องเรียนแต่ละห้องไปตลอดอาคารทั้งสองชั้น ตัวระเบียงหันหน้าเข้าสู่สนามฟุตบอล ภายในโรงเรียน จึงเหมาะสำหรับใช้เป็นอัมพลจรรยุดึกกีฬาจากหน้าห้องเรียนได้

ช่องทางเข้าโรงเรียนทำเป็นหลังคาจั่ว มีหน้าบันประดับตราสัญลักษณ์โรงเรียน ซึ่งเป็นส่วนที่ต่อเติมขึ้นมาภายหลัง ทำให้รูปด้านของตึกยาวไม่สมมาตร ผิดแผกไปจากขนบการสร้างอาคารแบบคลาสสิก

กีฬาฮาไฮ้

...กีฬา กีฬา เป็นยิวพิเศษ ฮ่าไฮ้...ฮ่าไฮ้...รู้หรือไม่? เพลงกรากกีฬาที่มีท่อนฮุคติดหูนี้

มีต้นกำเนิดมาจากกีฬาฮาลิซของโรงเรียนสวนกุหลาบ แต่งโดยเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) หรือ ‘ครูเทพ’ อดีตเสนาบดีกระทรวงธรรมการ และเป็นผู้นำกีฬาฟุตบอลเข้ามาเผยแพร่ในสยามโดยให้เล่นกันตามโรงเรียนด้วย

เรือนจำ I Prison

คุกหันตโทษ C10

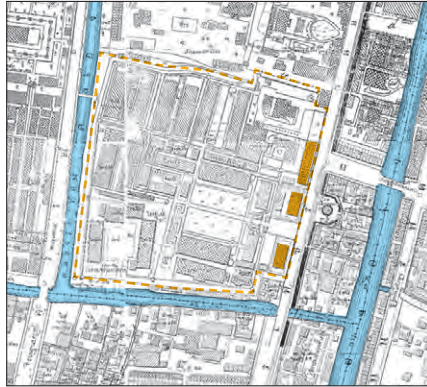
ในอดีต การลงโทษผู้กระทำความผิด จะแบ่งที่คุมขังออกเป็น ๒ ประเภท คือ

“คุก”
> ๖

ตั้งแต่ ๖ เดือนขึ้นไป
ตั้งอยู่นอกวัดโพธิ์

“ตะราง”
< ๖

น้อยกว่า ๖ เดือน
หรือขังนักโทษที่มีจิตใจผู้ร้าย

“คุก” สำหรับผู้ต้องโทษตั้งแต่ ๖ เดือนขึ้นไป ตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดพระเชตุพนฯ ส่วน “ตะราง” ใช้คุมขังผู้ที่มีโทษน้อยกว่า ๖ เดือน หรือขังนักโทษที่มีจิตใจผู้ร้าย

เมื่อสยามเรียนรู้วิทยาการอย่างตะวันตก รัชกาลที่ ๕ จึงทรงให้มีการปรับปรุงรูปแบบการจองจำใหม่ ด้วยให้สร้างคุกใหม่ที่แข็งแรงแน่นอนหนา และจัดระเบียบให้ถูกต้องตามมาตรฐานตะวันตก

แรกเริ่มมีการไปศึกษารูปแบบคุกจากสิงคโปร์ (ในสมัยนั้นอยู่ภายใต้อาณานิคมของอังกฤษ) และได้เลือกรูปแบบของเรือนจำบริกซ์ตัน (Brixton) ที่ประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นเรือนจำที่มีความมั่นคงในระดับสูงสุดมาใช้ เรียกว่า “คุกกอมหันตโทษ” พร้อมกับให้สร้างตะรางขึ้นมาใหม่ด้วย (ตรงบริเวณอาคารศาลฎีกา ข้างสนามหลวงในปัจจุบัน) เรียกว่า “กองลหุโทษ” โดยคุก เป็นสถานที่คุมขังนักโทษที่ได้รับการพิจารณาคดีแล้ว ส่วนตะราง คือ ที่คุมขังจำเลยที่อยู่ในระหว่างการรอพิจารณาคดีของศาล

“คุกใหม่” หรือคุกมหันตโทษนี้ ตั้งอยู่บนถนนมหาไชย ภายในกำแพงพระนครด้านทิศตะวันออก ด้านข้างติดคลองหลอด และอยู่ด้านหลังวัดสุทัศน์ เมื่อแรกเปิด มีนักโทษย้ายไปคุมขังมากถึง ๑,๐๐๐ คน

นับได้ว่าคุกแห่งใหม่นี้มีบริเวณกว้างขวางและทันสมัยกว่าเรือนจำเก่าหน้าวัดโพธิ์เป็นอย่างมาก อาคารสำคัญของคุกมหันตโทษ ประกอบด้วย ตึกฝรั่ง ๓ หลัง อยู่ในพื้นที่ด้านนอกของเรือนจำ ติดถนนมหาไชย ใช้สำหรับเป็นที่ทำการเรือนจำ โดยมีอาคารแฝดคู่หนึ่ง สร้างขนานข้างที่ประตูทางเข้าหลัก

เรือนจำบริกซ์ตัน (Brixton) ที่ประเทศอังกฤษ ขึ้นชื่อในฐานะคุกที่มีความมั่นคงในระดับสูงสุด (Maximum Security)

แต่ละหลังเป็นตึก ๒ ชั้น มีหลังคาปั้นหย่า ประดับประดาเพียงเล็กน้อย เน้นความเรียบง่ายเพื่อให้สอดคล้องกับการใช้งานเป็นหลัก โดยอาคารแฝดเป็นตึกที่สร้างขึ้นมาก่อน ออกแบบโดย นายโจอาคิม แกรซซี (Joachim Grassi) สถาปนิกชาวออสเตรียเชื้อสายอิตาลี ซึ่งเข้ามาทำงานรับเหมาก่อสร้างในสยาม และได้รับความนิยมอย่างสูงในสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ ซึ่งโรงทหารหน้า หรือกระทรวงกลาโหมในปัจจุบัน C06 ก็เป็นผลงานอันโดดเด่นของนายช่างฝรั่งผู้นี้เช่นกัน

คุกกอมหันตโทษ ภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็น เรือนจำพิเศษกรุงเทพ และท้ายที่สุดได้ย้ายผู้ต้องขังออกไปในปี ๒๕๓๔ ก่อนจะปรับปรุงพื้นที่ให้เป็น “สวนรมณีนาค” สวนสาธารณะซึ่งเปิดให้ใช้งานในปี ๒๕๔๒ ตึกเก่าทั้งสามได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นพิพิธภัณฑ์ราชทัณฑ์ แสดงประวัติความเป็นมาของกรมราชทัณฑ์ และการลงโทษแบบต่างๆ ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ระหว่างประเทศ ด้านกระบวนการยุติธรรม พร้อมเปิดให้เข้าชมได้ในอีกไม่นานนี้

The New Prison: Built in 1891 in King Rama V's era, the New Prison followed the concept of a prison in Singapore which at the time was a British colony. Located on the eastern side of the capital, the New Prison was designed by one of the most sought after Western architects of the time, Joachim Grassi. The three buildings are located outside the fence served as the prison's offices, and today the area inside the prison has been renovated into a public park. The buildings are now restored and developed as the Justice and Criminal Discovery Museum.

โรงกษาปณ์ I Coin Mint

โรงกษาปณ์ลิกทริกการ

อาคารสวยคลาสสิกเช่นนี้ ใครเลยจะคิดว่าแท้จริงแล้ว...
มันคือ โรงงาน!

ใช่แล้ว...ที่นี่เป็นโรงงานจริงๆ แต่เป็นโรงงานผลิตเหรียญ
เงินสำหรับใช้จ่ายภายในประเทศ ตั้งอยู่ริมคลองคูเมืองเดิม
ด้านเหนือของพระนคร สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ แทน
โรงกษาปณ์เดิมที่ตั้งอยู่ภายในพระบรมมหาราชวัง

โดยโรงงานแห่งใหม่นี้ได้ติดตั้งเครื่องจักรใหม่สำหรับผลิตเงินเหรียญ
นำเข้ามาจากเมืองเบอร์มิงแฮม (Birmingham) ประเทศอังกฤษ ทำให้
มีกำลังผลิตได้ถึงวันละ ๑๐๐,๐๐๐ เหรียญ นับได้ว่าเป็นโรงงานขนาดใหญ่
ใจกลางพระนครเลยทีเดียว

ตัวอาคารออกแบบโดย นายคาร์โล อัลเลกรี (Carlo Allegri)
วิศวกรชาวอิตาลีแห่งกระทรวงโยธาธิการ

แผนผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีลานโถงตรงกลางสำหรับไว้หอ
เหล็กเก็บน้ำ โดยมีอาคารล้อมรอบ (เป็นแผนผังแบบที่เรียกกันว่า “
พาลลาเดียน” คล้ายกับโรงทหารหน้า หรือกระทรวงกลาโหม **C06** ที่
สร้างขึ้นก่อนหน้านั้นเป็นระยะเวลาหลายปี)

The Royal Mint: Constructed in 1902 towards the end of King Rama
V's era, it was designed by Italian engineer Carlo Allegri under the
Department of Public Works, to serve as a new mint responsible for the
production of Thai coins, replacing the old one inside the Grand Palace.
Its roof span is 11 yards wide and does not require supporting columns.
Currently, the building is home to the National Gallery.

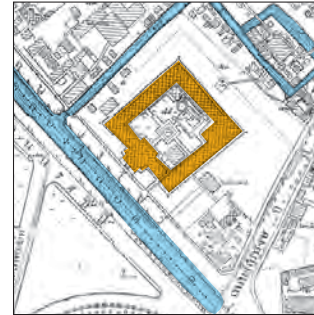
ตรงกลางด้านหน้าเป็นอาคาร
หลัก สูง ๒ ชั้น ใช้เป็นสำนักงาน
มีหลังคาจั่วแบบวิหารกรีก
และประดับตราแผ่นดินในสมัย
รัชกาลที่ ๕

อาคารปีกโดยรอบเป็นอาคาร
ชั้นเดียว ใช้เป็นส่วนของโรงงาน
มีหลังคาจั่วซ้อน ๒ ชั้น เพื่อ
ให้มีช่องสำหรับระบายอากาศ
ระหว่างชั้นหลังคา

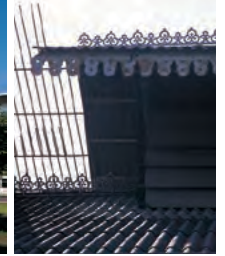
จุดเด่นของโรงกษาปณ์แห่งนี้
คือ โครงหลังคาของส่วนโรงงานที่
เป็นเหล็กยึดแนวทแยง (Truss)
มีตั้งหลังคากลาง และค้ำยันแนว
ทแยง นับว่าเป็นความก้าวหน้า
อย่างหนึ่งในการก่อสร้างสมัยนั้น
ซึ่งช่วยทำให้มีช่วงหลังคาที่กว้าง
ขึ้นถึง ๙.๖๕ เมตร โดยไม่จำเป็นต้อง
มีเสารองรับ

ถึงแม้จะเป็นโรงงาน แต่ก็ไม่มี
วายุที่จะตกแต่งประดับประดา
ด้วยรายละเอียดฟุ้งฟ้าง ทั้งสิ้น
หลังคาและเชิงชาย ตกแต่งด้วย
เหล็กแผ่นฉลุลาย เลียนแบบเชิง
ชายไม้ชนมขิง

ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของพิพิธ
ภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์
ที่เรามักเรียกกันติดปากว่า
“หอศิลป์เจ้าฟ้า”

ก่อนจะสร้างสะพาน
พระปิ่นเกล้า ในปี ๒๕๑๔
ด้านหน้าโรงกษาปณ์เป็น
คลองคูเมืองชั้นในมาก่อน
ที่เรียกว่า คลองโรงไหม

เรื่องเล่าชาวเกาะ

นายคาร์โล อัลเลกรี

นับเป็นนายช่างฝรั่งอีกคนหนึ่ง ที่เข้ามาทำงานในสยามช่วงจังหวะเวลาอัน
เหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเป็นยุคหัวเลี้ยวหัวต่อของงานก่อสร้าง อันเกิดจาก
การก่อตั้ง “กรมโยธาธิการ” ขึ้น เพื่อเป็นหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบในการ
ออกแบบก่อสร้างอาคารต่างๆ ของรัฐ แทนการจัดจ้างบริษัทรับเหมาเอกชนของ
สถาปนิกและวิศวกรอิสระจากตะวันตก

นายคาร์โล อัลเลกรี (Carlo Allegri) วิศวกรหนุ่มจากอิตาลีเดินทางมา
แสวงโชคในสยามช่วงกลางรัชกาลที่ ๕ โดยทำงานให้กับบริษัทรับเหมาก่อสร้าง
ของนายโจอาคิม แกรซซี (Joachim Grassi) ที่มีเชื้อสายอิตาลีเช่นกัน ซึ่งขณะ
นั้นบริษัทของนายแกรซซีเป็นที่นิยมอย่างมาก ดึงจะเห็นได้จากผลงานออกแบบ
ก่อสร้างวังเจ้านายและอาคารของรัฐทั้งหลายที่มีอยู่ให้เห็นเป็นประจักษ์ชัดผ่าน
จำนวนมาก

กระทรวงโยธาธิการก่อตั้งขึ้นมาพอได้ ในปี ๒๔๓๒ นายอัลเลกรีจึงได้เปลี่ยน
มารับราชการที่นั่น ในตำแหน่งวิศวกร ผู้รับผิดชอบตรวจและควบคุมงาน
ออกแบบก่อสร้างในทุกๆ โปรเจกต์ของกรมโยธาธิการ และนายช่างฝรั่งผู้เฒ่า
ก็เป็นผู้ออกแบบสะพานต่างๆ ในพระนคร โดยนำโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก
ช่วงยาว เข้ามาใช้ในการสร้างสะพานขึ้นเป็นครั้งแรกในสยาม อาทิ สะพานผ่าน
ภิกขุสภา ผ่านฟ้าลีลาศ ก็ล้วนเป็นผลงานของเขาทั้งสิ้น

นอกจากนี้แล้วเขายังเป็นวิศวกรคำนวณโครงสร้างอาคารแทบทุกหลังของ
กรมโยธา รวมไปถึงพระที่นั่งอนันตสมาคมหลังใหม่ด้วย

บน: สะพานผ่านภิกขุสภา
ล่าง: สะพานผ่านฟ้าลีลาศ

โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ C12

โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจตั้งอยู่ในย่านสี่กั๊กเสาชิงช้า บนถนนบำรุงเมือง ถนนการค้าสายสำคัญสายหนึ่งของพระนครในยุคนั้น เห็นเป็นอาคารเก่าแบบนี้ ใครจะคิดว่าเคยเป็นโรงพิมพ์มาก่อน แถมยังเป็นโรงพิมพ์เอกชนที่เปิดดำเนินงานมาตั้งแต่สมัยกลางรัชกาลที่ ๕ อีกต่างหาก

ที่ว่าเป็นโรงพิมพ์เอกชนนั้น ด้วยเป็นกิจการของหลวงดำรงธรรมสาร (มี ธรรมาชีวะ) ปลัดกรมอัยการ ซึ่งภายหลังได้ออกจากราชการเพื่อมาดำเนินธุรกิจโรงพิมพ์อย่างเต็มตัว

การพิมพ์ถือเป็นเรื่องใหม่ในสมัยนั้น ถึงแม้หมอบลัดเลย์ มีชชัน-นารีชาวอเมริกา จะนำแท่นพิมพ์เข้ามาในสยามตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ แล้วก็ตาม งานพิมพ์จัดว่าเป็นเครื่องมือให้ชาวสยามได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ กว้างขวางขึ้น ซึ่งพวกเราก็ตื่นตัวกับหนังสือและสิ่งพิมพ์เป็นอย่างมาก

โรงพิมพ์แห่งนี้รับบริการพิมพ์หนังสือหลากหลายประเภท ทั้งหนังสือของหลวง หนังสืองานศพ หนังสือธรรมะ หนังสือเรียน รวมไปถึงหนังสือราชการจากทุกสาขาด้วย

โดยเริ่มแรกที่ตั้งแท่นพิมพ์และเปิดกิจการนั้น หมอบลัดเลย์เข้ามา มากยิ่งกว่าโรงพิมพ์อื่นๆ แต่ต่อมาเมื่อเข้าสู่รัชกาลหลังๆ ก็มีโรงพิมพ์เปิดใหม่ขึ้นเป็นจำนวนมาก งานที่นี้จึงค่อยๆ ลดลงไปทีละนิด

โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจได้เปิดดำเนินงานมาอย่างยาวนานจนกระทั่งถึงรุ่นที่ ๔ ซึ่งเป็นหลานของหลวงดำรงธรรมสาร และได้ปิดตัวลงอย่างเงียบๆ เมื่อราว ๓๐ ปีที่แล้ว จบตำนานโรงพิมพ์ที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยไป

ปัจจุบันตึกเก่าหลังนี้ได้รับการดูแลรักษาไว้ และมีโครงการอนุรักษ์ที่จะฟื้นคืนอดีตอันรุ่งโรจน์ของอาคารแห่งนี้ให้กลับมามีชีวิตชีวาขึ้นมาอีกครั้ง...โปรดติดตามกันต่อไป...

ตัวอาคารก่ออิฐถือปูน สูง ๒ ชั้น มีผังอาคารเป็นสี่เหลี่ยม ยาว ๑๒ ช่วงเสา มีประตูเข้า ๒ ทาง รูปด้านสมมาตรแบบอาคารคลาสสิก การตกแต่งแบบเรียบง่าย เน้นการใช้งาน เป็นสำคัญ แต่กระนั้นก็ยังมีกรประดับลูกไม้เชิงชายอยู่บ้าง หลังคาทรงปั้นหยาซึ่งเป็นแบบมาตรฐานของตึกฝรั่งในยุคนั้น ส่วนวัสดุผนังหลังคาใช้กระเบื้องซีเมนต์ อันเป็นวัสดุอย่างใหม่ด้วยเช่นกัน

Bamrung Nukunkit Print Shop: Opened in 1895 in King Rama V's era, it was a leading printing house located on Bamrung Mueang Road, a business district at the time. The business continued into the family's fourth generation, and was later closed down around 30 years ago.

กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ C13

ดูเหมือนหลักกิโลเมตรที่ศูนย์ของถนนเจริญกรุง จะนับจากกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์แห่งนี้ เป็นตึกฝรั่งแสนโก้ ตรงวงเวียนหน้าวัดโพธิ์ ที่สร้างขึ้นในปลายสมัยรัชกาลที่ ๖ บนที่ดินอันเคยเป็นคุกเก่าหน้าวัดโพธิ์ ก่อนที่จะกลายเป็นสวนเจ้าเชตุ และใช้เป็นที่ทำการของทหารราชวัลลภรักษาพระองค์ในเวลาต่อมา ภายหลังจึงเปลี่ยนเป็นที่ตั้งของหน่วยบัญชาการรักษาดินแดนอย่างในทุกวันนี้

ตึกสองชั้นสร้างขนานไปกับถนนเจริญกรุง มีจุดเด่นที่ทางเข้าตรงมุมถนนทำเป็นมุขสูง ๓ ชั้นยื่นออกมา โดยโถงทางเข้ามีเสาคอนกรีตรองรับหน้าบันจั่วแบบวิหารกรีก ประดับด้วยตราแผ่นดิน พร้อมกับระฆังปีที่สร้าง คือ ปี ๒๔๖๖

หัวเสาระเบียงไอออนิก (ลวดลายม้วนกันหอย หรือเขาแกะ) ตัวเสาเขาระรองตามแนวดิ่ง

หากลองสังเกตที่อาคารด้านถนนเจริญกรุง จะเห็นหัวเสาที่ชั้นสองมีหูช้างทำเป็นลวดลายรูปกันหอยขึ้นไปยันรับกันสาด ถือเป็นรายละเอียดการออกแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของอาคารแห่งนี้

The Royal Guard Regiment: Constructed in 1923 in King Rama VI's era on the area that used to be an old prison in front of Wat Pho. It is a Western-style building with a portico at the corner of the roads, featuring the Siamese seal on the pediment. Currently, it is the Territorial Defense Command Center. Inside, there is King Rama VI's Museum which displays a collection of King Rama VI's wardrobes in a perfect condition. You can step out on the balcony to enjoy the spectacular view of the Grand Palace.

C12 Bamrung Nukunkit Print Shop
79-83 Bamrung Mueang Rd.

C13 The Royal Guard Regiment
Charoen Krung Rd.
8.30am-4.30pm Mon-Fri
02 221 1733-4
www.tdc.mi.th/index.html

เรื่องเล่าชาวเกาะ ~ ชม แะ ชม ~ ที่พิพิธภัณฑ์รัชกาลที่ ๖

น้อยคนนักจะรู้ว่าที่ตึกกรมการรักษาดินแดนแห่งนี้มีพิพิธภัณฑ์ซ่อนอยู่ด้วย นั่นคือ พิพิธภัณฑ์รัชกาลที่ ๖

หากมาถึงให้แจ้งที่ป้อมทหารด้านหน้าว่าจะมาดูพิพิธภัณฑ์ แล้วสาวเท้าลอดอุโมงค์ทางเข้าไปด้านในได้เลย

ที่ชั้นสองจัดแสดงเป็นเรื่องราวพระราชกิจในพระมณฑลเจ้าอยู่หัว มีรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรูปพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรูปสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรูปสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ชั้นสามเป็นไฮไลท์ ด้วยรวบรวมฉลองพระองค์เครื่องแบบต่างๆ อีกทั้ง พระมาลา อลองพระบาท ที่อนุรักษ์และจัดแสดงไว้เป็นอย่างดีเยี่ยม พลัดไม่ได้ คือ พระสนับเพลาที่คว้านตรงขอบเอวเพื่อ

เสี่ยงแผลจากการผ่าตัดพระอ้นตะตึง (ไส้ติ่ง) และหลายคนคงอดอย่ไม่ได้ เมื่อได้เห็นทรงพระบาทหนักแถมผูกโบว์สีชมพูโอลด์โรส นอกจากนี้ยังมีห้องทรงงานจริงของพระองค์อีกด้วย

ที่สำคัญถือเป็น The Must สำหรับโปรแกรมนี้เลยก็ว่าได้ อย่ลืมเปิดออกไปที่ระเบียงด้านนอก คุณจะได้เห็นวิวมุมสูงของท่ายพระบรมมหาราชวังได้อย่างเต็มตา ชมวิวกันเสร็จ อย่ลืมแวะรูปเก็บไว้ แล้วลงไปชิมกาแฟก่อนกลับกันที่ "อรรถรสกาแฟ" บริเวณชั้นล่าง จะมีน้องๆ พลทหารหัวเกรียนคอยชงลาเต้ให้ทุกคนได้จับกันด้วยจ้า

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นพิพิธภัณฑ์รัชกาลที่ ๖ เปิดแค่วันจันทร์ถึงศุกร์เท่านั้นเน้อ ~

สถานีตำรวจนครบาลพระราชวัง C14

บริเวณพื้นที่สามเหลี่ยมชายธง หัวมุมล่างสุดของเกาะรัตนโกสินทร์ ชั้นในนั้น เป็นที่ตั้งของสถานีตำรวจนครบาลพระราชวัง ซึ่งเป็นพื้นที่ เดิมของวังกรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ พระโอรสในรัชกาลที่ ๓ ต่อมา มีเจ้านายองค์อื่นๆ สับเปลี่ยนมาครองวังนี้จนถึงรัชกาลที่ ๖ จึงได้ รื้อวังลง และสร้างเป็นสถานีตำรวจถนนสนามไชยขึ้นมาแทน

หากกล่าวถึงกิจการตำรวจสมัยใหม่แบบฝรั่ง จะว่าไปก็เริ่มมีมาใน สมัยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ แล้ว เรียกกันว่าพลตระเวน ส่วนสถานี ตำรวจนครบาลแห่งนี้ ย้ายมาจากบริเวณท่าเตียน ตัวอาคารสร้าง ในสมัยเดียวกับอาคารกระทรวงพาณิชย์ที่อยู่ด้านหลัง C15 และยัง ออกแบบโดยสถาปนิกคนเดียวกัน นั่นคือ นายมาริโอ ตามานโญ นายช่างชาวอิตาลีแห่งกรมโยธาธิการ แต่สถานีตำรวจแห่งนี้ได้ ออกแบบไว้ก่อนอาคารกระทรวงพาณิชย์ราว ๗ ปี

รูปแบบของอาคารเป็นชั้นเดียว มีโถงกลาง ที่ปลายปีกทั้งสองด้าน มีระเบียงรูปครึ่งวงกลม

เนื่องจากเป็นยุคที่เทคโนโลยีการก่อสร้างสมัยใหม่อย่างคอนกรีต เสริมเหล็กเริ่มเข้ามาแล้ว อาคารนี้จึงมีการใช้ ค.ส.ล. ร่วมกับระบบ โครงสร้างแบบกำแพงรับน้ำหนักซึ่งเป็นเทคนิคฝรั่งแต่ดั้งเดิม

ضمเนื้อหน้าตาดังเป็นปูนปั้นรูปเทพธิดาแบบฝรั่ง ดังจะเห็นได้ที่ซุ้ม ระเบียงของอาคารกระทรวงพาณิชย์เช่นกัน (มิวเซียมสยามในปัจจุบัน)

Phra Ratchawang Metro Police Station: Formerly a palace ground, the original construction was demolished in King Rama VI’s era and rebuilt as a police station in 1915, designed by Italian architect Mario Tamagno under the Department of Public Works. It is a one-story building with a load-bearing wall system and reinforced concrete structures, a new construction technique at the time.

อาคารกระทรวงพาณิชย์ C15

เดิมพื้นที่ตรงนี้เป็นวังเก่า ๔ วัง ที่เรียกรวมกันว่า กลุ่มวังท้ายวัด พระเชตุพนฯ เป็นที่ประทับของพระเจ้าลูกยาเธอในรัชกาลที่ ๓ รุ่นแรก ที่ออกมาครองวัง หลังจากนั้นก็มีพระองค์เจ้าอีกหลายองค์สับเปลี่ยน หมุนเวียนกันมาครองวังทั้งสิ้น

จบจนรัชกาลที่ ๖ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้งกระทรวงพาณิชย์ขึ้น เมื่อปี ๒๔๖๓ เพื่อแก้ไขภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และย้ายมาอยู่ที่ตึกฝรั่ง สร้างใหม่หลังนี้ในปี ๒๔๖๕

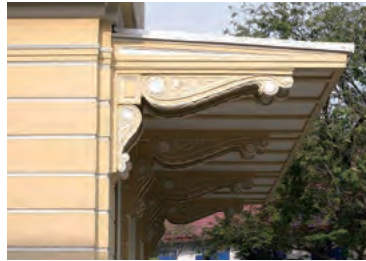
ตัวอาคารออกแบบโดยนายมาริโอ ตามานโญ สถาปนิกชาวอิตาลี จากกรมโยธาธิการ ผู้ออกแบบสถานีตำรวจนครบาลพระราชวัง C14 ที่ อยู่ถัดไปด้วย

อาคารหลังนี้นับได้ว่ารับใช้กระทรวงพาณิชย์มาเป็นเวลานาน จน กระทั่งย้ายไปที่แห่งใหม่ที่สนามบินน้ำในปี ๒๕๓๓ ก่อนจะอนุรักษ์และ พัฒนาให้เป็นอาคารจัดแสดงนิทรรศการของมิวเซียมสยามอย่างเช่น ในปัจจุบัน

The Ministry of Commerce Building: Formerly a cluster of four palaces behind Wat Pho, in the reign of King Rama VI, the Ministry of Commerce was established in 1920 and moved here in 1922. It was designed by Italian architect Mario Tamagno. The 3-story building featured a load-bearing wall system with reinforced concrete structures, so the walls were only a foot thick. The building has been restored and developed into Museum of Siam today. The distinctive feature is the stairwells at the center, which use the walls to hold the weight of each step, so they do not require any supporting columns.

C15 Museum of Siam
4 Sanam Chai Rd.
10.00am-6.00pm Tue-Sun
02 225 2777
www.museumsiam.org
museumsiamfan

ลักษณะเด่นของอาคารร่วมรุ่นในยุคนี้ก็คือ กันสาดคอนกรีตเสริมเหล็กที่ยื่นออกมาจาก ตัวอาคารเพื่อใช้บังแดด

จะเห็นได้ว่าอาคารกระทรวงพาณิชย์นั้น ตั้งหันหน้าเข้าหามุมถนน ซึ่งเป็นแนวนิยมของการวางผังอาคารในสมัยนั้น

ผังอาคารเป็นรูปตัว E เน้นที่มุขกลางและมุขหัวท้าย ตามชนบทของอาคารคลาสสิกแบบฝรั่ง

ด้วยเป็นอาคารที่ทำการของหน่วยงานราชการ อันเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก จึงไม่มีการประดับประดาตกแต่งอะไรเป็นพิเศษ

โครงสร้างอาคารเป็นผนังรับน้ำหนัก ซึ่งเป็นเทคนิคแบบโบราณของตึกฝรั่ง ผสมกับคอนกรีตเสริมเหล็ก เทคนิคล้ำสมัยในยุคนั้น

และเนื่องจากโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ไม่อาจประดับลวดลายปูนปั้นลงบนพื้นผิว เพราะอาจหลุดร่อนได้ จึงทำให้อาคารดูเรียบง่ายกว่าตึกฝรั่งในสมัยรัชกาลที่ ๕ ที่สร้างขึ้นมาก่อนหน้านี้

ที่สำคัญการใช้คอนกรีตเสริมเหล็กยังช่วยให้ผนังอาคารบางลงด้วย คือมีความหนาแค่เพียง ๓๐-๔๐ ซม. เท่านั้น ซึ่งหากเป็นโครงสร้างกำแพงรับน้ำหนักแล้ว ผนังอิฐจะหนาถึง ๗๐-๘๐ ซม. เลยทีเดียว

การเข้ามาของคอนกรีตเสริมเหล็กนี้ จึงเป็นการส่งสัญญาณให้รู้ว่า ...ในไม่ช้า อาคารที่ก่อสร้างต่อจากนี้ไปจะมีลักษณะที่เรียบง่ายขึ้น และไม่มีการประดับลวดลายมากมายอย่างที่เคยเป็นมา

ฐานรากของอาคารเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กรองรับผนัง

ได้พื้นอาคารชั้นล่างไปด้วยแผ่นคอนกรีตขนาดใหญ่รูปโค้งทั่วทั้งพื้นที่ เพื่อป้องกันความชื้นจากดินซึมเข้าสู่พื้นไม้ชั้นล่างได้ ถือเป็นเทคนิคการก่อสร้างที่นำมาประยุกต์ใช้กับอาคารในภูมิภาคอื่นเช่นอย่างประเทศไทย

โถงบันไดกลางภายในตึก เป็นไฮไลท์สำคัญของอาคารแห่งนี้ ด้วยใช้กันคอนกรีตเสริมเหล็กยื่นออกมาจากผนังอาคารเป็นโครงสร้างรับบันไดแต่ละชั้น น้ำหนักเวลาขึ้นลงบันไดจึงถ่ายไปลงที่ผนัง โดยไม่จำเป็นต้องทำเสาขึ้นมารับโครงสร้างบันไดให้ทรุดตาเลยแม้แต่น้อย โถงบันไดกลางจึงดูโปร่งโล่ง สามารถมองทะลุถึงกันได้ตลอด บริเวณนี้จึงนับว่าเป็นอีกจุดหนึ่ง ที่ทุกคนต้องมาเช็กอินและแชะภาพลงโซเชียลมีเดียกัน...ฉะนั้นหากใครไม่มีภาพตรงนี้ ถือว่ามาไม่ถึงนะ จะบอกให้ !

เรื่องเล่าชาวเกาะ

นายมาริโอ ตามานโญ Mario Tamagno

สถาปนิกชาวอิตาลีอีกผู้หนึ่งที่เป็นกำลังสำคัญในการปรับภูมิทัศน์เมืองบางกอกให้ดูศิวิไลซ์ขึ้น

นายมาริโอ ตามานโญ (Mario Tamagno) เดินทางเข้ามารับราชการที่กรมโยธาธิการ ในสยาม เมื่อปี ๒๔๔๓ สมัยปลายรัชกาลที่ ๕ ภายได้สัญญาที่ยาวนานถึง ๒๕ ปี ขณะนั้นเองเขาเป็นเพียงเด็กหนุ่มจบใหม่ในวัย ๒๓ ปีเท่านั้น แต่ก็ได้สร้าง

ผลงานมากมายจนเป็นที่ประจักษ์ ในช่วงเวลาที่สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกเฟื่องฟูอย่างเต็มที่ ณ พระนครแห่งนี้

ผลงานที่โดดเด่นของเขา มักปรากฏในเขตเมืองใหม่ คือ นอกเกาะเมืองออกไป และในบริเวณชานเมืองอย่างพระที่นั่งดุสิต (ลานพระบรมรูปทรงม้า) ตัวอย่างเช่น พระที่นั่งอัมพรสถาน พระที่นั่งอภิเษกดุสิต วังปารุสกวัน วังบางขุนพรหม และพระที่นั่งอนันตสมาคม เป็นต้น

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ ก็ยังมีผลงานการออกแบบ ได้แก่ วังมะลิวัลย์ D06 บ้านพิษณุโลก บ้านนรสิงห์ กระทรวงพาณิชย์ (มิวเซียมสยามในปัจจุบัน) สถานีตำรวจพระบรมมหาราชวัง และห้องสมุดเนลสัน เฮลส์ เป็นต้น

ส่วนตึกที่ให้เขาสำหรับทำการค้า ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณเกาะเมือง ที่เขารับผิดชอบ ก็มี “อาคารบิกริม” ที่แยกสามยอด L04 เมื่อสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ และ “ตลาดมิ่งเมือง” ที่ถนนพหลโยธิน L06 ในปลายรัชกาลที่ ๖ ซึ่งอาคารขนาดใหญ่ทั้งสองแห่งนี้ได้รื้อลงไปแล้ว

กระทั่งในสมัยต้นรัชกาลที่ ๗ นายมาริโอ ได้จากแผ่นดินสยามกลับไปยังบ้านเกิด เหลือไว้แต่เพียงผลงานที่ทิ้งไว้ให้ดูต่างหน้าอย่างมากมายจริงๆ

ก.ส.ล. ส.บ.ม.

การใช้ “คอนกรีตเสริมเหล็ก” เป็นโครงสร้างของอาคาร เริ่มแพร่หลายอย่างยิ่งในสมัยรัชกาลที่ ๖ ถือเป็นเทคโนโลยีการก่อสร้างแบบใหม่ที่มาทดแทนโครงสร้างแบบผนังรับน้ำหนัก ส่งผลให้อาคารเปลี่ยนโฉมหน้าไปจากเดิม กล่าวคือ ก.ส.ล. ทำให้มีผนังที่บางลง และช่วยให้สร้างอาคารที่มีโถงหรือพื้นที่ภายในที่โล่งกว้างกว่าเดิมได้

นอกจากนี้ สยามเรายังสามารถผลิตพอร์ตแลนด์ซีเมนต์ ได้ตั้งแต่ปี ๒๔๔๖ แล้ว (ต้นรัชกาลที่ ๖) ซึ่งก็คือ ปูนซีเมนต์ทั่วไปที่เราเห็นกันอยู่บ่อยๆ ตามงานก่อสร้างอาคาร คอนกรีตเสริมเหล็กต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นปูนสีเทา ก่อนนำไปใช้ต่อผสมกับหินหรือทรายก่อนนั่นเอง

ตึกฝรั่ง วังเจ้านาย

Western-style Palaces

ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้นำเทรนด์...ยอมไม่ตามใครอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นจึงไม่น่าแปลกใจเลยว่า คนกลุ่มแรกๆ ที่เริ่มเรียนรู้และรู้จักปรับตัวเข้าหาวัฒนธรรมตะวันตก จะเป็นชนชั้นนำของสยาม โดยเฉพาะเจ้านายหนุ่มหัวก้าวหน้าทั้งหลาย ต่างพากันตบเท้าเก็บกระเป๋าเข้ามาประทับในตึกฝรั่งกันให้คึกคัก ท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่รุกคืบเข้ามาอย่างช้าๆ

วังเจ้านายสไตล์ฝรั่งในสมัยนั้นจึงผุดขึ้นกันราวกับดอกเห็ด แต่ที่หลงเหลือให้เห็นในเกาะรัตนโกสินทร์ส่วนใหญ่มักเป็นตำหนักของเจ้านายในสายรัชกาลที่ ๔ (พระเจ้าน้องยาเธอของรัชกาลที่ ๕) อย่างเช่น วังบูรพาภิรมย์ L02 วังวรารมณ D03 วังสมมตอมรินทร์ D04 และวังมะลิวัลย์ D06

ครั้นเจ้านายรุ่นต่อมา (เหล่าพระโอรสของรัชกาลที่ ๕) เสด็จกลับจากการศึกษาต่อต่างประเทศ พื้นที่เกาะเมืองก็แออัดไปด้วยวังเจ้านายรุ่นเก่าเสียแล้ว ทำให้ต้องออกไปปลูกสร้างวังกันในพื้นที่เมืองใหม่นอกเขตพระนครกัน อย่างเช่นวังปารุสกวัน วังบางขุนพรหม วังลาดวัลย์ และวังเทเวศน์

The first group of people who became acquainted and adapted to Western influences was the Siamese elite, especially the progressive gentlemen. They were interested in Western-style architecture and had their new residences built accordingly. As Western influences crept in little by little, many Western-style palaces emerged. Some of the remaining ones include Burapha Palace, Narathip Palace, Palace of Prince Svasti Pravat, and Palace of Prince Kritakara.

พระที่นั่งอิศเรศราชานุสรณ์ DOI

พระที่นั่งสไตล์ยุโรปนี้สร้างขึ้นใหม่ เมื่อคราวพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวได้บรรพชาภิเษกเป็นกษัตริย์ที่วังหน้า แล้วเสด็จมาประทับที่พระราชวังบวรสถานมงคลแห่งนี้เป็นการถาวร หลังจากที่ยังหน้าได้ร้างผู้ครองมานานร่วม ๒๐ ปี

พระปิ่นเกล้าฯ ทรงเรียกพระที่นั่งองค์นี้ว่า “พระที่นั่งวงจันทร์” ตามพระนามของพระธิดา พระองค์เจ้าวงจันทร์ ต่อมาเมื่อพระปิ่นเกล้าฯ สวรรคต จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “อิศเรศราชานุสรณ์” เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ “กรมขุนอิศเรศรังสรรค์” ตามพระนามเดิมของพระองค์ พระที่นั่งอิศเรศราชานุสรณ์ ถือว่าเป็นพระที่นั่งแบบฝรั่งองค์แรกๆ ที่สร้างขึ้นในสยามก็ว่าได้ ด้วยเป็นยุคบุกเบิกที่เริ่มรับอารยธรรมจากยุโรป ตลอดจนพระปิ่นเกล้าฯ เองก็เป็นเจ้านายหัวก้าวหน้าที่ทรงโปรดปรานการใช้ชีวิตสมัยใหม่อย่างชาวตะวันตก นอกจากนี้แล้ว พระที่นั่งองค์นี้ยังเคยใช้เป็นที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองอย่าง เซอร์จอห์น เบาว์ริง ราชทูตอังกฤษ ครั้นมาเยือนสยามในปี ๒๓๔๘ อีกด้วย ในยุคแรกของการก่อสร้างอาคารแบบตะวันตกในสยามนั้น ใช้ฝีมือของช่างไทยและช่างจีนเป็นหลัก ด้วยยังไม่มีคำว่าช่างนายช่างฝรั่งให้เข้ามาทำหน้าที่ การก่อสร้างตึกฝรั่งในสมัยนี้จึงเป็นงานที่ช่างไทยออกมาคล้ายกับอาคารต้นฉบับแบบตะวันตก โดยจำลองประกอบเพียงแครูปร่าง และการประดับประดามาใช้เท่านั้น ไม่ได้ทำหน้าที่โครงสร้างจริงอย่างสถาปัตยกรรมต้นแบบ

นอกเหนือจากนี้แล้วยังมีตึกฝรั่งร่วมรุ่นที่แผ้วถางทางมาด้วยกัน ได้แก่ หมู่พระที่นั่งอภิเนาว์นิเวศ ในวังหลวง (ปัจจุบันรื้อลงหมดแล้ว) วังสราญรมย์ (หลังเก่า) และเขาวังหรือพระนครคีรี ที่เพชรบุรี ซึ่งสร้างขึ้นมาไล่เลี่ยกันในสมัยรัชกาลที่ ๔ นี้เอง

Itsaret Mansion: The mansion was a private residence of King Pinklao, King Rama IV's viceroy and also the second king. It was one of the first Western-style buildings in Siam. At the time, the buildings were designed and constructed by Thai and Chinese craftsmen. Despite being a Western-style, two-story bungalow, the use of space was not different from a traditional Thai house, where the dwellers would reside only on the upper floor.

DOI Itsaret Mansion
National Museum Bangkok,
Na Phra That Rd.
9.00am-4.00pm
Wed-Sun except public holidays
02 224 1370
www.virtualmuseum.fnearts.go.th/
bangkoknationalmuseums
nationalmuseumbangkok

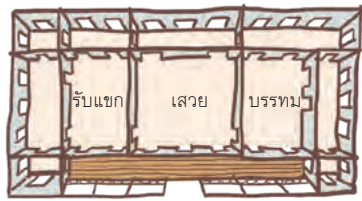
พระที่นั่งอิศเรศราชานุสรณ์มีลักษณะเป็นเรือนอย่างบังกะโล หรือบ้านที่พวกฝรั่งเจ้าอาณานิคมสร้างอยู่อาศัยกันในเขตร้อน มีลักษณะเป็นตึก ๒ ชั้น ชั้นล่างเป็นที่พักของเหล่ามหาดเล็ก ส่วนชั้นบนจะเป็นที่ประทับ

การแบ่งพื้นที่ใช้สอยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าถึงแม้จะทรงปรับมาประทับเรือนฝรั่ง ๒ ชั้นแล้วก็ตาม แต่รูปแบบการใช้พื้นที่ก็ยังคงเป็นเช่นจารีตเดิม ไม่ต่างจากการประทับตำหนักแบบเรือนไทยยกใต้ถุนสูง ที่ใช้ชีวิตอยู่บนเรือนชั้นบนแต่เพียงอย่างเดียว

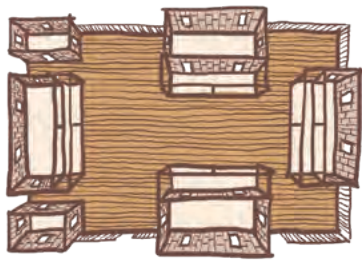
ที่น่าสังเกต คือ ทางขึ้นอาคารเป็นบันไดก่ออิฐถือปูนอยู่ภายนอกพระที่นั่ง ด้วยคติไทยแต่โบราณถือว่าการขึ้นทางใต้ถุนเรือนเป็นเรื่องอัปมงคล

หลังคาเป็นทรงจั่ว ลาดชันน้อยกว่าหลังคาจั่วแบบไทย และถึงแม้จะเป็นตึกแบบฝรั่ง แต่ก็ยังคงชนบทการใช้หน้าบ้านเป็นพื้นที่แสดงสัญลักษณ์ของผู้ครอบครองอยู่ อย่างที่หน้าจั่วของพระที่นั่งอิศเรศฯ นี้ก็ประดับด้วยปูนปั้นรูปปั้นประดิษฐานบนพานแว่นฟ้า ซึ่งเป็นพระลัญจกรประจำพระองค์ของเจ้าฟ้าจุฑามณี หรือพระปิ่นเกล้า (จุฑามณี คือ ปิ่นปักจุกหรือมวยผม ซึ่งก็คือความหมายของคำว่า ปิ่นเกล้า นั่นเอง)

แนวคิดการใช้พื้นที่เป็นแบบฝรั่ง มีการแบ่งห้องตามประโยชน์ใช้สอย

แนวคิดการใช้พื้นที่แบบไทย มีพื้นที่ส่วนกลางใช้สอยนอกประลองค์

ชั้นบนมีระเบียงทางเดินหน้าห้อง โดยแต่ละห้องจะเปิดเข้าสู่ระเบียงนี้

แนวคิดการใช้พื้นที่เป็นแบบฝรั่ง มีการแยกห้องเป็นส่วนชัดเจนตามประโยชน์ใช้สอย เช่น ห้องเสวย ห้องรับแขก ห้องพระบรรทม ห้องแต่งพระองค์พร้อมห้องสรง ตลอดจนห้องหนังสือและทรงพระอักษร ต่างไปจากเรือนไทยที่มีการใช้สอยนอกประลองค์ภายในพื้นที่เดียวกัน โดยไม่มีใครจะแบ่งห้องไปตามหน้าที่ใช้งาน

ระหว่างห้องไม่มีธรณีประตู ซึ่งขัดกับประเพณีการสร้างเรือนอย่างไทย

การตกแต่งใช้เครื่องเรือนแบบฝรั่ง ทั้งโคมไฟระย้า และพระแท่นบรรทมสี่เสาไสวโค้วคอกเรียนที่แน่นอนคือต้องสั่งมาจากเมืองนอกเท่านั้น

ที่ผนังด้านบนทำเป็นลูกกรงโปร่งเพื่อระบายอากาศ นับได้ว่าเป็นการประยุกต์ให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้นได้เป็นอย่างดี

พระราชวังสราญรมย์ D02

พระราชวังสราญรมย์ เริ่มก่อสร้างเมื่อปี ๒๔๐๙ ในปลายสมัยรัชกาลที่ ๔ เพื่อใช้เป็นที่ประทับหลังทรงสละราชสมบัติให้พระโอรสแล้ว ออกแบบโดย เฮนรี อาลาบาคเตอร์ (ต้นตระกูลเศวตศิลา) โดยมีเจ้าพระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ (เพ็ง) เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง แต่ยังมีทันแล้วเสร็จ ก็สิ้นรัชกาลเสียก่อน

พอขึ้นรัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้เป็นวังที่ประทับชั่วคราวของพระเจ้านั่งยาเธอหลายพระองค์ ที่ใดพอจะออกจากวังหลวง แต่วังส่วนพระองค์ยังไม่ก่อสร้างไม่แล้วเสร็จ อย่างเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ก็เคยประทับอยู่ที่วังสราญรมย์นี้หลายปี ระหว่างที่รอให้วังบูรพาภิรมย์ ซึ่งเป็นที่ประทับส่วนพระองค์แล้วเสร็จ

นอกจากนี้แล้วยังใช้เป็นที่รับรองราชอาคันตุกะจากต่างประเทศและเป็นสำนักงานกระทรวงต่างประเทศด้วย ที่สำคัญคือ พระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ก็เคยมาประทับที่นี่ในช่วงเวลาหนึ่งก่อนขึ้นครองราชย์ จนท้ายที่สุดได้เปลี่ยนมาเป็นอาคารสำนักงานของกระทรวงการต่างประเทศอย่างเต็มตัวในสมัยรัชกาลที่ ๖

อาคารวังสราญรมย์จึงถือได้ว่ารับใช้กระทรวงบัวแก้วมาเป็นเวลายาวนาน ก่อนที่จะได้ย้ายออกไปตั้งอยู่ที่ใหม่ตรงหัวมุมสี่แยกศรีอยุธยาในปี ๒๔๓๕

นับเป็นพระราชวังยุคแรกๆ ในสยาม ที่สร้างแบบตะวันตกช่วงรัชกาลที่ ๔ ที่ยังไม่ได้มีการว่าจ้างนายช่างฝรั่งที่เป็นสถาปนิกจริงๆ เข้ามาออกแบบก่อสร้างแต่อย่างใด ต่อมามีการปรับปรุงใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ อีกหลายหน คราวนี้เองที่ได้มีสถาปนิกฝรั่งตัวจริงเสียจริงเข้ามาฝากผลงานอยู่ด้วยกันหลายคน ดังนั้นพระราชวังสราญรมย์ที่เราเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน จึงล้วนเป็นผลงานการก่อสร้างยุคหลังในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทั้งสิ้น

เรื่องเล่าชาวเกาะ

ดูเหมือนเจ้านายสยามจะรู้จัก WFH หรือ Work from Home กันมาช้านานแล้ว เพราะต่างใช้วังที่ประทับเป็นที่ทรงงานไปด้วยในตัว หรือมีห้องพระโรงเป็นห้องออฟฟิศหลวงนั่นเอง

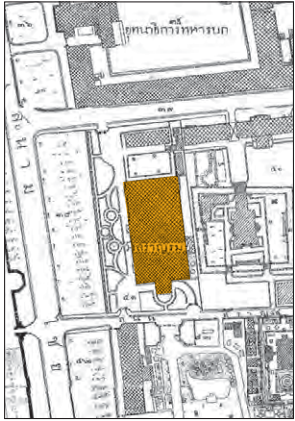
แต่ “วังสราญรมย์” ถือได้ว่าเป็นตึกสำนักงานของกระทรวงแห่งแรกๆ ของสยามเลยก็ว่าได้ ที่มีการแยกสถานที่ทำงานกับบ้านออกจากกัน

โดยพระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ กรมหลวงเทวะวงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศขณะนั้น จะไปทรงงานที่กระทรวงซึ่งตั้งอยู่ที่วังสราญรมย์ แล้วจึงกลับมาประทับที่วังส่วนพระองค์ ณ วังสะพานผ่าน

ถือว่าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติครั้งแรกที่มีการแยก “บ้าน” กับ “ที่ทำงาน” ออกจากกัน

Saranrom Palace: Built in 1866 in King Rama IV's era, the one that we see today has been renovated several times in the reign of King Rama V. It was designed by foreign architects to be used as a temporary residence for young princes whose actual palaces were not yet completed. It was also used to welcome royal guests and as an office for the Ministry of Foreign Affairs.

D02 Saranrom Palace
Sanam Chai Rd.
Not Open to the Public
02 221 015 / 02 222 1035

ตึกที่ยาวไปตลอดแนวถนนสนามไชยนี้ แท้จริงแล้ว คือ ด้านข้างของอาคาร

ส่วนด้านหน้าของพระราชวังจริงๆ นั้น คือ ด้านสกัด หรือด้านแคบของอาคาร ที่หันหน้าเข้าสู่ท่าเทียบรถคนมตรีนปัจจุบัน

ส่วนด้านยาวของอาคารที่หันหน้าเข้าสู่ถนนสนามไชยนั้น เป็นอาคารดั้งเดิมที่สร้างขึ้นมาตั้งแต่แรก จะเห็นได้ว่าผังอาคารเป็นรูปตัว E (เรียกว่ารูปด้านแบบพระราชวัง) มีมุขยื่นออกมาตรงกลาง และมีมุขหัว-ท้าย ที่ปลายทั้งสองข้างของอาคาร

มุขกลาง มีหน้าบันเป็นโค้งเหลี่ยมวงกลม ประดับตราอาร์มแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ ๕ (พระมหาพิชัยมงกุฎประดิษฐานเหนือซ่างสามเศียรชานาข้างด้วยคชสีห์และราชสีห์)

มุขหัว-ท้าย มีหน้าบันเป็นจั่วสามเหลี่ยมแบบวิหารกรีก ประดับตราพระเกี้ยว ซึ่งก็คือตราสัญลักษณ์ของรัชกาลที่ ๕ นั่นเอง

อาคารสร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมล้อมรอบลานโล่งตรงกลาง มีระเบียงโดยรอบและกันห้องไปตามแนวระเบียงนี้ ช่วยให้มีการถ่ายเทอากาศ และรับแสงสว่างได้ดี

ส่วนด้านอื่นๆ ที่โอบล้อมลานโล่งตรงกลางนั้น ได้ถูกรื้อถอนออกไปจนหมด แล้วจึงมีการก่อสร้างต่อเติมขึ้นมาภายหลังในคราวซ่อมแซมใหญ่สมัยปัจจุบันนี้เอง

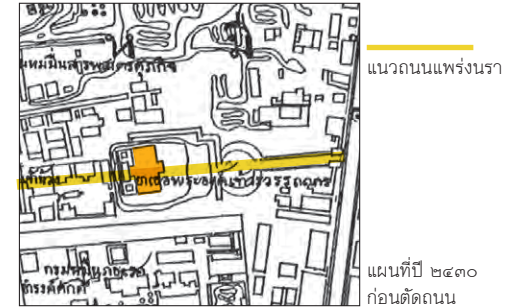

วังวรรรณ D03

เป็นวังที่ประทับของพระองค์เจ้าวรรรณการกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พระโอรสในรัชกาลที่ ๔ สร้างขึ้นในสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ อันเป็นช่วงเวลาที่เจ้านายสยามหัวสมัยใหม่ในยุคนั้นนิยมสร้างวังแบบฝรั่งกัน

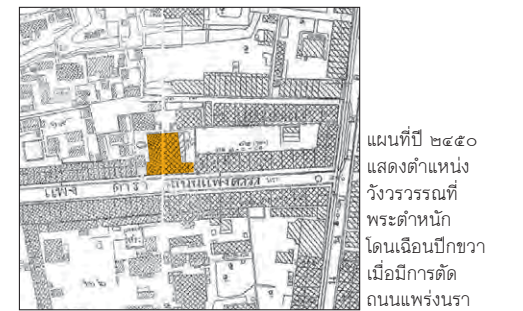
ออกแบบโดยนายช่างฝรั่งเซเลบคนดังที่มิงานซูกสุดในยุคนั้น นั่นคือ นายโจอาคิม แกรซี ผู้ออกแบบวังบูรพาภิรมย์ โรงทหารหน้า (กระทรวงกลาโหม) ศุลกสถาน (โรงภาษี) และคุกมหันตโทษ เป็นต้น ด้วยเป็นเจ้านายนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์หัวก้าวหน้า กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ได้ทรงให้ตัดถนนสาธารณะตรงเข้ามาในพื้นที่วัง เพื่อเชื่อมระหว่างถนนตะนาวที่ด้านหน้าวัง กับคลองคูเมืองด้านหลัง อีกทั้งต้องการใช้พื้นที่เพื่อสร้างตึกแถวริมสองฝั่งถนนไว้สร้างรายได้เก็บค่าเช่าอีกด้วย F07

Narathip Palace: Built in early King Rama V's era as a residence for Prince Narathip, it was designed by Joachim Grassi. Later, a road was constructed within the palace premise, with shophouses for rent, so the right wing was demolished, leaving only the left wing and the central hall. The new road was named Phraeng Nara to honor the Prince. The gingerbread-style wooden balcony overlooking the road was constructed later.

แนวถนนแพร่งนรา

แผนที่ปี ๒๔๓๐ ก่อนตัดถนน

แผนที่ปี ๒๔๕๐ แสดงตำแหน่งวังวรรรณที่พระตำหนักโดนเดือนปึกขวาเมื่อมีการตัดถนนแพร่งนรา

การตัดถนนนี้ผ่าเข้าไปยังตัวพระตำหนัก ทำให้ต้องรื้ออาคารบางส่วนลง ได้แก่ ปึกขวาทั้งหมด คงเหลือไว้แต่ส่วนมุขกลางที่เป็นพื้นที่ห้องพระโอรสกับปึกซ้าย

ภายหลังถนนตัดใหม่นี้จึงเรียกกันว่าถนน “แพร่งนรา” ซึ่งมาจาก “นรา” ธิประพันธ์พงศ์ นั่นเอง กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ประทับอยู่ที่วังวรรรณนี้จนสิ้นพระชนม์ ต่อมาภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ใช้เป็นหน่วยงานของรัฐ จนถึงราวปี ๒๕๐๐ โรงเรียนตะเลงศึกษาได้ย้ายมาเช่าตึกนี้ และเปิดการเรียนการสอนจนกระทั่งปิดตัวลงในปี ๒๕๓๖

เรื่องเล่าชาวเกาะ

พระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ ๕

สร้างขึ้นเนื่องในโอกาสครบ ๒ ศตวรรษแห่งปีพระราชสมภพในพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี ๒๔๔๗ และก่อสร้างแล้วเสร็จปี ๒๔๕๒ ประดิษฐานอยู่ตรงนี้เนื่องจากวังสุวณภรมย์สร้างขึ้นในสมัยพระองค์

D03 Narathip Palace
63 Phraeng Nara Rd.
Not Open to the Public

Wheaton College Archives, the University of Illinois at Urbana-Champaign

ตรงมุขรัตน์ เพนเคคิลปิน

ตึกหลักเดิมเป็นตึกฝรั่งก่ออิฐถือปูน หันหน้าไปยังถนนตะนาว โดยตัวอาคารสมมาตรกันทั้งซ้าย-ขวา มีมุขกลางและบันไดทางขึ้นที่ด้านนอกของอาคาร

บริเวณมุขกลางด้านหน้ามีกระบังรูปครึ่งวงกลมที่ส่วนหลังคา เมื่อมีการรื้อปีกขวาของวังเพื่อตัดถนน ได้มีการต่อเติมใหม่ขึ้นอีกหลายครั้ง จะสังเกตเห็นว่าเป็นยุคใดได้ง่าย ด้วยมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ต่างกันไปตามแต่ละยุคสมัย กล่าวคือ

ระเบียงทางเดินไม้ภายนอกที่มีหลังคาคลุมบริเวณชั้นสอง ที่หันออกสู่ถนนแพรงรชา ประดับด้วยไม้ฉลุสวยงาม ตามความนิยมในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕

ส่วนที่อาคารด้านหน้ามีหน้าบันโค้งเป็นอาคารเครื่องไม้ ต่อเติมขึ้นมาในสมัยรัชกาลที่ ๖

เรื่องเล่าชาวเกาะ

ตึกเสาวภาคย์ ศิริราชพยาบาล

ตึกเสาวภาคย์ ภายในศิริราชพยาบาล สร้างขึ้นในช่วงเวลาที่ไล่เลี่ยกับวังวรรรณ โดยสถาปนิกคนเดียวกัน และมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันเป็นอย่างมาก นั่นคือ มีหน้าบันและซุ้มระเบียงโค้ง ตลอดจนมีบันไดทางขึ้นภายนอกอาคารเช่นกัน ปัจจุบันอาคารได้รื้อถอนลงแล้ว

พิพิธภัณฑ์การแพทย์ศิริราช

แผนที่ปี ๒๔๕๐ แสดงตำแหน่งใหญ่ ตำแหน่งบริวารของหม่อมเจ้ามงคลประวัติ และสะพานสมตอมรมารค

วังกรมพระสมตอมรพันธุ์ D04

เห็นช่องทางเข้าแล้วอย่าเพิ่งตกใจ เพราะหากค่อยๆ ไล่เข้าผ่านซอกหลืบเล็กๆ นี้เข้าไป จะพบว่ามิชชันนารีซ่อนอยู่ นั่นคือตึกหลักเก่าที่แทรกตัวอยู่อย่างลึกลับใจกลางชุมชนโบราณโดยรอบ

วังแห่งนี้เป็นที่ของพระองค์เจ้าสวัสดิประวัติ กรมพระสมตอมรพันธุ์ ซึ่งเป็น “ไปรเวตเลิเกตรารี” (Private Secretary หรือราชเลขาส่วนพระองค์) ของรัชกาลที่ ๕

ตั้งอยู่บนถนนบำรุงเมืองฝั่งเหนือ บริเวณประตูเมืองฝั่งตะวันออกที่ใช้ขนศพออกไปเผายังวัดสระเกศ เรียกกันว่า “ประตูผี”

ตัววังตั้งอยู่ด้านหลังตึกแถวซึ่งสร้างยาวตลอดแนวถนนบำรุงเมืองมาตั้งแต่สมัยแรกแล้ว โดยเว้นช่องไว้สำหรับเป็นทางเข้าวัง ตึกหลักใหญ่ (ปัจจุบันรื้อลงแล้ว) เดิมที่ตั้งอยู่กลางพื้นที่ หันหน้าไปทางทิศใต้เข้าสู่ถนนบำรุงเมือง

ปัจจุบันคงเหลือแต่ตึกบริวารของหม่อมเจ้ามงคลประวัติ สวัสดิกุล พระโอรส ซึ่งเป็นตึกแบบฝรั่งตั้งอยู่ด้านข้างของตึกหลักใหญ่

ตึกหลักหลังนี้มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เรียบง่าย ตามมาตรฐานตึกฝรั่งในสมัยนั้น กล่าวคือ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ๒ ชั้น หลังคาปั้นหยามีความสมมาตรซ้าย-ขวา หน้าต่างเป็นบานเกล็ดไม้โดยรอบ และมีช่องแสงเป็นไม้ฉลุอยู่เหนือช่องทางต่าง

ครั้งต่อไป หากจะต้องไปประกันตัวใครที่ สน.สาราญราษฎร์ แล้วล่ะก็...อย่าลืมลองเข้าไปสำรวจตึกหลักเก่าแห่งนี้ด้วยนะ

Residence of Prince Svasti Pravati: King Rama V's Private Secretary. The Palace was tucked away behind shophouses. The main building has been torn down, leaving only a secondary building which belonged to his son.

เรื่องเล่าชาวเกาะ

สะพานสมตอมรมารค

สะพานสมตอมรมารค อ่านว่า สม-มต-อ-มร-มารค เป็นสะพานข้ามคลองรอบกรุง ตรงประตูผี

เดิมทีเป็นสะพานไม้ โครงสร้างเป็นหลักเหล็ก มีรางสำหรับเลื่อนพื้นสะพานให้แยกออกจากกันได้เพื่อให้เรือผ่านเรียกกันว่า “สะพานเหล็กประตูผี”

ต่อมาในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ ได้ก่อสร้างใหม่เป็นสะพานคอนกรีตประดับลูกกรงปูนปั้น และตั้งชื่อตามเจ้านายที่ตั้งวังอยู่แถวนั้น ซึ่งก็คือกรมพระสมตอมรพันธุ์ นั่นเอง

D04 Residence of Prince Svasti Pravati
Bamrung Mueang Rd.
Not Open to the Public

ตำหนักหม่อมเจ้าจรัญศัคดี D05

ตึกฝรั่งหลังย่อม่อหลังบนถนนพระอาทิตย์ สร้างบนที่ดินมรดกของเจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) ขุนนางมอญต้นตระกูลชเสนี ด้วยบริเวณนี้เป็นย่านชุมชนมอญที่ตั้งบ้านอยู่โดยรอบวัดทองปู้ (วัดชนะสงคราม) ซึ่งเป็นวัดรามัญมาตั้งแต่ต้นกรุงแล้ว

จนที่ดินตกทอดมาถึง พระองค์เจ้ากฤดาภินิหาร กรมหมื่นนครสวรรค์ธิดี พระโอรสในรัชกาลที่ ๔ กับเจ้าจอมมารดากลิ่น อันเป็นหลานปู่ของทอเรียะ

พระตำหนัก ๒ ชั้น สร้างขึ้นในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ เพื่อเป็นตำหนักที่ประทับของหม่อมเจ้าจรัญศัคดี และหม่อมเจ้าบวรเดช กฤดากร พระโอรสสององค์โต

กระทั่งในสมัยรัชกาลที่ ๗ เป็นตำหนักที่ประทับของพระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ กรมพระสวัสดิวัตน์วิเศษ อยู่ระยะหนึ่ง ท่านเรียกที่นี่ว่า บ้านที่แม่น้ำ

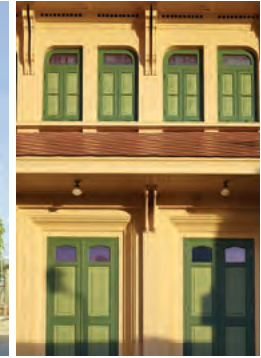
ตัวอาคารเป็นตึกก่ออิฐถือปูนแบบฝรั่งที่นิยมสร้างกันในสมัยรัชกาลที่ ๕ คาดว่าออกแบบก่อสร้างโดยช่างไทยหรือช่างจีน หลังคาทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องว่าว หากมองจากทางน้ำ จะเห็นจั่วคู่ และมีระเบียงที่ชั้นสองยาวขนานไปตามริมแม่น้ำ

ส่วนด้านริมถนนซึ่งเป็นด้านหน้าอาคารมีเสาสงูขึ้นไปปรับหน้าจั่วหลังคาที่กลางอาคารตามประเพณีนิยมของสถาปัตยกรรมแบบคลาสสิก

ทิศเหนือมีมุขครึ่งแปดเหลี่ยม ปัจจุบันเป็นที่ทำการองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ถนนพระอาทิตย์

Charunsakdi Kritakara's Mansion: The first son of Prince Kritakara, his mansion was built in King Rama V's era by local or Chinese craftsmen. It was a small mansion by the Chao Phraya River, facing Phra Athit Road. The northern side of the mansion features a semi-octagonal bay window. In King Rama VII's era, it was used as a temporary residence for Prince Svasti Vatana. Currently, it serves as the UNICEF office.

D05 UNICEF
19 Phra Athit Rd.
Not Open to the Public

วังมะลิวัลย์ D06

ตำหนักอีกหลังที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๖ บนถนนพระอาทิตย์

แต่เดิมบริเวณนี้เคยเป็นที่ตั้งของป้อมอิลินทร แต่ได้รื้อถอนลง แล้วสร้างเป็นตำหนักใหม่เนื่องในโอกาสเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบของพระองค์ เจ้ากฤดาภินิหาร กรมพระนครสวรรค์ธิดี องค์มนตรี (พระโอรสรัชกาลที่ ๔) ซึ่งเดิมประทับอยู่ที่ตำหนักเก่าที่อยู่ถัดไปด้านทิศเหนือของวังมะลิวัลย์นั่นเอง ตึกฝรั่งใหญ่โตหลังนี้ ออกแบบโดยสถาปนิกชาวอิตาลีจากกรมโยธาธิการ คือนายมาริโอ ตามานโญ (Mario Tamagno) และนายเออร์โกเล มันเฟรดี (Ercole Pietro Manfredi ต่อมาใช้ชื่อว่า เออฤทธิ์หมั่นแผ่นดิน)

กระทั่งหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้ใช้เป็นที่พำนักของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์หลายท่าน จนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ นายปรีดี พนมยงค์ ได้ใช้เป็นศูนย์บัญชาการของฝ่ายสัมพันธมิตรและขบวนการเสรีไทย ร่วมกับหน่วยสืบราชการลับของอเมริกา (OSS) ปัจจุบันเป็นที่ทำการองค์การอาหารและเกษตรกรรมแห่งสหประชาชาติ (FAO)

วังมะลิวัลย์มีการใช้โครงสร้างคอนกรีต ผสมกับโครงสร้างแบบผนังรับน้ำหนัก เช่นเดียวกับอาคารอื่นๆ ในยุคเดียวกันที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๖

ตัวอาคารเป็นวังขนาดใหญ่ มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยชัดเจน โดยด้านเหนือเป็นส่วนของท้องพระโรง เป็นโครงสร้าง ค.ส.ล. ลักษณะเป็นห้องโถงสูง มีระเบียงทางเดินโดยรอบ ส่วนด้านใต้เป็นส่วนของที่ประทับ มีโครงสร้างผนังรับน้ำหนัก

ภายในมีการประดับตกแต่งด้วยภาพจิตรกรรม ส่วนของเพดานห้องโถงและหัวเสาเป็นศิลปะของมอญยุคทอง มาจากผนัง เพื่อเป็นโครงสร้างรับน้ำหนักแต่ละชั้นแล้วกรุทับด้วยไม้ น้ำหนักทั้งหมดจึงถ่ายปลงที่ผนัง ทำให้เมื่อเวลาเดินขึ้นลงก็จะปราศจากเสียงดังอีกด้วย ซึ่งเป็นเทคนิคการสร้างบ้านโค่นเดียวกับที่อาคารกระทรวงพาณิชย์ C15 ที่สร้างช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ในยุคที่คอนกรีตเสริมเหล็กเริ่มเข้ามามีบทบาทในการก่อสร้างอาคารต่างๆ ทั้งยังออกแบบโดยสถาปนิกคนเดียวกันอีกด้วย

Prince Kritakara's Palace: Formerly, this area used to be a city fort, before it was torn down and a palace was built in its place on the occasion of the 5th cycle birthday anniversary of Prince Kritakara. The Palace was designed by Italian architect Mario Tamagno from the Department of Public Works. Later, during World War II, it served as the command center of the Allies and the Free Thai Movement. Today, it is the FAO office.

D06 FAO
39 Phra Athit Rd.
Not Open to the Public

วังจักรพงษ์ D07

ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ทางตอนใต้ของเกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน ทำให้เห็นวังจักรพงษ์ได้ชัดจากทางน้ำเป็นหลัก หากมองจากถนนมหาราช ซึ่งเป็นด้านหลังของวังแล้ว แทบจะไม่สังเกตเห็นเลยว่ามีวังโบราณตั้งอยู่แถบนี้

เนื่องจากวังตั้งอยู่ท้ายวัดโพธิ์ ในละแวกตลาดท่าเตียน จึงเรียกกันอย่างล้าลองว่า “วังท่าเตียน” ตามทำเลที่ตั้ง

วังจักรพงษ์ เป็นวังเก่าที่สร้างขึ้นในช่วงปลายรัชกาลที่ ๕ ต่อรัชกาลที่ ๖ เพื่อเป็นบ้านพักผ่อนรมน้ำของเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ และหม่อมคัทรินชาวรัสเซีย ซึ่งโดยปกติพระองค์จะทรงประทับที่วังปารุสกวันเป็นหลัก

ต่อมาเป็นที่ประทับของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ พระโอรส สืบต่อมาจนถึง ม.ร.ว. นริศรา จักรพงษ์ พระธิดา และ “ฮิวโก” จุลจักร ดารานักร้องนักแสดงชื่อดัง ก็อาศัยอยู่ที่นี้ จนปัจจุบันมักเรียกวังนี้กันอย่างขำๆ ว่า “วังฮิวโก”

ตัววังหันหน้าเข้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยา มีรูปแบบสถาปัตยกรรมสไตล์ชนบทของอังกฤษ ไม่ใหญ่โตโอ้อ่าเป็นทางการอย่างเช่นวังปารุสก เพราะสร้างเพื่อให้เป็นบ้านสำหรับพักผ่อน ออกแบบโดย นายเออร์โกเล มันเฟรดี (Ercolo Pietro Manfredi ต่อมาใช้ชื่อไทยว่า เอกฤทธิ มั่นเพินดี) และ นายเอ็ดวาร์ด ฮีลี (Edward Healey)

ชั้นสองมีเฉลียงสำหรับรับลมจากแม่น้ำ

ชั้นที่สี่ทำเป็นหอสูงไว้ประดิษฐานอัฐิรัชกาลที่ ๕ และเจ้านายสายราชสกุลจักรพงษ์

จะเห็นได้ว่า ถึงแม้จะเป็นวังแบบฝรั่ง แต่ก็ยังยึดคติการใช้พื้นที่แบบจารีตบางอย่างอยู่ เช่น การนำอัฐิของบรรพบุรุษตั้งบูชาไว้ที่ห้องส่วนที่สูงที่สุดของเรือน เช่นเดียวกับพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทที่ยึดคตินี้ด้วยเช่นกัน

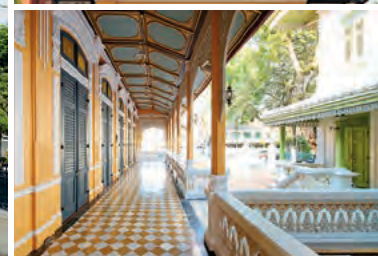
ศาลาท่าน้ำก็เป็นสิ่งก่อสร้างดั้งเดิมตั้งแต่ครั้งแรกสร้างวัง ซึ่งสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีก็ทรงใช้เป็นท่าเสด็จพระราชดำเนินมาลงเรือพระที่นั่งที่นี่

ส่วนหมู่เรือนไทยเครื่องไม้ มุ่งหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผา อีกหลายหลังที่ตั้งเบียดเสียดกันอยู่ริมแม่น้ำนั้น ทั้งหมดเป็นสิ่งก่อสร้างในยุคหลังที่ทางวังได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่โดยรอบบางส่วน ให้เป็นบุติกโฮเต็ลต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่อยากเปิดประสบการณ์ใหม่ๆ ที่นี่

หากมองจากถนนมหาราช บริเวณหน้าร้านริเวอร์บูค (กิจการหนึ่งของคุณหญิงนริศรา) เข้าไปทางประตูวัง จะเห็นหลังคาของศาลาไม้แปดเหลี่ยมอยู่ไม่ไกลนัก

ศาลานี้เดิมเคยตั้งอยู่ที่วังของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ที่ริมทะเลหัวหิน ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๖-๗ นั้น หัวหินเป็นสถานตากอากาศสุดชิคที่เหล่าคนเก๋ไก๋ไฮโซเมืองพระนครจะต้องไปพักผ่อนกัน และศาลาแปดเหลี่ยมริมชายหาดหลังนี้นี่เอง ก็คือภาพจำหัวหินของผู้คนในสมัยนั้น

Chakrabongse Villa: Constructed as a recreational home for Prince Chakrabongse, it features English domestic architecture. The family's descendants still live here today, and part of the palace premise is converted into a boutique hotel.

ตำหนักเพชร วัดบวรนิเวศวิหาร D08

ไม่ต้องทำหนัง...ว่าหนังสีน่านมเล่มนี้ คงจะหลงเสียแล้ว เพราะดันนำเสนอดำหนักเพชรเอาไว้ในหมวดวังเจ้านาย แทนที่จะเอาไปใส่ไว้ในหมวดวัด!

นั่นก็เพราะตำหนักเพชร แท้จริงแล้ว ก็คือวังของพระสังฆราชนั่นเอง ซึ่งมีท้องพระโรงเอกเช่นตำหนักของเจ้านายอื่นๆ ด้วยเช่นกัน ตำหนักเพชร วัดบวรนิเวศวิหาร สร้างขึ้นในสมัยต้นรัชกาลที่ ๖ เพื่อถวายแด่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (พระองค์เจ้ามยุษยานาคมานพ พระโอรสรัชกาลที่ ๔) ซึ่งดำรงตำแหน่งสังฆราชในขณะนั้น เพื่อใช้เป็นท้องพระโรง ที่ประชุมของมหาเถรสมาคม และเป็นที่ตั้งพระศพ

ตัวอาคารเป็นตึกฝรั่งชั้นเดียว ตั้งอยู่ในเขตสังฆาวาส มีระเบียบยาวตลอดด้านหน้าของอาคาร และมีลูกเล่นที่มุขยื่นตรงมุมอาคารด้านหน้า เพื่อใช้เป็นบันไดทางขึ้น ทำให้ตำหนักมีผังเป็นรูปตัวแอล (L) หากลองแหงนขึ้นไปดูหน้าจั่วของมุขทางเข้านี้ จะเห็นว่าหน้าบันทำเป็นลวดลายพระมหามงกุฎและวชิราวุธ

นอกจากนี้แล้วยังออกแบบให้มีการยกคอสองหลังคาขึ้นโดยรอบเพื่อใช้เป็นช่องแสง และมีค้ำยันไม้ฉลุรองรับชายคา

ลักษณะอีกอย่างที่น่าสนใจคือ ลวดลายที่ประดับระหว่างเสาที่ระเบียงด้านหน้านั้น เรียกกันว่า ชุ่มสาหร่ายรวงผึ้ง เป็นการผสมผสานลายประดับแบบตะวันตกและลายไทยประยุกต์ ซึ่งเป็นรูปแบบอันเป็นที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ ๖

Tamnak Phet, Wat Bowon Niwet:

Built in the reign of King Rama VI for Supreme Patriarch Prince Vajirana, the building was used as a meeting hall for Buddhist monks. It is a Western-style one-story building, decorated with stucco works featuring Thai patterns.

D08 Tamnak Phet, Wat Bowon Niwet
248 Phra Sumen Rd.
02 629 5854
www.watbowon.org
Not Open to the Public

D07 Chakrabongse Villa
396 Maha Rat Rd.
Not Open to the Public
02 222 1290
www.chakrabongsevillas.com

ผู้ดีเดินตรอก Alleys for the Elite

หากถามว่าพวกขุนนางในสมัยก่อนเค้าอยู่เอียงไรในยุคที่สยามต้องปรับตัวเข้าหาตะวันตก

เค้าก็อยู่เรือนไม้ฝรั่งกันลิ โดยสร้างบ้านกันตามตรอกแคบๆ ที่ใช้เป็นทางเดินเท้าได้เท่านั้น ด้วยในสมัยนั้นยังไม่จำเป็นต้องมีรถกัน บ้านคุณหลวงคุณพระเหล่านี้นักปลูกเรือนใกล้ๆ กันเป็นชุมชน ล้อมรอบด้วยตึกแถวที่อยู่ติดถนน

เรือนที่สร้างในช่วงรัชกาลที่ ๕-๖ มักเป็นเรือนมะนิลาอย่างฝรั่ง หลังคาเป็นปั้นหยาดสมหน้าจั่ว มีหน้าต่างบานเกร็ดไม้ มีราวระเบียงช่องแสง เชิงชายเป็นไม้ฉลุอย่างขนมปังขิง

ในยุคต่อมาจึงเริ่มพัฒนาเป็นหลังคาจั่ววัด และมีมุขหลายเหลี่ยมที่มุมด้านหน้า

When Siam first tried to adapt to Western culture, the Siamese elite had Western-style bungalows built along small alleys which could only be accessed on foot, since cars were not necessary at the time. They usually built a cluster of bungalows, surrounded by roadside shophouses.

The homes built in the late 19th century to early 20th century (King Rama V's and King Rama VI's eras) were typically called "manila" homes with hip and gable roofs, wooden louver windows, and gingerbread-style veranda railings, ventilating grills, and trims at the eaves.

Later, the style shifted to a jerkinhead roof with bay windows.

- E01 บ้านพระศรีสาคร
- E02 บ้านลับ หลังร้านนม
- E03 บ้านร้อยปี ตรอกตึกดิน
- E04 บ้านละครไทยศิริ
- E05 บ้านจเกษม
- E06 บ้านเขียว ตรอกตึกดิน
- E07 บ้านพระยาศรีเสด็จกรม
- E08 บ้านนพวงศ์
- E09 บ้านหลวงสุนทรบุรุษ (บ้านวรรณโกวิท)
- E10 บ้านพระวิทยาอุฎติการ (บ้านมะเฟือง)
- E11 บ้านหลวงบรรสบวิชาดาน
- E12 บ้านขุนประเสริฐทะเบียณ
- E13 บ้านหมอหวาน
- E14 บ้านหมอพิน บุณยะรัตเวช
- E15 บ้านขุนทรงสุภาพ
- E16 บ้านเทพทับ
- E17 บ้านพระยาพิทักษ์เทพมณเฑียร
- E18 บ้านหลวงสวัสดิ์ดุรงค์ฤทธิ์
- E19 บ้านขุนวิสุทธิสมบัติ
- E20 บ้านพระยารัตนวิจิตรวาทะ
- E21 บ้านผ่านฟ้า
- E22 บ้านบุระเกษตร
- E23 บ้านพระยามหาวิจิตรนิมิต
- E24 บ้านพระยาอาทรสุริศิลป์
- E25 ร้านอาหารนัมเบอร์วัน

บ้านพระศรีสาคร E01

นับเป็นเรือนไม้ขนาดใหญ่ในละแวกชุมชนหลังวัดราชนัดดา ที่มีบ้านเก่าเหลือให้เยี่ยมชมอยู่เพียงไม่กี่หลัง

เล่ากันว่า แต่เดิมเป็นบ้านที่มีชนชั้นราชวเยอร์มันปลูกอยู่อาศัยกัน แต่เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ ในปี ๒๔๖๐ รัชกาลที่ ๖ ประกาศสงครามกับเยอรมัน บ้านจึงโดนยึดเป็นของหลวง พระศรีสาคร (ช้อย พันธุ์มุต) สังกัดกรมสรรพากรกระทรวงพระคลัง จึงได้รับพระราชทานเรือนหลังนี้ตามบรรดาศักดิ์ที่ได้

เรือนไม้หลังนี้คาดว่าสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ ด้วยมีผังเป็นรูปตัวแอล (L) ซึ่งเป็นรูปแบบการสร้างเรือนในสมัยนั้น ที่ชั้นล่างด้านหน้าเป็นระเบียง

หลังคาทรงปั้นหยา หลังคาด้านหนึ่งทำเป็นจั่ว ตัด อันเป็นลูกเล่นการทำหลังคาในสมัยรัชกาลที่ ๖ ส่วนมุขด้านหน้าทำหลังคาเป็นหน้าจั่ว

หน้าต่างบานเกร็ดไม้ ตามขอบชายคาประดับไม้ฉลุ

Bandhumasuta House: Located inside a community behind Loha Prasat (Iron Stupa), the house formerly belonged to German missionaries. When World War I erupted in 1917, King Rama VI declared war with Germany, and the house was confiscated. It was later given to the first generation of the Bandhumasuta family, who worked in the Revenue Department.

The layout was an L shape, which was popular at the time. The ground floor had a front veranda and a hip roof with a jerkinhead roof on the side. The protruding portico at the front featured a gable roof and wooden louver windows with gingerbread trims at the awnings.

- E01 Bandhumasuta House
- 🏠 Community behind Loha Prasat
- 🚫 Not Open to the Public

บ้านลับ หลังร้านนม E02

หลายคนคงเคยเดินดั้นมากินนมที่ร้านนมตึกกันบ่อยๆ แต่น้อยนักที่จะรู้ว่า ที่ถนนดินสอ บริเวณหน้าศาลาว่าการกรุงเทพฯ แห่งนี้ จะมีบ้านเก่าสุดเก่าแฝงตัวอยู่ด้านหลังร้านนม

เข้าตรอกที่ข้างร้านไป จะพบกับบ้านเลขที่ ๑๖๐ ถนนดินสอ คือบ้านลับที่เรากล่าวถึง

เรือนไม้ประดับลวดลายฉลุหลังนี้ถือว่ามีอายุเก่าแก่ คาดว่าสร้างขึ้นตั้งแต่กลางรัชกาลที่ ๕ เลยทีเดียว

ทำไมเรารู้ เพราะเป็นบ้านไม้ที่สร้างเลียนแบบตึกปูน ๒ ชั้นแบบฝรั่งนะสิ

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ตึกฝรั่งแบบนี้มีให้เห็นกันอยู่พอสมควรแล้วในพระนคร แต่ส่วนใหญ่ก็มักเป็นตึกหน้ากั๊กเจ้านาย พวกขุนนางถ้าจะสร้างเรือนอย่างฝรั่งแล้วละก็ มักจะสร้างด้วยไม้กัน ด้วยยังไม่กล้าทำเป็นตึกเทียบชั้นเจ้านายได้

ลองสังเกตที่เหนือของหน้าต่างชั้นบน ประดับด้วยจั่วไม้สามเหลี่ยมป้านๆ เลียนแบบหน้าจั่วปูนปั้นเหนือหน้าต่างในงานของฝรั่ง หลังคาเป็นทรงปั้นหย่าแบบเรือนฝรั่ง แต่เป็นแบบที่มีหน้าจั่วเล็กๆ อยู่ที่หัว-ท้ายที่สำคัญ เป็นเรือนเพียงไม่กี่หลังในเกาะรัตนโกสินทร์ที่ยังคงมุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผาอยู่ แสดงให้เห็นว่าสร้างในยุคก่อนที่กระเบื้องว่าว (กระเบื้องซีเมนต์) จะมาถึง

ลองมองข้ามรั้วไปทางด้านขวามือ เรือนไม้เก่าๆ ของเพื่อนบ้านก็ใช้ย่อย มีหน้าจั่วฉลุสวย

Hidden House behind Mont Milk: This wooden gingerbread house was built a long time ago, perhaps in the late 19th century. The style of the house mimicked that of a Western-style 2-story brick and mortar building. It has a hip roof like a Western home, but with two tiny gables at the front and back. Interestingly, it is one of the few remaining homes in the Old Town with terracotta roof tiles today.

เรื่องเล่าชาวเกาะ

ตึกดิน คือ?

ตึกดินหาใช้ตึกที่สร้างด้วยดิน อย่างพวกบ้านจีน ไม้

แต่คือตึกที่ใช้เก็บดินเป็น ตัวอาคารก่ออิฐถือปูน มีผนังหนา มีหน้าต่างบานเล็กๆ

เนื่องด้วยใช้เก็บวัตถุอันตราย ตึกดินจึงสร้างให้อยู่อย่างโดดเดี่ยว แวดล้อมด้วยที่ว่างโล่งแจ้งว่างโดยรอบ

เพราะหากเกิดอุบัติเหตุระเบิดขึ้นมาแล้วชุมชนโดยรอบจะได้ปลอดภัย บ้านเรือนไม่ติดไฟพอควายไปด้วย

แรกสร้างกรุงเทพฯ นั้น ตึกดินตั้งอยู่หน้าพระบรมมหาราชวัง แถวถนนสนามไชย

(ตรงที่เป็นวังสราญรมย์ในปัจจุบัน)

ต่อมาราวรัชกาลที่ ๔ ได้ย้ายให้ไกลจากวังหลวงออกไปหน่อย

ที่ทุ่งว่างด้านเหนือของพระนคร ติดคลองหลอดวัดราชบพิธดา เหนือวัดมเหยงคณ์พราหมณ์

มีการกรองทำสวนโดยรอบ เพื่อใช้เป็นพื้นที่นันทนาการ

ส่วนตรอกตึกดิน เป็นตรอกชายขอบบริเวณทลของตึกดิน ขนานไปกับคลองหลอดทางด้านใต้ คนละฝั่งกันกับตึกดิน

ถือเป็นชุมชนเก่าหลังวัดมเหยงคณ์

เมื่อมีการตัดถนนราชดำเนินในช่วงปลายรัชกาลที่ ๕ ซึ่งผ่าทะลุอาณาบริเวณของตึกดินนั้น

ตัวอาคารที่ใช้เก็บดินเป็น ซึ่งขณะนั้นตั้งอยู่ริมถนนราชดำเนินด้านใต้ ได้เปลี่ยนมาเป็นตึกเรียนของโรงเรียนสตรีวิทย์ในยุคตั้งใช้ก่อนที่จะย้ายข้ามฟากถนนราชดำเนินไปฝั่งรากอยู่ที่ฝั่งเหนือ ณ ที่ที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียนในปัจจุบัน

บ้านร้อยปี ตรอกตึกดิน E03

ถือเป็นไฮไลท์ของตรอกตึกดินแห่งนี้ ด้วยเป็นเรือนของหลวงสมรภูมิพิชิต (สกุลไชยา คำ) ที่สร้างมาตั้งแต่ราวปลายรัชกาลที่ ๕ หรือต้นรัชกาลที่ ๖

ปัจจุบันทายาทรุ่นที่ ๔ ยังคงอาศัยอยู่ที่เรือนหลังนี้ ซึ่งได้รับการดูแลให้อยู่ในสภาพดีเยี่ยม

ลักษณะเรือนมีผังเป็นรูปตัวแอล (L) อันเป็นแบบฉบับของเรือนไม้ในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ ถึงรัชกาลที่ ๗

คือมีมุขยื่นออกมาด้านหน้าที่ปลายด้านใดด้านหนึ่งของเรือน ไม่ได้อยู่ตรงกลางอย่างตึกใหญ่ที่เป็นอาคารราชการ

พื้นที่บริเวณมุขตัวแอลนี้มักทำเป็นเฉลียงหน้าบ้าน เพื่อใช้เป็นทางเข้าหลัก

ที่เป็นลักษณะเฉพาะของเรือนร้อยปีนี่ก็คือระเบียงไม้ชั้นสองของบ้าน ที่ยื่นออกมาโดยรอบ คล้ายกับระเบียงไม้รอบตึกหน้าวังวรารมย์ที่แพร่งนรา D03 ซึ่งต่อเติมขึ้นในสมัยเดียวกัน

Jayagam House: Built in the early 20th century (towards the end of King Rama V's era or early in King Rama VI's era), the house is now occupied by the fourth generation of the Jayagam family. The layout forms an L shape, as typical in homes in King Rama V's era through King Rama VII's era, with a protruding portico on one side, a front veranda, and cantilevered corridors on all sides of the upper floor.

ระเบียงไม้ชั้นสอง เจาะเป็นช่องประตูโดยรอบ เพื่อเปิดเข้าไปยังห้องภายในเรือนได้อีกด้วย

หากอยากเยี่ยมชมบ้านร้อยปี ตรอกตึกดิน อย่างใกล้ชิด ให้ลองแวะมากินกลางวันที่นี่

คุณย่าคุณยายในบ้านนี้พร้อมต้อนรับทุกท่านด้วยเมนูไม่ซ้ำกันในแต่ละวัน

เปิดบริการเฉพาะมือเที่ยง วันจันทร์ ถึงศุกร์ ตั้งแต่เวลา ๑๐:๓๐ น. ถึง ๑๓:๐๐ น. เท่านั้น

รสชาติดี ราคาเยี่ยมเยาว์ เพราะไม่ได้หวังกำไร หากเป็นความสุขใจของผู้สูงวัยอาศัยในบ้านโบราณแห่งนี้

ไปไม่ถูก ถามได้ที่ ๐๒-๒๒๔-๑๐๙๓

E02 Hidden House behind Mont Milk
160 Off Dinso Rd.
Not Open to the Public

E03 Jayagam House
72-74 Tuek Din Alley
10.30am-1.00pm Mon-Fri
02 224 1093

บ้านละครไทยศิริ E04

ไทยศิริเป็นคณะละครเก่าแก่ที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคนแล้ว

เป็นคณะโขนราชกรูที่เรียกกันว่าโขนโรงวัดมหรธรรพ์ แสดงละครแก่ที่ศาลหลักเมือง

ตัวบ้านตั้งอยู่ริมคลองหลอด เป็นบ้านไม้ ๒ ชั้น มีมุขครึ่งแปดเหลี่ยมที่ด้านหน้า อันเป็นเทรนด์ในสมัยรัชกาลที่ ๖-๗

ปัจจุบันเปิดให้บริการเป็นเกสต์เฮ้าส์

Thai Siri House: Thai Siri is a traditional Thai dance troupe which has been around for a long time. In the past, this private-owned dance troupe did performances at the City Pillar Shrine. Their house is located on Tuek Din Alley and is a 2-story wooden house with a semi-octagonal bay window, which was a popular trend in the 1910s-20s in the eras of King Rama VI and King Rama VII. Today, the troupe is no longer in business, and this house is now a guesthouse.

E04 Thai Siri House

155 Tuek Din Alley

Not Open to the Public

E05 Chong Kasem House

34 Tuek Din Alley

Not Open to the Public

E06 Green House on Tuek Din Alley

58 Tuek Din Alley

Not Open to the Public

เรื่องเล่าชาวเกาะ

บ้านนี้มีมุขเอะ

บ้านที่มีมุขหลายเหลี่ยมบริเวณด้านหน้า หรือด้านข้างของอาคาร มีปรากฏอยู่หลายที่ในเกาะรัตนโกสินทร์ อย่างเช่น ตำนานหม่อมเจ้าเจริญศักดิ์ กฤดากร (สำนักงาน UNICEF ถนนพระอาทิตย์ ในปัจจุบัน) เป็นตึกแบบฝรั่งซึ่งสร้างตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๕ แล้ว

ส่วนบ้านขุนนางและสามัญชน ก็มีบ้านพระยาพิทักษ์เทพมนตรี (ตรอกเสถียร), บ้านขุนประเสริฐทะเบียน (บ้านขนมปังขิง หลังโบสถ์พราหมณ์), บ้านขุนพิลิจรสารากร ถนนพระอาทิตย์ (ซ่อนตัวอยู่ในตรอกข้างร้าน Hemlock), บ้านบุรุษเกษตร (เชิงสะพานเฉลิมวันชาติ ริมคลองบางลำพู), บ้านหม้อเหรียญ ชุดิชุดะ ตรอกมะยม (ร้านต้มยำกุ้ง ถนนข้าวสาร ในปัจจุบัน) และที่บ้านละครไทยศิริ ตรอกตึกดินแห่งนี้

บ้านจกเกษม E05

แต่ดั้งเดิมเป็นเรือนของรองอำมาตย์ตรี สุนทรจกเกษม ที่เข้ารับราชการกรมป่าไม้มาตั้งแต่สมัยปลายรัชกาลที่ ๕ แล้ว

ตัวบ้านเป็นเรือนมะนิลา หลังคาปั้นหย่า มีหน้าจั่วที่มุขหน้า

ผังเป็นรูปตัวแอล ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของบ้านในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ ถึงรัชกาลที่ ๗

มีจุดน่าสนใจคือการเจาะร่องเป็นริ้วๆ ที่เสาเลียนแบบงานก่อด้วยหิน (Rustication) ซึ่งนิยมทำกันในตึกฝรั่งทั้งหลายในขณะนั้น

ปัจจุบันทายาทได้ขายให้กับเจ้าของใหม่ ซึ่งได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่บางส่วน เช่น ปรับห้องชั้นสองด้านหน้าให้เป็นระเบียง

Chong Kasem House: Originally, it was occupied by the Department of Forest officer. The house forms an L shape and is a "manila" style with a hip roof and a gable at the front. An interesting feature is the wooden pilasters with grooves to imitate stone masonry which was popular in Western buildings at the time. Today, parts of the house have been renovated and it looks different from its original design.

เรื่องเล่าชาวเกาะ

ดับกระหายที่ท้ายซอย

เดิมชมบ้านเก่าตรอกตึกดินมาจนถึงท้ายซอย จะพบกับ "บ้าน ลลิต" คาเฟ่เล็ก แต่ไม่ลับ

บ้านไม้เก่าๆ หลังนี้ ถึงแม้ความงามและคุณค่าทางสถาปัตยกรรมอาจจะไม่โดดเด่น

แต่สำหรับเรื่องรสชาติอาหารและเครื่องดื่มของที่นี่แล้ว ต้องบอกว่าเป็นเรื่องใคร เพราะคือร้านของเชฟพลอย แห่งรายการมาสเตอร์เชฟไทยแลนด์

เมนูแนะนำคือ เค้กแดงทรายตาซอสกะทิ และส้มฉุนเย็นฉ่ำ หอมกลิ่นส้มซ่า ส่วนเครื่องดื่มก็มี น้ำสับปะรดพริกเกลือ และน้ำฝรั่งบิวรี่ ดับร้อนผ่านกระหายยามบ่ายๆ ได้ดี ตกเย็นเป็นเชฟเทเบิล ต้องจองล่วงหน้าเท่านั้นจ้ะ

บ้านเขียวตรอกตึกดิน E06

เป็นบ้านไม้โบราณอีกหลังในตรอกตึกดิน คาดว่าเดิมคงเป็นของขุนนางในสมัยรัชกาลที่ ๖-๗

ผังอาคารมีลักษณะเช่นเรือนหลังอื่นๆ ในซอยนี้ คือเป็นรูปตัวแอล (L) อันเป็นประเพณีนิยมของผังบ้านไม้ที่สร้างในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ ถึงรัชกาลที่ ๗ กล่าวคือมีมุขยื่นออกมาที่ปลายด้านหนึ่ง มีบันไดจากภายนอกขึ้นไปยังระเบียงที่ชั้นบนซึ่งยาวไปตลอดด้านหน้าบ้าน เพื่อแจกเข้าไปยังห้องต่างๆ ภายในเรือนอีกที

ลูกกรงระเบียงเป็นเหล็กหล่อ ช่องระบายอากาศเหนือประตูหน้าต่างเป็นไม้ฉลุลวดลายสวยงาม มุขหน้ามีหลังคาทรงจั่วตัด ซึ่งเป็นที่นิยมกันมากในสมัยรัชกาลที่ ๖-๗

ปัจจุบันเจ้าของแบ่งพื้นที่เป็นห้องเช่าเพื่ออยู่อาศัย

Green House on Tuek Din Alley: It is assumed to have belonged to a nobleman in King Rama VI's or King Rama VII's era. The house has the same layout as those on the same alley, with an L shape design. It has external steps leading to the corridor of the upper level. The house features cast iron balustrades and perforated wooden ventilation grills. Today, the home is rented out.

บ้านพระยาวิเศษสงคราม E07

เรือนไม้สักสองชั้นสีครีมหลังนี้ แต่เดิมเป็นบ้านของพลตรี พระยาวิเศษสงคราม (ซ้อย จันทรสุนธิ) สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยปลายรัชกาลที่ ๖ เนื่องจากมีองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เป็นที่นิยมในยุคนั้น คือ

ผังเรือนเป็นรูปตัวแอล (L) มีมุขด้านหน้า หลังคาจั่วตัด อันเป็นลูกเล่นในการดีไซน์หลังคาที่รับมาจากตะวันตก (บ้านที่สร้างก่อนหน้านี้นี้ ก็มีทรงหลังคาเป็นแบบมะนิลาถิ่น คือเป็นปั้นหยา ผสมกับหน้าจั่วยังไม่พัฒนาเป็นทรงจั่วตัด)

อีกทั้งเป็นเรือนยกพื้นมีใต้ถุนเตี้ยๆ เพื่อใช้เก็บของและช่วยในการระบายอากาศ ระบายความชื้น ปัจจุบันเรือนหลังนี้ได้เปลี่ยนมือไป เจ้าของใหม่ซึ่งเป็นสถาปนิกได้ปรับปรุงอย่างดีเยี่ยมเพื่อเป็นเรือนแรมสำหรับนักท่องเที่ยว ในชื่อว่า “บ้านดินสอดูดีคโฮสเทล”

Chandrasandhi House: The house originally belonged to a major general in the Chandrasandhi family. It might have been built in the 1910s towards the end of King Rama VI's era. The house forms an L shape with a front portico and a jerkinhead roof, which was a Western roof design. The house is slightly elevated and the space is used for both storage and ventilation. Its current owners, an architect couple, have restored the house into a hostel named Baan Dinso Boutique Hostel at Trok Sin.

บ้านนพวงศ์ E08

บ้านไม้หลังย่อมหลังนี้เดิมเป็นของหม่อมหลวงดิศพงศ์ นพวงศ์ สร้างขึ้นในปี ๒๔๘๘ อันเป็นช่วงที่สงครามมหาเอเซียยุรพา หรือสงครามโลกครั้งที่ ๒ ใกล้จะสงบลงแล้ว วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง อย่างเช่น ไม้ สังกะสี และเหล็ก จึงได้มาจากค่ายทหารญี่ปุ่นที่เข้ามาตั้งฐานปฏิบัติการในเมืองไทย

ผังเรือนเป็นรูปตัวที (T) สมมาตรซ้าย-ขวา ที่มุขกลาง หลังคาเป็นจั่วยื่นมาด้านหน้า และเนื่องจากก่อสร้างในยุค 1940s ที่ซึ่งรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบโมเดิร์นเป็นที่นิยม บ้านนพวงศ์จึงแฝงด้วยกลิ่นอายของบ้านแบบโมเดิร์นที่เรียบง่าย ไม่ประดับประดา ออกแบบโดย หลวงบูรกรรมโกวิท

บ้านนพวงศ์ตกเป็นของลูกสาว และต่อมาหลานตาได้ปรับปรุงเรือนไม้ที่เก่าแก่ทรุดโทรมให้กลายเป็นบูติกโฮเต็ลขนาดเล็กซึ่งตั้งอยู่เงียบๆ เนียบๆ ด้านหลังโชว์รูมเบนซ์ ถนนราชดำเนิน ไม้ฉลุลายที่ปั้นลมซึ่งนิยมในบ้านสมัยรัชกาลที่ ๕-๖ ได้ต่อเติมเข้ามาในภายหลัง

Navavongs House: Built in 1945 during the end of World War II, it is a 2-story house with a symmetrical T-shaped layout and the protruding portico. It is a Western-style bungalow, but adapted to suit Thailand's hot and humid weather. The house features Modern architecture with a simple design. Today, it has been restored and converted into a boutique hotel. The gingerbread gable trims at the front were later added.

บ้านหลวงสุนทรบุรี (บ้านวรรณโกวิท) E09

บ้านปูนหลังใหญ่ ที่ตั้งตระหง่านด้านหลังอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖ บริเวณสี่แยกคอกวัว ถนนราชดำเนินกลาง นี้ พระยานรราชจำนง (มา วรรณโกวิท) ผู้ช่วยกองบัญชาการ กรมราชเลขาธุการ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ผู้เป็นพ่อ ได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นเรือนหอของลูกชาย หลวงสุนทรบุรี (กระจาง วรรณโกวิท) ซึ่งรับราชการเป็นเลขานุการให้กับกรมพระสมมตอมรพันธ์

แต่เดิมอาณาบริเวณบ้านกว้างขวาง อยู่ชิดถนนราชดำเนิน ตัวเรือนปลูกอยู่ด้านท้ายของที่ดิน เมื่อมีการสร้างอาคารริมถนนราชดำเนินขึ้นในช่วงปี ๒๔๘๔ ที่ดินส่วนหน้าบ้านจึงโดนเวนคืนไป เหลือพื้นที่เช่นในปัจจุบัน

คาดว่าสร้างขึ้นในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ - รัชกาลที่ ๖ ด้วยในสมัยนี้ขุนนางระดับสูงเริ่มที่จะสร้างบ้านก่ออิฐถือปูนกันได้บ้างแล้ว (ในยุคสมัยก่อนหน้านี้นี้จะมีแต่ตึกหน้าของเจ้านายเท่านั้นที่สร้างเป็นอาคารปูน)

หากดูเผินๆ เรือนหลังนี้จะมีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า แต่หากพิจารณาดีๆ จะเห็นว่าส่วนอาคารที่เป็นปูนนั้นมีผังเป็นรูปตัวอักษรแอล (L) ส่วนที่มุมตัวแอลนั้นชั้นล่างทำเป็นระเบียงหน้าบ้าน ใช้เป็นทางเข้าเรือน มีเสารับโครงสร้างไม้ที่ต่อเป็นระเบียงที่ชั้นบน กรูด้วยหน้าตางานเกร็ดไม้ทั้งผืนเพื่อช่วยอากาศถ่ายเท

หลังคาทรงปั้นหยาที่มุขหน้า และมุขข้าง ทำเป็นจั่วปั้นลมประดับไม้ฉลุตามสมัยนิยมสมัยนั้น

Varnakovida House: The first generation of the Varnakovida family worked in King Rama V's Office of Secretary. He built this home for his son's wedding, possibly in the 1900s - 1910s, or around the end of King Rama V's era or early in King Rama VI's era. This brick and mortar building forms an L shape, with a veranda at the corner on the ground floor, used as the entrance. There is a hip roof, with gables at the front and the side, decorated with gingerbread gable trims, which used to be popular at the time.

ปัจจุบัน คนจะรู้จักบ้านวรรณโกวิท จากตำรับข้าวแช่ ที่มีขายตลอดทั้งปี เป็นสูตรของคุณชื่น วรรณโกวิท ภรรยาของหลวงสุนทรบุรี
เปิด ๑๑:๐๐ - ๑๕:๐๐ น. (ปิดวันจันทร์) ไปไม่ถูก โทรฯ ตามได้ที่ ๐๘๑-๙๒๒-๖๖๑๑

บ้านพระวิทยานุกิตการ (บ้านมะเฟือง) E10

เป็นบ้านเก่าอีกหลังที่เป็นที่รู้จักกันในย่านศาลเจ้าพ่อเสือ ริมถนนมหาราช ด้วยยังคงรักษาให้อยู่ในสภาพดี

แรกเริ่มเดิมทีเป็นบ้านของคุณพระวิทยานุกิตการ (วาศ วาศวิท) ประจำกองหอพระสมุดหลวง กรมราชเลขาธุการ ในสมัยรัชกาลที่ ๖

ปัจจุบันตกทอดมาถึงทายาทรุ่นที่ ๔ คือพี่น้องตระกูลประกอบสันติสุข ลีวิกา และณัฐ ช่างภาพแฟชั่นชื่อดัง (คุณพระวิทยานุกิตการ เป็นคุณทวดทางฝั่งแม่)

บ้านน้อยหลังนี้สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๖ อยู่ติดริมถนนมหาราช ซึ่งตัดขึ้นใหม่ในปี ๒๔๖๐ มีผังเป็นรูปตัวอักษรแอล (L) เช่นบ้านเก่าอื่นๆ ในย่านนี้ หลังคาเป็นทรงจั่วตัด

เป็นเรือนไม้ได้ดูแลดีเยี่ยม มีบันไดเพียง ๓-๔ ขั้นเพื่อขึ้นเรือน คุณณัฐเล่าว่า พื้นเรือนชั้นล่างปูแผ่นกระดานเว้นร่อง ลมจะพัดจากใต้ถุนเรือนเข้ามาในบ้าน ตอนเด็กชอบมานอนเล่นบนพื้น เพื่อรับลมที่พัดเข้ามาจากใต้ถุน ลมดี เย็นสบาย

Vasavid House: Formerly, the house belonged to the first generation of the Vasavid family, who worked in the Royal Library Division under King Rama VI's Secretary Office. It was built on a newly constructed road in 1917. The layout forms an L shape with a jerkinhead roof. It is elevated on stilts, with 3-4 steps leading up to the house. Currently, the house is occupied by the family's fourth generation, one of whom is a famous fashion photographer.

บ้านหลวงบรรสบวิชาจน E11

เป็นบ้านเก่าอีกหลังที่ซ่อนตัวอยู่ด้านหลังตึกแถวเข้าชอยมหาราชพ ๑ มานิด ก็เจอแล้ว

เดิมเป็นเรือนของคุณหลวงบรรสบวิชาจน (เจนนियมวิภาต) ข้าราชการครูกระทรวงธรรมการ น่าจะสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๖

ปัจจุบันทายาทปล่อยเช่า จึงผ่านการใช้งานมาแล้วอย่างโชกโชน ทั้งเป็นที่ทำการพรรค ร้านเหล้า ร้านสัก และร้านอาหารเวียดนาม จนกระทั่งเมื่อปีที่แล้ว คุณลีวิกา และคุณณัฐ ประกอบสันติสุข แห่งบ้านมะเฟืองเพื่อนบ้านกัน ได้ขอเช่าเพื่อเปิดเป็นร้านหนังสือเท่ๆ นามว่า World at the Corner นั่นที่หนังสือท่องเที่ยวและงานหัตถกรรมพื้นเมืองจากทั่วโลก เปิดเฉพาะวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ เท่านั้น ๑๐:๐๐ - ๑๙:๐๐ น.

ลักษณะบ้านก็เช่นเดียวกับบ้านไม้ในยุคนี้ คือมีผังเป็นรูปตัวแอล มีระเบียงเล็กๆ หน้าบ้าน มี ๒ ชั้น ตัวเรือนยกพื้นขึ้นมาเล็กน้อย พอให้มีลมโกรกใต้ถุนเรือน

แกมยังมีหน้าต่างโดยรอบ เป็นบานเกร็ดไม้บานกระทุ้ง เพื่อช่วยเพิ่มการไหลเวียนของลมภายในเรือน ผู้อาศัยจึงรู้สึกเย็นใจสบายกาย

ประดับลูกไม้ฉลุและดูอบอุ่นบางฟรังฝรั่งนัก

Niyamavibhata House: The house belonged to a nobleman who was the first generation of the Niyamavibhata family, a teacher in the Education Ministry. It might have been built in the 1910s in King Rama VI's era. It is a 2-story house with an L-shaped layout and a small veranda at the front. The current generation has rented out the house to a political party, a bar, a tattoo parlor, a Vietnamese restaurant, and now a cool bookstore named World at the Corner.

บ้านขุนประเสริฐทะเลเบียน E12

ใครที่คุ้นเคยกับย่านเสาชิงช้า คงจะคุ้นตาบ้านไม้หลังนี้ดี ด้วยตั้งอยู่ปากตรอกข้างๆ โบสถ์พราหมณ์ ปิดประตูเงียบเชียบ สภาพทรุดโทรม มีป้ายติดอยู่ที่ซุ้มประตูหน้าบ้านว่า “บ้านขนมปังขิง”

ย้อนไปเมื่อราวต้นรัชกาลที่ ๖ รองอำมาตย์โท ขุนประเสริฐทะเลเบียน (ชั้น) ได้ซื้อที่ดินเปล่าแปลงนี้มา แล้วบรรจุปลูกเรือนไม้อย่างฝรั่ง ๒ ชั้นขึ้น ตามรูปแบบที่นิยมในสมัยนั้น คือมีผังเป็นรูปตัวแอล (L) ที่มุมขวาของเรือนทำเป็นมุขครึ่งแปดเหลี่ยมยื่นออกมา ที่ชั้นสองด้านหน้าเป็นระเบียงกว้างเพื่อเปิดรับลม

ให้ลองสังเกตช่องลมเหนือประตูหน้าต่าง ผนังระเบียง เเชิงชาย ล้วนประดับด้วยไม้ฉลุทั้งสิ้น โดยเฉพาะช่องลมนั้นฉลุอักษรประดิษฐ์ภายในวงกลมเป็นคำว่า “ชั้น” บอกให้รู้ว่าใครเป็นเจ้าของบ้านนั่นเอง เช่นครอบครัวไทยอื่นๆ ที่บ้านมักตกเป็นของลูกสาว เพราะเมื่อแต่งงาน ลูกจะจะเป็นฝ่ายแต่งงานเข้า บ้านขุนประเสริฐฯ หลังนี้ก็เช่นกัน ปัจจุบันตกเป็นของท่านผู้หญิง เพ็ชรา เตชะกัมพูช ทันตแพทย์ประจำพระองค์รัชกาลที่ ๙ ซึ่งเป็นหลานตาของขุนประเสริฐฯ ซึ่งเมื่อไม่นานมานี้ ลูกสาวของคุณหมอมเพ็ชรา และลูกสาว (ทายาทรุ่นที่ ๔ และ ๕) ได้ปรับปรุงเรือนหลังนี้ให้เป็นที่ร้านกาแฟเก๋ไปตามสมัยนิยม ใช้ชื่อว่า “บ้านขนมปังขิง” ตามป้ายชื่อหน้าบ้าน ลูกค้าหน้าตา แต่งตัวสวยมาถ่ายรูปปลง IG กัน

Gingerbread House: This house which belonged to an officer from a Brahmin family was built in 1913. It has two stories and an L-shaped layout. The right wing of the house has a protruding semi-octagonal bay window, and there is a wide veranda on the second floor to bring in fresh air. The perforated wooden vent features calligraphy within small circles, bearing the name of a man who was the owner of this house. Currently, the present generation of the family has converted the house into a cafe cum museum known as Gingerbread House.

E10 Vasavid House
108 Mahanop Rd.
Not Open to the Public

E11 World at the Corner
1 Soi Mahanop 1
10.00am-7.00pm Fri-Sun
089 699 7074
worldatthecorner

E12 Gingerbread House
47 Soi Lang Bot Phram
11am-8pm Mon-Fri
9am-8pm Sat-Sun
097 229 7021
house2456

เรื่องเล่าชาวเกาะ “ขนมปังขิง” หรือ “ขนมขิง” กันแน่?

เรือนไม้ขิงกะโลอย่างฝรั่ง ที่ประดับด้วยไม้ฉลุตามเชิงชาย หรือช่องลมนั้นฝรั่งเรียกกันว่าบ้านแบบ “Gingerbread” ด้วยลวดลายไม้ฉลุเหล่านี้ มีลักษณะที่คล้ายกับขนม “Gingerbread” ของฝรั่ง ซึ่งเป็นขนมอบชนิดหนึ่งคล้ายคุกกี้ มากกว่าจะเป็นขนมปังตามชื่อที่เรียกกัน โดยมักจะทำกันในช่วงเทศกาลคริสต์มาส

จึงมีผู้เสนอให้เรียก “Gingerbread” ว่า “ขนมขิง” ด้วยเป็นขนมอบใส่ขิงและเครื่องเทศอื่นๆ ไม่ใช่ขนมปัง เพราะถ้าเราเรียก “Gingerbread” ว่า “ขนมปังขิง” แล้ว เราก็ควรจะเรียก “เค้กกล้วยหอม” หรือ “Banana Bread” ว่า “ขนมปังกล้วยหอม” ด้วยเช่นกัน

บ้านหมอหวาน E13

จริงๆ แล้ว เรือนตึกหลังนี้ไม่ใช่บ้าน แต่เป็นร้านขายยาแผนโบราณที่ชื่อว่า “บำรุงชาติสาสนายาไทย” สร้างขึ้นมาตั้งแต่ปี ๒๔๖๗ สมัยปลายรัชกาลที่ ๖ แล้ว เพื่อเป็นหน้าร้านและคลินิกของหมอหวาน รอดมวง หมอยาแผนไทยที่เปิดร้านมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ แล้ว โดยก่อนหน้าที่จะย้ายมาเปิดร้านในตรอกกริมถนนบำรุงเมืองนี้ ได้อยู่แถวแยกอุณากรรณมาก่อน

สถานปรุยกยาแห่งนี้เป็นที่ตึกแบบฝรั่ง คาดว่าออกแบบโดยสถาปนิกตะวันตกที่ทำงานในสยาม เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ซึ่งเป็นเทคโนโลยีนำสมัยในยุคนั้น สังเกตได้จากซายาคาที่ยื่นออกมาตรงๆ และหลังคาที่เป็นคาน้ำไฟสำหรับตากยา

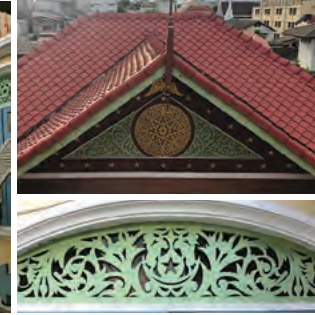
ลองสังเกตที่ประตูรั้วเหล็กประดับสิงห์คาบดาบ ส่วนประตูร้านเป็นประตูไม้ประดับกระจกสีสไตล์ตะวันตก แกะสลักเป็นรูปหม้อยา และเฉลว

ส่วนเรือนไม้ด้านหลังเป็นบ้านพักของครอบครัว สร้างเป็นเรือนมะนิลา หลังคาปั้นหย่า ปนจั่วตัด ซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ ๖

ปัจจุบันทายาทรุ่นที่ ๔ ยังคงสานต่อกิจการ ผลิตภัณฑ์ยังคงคุณภาพเช่นเดิม แต่ปรับแพคเกจจิ้งให้ดูร่วมสมัยขึ้น พร้อมเปิดร้านเป็นพิพิธภัณฑ์เล็กๆ อีกด้วย

Dr. Waan's House: Built in 1924 as a clinic of Dr. Waan, a traditional Thai medicine doctor whose business had been around since King Rama V's era, before relocating to this house. The apothecary is a reinforced concrete building with reinforced concrete awnings. The rooftop was used to drying herbs. Currently, the fourth generation of the family still continues the business, and opens this place as a small museum.

E13 Dr. Waan's House
9 Off Bamrung Mueang Rd.
9.00am-5.00pm
02 221 8070
www.mowaan.com
mowaan.bumrungratchat.sassana.yathai

บ้านหมอพิน บุญยะรัตเวช E14

บ้านหลังนี้จะเรียกว่าเป็นบ้านลับก็ว่าได้ เพราะขนาดเจ้าหน้าทีศาลาว่าการกรุงเทพฯ จำนวนมากยังไม่รู้ด้วยซ้ำว่ามีเรือนสวยหลังนี้อยู่ ด้วยซ่อนตัวอย่างมิดชิดในย่านของกินอันคึกคัก หน้าศาลาว่าการกทม. แห่งนี้

แรกเริ่มเดิมที บ้านหลังนี้เป็นของพันตรี หลวงทวยหารรักษา (เพิ่ม อุปลาคม) นายทหารเบี้ยบ้านกาญจนาภิเษก ทรพ. เป็นเรือนหลังใหญ่หันหน้าเข้าสู่ถนนดินสอ ขณะนั้น สมัยรัชกาลที่ ๖ ยังไม่ได้มีการสร้างห้องแถวไว้ด้านหน้าเพื่อเก็บค่าเช่า และยังไม่มีศาลาว่าการ กทม.

เมื่อหลวงทวยหารรักษาถึงแก่กรรมในปี ๒๔๖๙ (ต้นรัชกาลที่ ๗) หมอพิน บุญยะรัตเวช ได้ซื้อต่อมา

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ หมอพินได้เปิดบ้านเป็นคลินิกรักษาโรค ส่วนใต้ถุนเรือนทำเป็นหลุมหลบภัย บ้านถนนดินสอนี้เองที่ลูกๆ ได้เกิดและเติบโตกัน ก่อนที่จะย้ายไปอยู่บ้านใหม่ที่ราชวัตรในปี ๒๕๔๕

หลังจากนั้น ครอบครัวบุญยะรัตเวชได้ให้เช่าเปิดเป็นหอพักสตรีเป็นเวลายาวนานร่วม ๕๐ ปี มีการกันแบ่งห้องขึ้นมาอย่างง่ายๆ

สภาพทรุดโทรมตามกาลเวลา

ต่อมาเมื่อปี ๒๕๕๓ ผู้เช่าตึกแถวด้านหน้า ซึ่งดำเนินกิจการร้านถ่ายเอกสารวิกรได้ดำเนินการซ่อมแซมเพื่อเปิดเป็นเกสต์เฮาส์ต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ พร้อมกับปันพื้นที่ของร้านถ่ายเอกสารไปเป็นร้านอาหาร

ลักษณะบ้านเป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ ๒ ชั้น ผังสมมาตรรูปตัวที (T) มีมุขกลาง และมีเฉลยด้านหน้าซ้าย-ขวา

หน้าจั่วหลังคามุขหน้ามีลายฉลุละเอียดงดงามมาก แสดงให้เห็นอิทธิพลของศิลปะมุสลิม

ช่องแสงเหนือประตู ฉลุเป็นคำว่า “เจริญ” ส่วนที่หน้าตักเป็นไม้ฉลุ รูปดาวเดือน (มีรูปกระต่ายคู่เป็นสัญลักษณ์แทนพระจันทร์) สันนิษฐานว่าช่างฝีมือที่สร้างบ้านในสมัยนั้นเป็นช่างจากมลายู จึงฉลุลวดลายของศาสนาอิสลามตามที่ตนคุ้นเคย

Dr. Fuen Punyarataveja's House:

This house formerly belonged to a retired major under the Ministry of Defence. After he passed away, Dr. Fuen Punyarataveja bought it in 1926 in King Rama VII's era. It is a half-wooden, half-brick-and-mortar house, forming a symmetrical T shape with a central portico and terraces on both sides. Above windows, there are perforated wooden panels with star, crescent moon, and a pair of rabbits, which are motifs in islamic culture. It is assumed that these motifs were made by Malay artisans.

ร้านอาหารสวีดี ร้านอาหารสไตล์โฮมคูกกิ้ง เหมือนอยู่กับบ้านที่แม่ทำกับข้าวให้กิน

รายการอาหารอาจมีจำกัด แต่จะอย่างก็ล้วนเป็นเมนูมาตรฐาน อย่างข้าวหน้าไก่ ข้าวหมูอบ ข้าวผัดอเมริกัน ผัดมิกกะโรนี หรือแม่แต่ต้มยำกุ้ง แต่ขอบอกว่ารสชาติดีงามทุกรายการ

แถมมีเค้ก และไอศกรีมโฮมเมดทำเองหลากหลายรส ให้เลือกชิมเลือกอืมอีกด้วย

E14 Baan Pranakorn Antique Guesthouse
194 Dinso Rd.
084 611 2115
baanpranakorn.blogspot.com
baanpranakorn.hostel

บ้านขุนทรงสุขภาพ E15

บ้านเขียว

เรือนไม้หลังใหญ่ที่ได้รับการดูแลรักษาอย่างดีเยี่ยมแห่งนี้ แต่เดิมคือเรือนหอของนายแพทย์ ทรงบุญยะรัตเวช หรือขุนทรงสุขภาพ กับภรรยา คือนางเจือ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ โดยมีพ่อตาเป็นผู้สมทบทุนให้สร้างขึ้นบนที่ดินดั้งเดิมของครอบครัว

จะว่าไปแล้ว ตระกูลบุญยะรัตเวชถือว่าเป็นผู้ทรงอิทธิพลในวงการยาแผนโบราณของไทยเลยทีเดียว ได้ด้วยต้นตระกูลเป็นพ่อค้าสมุนไพรชาวจีน ขยายยาจีนยาไทย อยู่ที่คลองโอง่าง มีลูกชายคือหมอบุญรอด เป็นหมอแผนโบราณ สืบทอดกิจการร้านต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีดำรับสร้างชื่อคือ “ยาหอม นายบุญรอด”

หมอทรง ถึงจะจบแพทย์แผนปัจจุบัน แต่ก็รับดำเนินกิจการร้านขายยาของพ่อ (คือหมอบุญรอด) ต่อเป็นรุ่นที่สาม ช่วยขยายอาณาจักรร้านขายยาบุญยะรัตเวช ให่กว้างไกลออกไป พร้อมกับสร้างแบรนด์ “ยาหอมสมุนไพร” ตราม้า (เนื่องจากหมอบุญรอดเกิดปีมะเมีย) ให้กลายเป็นชื่อติดหูของชาวพระนคร ควบคู่ไปกับเปิดรักษาโรคตามแผนสมัยใหม่ เมื่อแรกครอบครัวหมอทรงอาศัยที่เรือนนี้ หลังสงคราม เมื่อย้ายบ้านไปอยู่ที่ราชวัตร จึงเปิดชั้นล่างเป็นคลินิกรักษาโรค ส่วนรอบๆ บริเวณบ้านยังใช้เป็น

โรงงานผลิตยาอีกด้วย มีโรงโม่ยา มีเรือนบรรจยา ส่วนหน้าบ้านมีโรงพิมพ์ฉลาก

ตึกแถวหน้าบ้าน ริมถนนตะนาว ก็เปิดเป็นหน้าร้าน ขายยาแผนโบราณ (ปัจจุบันคือร้านอาหารกิมเล็ง)

ภายในบริเวณบ้านประกอบด้วยเรือนสำคัญ ๒ หลังด้วยกัน คือ “บ้านเขียว” ด้านหน้า และ “ตึกเหลือง” ด้านหลัง

บ้านเขียว เป็นเรือนไม้ ๒ ชั้น ที่หมอทรงอยู่อาศัย และต่อมาเปิดเป็นคลินิก ทาสีเขียวอ่อนตามความนิยมในสมัยนั้น

ส่วนด้านหลังบ้าน ซื่อที่ดินมาเพิ่มแล้วปลูกเรือนขึ้นมาอีกหลัง เป็นตึก เรียกกันว่า ตึกเหลือง ตามสีของเรือน ไว้เป็นที่พำนักของนางเทศ (ภรรยาหมอบุญรอด หรือแม่ของหมอทรง) และพี่สาว

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของบ้านเขียวคือเป็นเรือนไม้สองชั้น ผนังเป็นรูปตัวแอล (L) ซึ่งเป็นรูปแบบมาตรฐานสำหรับบ้านที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๖ มีระเบียงรับลมด้านหน้า หน้าต่างบานเกร็ดไม้รอบบ้านสำหรับให้ลมพัดผ่านได้

หลังคาด้านหนึ่งเป็นจั่ว ส่วนที่มุมหน้าเป็นจั่วตัด นิยมทำกันในสมัยรัชกาลที่ ๖ อีกเช่นกัน

ตึกเหลือง

ส่วนตึกเหลืองนั้น มีผังเป็นรูปตัวที (T) สมมาตร ซ้าย-ขวา มีมุขยื่นมาตรงกลางด้านหน้า หลังคาเป็นจั่วตัด

นอกจากนี้ยังมีการสร้างห้องใต้ดินสำหรับเป็นหลุมหลบภัยในช่วงสงครามโลกอีกด้วย

การวางผังของตึกเหลืองนี้ เห็นหน้าออกสู่ตรอกด้านข้างของบ้าน มีมุขประตูเข้าออกแยกโดยเฉพาะ ปัจจุบันตึกเหลืองเป็นของน้องชายคนเล็กของหมอทรง มีการล้อมรั้วแยก ลูกหลานให้เข้าเป็นเกสต์เฮาส์ชื่อ บ้านยีนดี ไม่ได้มีสีเหลืองแล้ว

หมอทรง มีน้องชายอีกคน ชื่อหมอพิน บุญยะรัตเวช เป็นแพทย์แผนปัจจุบันเช่นกัน หมอพินมีบ้านสวยที่หน้าศาลาว่าการกรุงเทพฯ ตรงเสาชิงช้า E14 ตามไปส่องกันได้

Dr. Song Punyarataveja's House: Formerly a marital home of Dr. Song Punyarataveja, with his father-in-law contributing to the budget, this home was built in the 1910s in King Rama VI's era. It is a 2-story house forming an L shape, with a veranda at the front and a gable roof on the side with a cut gable roof at the front. After relocating to a new house, Dr. Song opened this house as a clinic for modern medicine, while the area around the house was used for producing traditional medicine, which was the family's business. Today, it is a spa and restaurant known as Baan Ya Hom, run by the 3rd generation of this family.

บ้านยาหอม

ปัจจุบัน คุณดลชัย บุญยะรัตเวช นักโฆษณาและนักสร้างสรรค์แบรนด์อันดับต้นๆ ของวงการ ซึ่งเป็นหลานปู่ของขุนทรงสุขภาพ ได้ฟื้นฟูกิจการเครื่องหอมขึ้นมาใหม่ ภายใต้แบรนด์ “ยาหอมสมุนไพร” และมีवेशภัณฑ์อื่นๆ อีกหลายแบรนด์ เพื่อตอบรับการใช้ชีวิตของคนกรุงผู้รักสุขภาพในยุคปัจจุบัน

คุณดลชัยได้ปรับปรุงบ้านเก่าหลังนี้เพื่อเป็นสปาในชื่อว่า “บ้านยาหอม” และด้วยความที่เรียนจบมาทางด้านสถาปัตยกรรม จึงออกแบบปรับปรุงบ้าน โดยที่ยังคงเคารพคุณค่าดั้งเดิมของตัวเรือนอยู่ เช่น ไม่มีการขยายห้องเพิ่ม รวมทั้งสร้างอาคารส่วนต่อเติมขึ้นใหม่ เพื่อใช้พื้นที่เป็นครัว และห้องน้ำ เพื่อที่จะได้ไม่ต้องรบกวนงานโครงสร้างไม่ของเรือนเก่า ไม่ต้องทำระบบประปา ระบบท่อน้ำทิ้ง ในตัวเรือน ส่วนอาคารส่วนต่อเติมได้มีการลดทอนรูปแบบให้ดูร่วมสมัย แต่ก็ดูกลมกลืน

อีกทั้งอาคารส่วนที่ต่อเติมขึ้นใหม่นี้ ก็จะไม่ทำให้อึดติดไปกับโครงสร้างบ้านเดิม เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาทรุดตัวในภายหลัง

ครัวยาหอม

มาถอดตัวที่บ้านยาหอมแล้ว อย่่าลืมแวะชิมอาหารไทยรสเข้มข้นที่นี้ด้วย ด้วยเน้นเมนูตำรับบ้านบุญยะรัตเวช และกับข้าวหลากหลายที่อุดมด้วยเครื่องเทศ อย่างพะโล้ หรือแกงเหลืองแกงใต้ พร้อมเครื่องดื่มสมุนไพร เรียกว่ากินอย่างมีคอนเซ็ปต์ ลองสังเกตดู จะเห็นว่าส่วนที่เป็นคาเฟ่เน้น ก็ทำแยกออกมาจากตัวเรือนเช่นกัน เพื่อจะได้ไม่ต้องรบกวนโครงสร้างไม้ของเรือนเก่า ถ้าจะต้องเดินท่อประปา ส่วนตัวเลือกอีกแห่ง ก็ที่ปากทางเข้าบ้านยาหอมนั่นเอง คือร้านกิมเล็ง ริมถนนตะนาว ตึกแถว ๒ คูหา นี้ เดิมเคยเป็นร้านขายยาบุญยะรัตเวชมาก่อนอาหารที่ขึ้นชื่อคือชาหมอก เป็นอาหารไทยผสมจีนรสหวานลิ้น อย่างหม้อก๋วยเตี๋ยวต้มยำทะเลหม้อต้มยำต้มยำปลอกส้มซ่า และหม้อทอดปลาเค็ม เป็นเมนูแนะนำ

E15 Baan Ya Hom
156 Soi Damnoen Klang Tai
9.00am-9.00pm Tue-Sun
095 764 2768
BAANYAHOMZANTIIS

บ้านเทพทับ E16

บ้านตึกหลังใหญ่ ดูเรียบโก้ ซึ่งซ่อนตัวนิ่งๆ อยู่ริมตรอกสาเก ถนนตะนาว แห่งนี้ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในราวปลายรัชกาลที่ ๖ - ต้นรัชกาลที่ ๗ เดิมเป็นคฤหาสน์ของขุนประสิทธิหัตถการ ข้าราชการกระทรวงธรรมการ (ศึกษาธิการ) ซึ่งมีอาชีพเป็นช่างทำทองด้วย

ต่อมานำออกขายทอดตลาด โดยมีราชบุรุษ จิตร เวียงเกตุ ข้าราชการกระทรวงธรรมการเช่นกัน มาซื้อต่อ โดยคำแนะนำของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี หรือ 'ครูเทพ' เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ซ้ำทำหนังสือตั้งชื่อเรือนหลังนี้ให้ด้วยว่าบ้าน "เทพทับ" เพื่อจะได้มีเทวดามาช่วยปกป้องรักษาบ้านไว้ และยังสื่อถึงชื่อของตัวเองด้วย

ต่อมาธุรกิจยาแผนโบราณของนายจิตรเฟื่องฟู จึงลาออกจากราชการ มาผลิตแบรนด์ของตัวเองอย่างจริงจัง มียาหอมเวียงเกตุ ยาหม่องตราหมีขาว ยาระบายปูลม เป็นอาทิ ขายดีเป็นอย่างยิ่ง

ต่อมาลูกชายคือนายจ่านงค์ เวียงเกตุ สืบทอดกิจการต่อ ปัจจุบันธุรกิจยาแผนโบราณได้ปิดตัวลงตามกาลเวลา ผู้สืบทอดบ้านคือทายาทรุ่นที่ ๓ นายภัสสร เวียงเกตุ หลานปู่ของนายจิตร

Wiangket Mansion: The house is assumed to be built in the 1920s around the end of King Rama VI's era or King Rama VII's era. It was formerly a Ministry of Education officer's mansion. Later, Chit Wiangket, another Ministry of Education officer, bought it from the original owner. Chit later left the Ministry and pursued on his own traditional Thai medicine business. The building is among the first to be made of reinforced concrete with Western-style, half-timber design. It has a jerkinhead roof, as common in country houses in England.

E16 Wiangket Mansion
203 Trok Sake Rd.
Not Open to the Public

แต่เดิมบ้านเทพทับหลังนี้ไม่ได้เข้าออกทางด้านตรอกสาเกอย่างเช่นในปัจจุบัน แต่เข้าออกจากทางด้านถนนตะนาวเป็นหลัก โดยบ้านปลูกอยู่ด้านหลังตึกแถวริมถนนตะนาว เว้นช่องเผื่อไว้เป็นทางรถเข้าออก ตัวเรือนปลูกขึ้นที่ด้านท้ายของที่ดิน หันหน้าออกถนนตะนาว หน้าตึกมีวงเวียนสนามหญ้าสำหรับวนรถ ตามเทรนด์ในสมัยปลายรัชกาลที่ ๖

ที่ด้านซ้ายของวงเวียนหน้าบ้านติดริมรั้ว สร้างเป็นเรือนไม้บิวราอีกหลัง ขนาดย่อมลงมาหน่อย ส่วนที่ข้างตึกใหญ่ด้านขวาที่ติดกับตรอกสาเกนั้น ปลูกเป็นห้องแถวไม้ยาวไปตลอดแนวสำหรับเก็บค่าเช่า

อย่างไรก็ดี ในยุคหลังมาแล้วนั้น เมื่อมีการจัดสรรทรัพย์สินในหมู่ลูกหลาน ได้ตัดแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองส่วนในแนวขวาง กล่าวคือพื้นที่วงเวียน และเรือนไม้ที่ด้านหน้าบ้านนั้น เป็นของเจ้าของหนึ่ง ยังคงเข้าออกจากทางถนนตะนาวอยู่

แต่ตึกเทพทับซึ่งปลูกอยู่ท้ายที่ดิน ต้องหันมาเข้าออกจกทางด้านข้างคือตรอกสาเกแทน โดยรื้อห้องแถวไม้ลงเพื่อเปิดใช้เส้นทางเข้า

บ้านทรงจั๊วตัดที่เราเห็นจากตรอกสาเกในปัจจุบัน ที่แท้คือด้านข้างของเรือนนั่นเอง

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นอาคารตึก คาดว่าคงมีการใช้คอนกรีตเสริมเหล็กเป็นวัสดุทำผนังด้วย เนื่องจากความหนาของผนังไม่ได้มากแบบผนังก่ออิฐถือปูนที่ใช้ผนังเป็นตัวรับน้ำหนัก ลักษณะเป็นเช่นอาคารกระทรวงพาณิชย์ C15 ซึ่งเป็นยุคที่เทคโนโลยี ค.ส.ล. เริ่มเข้ามามีบทบาทในงานก่อสร้างของสยามระเบียบชั้นสอง และขายค้ายืนยาวออกมาได้ด้วยใช้ ค.ส.ล. เช่นกัน

รูปแบบอาคารประดับด้วยเส้นสายแบบอาคารฮาล์ฟทิมเบอร์ (Half-Timber) แบบฝรั่ง หลังคาเป็นทรงจั๊วตัดที่พบได้ในบ้านชนบทของอังกฤษ

การตกแต่งภายในเรียกว่าโก้หรูมากสำหรับบ้านขุนนาง/พ่อค้าคบหบดี มีฝ้าเพดานไม้ทำเป็นลายตารางเช่นเดียวกับฝ้าเพดานของอาคารกระทรวงพาณิชย์ ดอกย้ำว่าสร้างขึ้นร่วมสมัยกัน

บ้านพระยาพิทักษ์เทพมณเฑียร E17

บ้านไม้หลังน้อย ที่ซ่อนตัวอยู่ในซอกของตรอกเสถียร ถนนตะนาว หลังนี้ เป็นเรือนของมหาเสวกตรี พระยาพิทักษ์เทพมณเฑียร (กระเจ้าหงสกุล) ซึ่งรับราชการเป็นมหาดเล็กมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ และถวายรับใช้รัชกาลที่ ๖ มาตั้งแต่ยังเป็นมกุฎราชกุมาร จึงเป็นที่โปรดปรานเมื่อทรงขึ้นครองราชย์แล้ว โดยทำงานในกรมคลังวรภาชน์และคลังพระเครื่องต้น ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการครัวและงานจัดเลี้ยงในพระราชพิธีต่างๆ ต่อมาได้ย้ายมารับราชการในกรมชาวที่จนเป็นปลัดบัญชาการกรมชาวที่ และเป็นองคมนตรีในที่สุด

เรือนหลังนี้คาดว่าคงสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ สืบทอดมายังหลานปู่ คือนายจินตน์ หงสกุล ปัจจุบันภรรยาและบุตรสาวยังคงพำนักอยู่ที่นี้

ลักษณะบ้านเป็นเรือนมะนิลาสองชั้นขนาดกะทัดรัด ฝังเป็นรูปตัวแอล (L) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเรือนที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๖ หลังคาเป็นทรงปั้นหยา แต่ตรงมุขหลายเหลี่ยมที่ด้านหน้าทำเป็นทรงจั๊ว ประดับไม้ฉลุที่เชิงชายพองามตามสมัยนิยม

Hansakul House: The owner is the Hansakul family. The original owner worked in Royal Office Bureau's food & beverage department responsible for banquets and caterings in royal ceremonies. This house is estimated to be built in King Rama VI's era. It is a compact two-story manila house with an L-shaped layout and a hip roof. The bay window at the front has a gable roof. Currently, the third and fourth generations of the family still reside in this house.

E17 Hansakul House
80 Trok Sathien Rd.
Not Open to the Public

บ้านหลวงสวัสดิ์วรฤทธิ E18

บ้านตกรอกเสถียรหลังนี้สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในราวรัชกาลที่ ๗ เพื่อเป็นเรือนหอของหลวงสวัสดิ์วรฤทธิ (สวัสดิ์ วรทรัพย์) กับนางฉวีวรรณ วรทรัพย์ ต่อมาได้ใช้เป็นเรือนหออีกเมื่อลูกสาวแต่งงานกับ ศ. นพ. อุทิศต์ เปล่งวาณิช อาจารย์หมอที่ศิริราช และได้เปิดบ้านเป็นคลินิกด้วย คนรุ่นเก่าแถวนั้นจะคุ้นเคยกันดี

ลักษณะบ้านเป็นเรือนไม้ ๒ ชั้น อย่างเรือนมะนิลา ผังเป็นรูปตัวแอล (L) หลังคาปั้นหยา มีจั่วด้านหน้า ลักษณะเรียบง่าย ไม่มีไม้ฉลุประดับประดา

Varadrupaya House: This house might have been built in the 1920s in King Rama VII's era as a marital home for an admiral in the Varadrupaya family. Later, it was used as his daughter's marital home when she married a Siriraj Hospital doctor. The house was also used as his clinic. It is a 2-story house with an L-shaped layout, and a hip roof with a gable at the front. Since it was built later in that era, it does not feature either gingerbread gable trims or perforated wooden panels.

E18 Varadrupaya House
📍 48 Trok Sathien Rd.
🚫 Not Open to the Public

บ้านขุนวิสุทธีสมบัติ E19

บ้านไม้สีฟ้าท่ามกลางปากกลางกรุงหลังนี้ ซ่อนตัวอยู่เงียบๆ ริมตกรอกเสถียร มองจากภายนอกแทบไม่เห็นตัวบ้านเลย สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นในสมัยต้นรัชกาลที่ ๖ โดยหลวงสรรพสุรพล เรียกบ้านริมคลองหลอด

ต่อมามีการซื้อขายเปลี่ยนมือกันอีกหลายทอด จนตกมาถึงหลวงอภิบาลศุภภัณฑ์ (ทองดี สุนทรครุฑ) กรมศุขาภิบาล กระทรวงนครบาล เรียกบ้านนี้ว่าบ้านตกรอกวัดศิริ (คือวัดศิริอำมาตย์ หรือวัดบุญศิริ หรือที่ปัจจุบันเรียกว่าวัดบูรณศิริ)

ต่อมาในปี ๒๔๘๒ ก่อนเกิดสงครามโลกเพียงเล็กน้อย รองอำมาตย์เอก ขุนวิสุทธีสมบัติ (ดี กาญจนโหด) ได้ซื้อบ้านหลังนี้ต่อ และย้ายครอบครัวมาอาศัยที่นี่กัน ขุนวิสุทธีสมบัตินั้น แต่เดิมทำงานที่กรมยาฝิ่น ก่อนจะย้ายมาทำที่กรมพระคลังมหาสมบัติ จนกระทั่งเกษียณ

ปัจจุบันบ้านหลังนี้ตกเป็นของนางวันเพ็ญ อมร-สิทธิ์ บุตรสาวคนเล็กของขุนวิสุทธีสมบัติ ยังอาศัยอยู่กับครอบครัว

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นเรือนไม้สองชั้น มีระเบียงยื่นออกมาที่ชั้นสองโดยรอบบ้าน ประดับด้วยไม้ฉลุ คล้ายกับที่วังวรวรรณ ตรงถนนแพรงนรา

D03 และบ้านหลวงสมรภูมิพิชิต ตกรอกตึกดิน **E03** ต่างอยู่ในละแวกใกล้เคียงกัน ทั้งหมดล้วนสร้างและ

E19 Kanchanahoti House
📍 22 Trok Sathien Rd.
🚫 Not Open to the Public

ต่อเติมระเบียงในช่วงปลายรัชกาลที่ ๕ ถึงต้นรัชกาลที่ ๖ ทั้งสิ้น

ผังอาคารเป็นรูปตัวแอล (L) ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นที่นิยมในรัชกาลที่ ๖

หลังคาเป็นทรงปั้นหยา แต่ตรงมุขหน้าเป็นทรงจั่วตัด ซึ่งเป็นลูกเล่นการทำทรงหลังคาที่นิยมมากในสมัยรัชกาลที่ ๖ อันมาจากบ้านบังกะโลของอังกฤษ

Kanchanahoti House: This house might have been built in the 1910s early in King Rama VI's era by a nobleman. Later, it passed through many owners, and in 1939, an officer in the Royal Treasury Division from the Kanchanahoti family bought it and moved his family to this house. It is a 2-story house with an L-shaped layout, with cantilevered balconies on three sides, decorated with gingerbread-style wooden railings. It has a hip roof with a jerkinhead roof at the front portico.

Korn Limsakul

บ้านพระยาอรรณวิรัชวาทเศรษฐี E20

บ้านไม้ปริศนาหลังนี้ ซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามโรงเรียนสตรีวิทย์ ด้านหลังแผนที่หลักกิโลเมตรที่ศูนย์ ตรงอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยนั้น ปิดประตูเงียบเชียบมานาน ด้วยสภาพที่เก่าและทรุดโทรมตามกาลเวลา สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในราวปลายรัชกาลที่ ๕ - รัชกาลที่ ๖ เพื่อเป็นเรือนอาศัยของพระยาอรรณวิรัชวาทเศรษฐี (ปลั่ง จินตกานนท์) ต่อมาตกเป็นของลูกชายคือ พลโท อัมพร จินตกานนท์ และเป็นบ้านที่ซึ่งคุณหญิงรุจี จินตกานนท์ ได้พำนักอาศัยจนวาระสุดท้ายของชีวิต

ลักษณะบ้านเป็นแบบฉบับเรือนมะนิลาในสมัยนั้น คือมี ๒ ชั้น ผังเป็นรูปตัวแอล (L) มีระเบียงทางเข้าที่หน้าบ้าน หลังคาทรงปั้นหยา มุขหน้ามีหลังคาเปิดเป็นจั่ว หน้าจั่วฉลุลาย พร้อมประดับไม้ฉลุขนมปังขิงที่ราวระเบียง ปั้นลม และเชิงชาย

ขณะนี้บริษัทผู้ผลิตอาหารทะเลกระป๋องชื่อดังอย่าง ซีเล็ค ได้ซื้อไปด้วยมีใจรักในของเก่า และกำลังอนุรักษ์และปรับปรุงอย่างปราณีตเพื่อให้เป็นโรงแรมและพิพิธภัณฑ์

Chintakananda House: This house might have been built in the 1900s-1910s late in King Rama V's era or early in King Rama VI's era as a residence for a nobleman from the Chintakananda family who worked as a prosecutor. It later belonged to his son, an influential politician and general in the 1960s. It is a 2-story manila house with an L-shaped layout and a terraced entrance. It has a hip roof with an open gable at the front, decorated with carvings. The house also has gingerbread-style wooden balusters, gable trims, and trims at the eaves. Currently, it is under restoration and will be converted to become a hotel.

E20 Chintakananda House
📍 149 Dinso Rd.
🚫 Not Open to the Public

บ้านผ่านฟ้า E21

Phan Fa Mason: Located by a canal in the Phanfa Lilat Bridge area, this house might have been built in 1914 as a permanent home of a Thai widow whose late husband was an influential Singaporean businessman, Tan Kim Cheng. The brick and mortar home has a U-shaped layout, decorated with perforated wooden trims at the eaves, ventilating grills, and signature corbels which have become the house's most prominent feature.

ตึกหลังใหญ่ ริมถนนพระสุเมรุ ในละแวกผ่านฟ้า หลังสวยหลังนี้ มีประวัติที่น่าสนใจ

สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในราวปี ๒๔๕๗ ช่วงต้นรัชกาลที่ ๖ เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของครอบครัวอนุภูลสยามกิจคราวอพยพกลับมาอยู่สยามอย่างถาวร ก็ด้วยก่อนหน้านั้นคุณหญิงผ่อง อนุภูลสยามกิจ ได้พำนักอยู่ที่สิงคโปร์เป็นเวลานานมาก่อน ในฐานะคุณนายที่สองของ “ตันกิมเจ็ง” นักธุรกิจชื่อดังแห่งเมืองอาณานิคมช่องแคบแห่งนี้ (ตันกิมเจ็งมีเชื้อสายเปอร์านากัน หรือชาวจีนที่เกิดและเติบโตในแถบมาเลเซีย สิงคโปร์) ตันกิมเจ็งได้รับความไว้วางใจจากราชสำนักสยาม แต่งตั้งให้เป็นกงสุลสยามประจำสิงคโปร์ มีราชทินนามว่า “พระยาอนุภูลสยามกิจ”

หลังตันกิมเจ็งเสียชีวิตลงร่วม ๒๐ ปี คุณหญิงผ่อง ภรรยาหม้าย จึงได้กลับมาสร้างคฤหาสน์หลังงามที่นี้ บนที่ดินริมคลองบางลำพู ใกล้กับสะพานผ่านฟ้าลีลาศ โดยกลับมาพร้อมกับบุตรชาย (ตันเชียวคอง หรือนายคอง อนุภูลสยามกิจ) บุตรสาว และหลานเล็ก อยู่อาศัยกันที่บ้านผ่านฟ้านี้

โดยปกติแล้ว ขุนนางมักจะไม่กล้าสร้างเรือนตึกแบบฝรั่งกัน ด้วยเกรงจะไปเทียบชั้นเจ้านายซึ่งมักสร้างตำหนักก่ออิฐถือปูน แต่เมื่อเข้าสู่รัชกาลที่ ๖ แล้ว ธรรมเนียมเหล่านี้ได้คลายลง ครอบครัวคบดีเชื้อสายจีนตระกูลนี้ จึงมีคฤหาสน์เป็นตึกใหญ่โตได้ เป็นสถาปัตยกรรมคลาสสิกที่เป็นที่นิยมในสมัยนั้น มีแผนผังเป็นรูปตัวยู (U) หันปลายสองข้างเข้าหาคลอง ประดับด้วยไม้ฉลุที่เชิงชาย ช่องลม และโดยเฉพาะที่ค้ำยันชายคา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของบ้านหลังนี้

ปัจจุบันบ้านผ่านฟ้าตกเป็นของคุณหญิงพรพรรณ ธารานูมาศ ทายาทรุ่นที่ ๔ ของคุณหญิงผ่อง โดยให้เอกชนเช่าเป็นสถานที่จัดงานแต่งงาน ในนามว่า สยามเฮ้าส์

บ้านบุระเกษตร E22

Purakshetra House: It might have been built in the 1910s in King Rama VI's era. Later, during World War II, a former government officer from the Purakshetra family, who worked for a foreign company, bought this house from the original owner. The house has two front sides. On the canal side, there is an L-shaped portico and a veranda. On the road side, there is a semi-octagonal bay window and an entrance arch.

ใครจะไปเชื่อว่า แถวสะพานเฉลิมวันชาติจะมีบ้านไม้หลังงามซ่อนตัวอย่างมิดชิดอยู่ด้านหลังตึกแถวบนถนนพระสุเมรุ

เรือนหลังนี้ คาดว่าสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ เจ้าของเดิมเป็นใครไม่อาจทราบได้ เดว่าคงเป็นขุนนาง

ต่อมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง จึงประกาศขายบ้าน ซึ่งนายสุริยาวัชร บุระเกษตร อดีตข้าราชการในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้มาซื้อบ้านต่อและย้ายครอบครัวมาอาศัยกันที่นี้ ขณะนั้นนายสุริยาวัชรทำงานอยู่ที่ห้างบาโรเบราน์ ห้างฝรั่งขายรถอยู่ที่บ้านหม้อ เชิงสะพานอุบลรัตน์ เรือนไม้สี่เหลี่ยมอันหลังนี้หันหน้าออกคลองบางลำพู และหันหลังให้ถนนพระสุเมรุ แต่ออกแบบให้เป็นหน้าเรือนได้ทั้งสองด้าน คือมีมุขยื่นออกมาเป็นรูปตัวแอล (L) ทั้งด้านคลองและด้านถนน ด้านถนนพิเศษหน่อยเพราะทำเป็นมุขครึ่งแปดเหลี่ยม ผังรูปตัวแอล (L) นี้ถือเป็นประเพณีนิยมของบ้านที่ปลูกสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๖ เลยทีเดียว ด้านริมคลองมีระเบียงอยู่หน้าบ้าน ส่วนด้านถนนก็ทำซุ้มไม้ฉลุที่บันไดทางเข้าบ้านด้วย

ปัจจุบันอาจารย์ชลชัย บุระเกษตร ในวัย ๙๑ ปี บุตรสาว ยังคงอาศัยในบ้านหลังนี้

อาจารย์ชลชัยเล่าว่า สมัยเป็นครูที่โรงเรียนสตรีวิทย์ก็เพราะอยู่ใกล้บ้าน สอนภาษาอังกฤษที่เงินเกษียณ เป็นที่รักใคร่ของศิษย์ ส.ว. ปัจจุบันยังคงแข็งแรงมากและมีชีวิตที่เต็มไปด้วยความทรงจำที่ดีในเรือนหลังนี้

E22 Purakshetra House
459/3 Phra Sumen Rd.
Not Open to the Public

Bhavamaya House: The house might have been built towards the end of King Rama V's era or early in King Rama VI's era. It belonged to a nobleman who worked for the court under the Ministry of Justice. He was the first generation of the Bhavamaya family. The house has two buildings - the bigger one has a hip roof, while the smaller one, in pale blue color, has a gable roof and carved pediments. It is decorated with gingerbread gable trims, trims at the eaves, and perforated wooden ventilating grills.

บ้านพระยามหาวิจิตรมนตรี E23

ตรงบริเวณแยกสะพานเฉลิมวันชาตินี้ โดดเด่นด้วยอาคารไม้หลังหนึ่งที่ตั้งตระหง่านอยู่ริมถนนพระสุเมรุ เป็นตึกอย่างฝรั่งประดับประดาอย่างกับวัง แต่สิ่งที่น่าสนใจนั้นกลับเป็นเรือนไม้ที่ปลูกอยู่ด้านหลัง อันเป็นเรือนของพระยามหาวิจิตรมนตรี (เกา งามัย) เณรปัญญาดีชาวไทยรุ่นแรก และข้าหลวงพิเศษจัดการศาลหัวเมือง กระทรวงยุติธรรม คาดว่าสร้างขึ้นในราวปลายรัชกาลที่ ๕ ถึงต้นรัชกาลที่ ๖

ต่อมาลูกสาวคนโตแต่งงานกับหลวงพิชัยบัณฑิต (บัณฑิต วิริยะพานิช) จึงใช้เป็นเรือนหอ หลวงพิชัยฯ นี้ก็ทำงานด้านกฎหมายเช่นเดียวกับพ่อตา เคยเป็นถึงผู้พิพากษาศาลฎีกา และเป็นพี่ชายของนางประไพวิริยะพันธ์ ภรรยาคุณเล็ก แห่งอาณาจักรเบนชันทบุรี เมืองโบราณ และมูลนิธิเล็ก-ประไพ นั้นเอง

ส่วนเข็ด วิริยะพานิช ที่มีชื่อเขียนไว้ที่ตึกหลังหน้านั้น เป็นลูกชายของหลวงพิชัยฯ แต่ก่อนตึกนี้เคยเปิดเป็นคลินิกของ นพ. เลิศ วิริยะพานิช พี่ชายคุณเข็ดด้วย

เรือนไม้ด้านในที่เรากล่าวถึงมี ๒ หลัง เรือนใหญ่หลังคาปั้นหยา กับเรือนเล็กสี่เหลี่ยม หลังคาจั่ว หน้าบันฉลุลาย ประดับไม้ฉลุอย่างขมขิงที่ปั้นลม เชิงชาย และช่องลมเหนือหน้าต่าง สวยหยุด ลองส่องดูได้

Kraichitti Mansion: Built in 1909 towards the end of King Rama V's era as a new mansion for a high-rank officer of the Department of Fine Arts, the house was later used as a marital home for his daughter and her husband, a judge from the Kraichitti family. It is a Western-style, 2-story house, with a central portico used as a drop-off area. The manila style house has a hip roof with an open gable decorated with gingerbread-style gable trims. The interior is exquisitely decorated in Thai, Chinese, and Victorian styles, with a hint of Egyptian influence seen in the bay window.

บ้านพระยาอภรรุศิลป์ E24

บ้านตึกหลังนี้ถือได้ว่าเป็นเพชรเม็ดงามแห่งถนนข้าวสารเลยก็ว่าได้ สร้างขึ้นในช่วงปลายรัชกาลที่ ๕ เพื่อเป็นคฤหาสน์หลังใหม่ของพระยาอภรรุศิลป์ (มล. ช่วง กฤษกร) ข้าราชการกรมศิลปากร สืบเนื่องจากบ้านหลังเก่าโดนเวนคืนที่ดินไป ญาติทางภรรยาจึงเป็นผู้จัดการสร้างให้ และเมื่อแล้วเสร็จจึงย้ายครอบครัวมาอาศัยกัน

ต่อมาในราวปลายรัชกาลที่ ๖ ลูกสาวคนโต (เชย) แต่งงานกับพระยาภฤตราขทรงสวัสดิ์ (สุดใจ ไกรจิตติ) ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์กรุงเทพ พระยาอภรรุศิลป์ จึงยกเรือนหลังนี้ให้เป็นเรือนหอ ต่อมาพระยาภฤตราขทรงสวัสดิ์ ได้เลื่อนยศขึ้นเป็นอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และอดีตองคมนตรีในสมัยรัชกาลที่ ๗ เรือนหลังนี้จึงเรียกกันว่า “บ้านไกรจิตติ” ตามสกุลของเชย

เป็นบ้านตึกแบบฝรั่ง ๒ ชั้น ออกแบบโดยสถาปนิกอิตาลีที่รับราชการในสยาม เรือนนี้มีความพิเศษตรงที่ในสมัยนั้น เรือนขุนนางทั่วไปยังไม่นิยมสร้างเป็นตึกกัน ด้วยไม่กล้าเทียบชั้นกับเรือนเจ้านาย

ด้านหน้าบ้านแต่เดิมมีวงเวียนสนามหญ้าสำหรับบรรด มุขกลาง ด้านหน้าชั้นล่างจึงเป็นโถงสำหรับเทียบรถ ชั้นบนเป็นห้องพักผ่อน มีหน้าต่างเปิดถึงพื้นอยู่โดยรอบ

หลังคาปั้นหยา เปิดจั่วที่มุขหน้า อย่างที่เรียกว่าเรือนมะนิลา ประดับด้วยไม้ฉลุอย่างเรือนขมขิง

ส่วนการตกแต่งภายในบ้านถือว่าเป็นไฮไลท์ของเรือนหลังนี้เลยทีเดียว ห้องรับแขกใหญ่ ตกแต่งแบบไทย, โถงบันไดเป็นห้องจีน, ตรงมุขแปดเหลี่ยมข้างเรือนเป็นห้องนั่งเล่น แต่งแบบอียิปต์ เรียกห้องเมมฟิส (เล่ากันว่ามีการขุดพบภาพวาดโดยศิลปิน พีระศรี ด้วย), ส่วนห้องรับประทานอาหาร แต่งสไตล์วิคตอเรียน ว่ากันว่าภาพวาดเกาเอกไม้บนฝ้าเพดานนั้น คุณหญิงเซยลงมือสัฟฟักกันเองเขียนว่า

คุณหญิงเซยพำนักอยู่ที่เรือนหลังงามนี้จนสิ้น ต่อมาทายาทให้เช่าเป็นร้านเรือธงของกาแฟสตาร์บัคส์ ในช่วงปี ๒๕๔๗-๕๕ ซึ่งกลายเป็นทอล์คออฟเดอะทาวน์ชนิดที่สาวกกาแฟเวียดนามต้องมาเช็คอินที่นี้กัน ในช่วงนั้นเลยทีเดียวนะ

ปัจจุบันเรือนนี้เป็นสมบัติของ ศ. สรรเสริญ ไกรจิตติ (ลูกชายคนโตของพระยาภฤตราขฯ กับคุณหญิงเซย) อดีตสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติและวุฒิสภา โดยคุณภฤตราขฯ ไกรจิตติ (ลูกชาย ศ. สรรเสริญ) อดีตเอกอัครราชทูต เป็นผู้ดูแล

เกสต์เฮาส์ศรีนทิพย์ และร้านอาหารนัมเบอร์วัน E25

บ้านไม้ไทรงาม หลังนี้ ตั้งอยู่ในตรอกด้านหลังตึกแถวถนนตะนาว (ฝั่งเหนือราชดำเนิน ย่านชุมชนบวรรังษี หลังวัดบวร) ที่จะมุ่งไปยังบางลำพู หากดูเผินๆ ก็เป็นเพียงบ้านเก่าหลังหนึ่ง ไม่ได้พิเศษอะไร

มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่เป็นที่นิยมในรัชกาลที่ ๖-๗ คือเป็นเรือนมะนิลา ๒ ชั้น ฝั่งเป็นรูปตัวแอล (L) หลังคาปั้นหยา ที่มุขหน้าเป็นจั่วตัด

แต่หากลองเพ่งพินิจไปที่ไม้ฉลุที่ได้จั่วนั้น จะเห็นความพิเศษเฉพาะที่หาไม่ได้ที่ไหนในเกาะเมืองเก่าแห่งนี้ นั่นคือ “พานรัฐธรรมนูญ” เป็นอย่างพานที่เราเห็นที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย G08 และสโมสรราชภัฏสรณภรณ์ G10 คือเป็นสมุดไทยวางอยู่บนพาน ๒ ชั้น แต่ที่นี้ไม่เหมือนใคร เพราะแกะเป็นข้าง ๒ เชือก หันหน้าเข้าหากันอยู่ที่สมุดรัฐธรรมนูญด้วย

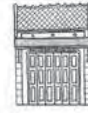
Number One Restaurant: This restaurant is located off Tanao Road, which is in Khaosan area, a popular tourist spot. It is a manila-style wooden house built in the 1920s with a cut gable decorated with perforated wooden panels in the shape of constitution atop two offering bowls.

- E23 Bhavamaya House
  - 📍 320 Phra Sumen Rd.
  - 🚫 Not Open to the Public
- E24 Kraichitti Mansion
  - 📍 199 Khaosan Rd.
- E25 No.1 Restaurant
  - 📍 119 Off Tanao Rd.

คนนอกเดินถนน Streets for Commoners

ตึกแถวชั้นเดียวแบบจีน

- F01 ตึกแถวถนนดินสอ
- F02 ตึกแถวตรอกสะเต๊ะ
- F03 ซากตึกแถวชั้นเดียว
- F04 ตึกแถวซอยสุขา

ตึกแถวแนวปั้ง

- F05 ตึกแถวถนนบำรุงเมือง
- F06 ตึกแถวประตูผี
- F07 ตึกแถวถนนสมมตอมรรมาศ
- F08 ตึกแถวถนนแพร่งนารา

ตึกแถวรูปหมับพินัยม

- F09 ตึกแถวย่านแพร่งภูธร
- F10 ตึกแถวซอยสระสงระลงท่า
- F11 ตึกแถวถนนตะนาว
- F12 ตึกแถวถนนจักรพงษ์

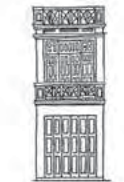
ตึกแถวแนวฝรั่ง

- F13 ตึกแถวถนนเจริญกรุง
- F14 ตึกแถวเชิงสะพานมอญ
- F15 ตึกแถวซอยพระยาสุรศรี
- F16 ตึกแถวตึกกษัตริย์
- F17 ตึกแถวบ้านหม้อ
- F18 ตึกแถวบ้านหม้อ
- F19 ตึกแถวหน้าพระลาน
- F20 ตึกแถวท่าช้าง
- F21 ตึกแถวท่าเตียน

ตึกแถวกับลาด ค.ส.ล.

- F22 ตึกแถวถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวร
- F23 ตึกแถวถนนพระสุเมรุ ยานผ่านฟ้า
- F24 ตึกแถวถนนตะนาว แยกคอกวัว
- F25 ตึกแถวโค้ง ถนนพระอาทิตย์

ตึกแถวหลังคาตาดฟ้า

- F26 ตึกกลมลู่โกศ
- F27 ตึกวรพรต
- F28 ตึกคึกคัก
- F29 ตึกฟ้าซาล (ห้าง อี. แอม. กาตีบ)
- F30 ตึกแถวโค้งเสาชิงช้า
- F31 ตึกแถวถนนจักรเพชร ปากทางเข้าสะพานหัน

ตึกแถวกำเนิดขึ้นอย่างมากมาจริมถนนสายสำคัญๆ ทั่วพระนคร โดยเฉพาะในช่วงปลายรัชกาลที่ ๕

แสดงให้เห็นถึงเศรษฐกิจที่รุ่งเรือง อันเป็นผลพวงมาจากการเปิดตลาดการค้าเสรีกับต่างประเทศ

ตึกแถวยังแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนย้ายจากการค้าขายทางน้ำ มาเป็นทางบก อันมาพร้อมกับการตัดถนน

ตึกแถวในยุคแสนศิวิไลซ์นี้ จึงเป็นตึกอย่างฝรั่ง รูปแบบลดทอนจากสถาปัตยกรรมคลาสสิกของทางตะวันตก ส่วนใหญ่มักสูง ๒ ชั้น ชั้นล่างใช้ค้าขาย ส่วนชั้นบนเก็บสินค้า และพักอาศัย

Many shophouses popped up along major roads throughout Bangkok, especially towards the end of the 19th century (in King Rama V's era). This meant the economy was prosperous due to free trade with foreign countries. These shophouses also indicated a shift from floating markets to roadside markets, as a result of road construction. Buildings in this era adopted a Western look, with simplified classic designs. They were mostly 2-story buildings, and the ground floor was used for business while the upper floor was used for either storage or residence.

ตึกแถวชั้นเดียวแบบจีน

ตึกแถวดั้งเดิมของเรานั้นเป็นห้องแถวไม้ ต่อมาพัฒนาเป็นตึกปูนแบบจีน มีชั้นเดียว หลังคาจั่วมุงกระเบื้องดินเผา สร้างกันตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ แต่ไม่หลงเหลือให้เห็นอีกแล้ว
ตึกแถวชั้นเดียวที่พอให้เห็นในปัจจุบันนั้น สร้างขึ้นราวรัชกาลที่ ๖ คงมีรูปแบบไม่ต่างกับแบบจีนดั้งเดิมมากนัก

Chinese-style One-story Shophouses: Shophouses were typically made of wood, but later changed to bricks and mortar like buildings in China. Such buildings have actually existed since the mid 19th century in King Rama IV's era, but are no longer around today. The ones that we still see now are from the 1910s in King Rama VI's era.

ห้องแถวถนนดินสอในปี ๒๔๙๗

ตึกแถวชั้นเดียว ถนนดินสอ F01

แถบหน้าโรงเรียนสตรีวิทยาจนถึงสะพานเฉลิมวันชาติ แหล่งร้านขายธง มีขนมหวานแม่อุดม ถั่วทอดลุงแจ้ว แยกขายถั่วที่ยังเหลืออยู่ และโป๊กเกี้ยวเย็นๆ ยามบ่าย
ดูห้องหมายเลข ๒๘ ยังคงสภาพดั้งเดิมอยู่

One-story Shophouses along Dinso Road: Unit number 28 still looks the same as it did when it was first built.

ตึกแถวชั้นเดียว ตรอกสะเต๊ะ F02

อย่าลืมมองหาประกาศเรื่องใบเสร็จค้าขาย ประทับอยู่ที่เสาด้านหนึ่ง

เชื่อมระหว่างถนนรามบุตรีกับถนนตานี ย่านบางลำพู เดิมเป็นแหล่งที่อยู่ของชาวเยหว่า หรือชาว จากอินโดนีเซีย มาทำงานในสมัยรัชกาลที่ ๕-๖ สามีเป็นคนสวน ภรรยาทำสะเต๊ะขาย

รู้แล้วใช่ไหมว่าทำไมร้าน “อาอีชะห์” ขายข้าวหมก เนื้อสะเต๊ะ ตาร์บิอินโด จึงตั้งอยู่แถวนี้

One-story Shophouses along Satay Alley: Located in Bang Lamphu area, it used to be a community of Javanese people from Indonesia who had migrated to Thailand to work as gardeners in King Rama V's and King Rama VI's eras. They used to sell satay (skewered beef) in this area. On a wall in front of one of the shophouses, there is a notice about rent receipts stamped on it.

ตึกแถวชั้นเดียวในตรอกที่เชื่อมระหว่าง ซอยสุขา ๑ กับสุขา ๒ หลังกระทรวงมหาดไทย F04

ตัดไปอีกซอย เห็นซากผนังกันไฟ ของตึกแถวชั้นเดียวมี สอง ซาก หัว-ท้าย บอกให้รู้ว่าตึกแถวชุดนี้มีหลังคาจั่วม มีชั้นลอย และก่อสร้างโดยชาวจีน ด้วยเทคนิคการก่ออิฐเป็นซุ้มโค้ง เพื่อรับน้ำหนักเช่นนี้เป็นเทคนิคจีน

ตึกแถวแนวปั้ง

มีมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ แล้ว ด้วยทรงส่งสมุหกลาโหมไปดูงานที่สิงคโปร์ในปี ๒๔๐๔ เพื่อสร้างตึกแถวเก็บค่าเช่าหน้าวัด
เป็นตึกปูน ๒ ชั้น หน้าแคบ แต่ลึก ชั้นบนมีหน้าต่างแคบ ยังไม่มีการก่อสร้างผนังกันไฟ และมุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผา

Shophouses in Straits Settlements Style: These shophouses have existed since the mid 19th century in King Rama IV's era. The King sent a team to observe the architecture in Singapore so that they could come build the same buildings here for rent.

ตึกแถวถนนบำรุงเมือง ตอนสำราญราษฎร์ F05

สร้างในช่วงกลางรัชกาลที่ ๕ มีลักษณะพิเศษคือพื้นที่ส่วนหน้าของแต่ละคูหา จะกันไว้เป็นทางเดินหน้าร้าน (ใต้พื้นชั้นบน) ต่อเนื่องไปทุกคูหา กลายเป็นทางเดินหลังคาคลุมแบบที่ฝรั่งเรียกว่า อาเขต หรือ “ห่งอากี” ในภาษาจีน อันเป็นที่นิยมสร้างกันในสิงคโปร์ ปั้ง และภูเก็ต ปัจจุบันแต่ละคูหาพื้นที่ออกมาจนไม่เหลือสำหรับเป็นทางเดินแล้ว

Shophouses along Bamrung Mueang Road: Built in King Rama V's era, the uniqueness of these buildings was the roofed continuous walkway in front of shophouses (five-foot way or Ngo-ka-ki), which was popular in Singapore, Penang, and Phuket. Today, the units have extended to cover the walkway.

ตึกแถว Unseen

แบบห้องแถวจีน ติดกันสามตึกสี่ประดับไม้ฉลุ ส่วนที่เสาและเหนือหน้าต่าง ฉาบปูนขาวระยองเลียนแบบหินก่ออย่างดีฝรั่ง แต่ยังไม่ประดับประดา ไม่ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนของงานคลาสสิกนัก ที่น่าสนใจคือ หลังคายังคงมุงด้วยกระเบื้องดินเผาอยู่ ซึ่งเหลืออยู่ไม่น้อยหลังมากในเกาะเมืองเก่าแห่งนี้

ตึกแถวถนนแพร่งนารา F07

ตัดขึ้นในราวปี ๒๔๔๐ รัชกาลที่ ๕ เป็นโครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ส่วนพระองค์ของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เพื่อให้เขาเป็นรายได้

เป็นห้องแถวในยุคแรกที่ยังสร้างต่อเป็นติดกันโดยไม่เว้นช่องว่างระหว่างตึก และไม่ทำผนังกันไฟ

ในถนนสั้นๆ เพียงเส้นเดียวนี้ จัดจำนวนเข้าไปมากกว่า ๑๒๐ ห้อง หนึ่งในนั้นคือขนมหวานลุงแดง (เลขที่ ๑๑๒) แวะมาเพิ่มน้ำตาลในเลือดกันได้

Shophouses along Phraeng Nara Road: Built in 1897 in King Rama V's era, there are 120 units forming a single row with no space in between.

ตึกแถว Unseen

ตึกแถวบนถนนตะนาว ตรงข้ามแพร่งนารา ชุดนี้มี ๙ คูหาเท่านั้น รูปแบบเป็นเช่นเดียวกับตึกแถวในแพร่งนาราทุกประการ คาดว่าสร้างขึ้นในคราวเดียวกัน ที่สำคัญ ยังคงมุงด้วยกระเบื้องดินเผาเช่นเมื่อครั้งแรกสร้างในราวปี ๒๔๔๐

Shophouses in Straits Settlements Style
F05 Bamrung Mueang Rd. F07 Phraeng Nara Rd.
F06 Bamrung Mueang Rd. F08 Tanao Rd.

ตึกแถวรุ่นพิมพินีย

เป็นตึกแถวแบบมาตรฐานที่กรมพระคลังข้างที่ (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ในปัจจุบัน) สร้างขึ้นในราวปลายรัชกาลที่ ๕ ตามย่านการค้าสำคัญทั่วพระนคร โดยทำเป็นชุดใหญ่ มีจำนวนหลายห้องสร้างต่อเป็นช่วงๆ และเว้นช่องว่างเป็นทางเดินระหว่างตึก

โดยมักมีผนังก่ออิฐกันไฟทุก ๒-๓ ห้อง (เห็นได้ชัดที่สันหลังคา) ระหว่างห้องเป็นผนังไม้ เหนือหน้าต่างทำช่องแสงไม้ฉลุ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากมลายู มีกันสาดเป็นไม้มุงสังกะสี ติดลูกไม้ฉลุที่ชายกันสาด และมีระบายอากาศกลมๆ เหนือหน้าต่าง

Popular Style of Shophouses: The standard style of shophouses came about in the 1900s late in King Rama V's era in major commercial districts in Bangkok. They were usually a large compound with many units built in separated blocks, decorated with Malay-style perforated wooden panels and trims.

ตึกแถวย่าน
แพร่งภูธร F09

มีจำนวนมากถึงราว ๑๒๐ ห้องแห่งของกินขึ้นชื่อ

อย่าลืมแวะกินต้มยำสมมงหมู ข้าวสตูว์หมูตุ๋นหมกโกษา บะหมี่ลูกชิ้นเนื้อวัว นัรพรโศคริมกะทิ ตกเย็นมีครัวส้มหอม แดงโกษาขนมปังปิ้งนมปั่น สวรรค์ของนักชิมจริงๆ

Shophouses in Phraeng

Phuthon: There are about 120 units circling a big square at the center. This area, located next to Phraeng Nara, was a food hub.

ตึกแถวซอยสระสง
ลท่า F10

(ด้านท้ายวัดสุทัศน์) เลี้ยวต่อไปถนนตีทอง และอุณากรรณ ถือเป็นชุดใหญ่ไฟกระพริบเพราะมีมากร่วม ๑๕๐ ห้องเลยเที่ยวลองเข้าไปที่ซอยสระสง ช่วงกลางซอยฝั่งเหนือ (ด้านที่ติดกับกุฎิวัด) หน้าตาห้องแถวจะต่างกับเพื่อนๆ ด้วยสร้างขึ้นมาภายหลัง เนื่องจากแต่เดิมเว้นไว้เป็นบ่อน้ำให้พระมาสงมาซักล้างกัน จึงเป็นที่มาของชื่อซอยนั่นเอง

Shophouses on Sa Song / Long Tha Roads: Located behind Wat Suthat, there are about 150 units. The ones along the northern part of Sa Song Road look different because they were newly built. Formerly, it was a well where monks would come take a shower.

ตึกแถวถนนตะนาว F11

ฝั่งเหนือถนนราชดำเนิน เป็นชุดใหญ่อีกชุดรวม ๑๐๐ ห้อง คับคั่งขนานสองข้างทาง ช่วงเช้าแวะซื้อขนมปังไส้ทะลักของดีย่านบางลำพูได้ มีร้านขายยาเก่าโฉมใหม่อย่างวิริยภัยโอสถ

Shophouses on Tanao Road: Located on the northern side of Ratchadamnoen Road, it has about 100 units on both sides. It is home to the old traditional Thai apothecary.

ตึกแถวถนนจักรพงษ์
ย่านบางลำพู F12

สร้างล้อมกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมระหว่างรอรถเมล์ อุฒุนของกินสรรพสิ่งที่ร้านน้ำพริกนิตยาได้

Shophouses on Chakrabongse Road: Located in Bang Lamphu, forming a rectangle.

ตึกแถวแนวฝรั่ง

ในช่วงปลายรัชกาลที่ ๕ ถึงรัชกาลที่ ๖ ตึกแถวที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกเป็นที่นิยมอย่างมาก โดยมักสร้างขึ้นเป็นชุดใหญ่ ในย่านการค้าสำคัญ ของพระนคร มีจำนวนหลายห้อง ก่อเป็นช่วงๆ และเว้นช่องว่างระหว่างตึกเป็นทางเดิน

แถมยังมีารตกแต่งที่สวยงาม มีลวดลายปูนปั้นประดับ บ้างก่อเป็นแผงหน้าจั่วขึ้นไปทำมุขหน้าของอาคาร มุขหน้ามักอยู่ตรงกลาง หรือที่คูหาสุดท้ายหรือเป็นมุขที่หัวมุมถนน มีเสาลอยขึ้นไปประดับเสียด้านบน หรือหน้าบันหลังคา

โครงสร้างตึกแถวเป็นงานก่ออิฐถือปูน เสาคือไม้ แต่ก่ออิฐหุ้มเสาอีกชั้น ส่วนหลังคาเป็นทรงปั้นหยา มุงหลังคาด้วยกระเบื้องซีเมนต์ หรือกระเบื้องว่าว มีสันหลังคากงสูงเลยระดับกระเบื้อง จากกรก่อกองผนังไฟระหว่างคูหา

ชั้นหน้าต่างทำแบบฝรั่ง บ้างเป็นเหลี่ยมวงกลม หรือเป็นจั่วสามเหลี่ยม บ้างประดับลายปูนปั้น หรือไม้ฉลุสำหรับระบายอากาศ

Western-style Shophouses: Built in the 1900s-10s in King Rama V's and King Rama VI's eras, these shophouses were much influenced by Western trends, as seen in stucco decorations, pediments on front porticos, Western-style window frames, and cement tiles.

ตึกแถวถนนเจริญกรุง F13

ต้นถนนเจริญกรุง

เชิงสะพานมอญ มีหน้าต่างมาก ๑ ห้อง มีชั้นหน้าต่างเลียนแบบคานโค้งหินก่อถึง ๓ ชั้น โรงเรียนสอนขับรถ ส. สะพานมอญอันโด่งดังก็ตั้งอยู่ในห้องแถวแถบนี้

Shophouses on Charoen Krung Road: Located by the bridge, each unit is extra wide, with three window arches in the style of stone masonry. In Sam Yot area, each unit has two window arches.

ช่วงสะพานถ่านถึงสามยอด

รูปแบบเหมือนกับที่เชิงสะพานมอญ แต่ ๑ ห้อง มีชั้นหน้าต่าง ๒ ชั้น หากดูได้ที่ร้านออนลือกหยุ่น และสถานีรถไฟฟ้าสามยอด

ตึกแถวริมถนนอภัยวงศ์
ที่เชิงสะพานมอญ F14

สร้างต่อออกมาจากตึกแถวชุดถนนเจริญกรุง ๑ ห้องมีชั้นหน้าต่างโค้งเพียง ๑ ชั้นเท่านั้น

Shophouses on Atsadang Road: Located by the canal on the opposite side of Saranrom Park, these units continue from the ones on Charoen Krung Road. Each unit has only one window arch.

- F09 🏠 Phraeng Phuthon Rd.
- F10 🏠 Sa Song, Long Tha Lanes
- F11 🏠 Tanao Rd.
- F12 🏠 Chakrabongse Rd.

ตึกแถวซอยพระยาศรี F15

(ตรงข้ามสะพานหก สวนสราญรมย์) มีซุ้มหน้าต่างเป็นจั่วสามเหลี่ยมแบบฝรั่ง

ห้องหัวมุมทำพิเศษประดับกระเบื้องหน้าเป็นจั่วโค้ง ทำปูนปั้นเป็นลายงูพันไม้คทา สัญลักษณ์ของเมอร์คิวรี เทพแห่งการค้า

Shophouses on Phraya Si Lane: Located on the opposite side of the Dutch drawbridge, its window features Western-style triangle pediments, and the corner unit has three curved pediments on the roof decorated with the Caduceus, or two snakes winding around a staff, which is the symbol of Mercury, the god of trade.

ตึกแถวถนนเฟื่องนคร บริเวณสี่กั๊กพระยาศรี F16

เป็นชุดที่สร้างในยุคหลัง รวราชกาลที่ ๗ ต่อมาจากตึกแถวในซอยพระยาศรี

รูปแบบเรียบง่ายมากขึ้น แต่ยังคงใส่จั่วกระเบื้องหน้าห้องหัวมุม เพื่อให้ล้อกับตึกแถวชุดซอยพระยาศรีที่อยู่ฝั่งตรงข้าม ช่วยได้ดูกลมกลืนเป็นชุดเดียวกัน

Shophouses on Fueng Nakhon Road: Located near the intersection that cuts across Charoenkrung Road, these shophouses were built in the 1920s in King Rama VII's era. The design is simple, and the corner unit has three curved pediments on the roof, similar to the shophouses on Phraya Si Road on the other side. On a wall in front of one of the units, there is a notice about rent receipt stamped on it. The corner unit used to be a Butler & Webster showroom.

ตึกแถวที่สี่กั๊กพระยาศรีนี้ยังคงเป็นที่ตั้งของห้างบัตเลอร์แอนด์เว็บสเตอร์ ชายรด และห้างสิทธิพันธ์ ด้วย

อย่าลืมมองหาประกาศเรื่องใบเสร็จค่าเช่า ประทับไว้ที่เสาน้ำร้านห้องใด ห้องหนึ่งด้วย

ตึกแถวบ้านหม้อ

ย่านปากคลองตลาด F17

ห้องปลายสุดของชุดนี้เคยเป็นที่ตั้งของ “บุคคัลกีย์” (Book Club) เมื่อแรกก่อตั้งในปี ๒๔๔๙ เป็นธนาคารแห่งแรกของไทย ที่กลายมาเป็นธนาคารไทยพาณิชย์ในปัจจุบัน

Shophouses on Ban Mo Road near Flower Market: The last unit of these shophouses used to be the location of Book Club, established in 1906, which was the first bank of Thailand. It is now Siam Commercial Bank.

โค้งถนนอักษฎางค์ริมคลองคูเมืองเดิม F18

เป็นตึกแถวชุดใหญ่อีกชุดที่ยังคงหลงเหลือให้เห็น สร้างติดถนนโดยรอบ ห้องริมสร้างเป็นมุขประดับกระเบื้องหน้าห้องหลังคาซุ้มหน้าต่างที่มุขชั้นสองประดับปูนปั้นรูปหม้อ ตามชื่อของย่าน

Ban Mo Shophouses: This is another set of shophouses which still remains today. It wraps around an entire block, surrounded by roads. The window pediment on the second floor of the end unit is decorated with pot-shaped stucco statues in line with the name of the area (“ban mo” means “village of pot” in Thai).

ริมถนนบ้านหม้อ

ห้องหัว-ท้าย เป็นมุขมีหน้าจั่วแบบฝรั่งเช่นกัน หน้าต่างของห้องแถวบ้านหม้อมีเอกลักษณ์เฉพาะกรอบเป็นปูนปั้นเลียนแบบงานก่อหิน ซุ้มหน้าต่างเป็นจั่วโค้ง มีรูระบายอากาศด้านบน

แต่ที่พิเศษสุดสำหรับตึกริมถนนบ้านหม้อช่วงนี้ ก็คือช่องระบายอากาศไม้ฉลุที่เหนือประตูด้านหน้าห้องตรงข้ามวิทยาลัยเสาวภา ยังมีหลงเหลืออยู่หลายห้อง

Ban Mo Shophouses on Ban Mo Road: Its window frames feature stucco works in rustication style. The shophouses are unique for the perforated wooden ventilating grills above the doors.

เชิงสะพานอุบลรัตน์

ห้องหัวมุม ถือเป็นทำเลทองสร้างตามลักษณะการวางผังอาคารมณฑลถนนที่นิยมทำในยุโรป ห้องตรงนี้เคยเป็นที่ตั้งห้างบาโรเบราร์น ชายรด มาก่อน

Ban Mo Shophouses near the Moat Bridge: The corner unit used to be Barrow Brown & Co store.

หัวมุมถนนจักรเพชร-อักษฎางค์

ถ่ายในปี ๒๕๐๒ แต่รื้อไปแล้ว ปัจจุบันกลายเป็นธนาคารกรุงไทย สาขาปากคลองตลาด

Corner unit of Ban Mo shophouses: This photo was taken in 1959. The building has been torn down and Krung Thai Bank has replaced it.

F17 Ban Mo Shophouses
F14 Ban Mo Rd.
F18 Ban Mo Block

ตึกแถวหน้าพระลาน F19

เป็นห้องแถวเกรตพรีเมียม ทำปราณีตเป็นพิเศษ ด้วยอยู่หน้าวังหลวง เลย์ต้องสวยเนียบ อดแขกบ้านแขกเมืองได้ สร้างขึ้นในปี ๒๔๕๒ ปลายรัชกาลที่ ๕

โดยเด่นด้วย ๓ ห้องช่วงกลางที่ทำเป็นมุขหน้า มีกระบังหน้าขนาดใหญ่ประดับบนหลังคา

ช่องระบายอากาศเหนือหน้าต่างเป็นไม้ฉลุโค้งครึ่งวงกลม

Shophouses on Na Phra Lan Road: Built in 1909 towards the end of King Rama V's era, these shophouses used to be luxurious as they were located in front of the Royal Palace. The highlight is the central portico with a large pediment. Its ventilating grills over the windows are semi-circular perforated wooden panels.

ตึกแถวท่าช้าง F20

เป็นชุดเดียวกับตึกแถวหน้าพระลาน ผังเป็นรูปตัวแอล (L) โดดเด่นที่มุขกลางตรงหัวมุม มีกระบังหน้าทีหลังคาเช่นเดียวกับชุดหน้าพระลาน ชุมหน้าต่างก็มีรูปแบบเช่นเดียวกัน แวะไปชิมข้าวหมูแดงหมูกรอบสดหัวหมูได้ ที่ร้านเลขที่ ๑๘๔

Shophouses at Tha Chang Pier: It is the same set as the shophouses on Na Phra Lan Road. It also features the same style of central portico with a large pediment on the roof.

ตึกแถวท่าเตียน F21

สร้างหลังตึกแถวท่าช้างเล็กน้อย มีรูปแบบใกล้เคียงกัน ผังเป็นรูปตัวยู (U) ล้อมรอบตลาดข้างใน อันเป็นอิทธิพลจากตะวันตก

มีมุขกลางทั้งสามด้าน ใช้เป็นทางเดินเข้าตลาด

Shophouses at Tha Tian: These shophouses were built slightly after the ones near Tha Chang Pier, but the style is similar. They form a U shape, with a market at the center.

ตึกแถวกันสาด ค.ส.ล.

ในช่วงปลายรัชกาลที่ ๖ ถึงรัชกาลที่ ๗ ตึกแถวเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย ด้วยเริ่มมีคอนกรีตเสริมเหล็กเป็นวัสดุอย่างใหม่เข้ามา ทำให้ทำกันสาดยื่นออกมาได้ทั้งชั้นบน และชั้นล่าง บางชุด ช่องลมเหนือประตูและหน้าต่าง ก็เป็น ค.ส.ล. แทนการใช้ไม้ฉลุอย่างที่ทำกันมา

Shophouses with reinforced concrete awnings: In the 1910s-20s in King Rama VI's and King Rama VII's eras, reinforced concrete was introduced and became a popular material in construction. Awnings, railings, and ventilating grills were made of reinforced concrete at that time.

ตึกแถวถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวร F22

โดดเด่นที่ลวดลายปูนปั้นใต้หน้าต่าง ช่องลมเหนือประตูหน้าต่างเป็น ค.ส.ล.

Shophouses on Sumen Road in front of Wat Bowon Niwet: The unique feature is the stucco works under the windows. The ventilating grills are made of reinforced concrete.

ตึกแถวถนนพระสุเมรุ ย่านผ่านฟ้า F23

รูปแบบเหมือนกับที่หน้าวัดบวรทุกประการ กันสาด ค.ส.ล. ทั้งสองชั้น มีลวดลายใต้หน้าต่างเหมือนกัน

Shophouses on Sumen Road in Phan Fa area: They share the same style as the ones in front of Wat Bowon Niwet. There are reinforced concrete awnings on both stories, with stucco works under the windows as well.

ตึกแถวถนนตะนาว F24

ฝั่งใต้ถนนราชดำเนิน ที่แยกคอกวัว ขนานสองข้างถนน แวะชิมกิมเล้งได้ เลขที่ ๑๕๘-๑๖๐ หมึกกรอบขึ้นหิ้ง

Shophouses on Tanao Road: south of Ratchadamnoen

ตึกแถวโค้งถนนพระอาทิตย์ F25

Shophouses on the bend on Phra Athit Road

- F19 🏠 Na Phra Lan Rd.
- F20 🏠 Maha Rat Rd.
- F21 🏠 Maha Rat Rd.

- Shophouses with reinforced concrete awnings
- F22 🏠 Phra Sumen Rd.
- F23 🏠 Phra Sumen Rd.
- F24 🏠 Tanao Rd.
- F25 🏠 Phra Athit Rd.

ตึกแถวหลังคาลาดฟ้า

ในช่วงปลายรัชกาลที่ ๖ ถึงรัชกาลที่ ๗ ตึกแถวที่มีหลังคาแบนเริ่มปรากฏให้เห็น แทนหลังคาจั่วหรือหลังคาปั้นหย่าที่นิยมทำมาในยุคก่อน ดาดฟ้าเหล่านี้สร้างขึ้นมาได้ก็เมื่อมีคอนกรีตเสริมเหล็กแล้ว ราวระเบียบังก็เป็นลูกกรง ค.ส.ล. กันสาดก็เป็น ค.ส.ล. คอนกรีตเสริมเหล็กยังช่วยให้สร้างตึกได้สูงขึ้นเป็น ๓ ชั้นอีกด้วย

Shophouses with Rooftops: In the 1910s-20s in King Rama VI's and King Rama VII's eras, shophouses were built with a flat top. Using reinforced concrete meant the buildings could be built higher than before.

ตึกกมลสุโกศล F26

ถนนมหาไชย หลังคาเป็นดาดฟ้า มีชายคายื่นยาวทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นได้เพราะมี ค.ส.ล.

Kamol Sukosol Building:

Located on Maha Chai Road, it has a rooftop, and cantilevered eaves on both upper and ground floors.

ตึกวสวต F27

ตรวงเวียนลิบสามห้าง บางลำพู สร้างในปี ๒๔๗๕ มีดาดฟ้า ชายคายื่นยาว มีลูกกรงระเบียบ ค.ส.ล.

3-unit shophouse: near the Bang Lamphu Roundabout, built in 1932 with reinforced concrete balcony railings.

ตึกคัคณางค์ F28

หัวมุมแยกสามยอด เมื่อแรกสร้าง เป็นตึกแถวที่ยาวไปตามถนนมหาไชย แต่คูหาอื่นๆ รื้อลงหมดสิ้นแล้ว เหลือแต่ห้องตรงหัวมุมนี้

สร้างขึ้นในปลายรัชกาลที่ ๖ สูง ๓ ชั้น มีดาดฟ้า เคยเป็นโรงพยาบาลทาเคดะ และห้างขายยาหมอลี้กิ้ง ศรีจันทร์ มาก่อน ทุกวันนี้เป็น คซาเบต โฮสเทลลึป

Gagananga Building: Located at the corner of the Sam Yot Intersection, it was built in the 1920s in King Rama VI's era. It used to house a Japanese hospital and a well-known clinic/pharmacy. Today, it is home to a hip hotel called Cacha Bed Heritage Hotel.

สุรินทร์ บัญญัติปิยพจน์

ตึกฟาซาล (ห้าง อี. แอม. กาตีบ) F29

หัวมุมถนนบำรุงเมือง เชิงสะพานช้างโรงสี สร้างเมื่อปี ๒๔๗๔ เป็นห้างขายมุสลิมจากอินเดีย ขายเครื่องแก้วเจียรระโนจากยุโรป ต่อมาเป็นร้านขายอุปกรณ์เครื่องแบบตำรวจ ก่อนจะปิดปรับปรุง

Fazal Building (E. M. Katib Store): Located on the corner of Bamrung Mueang Road near the foot of the bridge. It was built in 1931.

ตึกแถวโค้งเสาชิงช้า F30

สูง ๓ ชั้น มีดาดฟ้า ชายคา ค.ส.ล. ลูกกรงระเบียบ ค.ส.ล. Shophouses on the bend near the Giant Swing: They are three stories high with rooftop, reinforced concrete awnings, and balcony railings.

ตึกแถวถนนจักรเพชร ปากทางเข้าสะพานหัน F31

Shophouses on Chak Phet Road near the entrance of Sampheng Market

Kyoto University Library

- Shophouses with Rooftops
- F26 665 Maha Chai Rd.
- F27 Tani Rd.
- F28 156 Maha Chai Rd.

- Shophouses with Rooftops
- F29 Bamrung Mueang Rd.
- F30 Bamrung Mueang Rd.
- F31 Chak Phet Rd.

ไทยใหม่ รัฐทันสมัยสุดโมเดิร์น

“New Thai,” a modern nation

กรุงรัตนโกสินทร์ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่อีกครั้ง เมื่อลุถึงแผ่นดินที่ ๗ ทั้งวิกฤตเศรษฐกิจที่แพร่กระจายไปทั่วโลก และสถานการณ์ทางการเมืองที่มีการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ อันนำมาสู่วิกฤตศรัทธาต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จนในที่สุดจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย

ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อนี้เอง เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญยิ่งในแวดวงสถาปัตยกรรมของไทย ด้วยเช่นกัน เนื่องจากการลดจำนวนสถาปนิกฝรั่งในหน่วยงานราชการลงจนแทบไม่เหลือ แถมยังมีการส่งนักเรียนไทยไปศึกษาวิชาชีพลสถาปัตยกรรมในต่างประเทศอีกด้วย

สถาปนิกชาวไทยที่จบกลับมาจากยุโรปเหล่านี้ จึงกลายเป็นกำลังสำคัญในการปรับภูมิทัศน์ของพระนคร แทนที่สถาปนิกฝรั่งดังเช่นยุคสมัยก่อนหน้า อาคารหลายหลังในเกาะรัตนโกสินทร์จึงล้วนเป็นผลงานที่เด็กหัวนอกเหล่านี้ ได้ฝากฝีมือเอาไว้ให้เราได้เห็นกันมาจนถึงปัจจุบัน

สถาปัตยกรรมแบบ “โมเดิร์น” ได้ถือกำเนิดขึ้นในยุโรป สะท้อนถึงสังคมสมัยใหม่หลังยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งการออกแบบจะเน้นที่ประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก...เบาได้เบา ความอู้ฟูหรูหราและลวดลายประดับตกแต่งต่างๆ จึงถูกลดทอนลงหรือตัดออกไปสิ้น

คอนกรีตเสริมเหล็กได้นำมาใช้เป็นวัสดุพื้นฐานที่ช่วยให้สร้างอาคารได้สูงขึ้น รวมถึงมีกันสาดยื่นยาวรองรับกับการใช้ชีวิตของคนกรุงในสังคมเมืองที่เปลี่ยนไปอีกด้วย

อาคารหลายหลังในยุค “ไทยใหม่” นี้ จึงได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของยุคประชาธิปไตย อันเบ่งบานในช่วงเปลี่ยนผ่านนี้เอง

Bangkok witnessed a major change in the reign of King Rama VII due to a global economic crisis and its transition into democracy. In terms of architecture, Thai students were sent to study architecture overseas, and they became important changemakers of the cityscape, replacing foreign architects in the former era. These foreign-educated Thais have created many remarkable buildings that we see today, and these are “Modern” architectures that portray our society in the post-industrial era. The design focuses more on functionality, and such design has become a symbol of democratic society in Thailand.

ตำหนักใหม่กรมพระสวัสดิวัตน์วิศิษฎ์ หรือกำเียบกำซ่าง G01

ตึกหลังใหญ่ริมถนนพระอาทิตย์ เชิงสะพานพระปิ่นเกล้า หลังนี้ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๗ เพื่อเป็นตำหนักที่ประทับองค์ใหม่ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัตน์วิศิษฎ์ แทนตำหนักเดิมที่อยู่เคียงกันซึ่งสร้างมาตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๕ (เดิมคือตำหนักของหม่อมเจ้าจรัญศักดิ์ กฤดากร)

D05

ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกฯ ได้ใช้เรือนหลังนี้เป็นที่พักของนายปรีดี พนมยงค์ ขณะดำรงตำแหน่งประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จึงเรียกเรือนหลังนี้ว่า “ทำเนียบท่าซ่าง” (ท่าซ่างในที่นี้ เป็นท่าซ่างวังหน้า คนละแห่งกับท่าซ่างวังหลวงตรงมหาวิทยาลัยศิลปากร) ปัจจุบันใช้เป็นอาคารรับรองของสำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์

ตัวอาคารเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กสูงสามชั้น รูปทรงเรียบง่ายทันสมัย ด้วยเป็นช่วงที่กำลังก้าวเข้าสู่ยุคโมเดิร์น จึงคลายการประดับประดาแบบสถาปัตยกรรมคลาสสิก จะเห็นได้ว่าประตูหน้าต่างก็เป็นเพียงสี่เหลี่ยมเรียบๆ บางห้องเป็นหน้าต่างกระจกสูงจากพื้นจรดเพดานเลยทีเดียว

New Mansion of Prince Svasti Sobhana:
Built in 1930 in the reign of King Rama VII as a new residence for Prince Svasti Sobhana (King Rama VII's father-in-law), the mansion was later occupied by Regent to Thailand Pridi Banomyong after the political reform. The building is made of reinforced concrete and is 3 stories high, with a simple design. It is one of the most modern architecture of its time.

G01 The Chang Mansion
19 Phra Athit Rd.
Not Open to the Public

สุขุมาลอนามัย G02

หากใครคุ้นเคยกับย่านแพร่งภูธร คงคุ้นตากับอาคารขนาดย่อมหลังหนึ่ง ที่มีหน้าตาคล้ายบ้านพักอาศัย ดูอบอุ่นเป็นมิตรด้วยมีความเรียบง่าย สมถะ ไม่หวือหวา อาคารที่ว่า คือ สถานีกาชาดที่ ๒ กรุงเทพฯ หรือที่เรียกอย่างสละสลวยว่า “สุขุมาลอนามัย” ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงเปิดให้บริการทางการแพทย์อยู่ ภายใต้สังกัดสภากาชาดไทย

ย้อนกลับไปเมื่อปี ๒๔๗๑ ในสมัยรัชกาลที่ ๗ เมื่อสิ้นงานพระเมรุของสมเด็จพระนางเจ้าสุทมาลมารศรี พระบรมราชเทวีในรัชกาลที่ ๕ แล้ว สมเด็จพระนครปรมาธิบดีศรีธรรมราชวรสารพัดคดี พระโอรส ได้ประทานเงินทำบุญจากงานพระเมรุเพื่อสร้างอาคารสถานีกาชาดแห่งใหม่ขึ้น ตรงบริเวณที่เป็นสนามเด็กเล่นกลางแพร่งภูธร

ตึกใหม่แห่งนี้จึงได้ชื่อว่า “สุขุมาลอนามัย” สถานีอนามัยของสุขุมาล ตามพระนามของผู้บริจาคทุนในการสร้าง

ตัวอาคารเป็นตึกสองชั้นมีโครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ชั้นล่างเป็นห้องตรวจ ชั้นบนเป็นที่พักของนางพยาบาล หลังคาเป็นทรงปั้นหยามุงหลังคาด้วยกระเบื้องซีเมนต์

ออกแบบโดยนายชาร์ล เบเกอแล็ง (Charles Béguelin) สถาปนิกชาวฝรั่งเศส-สวิส นายช่างจากกรมสาธารณสุข

รูปแบบสถาปัตยกรรมจัดว่าอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อจากอาคารแบบคลาสสิก อันเป็นที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ ๕-๖ เข้าสู่ยุคโมเดิร์น จากเดิมที่เป็นโครงสร้างผนังรับน้ำหนัก แปรเปลี่ยนเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กที่เรียบง่ายขึ้น และมีการลดทอนรายละเอียดการประดับประดาลง

ส่วนผลงานการออกแบบอาคารอีกหลังของชาร์ล เบเกอแล็ง ก็คือ ตึกบิกิม หน้าวังบูรพา L07 ซึ่งสร้างขึ้นในยุคเดียวกัน ปัจจุบันได้ถูกรื้อลงหมดแล้ว

Sukhumala Health Center (Bangkok's 2nd Red Cross Center): Built in 1928 in King Rama VII's era from the funds raised in the royal funeral of Queen Consort Sukhumala of King Rama V, it is located at a square in the middle of Phraeng Phuthon, a business complex. It is a two-story reinforced concrete building. The first floor had examination rooms, and the second floor housed nurses' dorms. It was designed by Charles Béguelin, a French-Swiss architect who worked in Thailand.

เรื่องเล่าชาวเกาะ

คาวหวาน ในย่านแพร่งภูธร

หากมาเยือนถิ่นแพร่งภูธร อย่าลืมแวะชิมข้าวหมูแดงหมูกรอบ สตูว์เนื้อ และกะหรี่หมู ที่ร้านอุดมโภชนาด้วยนะ สตูว์ และแกงกะหรี่ ที่เราค้นเคยตามร้านเก่าแก่ของชาวจีนแบบนี้ ถือเป็นอาหารฟิวชั่น คือ เป็นสำรับฝรั่งที่ทำขึ้นในสไตล์จีน แล้วก็ไม่ใช่จีนแผ่นดินใหญ่เสียด้วยนะ แต่เป็นจีนไหหลำทะเลที่มามีตั้งรกรากในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของเราเอง จึงเป็นสูตรเฉพาะ แบบฝรั่งปนจีนปนมาเลย์ หากกินไม่ได้ทั้งที่เมืองฝรั่ง และเมืองจีน

ติดกันยังมีร้านข้าวเหนียวบั้งไส้กล้วยกับไส้เผือก ร้านโปรดของนันทิดา แก้วบัวสาย นักร้องตัวดาวคิงฟ้าที่งานกิงมา ตั้งแต่ครั้งยังเรียนอยู่ที่สตรีวิทย์

แล้วอย่าลืมนัดกับร้านต๋อนบ่าๆ กันด้วยที่ร้านถัดไป...ร้านไอติมบุรุษ ไอติมกะทิในตำนานของตึกแพร่งภูธรอีกอย่าง เป็นยิ่งโง่งง! อิมมอรอลครบ จบในย่านเดียวทั้งคาวหวานเลยนะฮ้า

สะพานพระพุทธรยอดฟ้าจุฬาโลก G03

สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ในคราวฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ ๑๕๐ ปี ในปี ๒๔๗๕ สมัยรัชกาลที่ ๗ โดยแต่แรกนั้นทรงมีพระราชดำริจะสร้างเพียงพระบรมราชานุสาวรีย์รัชกาลที่ ๑ เพื่อระลึกถึงปฐมกษัตริย์ผู้สถาปนาพระนครแห่งนี้ขึ้น

แต่กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ทรงเสนอว่าควรสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาจะเป็นประโยชน์กว่า ด้วยเชื่อมฝั่งธนบุรีกับฝั่งพระนครเข้าด้วยกัน เพื่อให้ความเจริญขยายตัวออกไปทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำบ้าง และให้ประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์อยู่ที่เชิงสะพานแทน หากสร้างเพียงอนุสาวรีย์เฉยๆ จะไม่เป็นสาธารณประโยชน์ใดๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและชาติบ้านเมือง

พิธีเปิดสะพานและอนุสาวรีย์จึงได้จัดขึ้นในวันที่ ๖ เมษายน ๒๔๗๕ (วันจักรี) และอีก ๓ เดือนต่อมา คือในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ก็เกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตย

Memorial Bridge: Built in 1932 to mark the 150th anniversary of Bangkok, the government at the time commissioned Dorman Long & Co, a world-famous company from England, to design this bridge. Their most famous work is the Sydney Harbour Bridge in Australia which was being constructed at the same time.

The layout of the bridge, roads, and gardens form the shape of an arrow, which was King Rama VII's emblem. The bridge is the bow, and the tip of the arrow points towards the Thonburi side. The U-shaped end points towards the Bangkok side, and King Rama I's statue is located on this side. This bridge is very strong and durable as it is a through-truss bridge.

สะพานเหล็กกล้า ยาว ๒๓๐ เมตร มีน้ำหนักมากถึง ๑,๑๐๐ ตัน ต่อมามีคอนกรีตเสริมเหล็กที่ตรงกลางสะพานสามารถยกเปิดขึ้นเพื่อให้เรือผ่านได้

โครงสร้างสะพานมีความมั่นคงแข็งแรงมาก ด้วยเป็นโครงสร้างยึดโยงตามแนวทแยง ทั้งด้านข้างสะพาน ด้านบน และด้านล่าง ลักษณะคล้ายกับกล่องหรืออุโมงค์เหล็กโปร่ง เรียกกันว่าโครงสร้างแบบ Through Truss

สะพานข้ามอ่าวซิดนีย์
ประเทศออสเตรเลีย ขณะก่อสร้าง

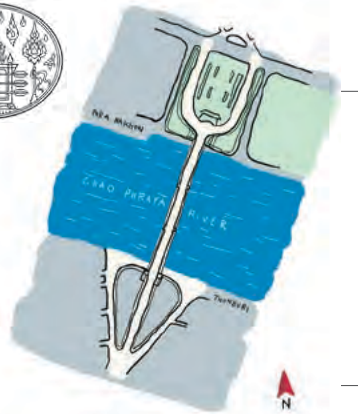
รัฐบาลในขณะนั้นได้ว่าจ้างบริษัทที่มีชื่อเสียงระดับโลกของอังกฤษให้เป็นผู้ออกแบบก่อสร้างสะพานแห่งนี้ นั่นคือบริษัท ดอร์แมน ลอง (Dorman Long & Co) ซึ่งขณะนั้นกำลังดำเนินการก่อสร้างสะพานข้ามอ่าวซิดนีย์อยู่ด้วยอีกแห่ง โดยสะพานทั้งสองได้สร้างแล้วเสร็จและเปิดใช้ในปีเดียวกันคือปี ๒๔๗๕

สะพานข้ามอ่าวซิดนีย์
เมื่อแล้วเสร็จ
เปิดใช้ในปี ๒๔๗๕ ปีเดียวกับสะพานพระพุทธรยอดฟ้า จะเห็นว่าโครงสร้างเหล็กที่คล้ายคลึงกัน ด้วยออกแบบก่อสร้างโดยบริษัทเดียวกัน

ฝั่งของสะพานพระพุทธรยอดฟ้าเป็นรูปลูกศร อันเป็นพระสัญลักษณ์ของรัชกาลที่ ๗ (พระนามพระราชปิตุจฉาเดชนี คำว่า “เดชนี” แปลว่า ลูกศร) ตัวสะพาน คือ ก้านธนู หัวธนูชี้ไปด้านฝั่งธน ส่วนหางธนูเป็นรูปตัวยู (U) อยู่ฝั่งพระนคร และประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ไว้ที่ฝั่งนี้ ตัวอนุสาวรีย์ออกแบบโดยกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และศิลปิน พีระศรี เป็นผู้ปั้นพระบรมรูป

อนุสาวรีย์หันพระพักตร์มายังฝั่งพระนคร โดยมีลานโล่งอยู่บริเวณด้านหน้า ซึ่งเป็นแนวคิดการใช้พื้นที่สาธารณะภายในเมืองเพื่อสร้างอนุสาวรีย์ อันเป็นอิทธิพลที่ได้รับมาจากตะวันตก และใช้ถนนตรีเพชรเป็นแนวแกนพุ่งตรงมายังอนุสาวรีย์ ซึ่งถนนตรีเพชรนี้เองจะเชื่อมต่อไปยังศาลาเฉลิมกรุง G04 โรงภาพยนตร์ชั้นหนึ่ง ที่สร้างขึ้นในโอกาส ๑๕๐ ปี กรุงเทพฯ ด้วยเช่นกัน

โรงภาพยนตร์ ศาลาเฉลิมกรุง G04

เป็นโรงภาพยนตร์ที่รัชกาลที่ ๗ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเนื่องในโอกาสฉลองกรุงเทพฯ ครบ ๑๕๐ ปี ในปี ๒๔๗๕ ด้วยทรงโปรดปรานภาพยนตร์เป็นอย่างมาก และเห็นว่ากรุงเทพฯ ขณะนั้น ยังไม่มีโรงภาพยนตร์อย่างดีสมเป็นศรีสง่าแก่พระนครเลย

โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุงตั้งอยู่บนหัวมุมถนนเจริญกรุง ตัดกับถนนตรีเพชร ตรงสี่แยกสะพานเก่า ซึ่งถือว่าเป็นใจกลางพระนครในขณะนั้น ผู้ชมสามารถเดินทางจากฝั่งธนมายังฝั่งพระนครได้ โดยใช้สะพานพุทธที่ได้เริ่มก่อสร้างขึ้นแล้วในช่วงเวลาเดียวกัน

หม่อมเจ้าสมัยเฉลิม กฤดากร เป็นผู้ออกแบบศาลาเฉลิมกรุง และนับว่าเป็นผลงานชิ้นแรกๆ ของสถาปนิกหนุ่มหัวก้าวหน้าท่านนี้ หลังจากจบการศึกษาจากฝรั่งเศส และกลับมารับราชการที่เมืองสยาม โดยมี นารถ โภธิประสาธ เป็นสถาปนิกผู้ช่วยออกแบบและคำนวณโครงสร้าง

การก่อสร้างเริ่มขึ้นในปี ๒๔๗๓ แต่เสร็จไม่ทันพิธีฉลอง ๑๕๐ ปีกรุงเทพฯ ในปี ๒๔๗๕ ได้ เนื่องจากเครื่องปรับอากาศระบบระบายความร้อนน้ำ (Chilled Water System) ที่สั่งมาจากต่างประเทศ เกิดความล่าช้า ถึงกระนั้นก็ยังสร้างแล้วเสร็จและเปิดฉายภาพยนตร์ได้ในปีถัดไป คือปี ๒๔๗๖ นั่นเอง

Chalerm Krung Theatre: King Rama VII had Chalerm Krung Theatre built on the occasion of Bangkok's 150th anniversary celebration in 1932, at the same time the Memorial Bridge was built. It is located on a road extended from the Memorial Bridge. The building is box-shaped with clean-cut edges and a cut-off corner used as the entrance hall. This reinforced concrete building was designed by a Thai nobleman with a degree in architecture from France. It was the best cinema in the city at the time and the first air-conditioned movie theater in Asia.

G04 Chalerm Krung Theatre
 66 Charoen Krung Rd.
 9.00am-6.00pm
 02 224 4499, 02 225 8757-8,
 02 623 8148-9
 www.satatchalermkrung.com
 ศาลาเฉลิมกรุง

บรรยากาศหน้าโรงเมื่อฉายหนังเรื่อง “ทาร์ซานกับมนุษย์วานร”

เมื่อแรกเปิด ศาลาเฉลิมกรุงนับเป็นโรงภาพยนตร์ชั้นหนึ่งเพียงแห่งเดียวในพระนคร ที่มีขนาดใหญ่และทันสมัยที่สุด ภายในไม่มีเสากลางโรงมาบดบังสายตา และที่สำคัญมีการติดตั้งระบบปรับอากาศเป็นแห่งแรกในภูมิภาคเอเชียอีกด้วย!

ว่ากันว่าเป็นโรงภาพยนตร์ที่เก๋ไก๋เสมือนหนึ่งอยู่ในปารีส

นอกจากนี้ยังเป็นโรงหนังที่ออกแบบมาให้ฉายหนังเสียงโดยเฉพาะเป็นแห่งแรกในสยาม เนื่องจากเป็นยุคหัวเลี้ยวหัวต่อจากหนังใบมาเป็นหนังพูดหนังที่ฉายส่วนใหญ่จะเป็นหนังฮอลลีวูดแบบมีเสียงในฟิล์ม แต่ยังไม่มีการติดเครื่องเสียงภาษาไทยอย่างทุกวันนี้

เป็นสถาปัตยกรรมแบบโมเดิร์นตามกระแสของโลกในขณะนั้น มีรูปทรงอาคารเป็นกล่องสี่เหลี่ยม เรียบเก๋ลิ้ง โครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ความน่าสนใจของศาลาเฉลิมกรุงก็คือ ตรงหัวมุมถนนได้ออกแบบให้เป็นทางเข้าด้านหน้า โดยใช้การปิดมุมเพื่อเน้นช่องทางเข้าให้มีความโดดเด่นยิ่งขึ้น

เรื่องเล่าชาวเกาะ

โรงหนัง

ที่เรียกว่า โรงหนัง... มันเป็นหนังอะไรกันนะ? จะเป็นหนังสัตว์หรือตัวอะไรกันแน่? งงในงงเสียจริง

นั่นเพราะ เมื่อแรกฉายภาพยนตร์ในสยามนั้น ถือเป็นของใหม่น่าตื่นเต้น ขนาดที่ว่ายังไม่มี การบัญญัติศัพท์ไว้เรียกกันเลยแม้แต่น้อย แต่ด้วยความที่ภาพยนตร์จะฉายลงบนจอผ้าที่ขึงให้ตึง ซึ่งมีรูปแบบเดียวกับมหรสพพื้นบ้านชนิดหนึ่งที่ชาวสยามเรารู้กันดี นั่นก็คือ หนังใหญ่ หรือหนังตะลุง เพราะต่างก็เป็นการเล่นแสงเงาให้ปรากฏเป็นภาพเคลื่อนไหวบนจอเช่นเดียวกัน

ชาวสยามจึงเรียกสถานที่ฉายภาพยนตร์ตามอย่างคำเรียกสถานที่สำหรับการเล่นดั้งเดิมที่มีมาก่อนว่า “โรงหนัง” ตัวภาพยนตร์เองเลยพาลเรียกกันว่า “หนัง” ไปด้วย ทั้งๆ ที่ไม่มีส่วนไหนของฟิล์มภาพยนตร์ ที่ทำจากหนังสัตว์เลยด้วยเหตุนี้ ที่ด้านบนของผนังด้านหน้าศาลาเฉลิมกรุง จึงประดับโลหะรูปวงกลมฉลุลายลักษณะคล้ายหนังใหญ่ เป็นรูปหัวลิง หัวยักษ์ และหัวฤๅษี เพื่อเป็นการล้อคำว่า “โรงหนัง” กับ “หนังใหญ่” นั่นเอง

หมอกภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)

ตัวใบนี้เป็นตัวชั้นล่าง แถวหลัง ราคา ๒๕ สตางค์ ใช้เมื่อแรกเปิดให้บริการในปี ๒๔๗๖

ข่าวพระราชสำนัก

สมัยก่อนนั้น การเผยแพร่พระราชกรณียกิจกระทำได้โดยการฉายภาพยนตร์ส่วนพระองค์ตามโรงหนัง โดยเริ่มฉายครั้งแรกเมื่อปี ๒๔๙๓ ที่ศาลาเฉลิมกรุง จนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติไปทุกปี เฉลี่ยปีละหน จนได้ยุติไปเมื่อปี ๒๕๑๐ เมื่อโทรทัศน์เริ่มเป็นที่แพร่หลายกันแล้ว และได้กลายมาเป็น “ข่าวพระราชสำนัก” ที่ออกอากาศทางโทรทัศน์ทุกคืน อย่างเช่นทุกวันนี้

หม่อมเจ้าสมัยเฉลิม กฤดากร

เป็นโอรสของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนครสวรรค์ฯ แห่งวังมะลิวัลย์ D06 และอนุชาของหม่อมเจ้าจรัญศักดิ์ กฤดากร (ตาดหนักหม่อมเจ้าจรัญศักดิ์ D05 ทรงศึกษาที่สถาบันประณีตศิลป์แห่งกรุงปารีส (École Nationale Supérieure des Beaux-Arts Paris) หรือที่เรียกกันว่า “โบซาร์” แล้วกลับมารับราชการที่กรมศิลปากรในปี ๒๔๗๑ อันเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากรูปแบบสถาปัตยกรรมฝรั่งเศสยุคโคโลเนียล สู่สถาปัตยกรรมแบบโมเดิร์นที่กำลังเป็นที่นิยมในยุโรปขณะนั้น

ศาลาเฉลิมกรุงเป็นผลงานออกแบบของหม่อมเจ้าสมัยเฉลิมในช่วงแรกๆ ที่เพิ่งกลับมาจากฝรั่งเศส ส่วนศาลาว่าการกรุงเทพฯ G13 และโรงละครแห่งชาติ G12 เป็นผลงานในช่วงท้ายๆ ซึ่งมีการนำองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมไทยประเพณีเข้ามาประยุกต์ใช้ในสถาปัตยกรรมแบบโมเดิร์นด้วย

แม่ภาคพระอินทร์

แม่นาคเฉลิมกรุง

แม่นาคพระโขนง เรื่องราวตำนานรักที่ถูกหยิบยกมาทำเป็นภาพยนตร์แล้วไม่รู้กี่ครั้งต่อกี่ครั้ง แต่เดิมเป็นละครเวที ที่แสดงขึ้นเป็นครั้งแรก ณ โรงละครปรีดาลัย ย่านแฟรงงนา L05 แต่ทว่าครั้งที่เป็นทอล์คโชว์พอจะทาวนและสร้างภาพจำให้กับผู้ชมได้มากที่สุด คงหนีไม่พ้นแม่นาคฉบับปรีญา รุ่งเรือง “นางเอกกษัตริย์พระวิหกร” ในปี ๒๕๐๒

เล่ากันว่า เพื่อเพิ่มอรรถรสในการรับชมเมื่อครั้งฉายที่ศาลาเฉลิมกรุงนั้น ได้มีการพรมน้ำอบในโรงอีกด้วย

โรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช G05

โรงเรียน? โรงพิมพ์? หรือวัด?

ดูจากชื่อที่ด้านหน้าอาคารแล้วเป็นงง ว่าตึกหลังนี้เป็นอะไรกันแน่?

มาลองศึกษาประวัติกันดู... แล้วจะรู้ว่ามันเป็นอะไร อาคารทรงเหลี่ยมๆ ที่อยู่ ที่ทอดยาวไปตามถนน ช่างป้อมพระสุเมรุ หลังนี้ สร้างขึ้นในยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ เพื่อใช้เป็น “โรงเรียน” สำหรับสอน “การพิมพ์” แห่งแรกของประเทศไทย

ในภาคเช้า จะเป็น “โรงเรียน” ที่นักเรียนจะมาเรียนภาคทฤษฎีกัน

ส่วนในภาคบ่าย จะกลายเป็น “โรงพิมพ์” ที่นักเรียนจะได้ฝึกปฏิบัติงานจริง รับประทานอาหารกันจริงๆ และได้รับค่าจ้างตอบแทนจริงๆ อีกด้วย

ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้เปลี่ยนมาเป็นโรงพิมพ์อย่างเดียว และพิมพ์แบบเรียนต่างๆ ให้กับองค์การคำครุสภาเรียกกันว่า โรงพิมพ์ครุสภา จนโรงพิมพ์ครุสภาย้ายไปในปี ๒๕๐๑ จึงใช้ตึกนี้เป็นคลังสินค้า และปิดตัวลงในปี ๒๕๓๘ เมื่อหมดสัญญาเช่ากับกรมธนารักษ์

ส่วนที่มีชื่อวัดสังเวชนั้น ก็เพราะด้านหลังตึกนี้ คือ คลองบางลำพู หากข้ามคลองไปยังอีกฝั่งก็เป็นวัดสังเวชแล้ว

ตัวอาคารเป็นตึกคอนกรีตสูง ๒ ชั้น ผังอาคารเป็นรูปตัวแอล (L) รูปแบบอาคารมีความเรียบง่าย ตรงไปตรงมา ลดการประดับประดาตามสไตล์สถาปัตยกรรมโมเดิร์น

อาคารหลังนี้ออกแบบโดยพระสาโรชรัตนนิมมานก์ (สาโรช สุขยางค์) สถาปนิกไทยที่เรียนจบจากอังกฤษ และนับเป็นอาคารหลังแรกๆ ที่พระสาโรชฯ ปรับเปลี่ยนสไตล์การออกแบบมาเป็นแนวโมเดิร์น

ด้วยตั้งอยู่ในชุมชนบางลำพูที่มีความเข้มแข็ง ประชาคมบางลำพูจึงผลักดันให้มีการ Save อาคารโรงเรียนโรงพิมพ์แห่งนี้ไว้ จนได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน

ปัจจุบันกรมธนารักษ์ได้เปิดเป็นพิพิธภัณฑ์ท่ามรากฎ ภายใต้ชื่อว่า “พิพิธภัณฑ์บางลำพู” บอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนแห่งนี้

Printing School: Constructed in 1932 as Thailand's first printing school, it was later used as the Ministry of Education's printing house. It is a two-story concrete building with an L-shaped floor plan. Its style is simple and modern, and today it is home to Banglamphu Museum which illustrates the stories of its local community.

ตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง G06

ตึกที่มีหลังคาเป็นยอดสูง ตั้งตระหง่านอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาแห่งนี้เป็นอาคารหลังแรกของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิดใช้เป็นตึกบัญชาการเมื่อปี ๒๔๙๕ ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเพียงไม่กี่ปี

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองได้ก่อตั้งขึ้นมาในสมัยนี้ ด้วยจุดประสงค์ที่จะให้ประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาได้อย่างทั่วถึง อันเป็นปณิธานหนึ่งของคณะราษฎร ในการออกแบบมีโจทย์ คือ ต้องการให้เชื่อมต่อกับตึกเก่าทั้งสิ้นเข้าเป็นอาคารเดียว

ซึ่งการตอบโจทย์นี้ ทำได้ด้วยการรื้อหลังคาอาคารเดิมลง แล้วสร้างหลังคาขึ้นมาใหม่คลุมอาคารทั้งสิ้นหลังเข้าด้วยกัน ทำให้ตึกมีความยาวมากถึง ๒๓๕ เมตร

ทั้งนี้ ที่ช่องว่างระหว่างตึกคู่กลางซึ่งเป็นจุดกึ่งกลางของตึกทั้งแนวนั้น ได้สร้างตึก ๓ ชั้นใส่เข้ามาเพื่อใช้เป็นทางเข้าหลัก มีหลังคาขนาดใหญ่ปลายยอดแหลมสูง มุงด้วยกระเบื้องไม้สักช่วยเน้นให้เป็นจุดเด่น

หากสังเกตดี ๆ ที่หลังคายอดแหลมนี้เองจะมีหน้าต่างเล็กๆ โผล่ออกมาโดยรอบหลังคาถึง ๖ ช่อง เพื่อสื่อถึงหลัก ๖ ประการของคณะราษฎรนั่นเอง

Dome Building, Thammasat University: The first building of Thammasat University, the Dome housed the command center in 1936. It was remodeled from four existing buildings which formed a single line, connected into one building with a conical spire at the top. The building has become the icon of Thammasat University and is known as “the Dome” despite the fact that the top is a conical spire, not a dome.

ตึกโดม สัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในรูปถือการประท้วงของนักศึกษาในช่วง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

จะเห็นได้ว่าลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตึกใหม่ี่มีความเป็นโมเดิร์น ด้วยการใช้รูปทรงที่เรียบง่ายอย่างเรขาคณิต และลดทอนรายละเอียดการประดับประดาลง

ในสมัยต่อมา ได้รื้อถอนอาคารปีกขวาสุดและซ้ายสุดลง คงเหลือแต่อาคารคู่กลางและตึกหลังคายอดแหลม ซึ่งภายหลังได้กลายเป็นสัญลักษณ์คู่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาจวบจนทุกวันนี้

เรื่องเล่าชาวเกาะ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และวังหน้า

ที่ตั้งของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปัจจุบันนี้ เดิมคือพื้นที่ฝ่ายในของวังหน้า ซึ่งมีตึกหน้าต่างๆ ปลูกอยู่เต็มพื้นที่ จนเมื่อวังหน้าโดนตัดตอนไปในสมัยรัชกาลที่ ๕ จึงใช้พื้นที่เป็นค่ายทหาร และมีการสร้างอาคารที่ทำการทหารปืนใหญ่ รวมทั้งมีโรงทหารใช้สำหรับพักอาศัย ก่อนจะเปลี่ยนมาเป็นมหาวิทยาลัย เมื่อหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ตึกโดมที่ไม่ใช่โดม

ไม่เห็นมีฝรั่งที่ไหนเรียกหลังคาตึกโดมธรรมศาสตร์นี้ว่า “โดม” เลยสักคน!

เพราะหลังคาโดมจริงๆ นั้น จะมีรูปทรงกลมแบบหลังคาพระที่นั่งอนันตสมาคม หรือรูปทรงคล้ายหัวหอมใหญ่ ทรงกลมป้อม มียอดแหลม ตัวอย่างเช่นโดมของตึกจามระชาล (ทัชมาฮาล) ที่เราคันเคยนั่นเอง

แท้จริงแล้ว ทรงหลังคาของตึกโดมนี้ คือ ทรงกรวยยอดแหลม (Spire) ซึ่งมีก่อสร้างเป็นหลังคาหอคอยของโบสถ์ในศาสนาคริสต์มากกว่า แต่ทรงยอดแหลมของตึกโดมของเรา มีการซ้อน ๒ ชั้น ซึ่งไม่มีปรากฏในงานต้นแบบของยุโรปเลย

หมีว อภัยวงศ์

ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ออกแบบปรับปรุงตึกโดมแห่งนี้ ก็คือ นายหมีว อภัยวงศ์ บุตรเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (ชุ่ม อภัยวงศ์) และเป็นพี่น้องต่างมารดา กับนายควง อภัยวงศ์ โดยนายหมีว อภัยวงศ์ เป็นสถาปนิกหนุ่มผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันประณีตศิลป์ แห่งกรุงปารีส (École Nationale

Supérieure des Beaux-Arts Paris) หรือที่เรียกกันว่า “โบซาร์” สำนักเดียวกับหม่อมเจ้าสมัยเฉลิม กฤดากร ตึกโดม ถือเป็นผลงานเดี่ยวชิ้นแรกของนายหมีวเลยก็ว่าได้ เพราะก่อนหน้านี้ เขาเป็นเพียงสถาปนิกผู้ช่วยให้กับพระสวามี รัตนนิมมานก์ (สาโรช สุขยางค์) หัวหน้านักองคสถาปัตยกรรม ศิลปากร ในการออกแบบตึกโปรเซเนียร์กลาง บางรัก ผลงานของนายหมีวโดดเด่นในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ถึงช่วงสงครามโลก คือในช่วงระหว่างปี ๒๔๗๕-๒๔๙๐ โดยกลุ่มอาคารตึกแถวทั้ง ๑๐ หลัง ริมถนนราชดำเนินกลาง ที่สร้างขึ้นในราวปี ๒๔๘๔ ก็เป็นผลงานของนายหมีวด้วยเช่นกัน แต่หลังจากสงครามโลกสงบลงแล้ว เขากลับไม่มีผลงานปรากฏให้เห็นอีกเลย

อาคารศาลยุติธรรม 607

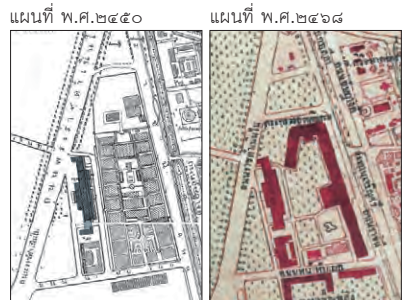
หากเรายืนอยู่ริมรั้วด้านสนามหลวงแล้วมองออกไปทางทิศตะวันออก จะเห็นอาคารคอนกรีตสี่เหลี่ยมทรงเหมือนกล่องสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ตั้งตระหง่านอยู่ ช่างดูยิ่งใหญ่ สง่างาม และภูมิฐาน หากเปรียบเป็นคนก็คงเข้าทำนองเรียบโก้ ดูนิ่ง และมีความมั่นคงซึ่งขังอยู่ในที่

นั่นคือ อาคารศาลยุติธรรม ตึกเก่าเพียงหนึ่งเดียวในกลุ่มอาคารกระทรวงยุติธรรม ที่รอดพ้นจากการทุบทิ้งเมื่อปี ๒๕๕๖ เหลือเป็นประจักษ์พยานให้คนรุ่นหลังได้เห็นถึงสถาปัตยกรรมชิ้นเด่นในยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่ตั้งอยู่ภายในเกาะรัตนโกสินทร์แห่งนี้

ย้อนไปในสมัยรัชกาลที่ ๕ พื้นที่ริมสนามหลวงฝั่งตะวันออกบริเวณนี้ เคยเป็นที่ตั้งของอาคารกระทรวงยุติธรรมหลังเก่า บริเวณด้านหน้าติดถนนราชดำเนินใน ส่วนพื้นที่ด้านหลังเป็นส่วนของตรางหรือกองลงทุโทษ

ในรัชสมัยต่อมา ได้รื้อตรางด้านหลังลงเพื่อใช้พื้นที่สร้างเป็นอาคารของกระทรวงยุติธรรมอีกหลัง

จวบจนกระทั่งในปี ๒๔๘๑ หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ประเทศไทยได้เอกราชทางการศาลกลับคืนมาอีกครั้ง (หลังจากที่ต้องสูญเสียไปตั้งแต่ทำสนธิสัญญาเบาริ่งในสมัยรัชกาลที่ ๔) เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีในปีต่อมา จึงมีดำริที่จะรื้อถอนกลุ่มอาคารเก่าอันทรุดโทรมเหล่านี้ เพื่อสร้างกลุ่มอาคารที่ทำการกระทรวงยุติธรรมหลังใหม่ขึ้นมาทดแทน แล้วมอบหมายให้ พระสวามี รัตนนิมมานก์ (สาโรช สุขยางค์) สถาปนิกกรมศิลปากรเป็นผู้ออกแบบ

607 Court of Justice Building Ratchadamnoen Nai Ave. Not Open to the Public 02 541 2258, 02 541 2309 www.cj.go.th

ซึ่งอาคารศาลยุติธรรมที่เห็นอยู่นี้ ได้สร้างขึ้นเป็นตึกแรก จนแล้วเสร็จพร้อมเปิดอย่างเป็นทางการในปี ๒๔๘๔ ตัวอาคารมีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบโมเดิร์น ที่มีการลดทอนรายละเอียดและการตกแต่งประดับประดาต่างๆ ลงเหลือแต่เพียงรูปทรงสี่เหลี่ยม โดยไม่มีการทาสีอาคารเพื่อแสดงให้เห็นถึงลัทธิของวัสดุที่ใช้ นั่นคือ คอนกรีตและหินล้าง ทำให้อาคารเป็นสีเทาดูขรึมขลังเป็นอย่างยิ่ง นับเป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับกระแสสถาปัตยกรรมหลักของโลกในขณะนั้น (1930s-40s หรือก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒)

Court of Justice Building: Located by Sanam Luang on the eastern side, it was built in 1941. The design is Modern architecture as common in the post political reform era. It is a large concrete box which looks clean, calm, and strong. It is one of the courts complex buildings which have survived the mass demolition in 2013.

อาคารออกแบบให้สมมาตรซ้าย-ขวา มีทางเข้าหลักอยู่ตรงกลางและมีบันไดขนาดใหญ่ทอดขึ้นไปสู่โถงทางเข้าด้านหน้า ซึ่งรองรับด้วยเสา ๖ ต้น อันหมายถึงหลัก ๖ ประการของคณะราษฎร

ต่อมาอาคารในยุคนี้ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของยุคประชาธิปไตยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่นักวิชาการบางท่านเรียกว่า “สถาปัตยกรรมคณะราษฎร”

เรื่องเล่าชาวเกาะ

กลุ่มอาคารกระทรวงยุติธรรม

กลุ่มอาคารกระทรวงยุติธรรมแต่เดิมที่สร้างขึ้นใหม่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ประกอบไปด้วยอาคารหลัก ๓ หลัง สร้างเรียงกันเป็นรูปตัววี (V) คือ

๑. อาคารศาลยุติธรรมหลังที่เราเห็นอยู่นี้ สร้างขึ้นเป็นตึกแรกในปี ๒๔๘๔ ตรงบริเวณด้านเหนือของพื้นที่ ปัจจุบันยังคงอยู่ ไม่ได้ถูกรื้อถอนออกไป

๒. อาคารศาลอาญา/ศาลอุทธรณ์ สร้างขึ้นเป็นลำดับถัดไปในปี ๒๔๘๖ ตั้งอยู่ด้านฝั่งริมคลองคูเมือง อาคารทั้งคู่เป็นสถาปัตยกรรมแบบโมเดิร์น ออกแบบโดยพระสาโรชรัตนนิมมานก์ (สาโรช สุขยางค์)

๓. อาคารศาลฎีกา/ศาลแพ่ง L11 อาคารที่สร้างหลังสุดริมสนามหลวง เป็นตึกที่คนรุ่นเก่าคุ้นตากันดี สร้างแล้วเสร็จในปี ๒๕๐๖ ทั้งช่วงจากอาคารที่สร้างมาแล้วก่อนหน้านี้ ๒๐ ปี โดยรื้อถอนอาคารศาลสถิตย์ยุติธรรมหลังเก่า L10 ที่สร้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ลง (เป็นอาคารร่วมรุ่นกับอาคารกระทรวงกลาโหม G06 ที่อยู่ใกล้ๆ กัน) เพื่อสร้างอาคารศาลฎีกาหลังนี้แทน

เนื่องจากอาคารศาลฎีกานี้ สร้างขึ้นในยุคปลายของสถาปัตยกรรมแบบโมเดิร์น จึงมีการใส่รายละเอียดความเป็นไทยประยุกต์เข้าไปด้วย เช่น หัวเสาแบบไทยที่โถงทางเข้า และซุ้มจะมาน้ำ ทำให้มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ต่างไปจากตึกโมเดิร์นรุ่นที่ทั้งสองที่สร้างมาแล้วก่อนหน้านี้ อาคารศาลอาญา ด้านฝั่งคลองคูเมือง (๒) และอาคารศาลฎีกา ฝั่งถนนราชดำเนิน (๓) ถูกทุบทิ้งไปในปี ๒๕๕๖ เพื่อสร้างอาคารศาลฎีกาแห่งใหม่หลังปัจจุบันขึ้นมาแทน ท่ามกลางเสียงคัดค้านจากทั้งกรมศิลปากรและนักวิชาการ ด้วยเป็นอาคารโบราณสถานอันทรงคุณค่า ตัวอย่างของสถาปัตยกรรมหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ หากใครอยากรู้ว่า อาคารยุคโมเดิร์นผสมไทยประยุกต์ที่ว่าหน้าตาเป็นอย่างไร? ให้ดูได้จากอาคารร่วมสมัยกับอาคารศาลฎีกาหลังที่รื้อไปแล้วนี้ ซึ่งก็คือ ศาลาว่าการกรุงเทพฯ G13 ที่เสาชิงช้า ทั้งสองแห่งสร้างขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกัน

พระสาโรชรัตนนิมมานก์

(สาโรช สุขยางค์)
เนื่องจากเกิดในครอบครัวขุนนาง จึงมีโอกาสได้รับทุนเล่าเรียนจากรัฐบาลให้ไปศึกษาวิชาสถาปัตยกรรมที่มหาวิทยาลัยลิเวอร์พูล

ประเทศอังกฤษ ในช่วงต้นรัชกาลที่ ๖ จนเมื่อปลายรัชกาลจึงเดินทางกลับมารับราชการที่กองสถาปัตย์ กระทรวงธรรมการ

พระสาโรชรัตนนิมมานก์ (สาโรช สุขยางค์) ถือว่าเป็นสถาปนิกชาวไทยรุ่นบุกเบิกคนแรกๆ ที่ได้ด้วยก่อนหน้านี้มีแต่สถาปนิกฝรั่งเท่านั้นที่ทำงานในสยาม

ผลงานยุคแรกๆ ของท่านยังเป็นที่ถกเถียงแบบคลาสสิกอยู่ อย่างเช่นอาคารมนุษยนาควิทยาทาน ที่วัดบวรนิเวศ กระทั่งหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นหัวหน้ากองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร ซึ่งในช่วงนี้เองที่แนวทางการออกแบบของพระสาโรชฯ ได้เปลี่ยนไปตามกระแสโลก

อาคารศาลยุติธรรมนี้เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของสถาปัตยกรรมแบบโมเดิร์น ที่ยังคงมีโครงสร้างของสถาปัตยกรรมแบบคลาสสิกอยู่ กล่าวคือ รูปทรงอาคารเป็นกล่องเกลี้ยง สมมาตรซ้าย-ขวา มีโถงทางเข้าใหญ่ที่ด้านหน้า และมีเสาหลายตัวขนาดใหญ่เรียงเป็นแถวที่ด้านหน้าโถง

ส่วนอาคารอื่นๆ ที่พระสาโรชฯ ออกแบบในช่วงเดียวกันนี้ก็มี ศาลากลางอยุธยา, ตึกเคมี คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาฯ และโรงแรมรัตนโกสินทร์ ถนนราชดำเนิน G09 ซึ่งทั้งหมดล้วนมีรูปทรงเช่นที่ว่ามาทุกหลัง

อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย G08

หากพูดถึงภาพจำของถนนราชดำเนิน ย่อมนึกถึงอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยอย่างแน่นอน ด้วยเป็นสัญลักษณ์แทนการชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองมานับครั้งไม่ถ้วน เริ่มตั้งแต่การเรียกร้องดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงคืนจากฝรั่งเศสในปี ๒๔๘๓ เมื่อครั้งอนุสาวรีย์สร้างเสร็จใหม่ๆ เลยทีเดียว

อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยสร้างขึ้นในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๒ (วันชาติในขณะนั้น) เพื่อเป็นที่ระลึกในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ และทำพิธีเปิดในอีก ๑ ปีต่อมา คือ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๓

ผลงานการออกแบบของ มล. ปุ่ม มาลากุล โดยเป็นแบบที่ชนะการประกวด ซึ่งเต็มไปด้วยสัญลักษณ์อันเกี่ยวเนื่องกับวันที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

Democracy Monument: Constructed in 1939 in Field Marshal Phibun's era to commemorate the Siamese Revolution on June 24th, 1932, the Democracy Monument has been with Ratchadamnoen Avenue for so long that it has become the image of this area. It is also used as the National Highway's Kilometer Zero.

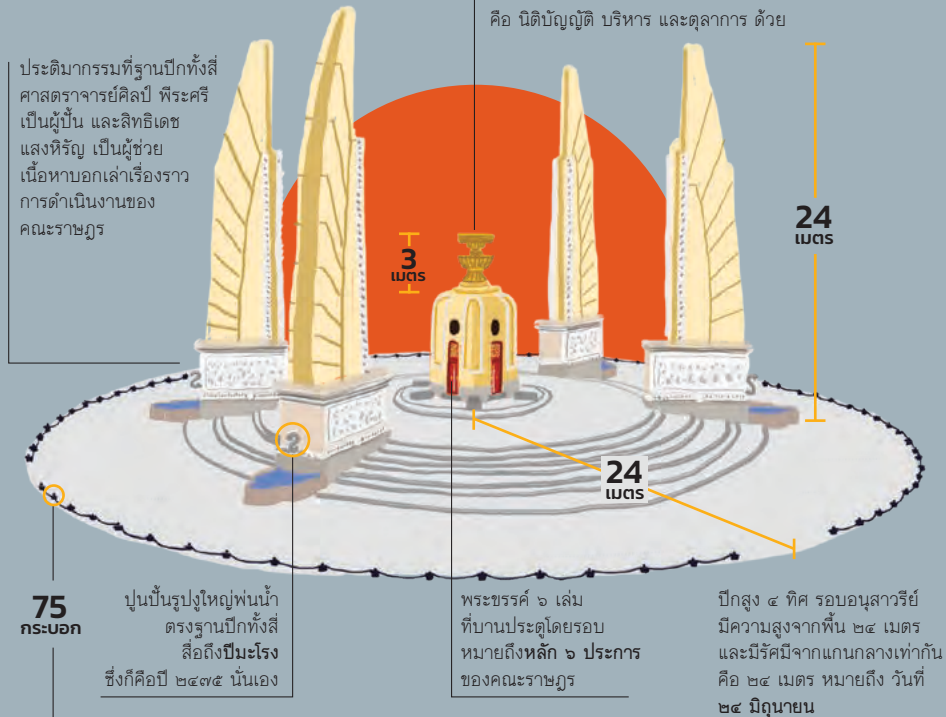

G08 Democracy Monument
Ratchadamnoen Klang Ave.

นอกจากนี้แล้ว อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยยังใช้เป็นหลักกิโลเมตรที่ศูนย์ของประเทศไทยอีกด้วย ลองมองหาป้ายแผนที่ผืนใหญ่ตรงหัวมุมถนนด้านหนึ่งดู... เจอกันมั๊ยจ๊ะ?

ประติมากรรมที่ฐานปีกทั้งสี่ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เป็นผู้ปั้น และลัทธิเศษฐศิลป์ เป็นผู้ช่วย เนื้อหาบอกเล่าเรื่องราว การดำเนินงานของ คณะราษฎร

สฤตไทย คือ รัฐธรรมนูญประดิษฐานบนพานแว่นฟ้า ทำจากทองเหลือง สูงถึง ๓ เมตร อันหมายถึงเดือน ๓ คือเดือนมิถุนายน (หากนับแบบไทย เดือน ๑ คือ เดือนเมษายน) เดือนที่เปลี่ยนแปลงการปกครอง อีกนัยหนึ่งยังหมายถึงอำนาจอธิปไตยทั้งสาม คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ด้วย

หลัก ๖ ประการของคณะราษฎร

หลักทั้งหกของคณะราษฎร ที่นำมาใช้เป็นนโยบายในการบริหารงานของ รัฐบาลหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ประกอบไปด้วย

- “เอกราช ปลอดภัย เศรษฐกิจ เสมอภาค เสรีภาพ และการศึกษา” ซึ่งปรากฏเป็นสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นในยุคไทยใหม่ ดังเช่น
- หลังคาโดมของธรรมศาสตร์ มีช่อหน้าต่างทั้งหมด ๖ ช่อ
  - ศาลสถิตยุติธรรม โถงทางเข้าด้านหน้ามีเสาทั้งสิ้น ๖ ต้น
  - ป้อมกลางอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย มีประตู ๖ ช่อง และมีพระขรรค์ ๖ เล่ม

บริเวณรอบฐานอนุสาวรีย์ มีปืนใหญ่โบราณ ๗๕ กระบะกองฝังเรียงรายลงบนดิน โผล่ท้ายกระบะบอกขึ้นมา เป็นเสาสำหรับคล้องโซ่เชื่อนั่นลือถึงปี ๒๔๗๕ เช่นกัน

อาคารพาณิชย์ริมถนนราชดำเนินกลาง

G09

ถนนราชดำเนินกลาง ถนนสายสั้นๆ ระหว่างสะพานผ่านพิภพลีลา ตรงหน้าโรงแรมรัตนโกสินทร์ ถึงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ ตรงป้อมมหากาฬ ได้กลายเป็นถนนสายประวัติศาสตร์ของเมืองไทยไปเสียแล้ว ด้วยเป็นภาพจำของการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยไม่รู้กี่ครั้งต่อกี่คราว จนอาคารพาณิชย์ที่ขนานทั้งสองข้างของถนนเส้นนี้ตลอดทั้งสาย ได้เป็นประจักษ์พยานสำคัญถึงการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยตลอด ๘๐ ปีที่ผ่านมา

ถนนราชดำเนินสร้างขึ้นมาตั้งแต่ปี ๒๔๔๒ ราวปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ โดยเอาแบบอย่างมาจากถนนสายสวยๆ ของเมืองฝรั่ง เดิมทีเป็นถนนที่กว้างใหญ่ ตัดจากพระบรมมหาราชวังตรงไปยังพระราชวังดุสิต ซึ่งตั้งอยู่ชานพระนคร (บริเวณพระบรมรูปทรงม้า)

แรกเริ่มนั้นตลอดสองข้างทางปลูกต้นมะฮอกกานีไว้ไม่ต่างจากถนนราชดำเนินนอกในปัจจุบัน จนเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ในปี ๒๔๘๒ จึงเกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ขึ้นกับถนนเส้นที่สวยงามและเขียวสลับแห่งนี้

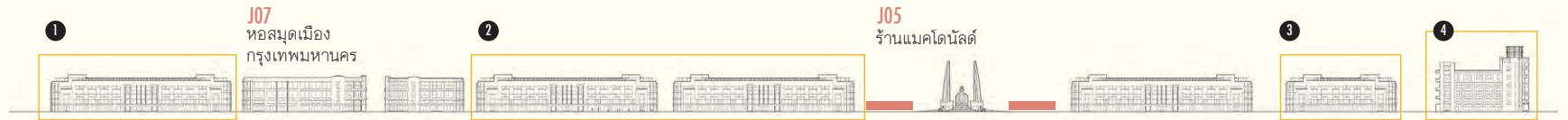
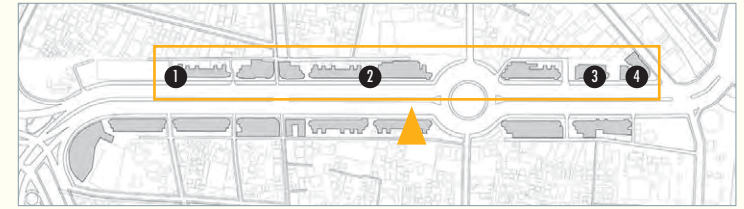
กลุ่มอาคารริมถนนราชดำเนินกลาง ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อครั้งเพิ่งสร้างเสร็จใหม่ๆ

ด้วยเกิดอภิมหาโปรเจกต์ในการก่อสร้างตลอดแนวสองข้างทางของถนนราชดำเนินกลาง เริ่มจากการติดตั้งมะชอกกานีลงเพื่อขยายผิวถนนให้กว้างขึ้น และมีการก่อสร้างอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย G08 ที่กึ่งกลางของถนน ตลอดจนมีการสร้างอาคารพาณิชย์รูปทรงทันสมัยขึ้น เรียงต่อกันไปเป็นแถวเป็นแนวไปตลอดสองข้างทาง โดยมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่คล้ายคลึงกับแบบอาร์ต เดโก (Art Deco) เพื่อให้เป็นย่านธุรกิจ อันประกอบด้วยโรงแรมหรู และโรงภาพยนตร์ที่ดูโก้เก๋ สร้างภาพลักษณ์ของกรุงเทพฯ ใหม่ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

Commercial Buildings on

Ratchadamnoen Avenue: Ratchadamnoen Avenue was built in 1899 in King Rama V's era, inspired by European avenues. The buildings on both sides of the avenue were built in 1939 during Field Marshal Phibun's government, designed by a Thai architect who graduated from École des Beaux-Arts in Paris. They are Modern buildings with a style similar to Art Deco. These buildings were built after the political reform to make this area a commercial district. There were various shops, two luxury hotels, one of which is Royal Hotel, and the recently demolished Chalong Thai Theatre.

อาคารริมถนนราชดำเนินเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กสูง ๓-๕ ชั้น ออกแบบโดย หมิว อภิวงศ์ สถาปนิกที่จบจากสถาบันประณีตศิลป์แห่งปารีส (École des Beaux-Arts) มาดูสิว่า...ตึกหลังไหนใครเคยเห็นผ่านตากันมาแล้วบ้าง...

1 โลลิต้าในทอล์คลับ

อาหารดี...ดนตรีเพราะ...มีแบนด์ดังๆ มาเล่นสด ทั้งนักร้องแม่เหล็กอย่าง สุเทพ วงศ์กำแหง และสวลี ผกาพันธุ์ เด็ดกว่านั้นยังมีพาร์ทเนอร์สาวสวย ให้บริการเป็นคู่เต้นรำและเพื่อนคุย อย่างเป็นกันเองอีกด้วย ทั้งหมดนี้พบได้ที่ “โลลิต้าในทอล์คลับ” ในทอล์คลับในตำนานที่เปิดด้วยถนนราชดำเนินในช่วงปี ๒๕๐๔ ซึ่งขณะนั้นถือเป็นสถานบันเทิงยามราตรีสุดหรู ที่บรรดานักดื่มหนักเที่ยวต่างก็พูดถึงและรู้จักกันเป็นอย่างดี

เด็กรุ่นใหม่คงไม่รู้ว่โลลิต้านี้อยู่ตรงไหน?

ปัจจุบันคือ ตึกริมถนนราชดำเนินฝั่งเหนือที่ล้อมรั้วไว้ อยู่ฝั่งตรงข้ามกับหนังสือพิมพ์สยามรัฐ และร้านข้าวต้มสกายไฮ ตึกที่อยู่เคียงกับห้องสมุดเมืองในปัจจุบัน ก่อนถึงสี่แยกคอกวัวนั่นเอง

2 วิทยากรวมและศึกษากันท์

กลุ่มอาคารพาณิชย์ด้านฝั่งเหนือใกล้อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย (ด้านหลังเป็นโรงเรียนสตรีวิทยา) เคยเป็นที่ตั้งของ “วิทยากรวม” ร้านค้าระดับตำนานที่ขายอุปกรณ์การทดลองทางวิทยาศาสตร์ต่างๆ และ “ศึกษากันท์พานิช” แหล่งขายอุปกรณ์การเรียนการสอน ทั้งสองเป็นร้านที่อยู่คู่กับอาคารนี้มานานตั้งแต่ครั้งแรกสร้างตึกแล้ว จนเมื่อไม่นานมานี้ศึกษากันท์ได้ยุบสาขาขึ้นไปก่อน ส่วนวิทยากรวมเองก็เพิ่งเลิกกิจการตามไปเช่นกัน

ส่วนฝั่งตรงข้ามอาคารศึกษากันท์ ก็คือ โซว์รูมเบนซันบุรี ที่ขายรถหรูอยู่ที่นี้มานานตั้งแต่ราวปี ๒๕๐๐ แล้ว

ในรูปคือศึกษากันท์ที่ควรวามหาอุทกภัยในปี ๒๕๔๘ เมื่อแรกเปิดทำการที่ตึกนี้ใหม่ๆ

3 โรงแรมสุริยานนท์

ตึกธนาคารธอส. ในปัจจุบัน (ริมถนนราชดำเนินฝั่งเหนือ ตรงข้ามนิทรรศการรัตนโกสินทร์) หากย้อนไปเมื่อไม่กี่ปีมานี้ยังเป็นที่ตั้งของโรงแรมมาเจสดิกอยู่เลย แต่ทว่าเมื่อแรกสร้างอาคารหลังนี้นั้น คือที่ตั้งของโรงแรมหรูอีกแห่งบนถนนราชดำเนิน ซึ่งเปิดให้บริการพร้อม กับโรงแรมรัตนโกสินทร์ ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๖ (วันชาติในสมัยนั้น) นั่นก็คือ โรงแรมสุริยานนท์ นั่นเอง

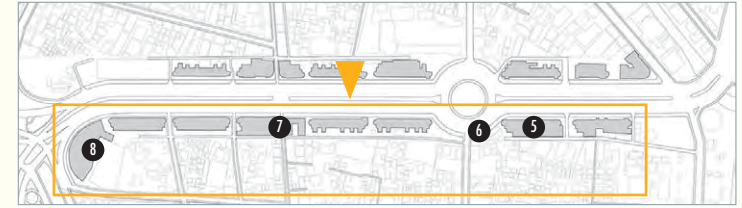

โรงแรมสุริยานนท์ ในปี ๒๕๐๓ ตึกซ่างๆ คือสำนักงานเวทคอนน์ ประกันภัยในปัจจุบัน

4 ตึกไทยนิยาม

ตึกแถวสี่กั๊กแรกของถนนราชดำเนินกลางฝั่งเหนือ ตั้งอยู่ตรงหัวมุม เซิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ แรกเปิดเป็นที่ตั้งของห้างไทยนิยาม ห้างสรรพสินค้าที่ใหญ่ที่สุดในสมัยนั้น ที่มีการจัดจำหน่ายสินค้าแบบซูเปอร์มาร์เก็ต เป็นแห่งแรก ซึ่งดำเนินงานโดยรัฐบาล ปัจจุบันคือที่ตั้งของเดอะพาร์คกับ ลีซอเดอะสแควร์ป๊อปปูล่าริตี้ เด่นของตึกนี้ จนถึงเป็นแลนด์มาร์คของถนนราชดำเนินส่วนนี้เลยก็ว่าได้ นั่นคือ หอคอยทรงกระบอกสูง ๕ ชั้น ตรงหัวมุมเปิดให้เป็นทางเข้า

ภายในหอคอยเป็นโถงบันไดเวียนขึ้นไปจนถึงชั้นบนสุด ส่วนด้านบนที่เห็นเป็นคิรีบร้อนๆ กัน นั่นคือ ปล่องระบายความร้อนจากภายในอาคาร

5 **หอศิลป์ร่วมสมัย J06**

6 **อาคารรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย**

อาคารชั้นเดียวรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยทั้ง ๔ หลัง ประจำ ๔ มุม แต่หลังเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ออกแบบโดย มล. ปุ่ม มาลากุล ผู้เดียวกับที่ออกแบบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยที่อยู่ตรงกลางถนน

อาคารเหล่านี้สร้างขึ้นในปี ๒๔๘๖ (ภายหลังอนุสาวรีย์ ประมาณ ๓ ปี) เพื่อใช้เป็นที่ทำการตรวจพลสวนสนาม ซึ่งต่อมาเมื่อย้ายไปจัดพิธีสวนสนามที่ลานพระบรมรูปทรงม้าแล้ว จึงเปิดให้เข้าทำการค้าแทน

ตัวอาคารทั้งสี่มีลักษณะเด่น คือมีการใช้องค์ประกอบสถาปัตยกรรมไทยประเพณี อย่างบัวหัวเสา และปูนปั้นลายไทยที่ชายคา มาประยุกต์ใช้ในสถาปัตยกรรมแบบโมเดิร์น

ปัจจุบันอาคารหลังหนึ่งในนั้น เปิดเป็นห้องอาหารรสแดง ร้านอาหารไทยสุดคลาสสิก

ที่ห้วมุมถัดไปเป็นร้านหนังสือริมขอบฟ้า ของสำนักพิมพ์เมืองโบราณ เน้นสิ่งพิมพ์ด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเป็นหลัก

ส่วนอีกมุมเป็นร้านกินดื่ม และหลังสุดท้ายที่หน้าโรงเรียนสตรีวิทยา เป็นร้านแมคโดนัลด์ สาขาแรกๆที่ดำเนิน **J05** ที่เปิดให้บริการ ๒๔ ชั่วโมง

7 **กลุ่มอาคารริมถนนราชดำเนิน ตรงสี่แยกคอกวัว**

อาคารพาณิชย์ ๔ หลัง ที่สร้างขึ้นทั้ง ๔ มุมของสี่แยกคอกวัวนั้น ดูเผินๆ อาจเหมือนกับอาคารอื่นๆ ที่เรียงรายกันไปตามถนนเส้นนี้ แต่หากพิจารณาในรายละเอียดแล้วจะเห็นถึงความแตกต่างในการออกแบบ กล่าวคือ มีการทำมุมอาคารให้โค้งรับกับสี่แยก และที่ชั้น ๒ และชั้น ๓ ทำเฉลียงโค้งยาวไปตลอดด้วย

หนึ่งในตึกทั้งสี่หลังนั้น ปัจจุบันได้ปรับปรุงให้เป็นหอสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร **J07** ส่วนด้านตรงข้ามที่เคยเป็นตึกในชุดเดียวกัน ปัจจุบันได้กลายเป็นอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ไปแล้ว

8 **โรงแรมรัตนโกสินทร์**

เมื่อแรกสร้างเป็นโรงแรมหรูราคา ที่ตั้งอยู่เชิงสะพานผ่านพิภพลีลา ตรงห้วมุมสนามหลวง เกิดจากพระราชดำริของรัชกาลที่ ๗ ที่อยากให้มีโรงแรมอย่างดีสำหรับรับรองแขกบ้านแขกเมือง

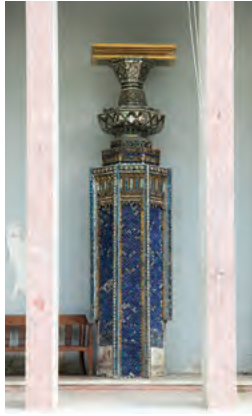
แต่มาก่อสร้างจริงในสมัยจอมพล ป. ราวปี ๒๔๘๔-๘๕ และได้เปิดให้บริการในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๖ วันชาติของไทยในสมัยนั้น (วันที่มีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง) พร้อมกับโรงแรมอีกแห่งบนถนนเส้นนี้ (โรงแรมสุริยानนท์)

ในปี ๒๕๑๘ คราวสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารฯ ได้เสด็จฯ เยือนไทยเพื่อสักยักทางการเมือง ก็ได้มาประทับที่โรงแรมรัตนโกสินทร์แห่งนี้ด้วย

ปัจจุบันโรงแรมรัตนโกสินทร์ยังคงเปิดดำเนินการ ภายใต้ชื่อ โรงแรมรอยัล ที่นักท่องเที่ยวชาวจีนรู้จักกันเป็นอย่างดี กลางวันมีบุฟเฟ่ต์เต็มเช้าเสียงชื่อ

ตัวอาคารเป็นคอนกรีตสูง ๔ ชั้น โค้งไปตามแนวถนน ด้านหน้ามีมุขทางเข้าและโถงบันได ส่วนห้องพักแต่ละห้องจะมีเฉลียงเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กยื่นออกมา

ออกแบบโดยพระราชนิพนธ์นามานัก ออกแบบกลุ่มอาคารกระทรวงยุติธรรม **G07** ที่ก่อสร้างในเวลาไล่เลี่ยกัน บริเวณข้างสนามหลวงใกล้ๆ กันนั่นเอง

อาคารสโมสรราษฎร์ราษฎร์มัย G10

ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ๒๔๗๕ แล้ว กลุ่มคณะราษฎรผู้ดำเนินการปฏิวัติได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นองค์การการเมืองที่ชื่อ สโมสรคณะราษฎร มีที่ทำการอยู่ที่สวนราษฎร์มัย เรียกกันโดยย่อว่า “สโมสรราษฎร์ราษฎร์มัย” อาคารที่ทำการเป็นตึกคอนกรีตชั้นเดียว รูปแบบเป็นกล่อง เรียบง่ายตามความนิยมในสมัยนั้น โถงทางเข้าด้านหน้ามีประติมากรรมรูปพานรัฐธรรมนูญตั้งอยู่ เช่นเดียวกับที่ปรากฏที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และในนางสาวปติยกรมหลายที่ในช่วงเวลานั้น

ในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองนี้เอง ที่สวนราษฎร์มัยมีบทบาทในฐานะสถานที่สำหรับจัดงานรื่นเริงตามแบบตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานฉลองรัฐธรรมนูญ ซึ่งจัดเป็นประจำในวันที่ ๑๐ ธันวาคมของทุกปี ในช่วงแรกจัดกันที่สวนราษฎร์มัยแห่งนี้ ซึ่งเป็นสถานที่ทำการของสโมสรคณะราษฎรด้วย

นางสาวสยามคนแรก
มณฑลที่ กัญญา เทียนสว่าง
ในปี ๒๔๗๗

นอกจากนี้ เพื่อสะท้อนแนวคิดเสรีนิยม ให้ผู้หญิงได้แสดงออกผ่านพื้นที่สาธารณะ รัฐบาลยังจัดให้มีการประกวดเทพีรัฐธรรมนูญ หรือนางสาวสยาม ภายในงานฉลองรัฐธรรมนูญนี้ด้วย โดยตั้งเวทีกั้นกลางแจ้งเลยทีเดียว ปัจจุบันอาคารแห่งนี้ใช้เป็นสำนักงานของสวนสาธารณะราษฎร์ราษฎร์มัย

People's Party Society Building at Saranrom Park: After the political reform in 1932, the People's Party, which led the revolution, changed into a political organization named People's Party Society. Its office was located at Saranrom Park in a one-story, simple and modern concrete building. At the entrance hall stood a sculpture of an offering bowl, decorated with mirror, holding the Thai Constitution (similar to the one at the Democracy Monument). At the time, Saranrom Park was used as the venue for the annual Constitution Celebration, a winter celebration which took place on December 10 every year.

G10 Saranrom Park
Charoen Krung Rd.
4.30am-9.00pm

ตึกกลาง โรงเรียนเพาะช่าง G11

โรงเรียนเพาะช่าง ตั้งอยู่บนถนนตรีเพชร (ติดกับโรงเรียนสวนกุหลาบ) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ๒๔๕๖ สมัยต้นรัชกาลที่ ๖ เดิมทีมีช่องประตูทางเข้าเป็นหลังคาจั่วเหมือนกับประตูทางเข้าของตึกยาว โรงเรียนสวนกุหลาบ (09) ด้วยเป็นตึกที่สร้างขึ้นในชุดเดียวกัน

เมื่อคราวสงครามมหาเอเชียบูรพา ประตูทางเข้าพร้อมกับอาคารเรียนภายในของโรงเรียนเพาะช่างได้โดนทิ้งระเบิด เสียหายอย่างหนักเกินจะซ่อมแซม ทำให้ต้องก่อสร้างอาคารเรียนหลังใหม่ขึ้นมาทดแทน

ในปี ๒๔๘๙ หลังจากสงครามสงบลง นายจิตร บัวบุศย์ อาจารย์โรงเรียนเพาะช่าง ได้รับมอบหมายให้ออกแบบตึกหลังใหม่ และได้เริ่มก่อสร้างในปีถัดไป

ตึกใหม่เป็นอาคารคอนกรีตแบบโมเดิร์นผสมผสานทรงไทยประยุกต์ เรียกอาคารศิลปกรรม (ตึกอำนวยการหรือตึกกลางในปัจจุบัน)

Central Building, Poh-Chang Academy of Arts: This building was built in 1946 after World War II. It is a Modern concrete building with Thai elements such as gable roofs. At the entrance hall, there are large cylindrical pillars with Thai-style decorations. Currently, the building still remains in use.

รูปทรงอาคารมีลักษณะมาตรฐาน มุขกลางทำเป็นโถงทางเข้า และมีเสากลมขนาดใหญ่ ๖ ต้น ประดับบัวหัวเสาแบบสถาปัตยกรรมไทยประเพณีที่ลดรูปให้ดูเรียบง่าย

หลังคาเป็นทรงจั่วซ้อนชั้น มุงกระเบื้องเคลือบ แบบหลังคาของสถาปัตยกรรมวัดและวัง

ที่ปลายอาคารทั้งสองข้าง มีมุขชาย-ชวายื่นออกมาเล็กน้อย และเป็นหลังคาหน้าจั่วซ้อนชั้นเช่นกัน

ปัจจุบันตึกกลางนี้ยังคงใช้งานอยู่ แต่โรงเรียนเพาะช่างได้เปลี่ยนสถานะมาเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์แล้ว

G11 Poh-Chang Academy of Arts,
Rajamangala University of Technology Rattanakosin
86 Tri Phet Rd.
8.30am-4.30pm Mon-Fri
02 623 8790-99
www.pohchang.rmutr.ac.th
prpohchang

โรงละครแห่งชาติ G12

เป็นอาคารสมัยใหม่ใหญ่ยักษ์อีกหลังในเกาะรัตนโกสินทร์ ที่ผู้ชมได้ถึง ๓,๖๐๐ คน สร้างขึ้นที่บริเวณด้านเหนือของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ซึ่งเดิมพื้นที่ตรงนั้นเป็นที่ตั้งของอาคารที่ทำราชการกระทรวงคมนาคม ที่สร้างมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ แล้ว โรงละครใหม่แห่งนี้สร้างขึ้นในสมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่มาแล้วเสร็จในปี ๒๕๐๘ สมัย จอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นนายกฯ ขณะนั้นด้านหน้าโรงละครยังเป็นคลองคูเมืองเดิมอยู่ และยังไม่มีการก่อสร้างสะพานพระปิ่นเกล้า

ด้วยเป็นยุคปลายของสถาปัตยกรรมแบบโมเดิร์น จึงมีการนำองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมไทยแบบจารีตมาลดทอน และประยุกต์ใช้กับอาคารแบบตะวันตก

ผังอาคารเป็นรูปตัวที (T) มีปีก ๒ ข้าง ตัวโรงละคร คือพื้นที่ใช้สอยหลักอยู่ตรงส่วนกลาง มีหลังคาเป็นทรงจั่วซ้อนชั้น ๒ ชั้น แบบหลังคาทรงไทยประเพณี มุงกระเบื้องเคลือบสี

National Theater: A large building in the Old Town, the National Theater was constructed in 1965 in a Modern design with applied Thai elements. The layout is a T shape with two wings. The theater, which is the main area, is at the center. It is topped with traditional Thai gable roofs.

เครื่องลายองประดับหน้าจั่ว อย่างเป็นทางการ หางหงส์ ทำเป็นคอนกรีตลดทอนรายละเอียด

ส่วนหน้าบันด้านหน้าเป็นปูนปั้นนูนสูงรูปพระพิฆเนศ เทพแห่งศิลปะ

ส่วนปีกสองข้างของโรงละคร เป็นตึกสูง ๕ ชั้น หลังคาทรงจั่วแบบไทยซ้อนชั้น ๒ ชั้น เช่นกัน

สถาปนิกผู้ออกแบบคือ นายอิสสระ วิวัฒนานนท์ แต่มาปรับแก้เพิ่มเติมอีกในภายหลัง โดยสถาปนิกรุ่นใหม่อย่าง หม่อมเจ้าสมัยเฉลิม กฤดากร

นอกจากนี้แล้วยังมีอาคารที่มีรูปแบบใกล้เคียงกับโรงละครแห่งชาตินี้ คือ ตึกกลางของโรงเรียนเพาะช่าง ตรงถนนตรีเพชร G11 ที่เป็นอาคารยุคโมเดิร์น มีการนำหน้าจั่วแบบไทยมาประยุกต์ใช้ลดรูปและประดับอาคารเช่นเดียวกัน

ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร G13

อาคารศาลาว่าการ กทม. ที่เสาชิงช้าแห่งนี้ สร้างขึ้นมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ สมัยที่ยังเป็นเทศบาลนครกรุงเทพฯ ออกแบบโดยสถาปนิกรุ่นใหม่จากกรมศิลปากร นั่นก็คือ หม่อมเจ้าสมัยเฉลิม กฤดากร

ในการออกแบบได้รับแรงบันดาลใจจากศาลาว่าการเมืองสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ซึ่งมีหอรขังใหญ่อยู่ที่มุมอาคารเป็นแลนด์มาร์คที่เห็นได้แต่ไกล นอกจากนี้แล้วยังนับว่าเป็นอาคารที่โดดเด่นในเรื่องการใช้พื้นที่สำหรับกิจกรรมสาธารณะของเมือง แถบยังใช้เป็นสถานที่จัดเลี้ยงในคืนรับรางวัลโนเบลทุกปีอีกด้วย

แต่เดิมตึกศาลาว่าการกรุงเทพฯ ของเราก็ออกแบบให้มีหอคอย อยู่ที่ด้านข้างอาคารฝั่งตะวันออกริมถนนศิริพงษ์ เช่นกัน แต่เมื่อก่อสร้างจริง ได้ตัดออกไป เหลือเพียงปล่องลิฟต์และโถงบันไดแทน

ผังอาคารเป็นสี่เหลี่ยม มีคอร์ทขนาดใหญ่ตรงกลางแบบสถาปัตยกรรมคลาสสิกของตะวันตก (เช่นที่อาคารกระทรวงกลาโหม และอาคารโรงพยาบาล) โดยรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบคลาสสิกยังคงปรากฏชัดอีกในรูปด้านของอาคารที่เน้นเรื่องความสมมาตรซ้าย-ขวา เป็นสำคัญ แต่ลักษณะทางสถาปัตยกรรมโดยรวมกลับเป็นอาคารสมัยใหม่แบบตะวันตก ที่เน้นความเรียบง่าย ไม่นิยมการตกแต่งประดับประดา มีการนำรายละเอียดขององค์ประกอบสถาปัตยกรรมไทยประเพณีเข้าไปสอดแทรกด้วย อาทิ การทำซุ้มจั่วรับแนวเสา ส่วนผนังด้านนอกของอาคารทำจากหินล้าง จึงมีสีเทาที่มึน แข็งแรงทนทาน ที่สำคัญคือไม่จำเป็นต้องทาสีนั่นเอง

อาคารโมเดิร์นที่มีลักษณะไทยประยุกต์เช่นนี้ จะพบได้ในอาคารศาลาฎีกา ริมนามหลวง (L11 ที่รื้อลงไปแล้ว) ซึ่งสร้างขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกัน

Bangkok City Hall: Built in 1955, the design inspiration came from the Stockholm City Hall in Sweden, with a large bell tower as its landmark.

Originally, the Bangkok City Hall was also designed to have a clock tower, but it was later removed from the plan. The design followed a Western-style modern architecture concept which focused on simplicity without too much decoration, with a touch of classic design which focused on symmetry. There are also elements of traditional Thai architecture. The building embraces the inner courtyard.

ศาลาว่าการเมืองสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน

เมืองเฮล

เรื่องเล่าชาวเกาะ

กกม. คอมเพล็กซ์

แบบที่หม่อมเจ้าสมัยเฉลิม ได้ออกแบบไว้แต่แรกนั้น เป็นอาคารขนาดใหญ่ กินพื้นที่ส่วนที่เป็นลานคนเมืองในปัจจุบันทางด้านหน้าเข้าไปด้วย และมีส่วนสำนักงานอยู่ที่ตึกด้านหลัง ส่วนตึกด้านหน้าจะเป็นที่พำนักที่เมืองระหว่างกลางเจาะเป็นช่องให้ถนนลอดผ่านได้ แต่ภายหลังอาคารส่วนที่พำนักที่ใต้ระงับไป คงเหลือแต่ส่วนสำนักงานดังที่เราเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน

เมืองเก่ากับตึกใหม่ ในยุคอเมริกันจ๋า

Old Town and Modern Architectures in the Age of Americanization

ในช่วงหลังปี ๒๕๐๐ เป็นต้นมา มีการพัฒนาเมืองอย่างก้าวกระโดด ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ จากที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของพระนคร กลีบค่อยๆ หมดความสำคัญจนกลายเป็นเพียงย่านเมืองเก่า เนื่องจากมีการขยายย่านธุรกิจออกไปยังพื้นที่อื่นๆ นอกตัวเมือง เช่น สุขุมวิท สีลม ราชประสงค์ และสยามสแควร์ เกาะรัตนโกสินทร์จึงสิ้นความสดใหม่และไม่ทันสมัยอีกต่อไป

แต่ในช่วงขาลงนี้เอง ก็ยังพอมืออาคารที่ก่อสร้างใหม่ภายในเกาะเมืองเก่าอยู่บ้าง โดยรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในช่วงเวลานี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของมหาอำนาจใหม่อย่างอเมริกา ที่มีต่อประเทศไทยหลังสงครามโลกอย่างเห็นได้ชัด

อาคารที่ก่อสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก มีแผงกันแดดโดยรอบ ตอบรับกับสภาพภูมิอากาศของเมืองไทย หรือคอนกรีตหล่อเป็นโครงสร้างโค้ง ตลอดจนอาคารคอนกรีตเปลือย รูปทรงที่อูๆ ทว่าปีกบินแข็งแรง เหล่านี้ล้วนเป็นแบบอย่างที่นิยมในอเมริกาทั้งสิ้น

รูปร่างหน้าตาของตึกในสมัยนี้ จึงสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของอเมริกาในฐานะลูกพี่ใหญ่ของเราในยุคสงครามเย็นได้เป็นอย่างดี

In the 1960s, Bangkok changed at a rapid pace, and the Old Town part gradually grew less significant, becoming a thing of the past. New buildings were erected, and they displayed evident influences of the new power - the US - during the Cold War.

อาคารกรมประชาสัมพันธ์หลังที่สอง HOT

ชัยภูมิตรงหัวโค้งถนนราชดำเนินกลางตรงนี้ นับเป็นทำเลทองมาตั้งแต่ครั้งแรก ตัดถนนราชดำเนินแล้ว

แต่เดิมตรงนี้เคยเป็นที่ตั้งของตึกฝรั่งห้างแบดแมน L03 ที่สร้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ก่อนจะเปลี่ยนมาเป็นสำนักงานของกรมโฆษณาการ (กรมประชาสัมพันธ์) และรื้อลงเมื่อปี ๒๕๐๔ ด้วยว่าเก่าและทรุดโทรม จนรัฐบาลได้อนุมัติให้มีการสร้างอาคารหลังใหม่ขึ้นมาทดแทน

ตึกใหม่ของอาคารกรมประชาสัมพันธ์หลังนี้ สร้างขึ้นในปี ๒๕๐๖ ถือว่าทันสมัยมากในยุคนั้น ด้วยไม่สมมาตรแบบอาคารราชการทั่วไป แต่กลับเลื้อยไปตามความโค้งของแนวนอน ตามรูปแบบสถาปัตยกรรมอันเป็นที่นิยมในยุค 1960s คือมีแผงกันแดดคอนกรีตอยู่รอบอาคาร (เช่นเดียวกับอาคารห้างในดิงเกิ้ล H02 ซึ่งสร้างขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกัน)

แผนที่น่าสนใจสำหรับใครหลายๆ คน ก็คืออาคารกรมประชาสัมพันธ์หลังที่สองนี้ ออกแบบโดยพิชัย วาศนาสง!!! กูรูผู้วิเคราะห้ชาวต่างประเทศที่คนรุ่นเก่ามักรู้จักและคุ้นชื่อกันเป็นอย่างดี แต่น้อยคนนักจะรู้ว่าเขาผู้นี้ก็เรียนจบมาทางด้านสถาปัตย์จากจุฬาด้วยเช่นกัน

สำหรับตึกนี้ คุณพิชัยได้รับโจทย์ให้ออกแบบเป็นอาคารสำนักงาน และให้มีหอประชุมขนาดใหญ่ที่สามารถจุผู้ชมได้เป็นจำนวนมากอีกด้วย

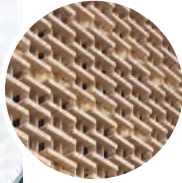
สถาปนิกและวิศวกรจึงเลือกใช้โครงสร้างอาคารอย่างใหม่ ที่เรียกว่า Folded Plate ซึ่งเป็นการใช้คอนกรีตเสริมเหล็ก หล่อเป็นแผง วางยักเยื้องสลับกันไปมาเหมือนการพับกระดาษ ทำให้ไม่จำเป็นต้องใช้คานมาเป็นโครงสร้างรับน้ำหนักเลย โดยเป็นผลงานการออกแบบโครงสร้างของ ดร.รชฎิกาลญะวณิชชัย วิศวกรโยธาชื่อดังในสมัยนั้น

และด้วยเป็นที่ทำการกรมประชาสัมพันธ์ เมื่อเกิดเหตุการณ์รัฐประหารขึ้นที่โร ตึกนี้ก็จะเป็นที่แรกๆ ที่ถูกกำลังทหารเข้ายึด แต่ก็รอดพ้นมาได้หลายครั้งหลายครา จนท้ายที่สุดมาโดนเผาในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ปี ๒๕๓๕ อาคารเกิดความเสียหายอย่างหนักจนต้องรื้อทิ้งไปในที่สุด

เหตุการณ์ประท้วงในช่วง ๑๔ ตุลา ๑๖ หน้าอาคารกรมประชาสัมพันธ์ แต่ก็รอดพ้นมาได้

The 2nd Public Relations Department Office:
Located on Ratchadamnoen Avenue, the former building had been built since 1907 to house Badman & Co store. It later became the office of the Public Relations Department. The original building was torn down and a new one was built in its place in 1963 using a folded plate structure, made with cast panels of reinforced concrete. It was considered an advanced technique of that time.

ลักษณะอาคารเป็นตึกสูง ๗ ชั้น มีแผงกันแดดคอนกรีตเสริมเหล็ก ด้านหน้าอาคารตามสมัยนิยมในขณะนั้น สันนิษฐานว่าออกแบบโดย พ.อ. อุดมสุข สุขชาติ ศิลปินแห่งชาติของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาฯ ซึ่งเป็นสหายเก่าแก่ของครอบครัวนี้ ชั้นล่างและชั้นสองเป็นห้าง ชั้นสามเป็นสถานบริการด้านความงาม ชั้นบนเป็นโกดังเก็บสินค้า และที่พักอาศัย

ห้างไนติงเกล H02

ชื่อเต็มๆ ของตึกนี้ คือ “ไนติงเกล-โอลิมปิก” เป็นห้างสรรพสินค้าเก่าแก่ที่เปิดให้บริการมายาวนานที่สุดในประเทศไทย นับแล้วก็เป็นเวลายาวนานร่วม ๙๐ ปีจริงๆ แล้วห้างไนติงเกลเริ่มเปิดกิจการขึ้นในปี ๒๔๗๓ โดยมีนายอะลี ราซีฟ ทรายบาลี พ่อค้าชาวอินเดียเป็นผู้ก่อตั้ง และมีลูกชายคือนายเน็ด ฮูเซ็น ทรายบาลี หรือนายห้างเน็ด นิยมวานิช เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการปลุกปั้นห้างให้ประสบความสำเร็จ แรกเริ่มเป็นเพียงห้องแถวคูหาเดียว ตั้งอยู่ที่หลังวังบูรพา ต่อมาได้ย้ายไปอีกหลายที่กว่าจะมาปักหมุดตรงตึกย่านอนุคนถนนตรีเพชร ที่แยกพารุทธ์แห่งนี้ ตึกใหม่ห้างไนติงเกลเปิดให้บริการในปี ๒๕๐๙ ด้วยโลแกนเพียงว่า “คลังแห่งเครื่องกีฬา ราชาแห่งเครื่องดนตรี ราชินีแห่งเครื่องสำอาง” อ่านจบก็รู้ได้ทันทีว่าห้างนี้ขายอะไรบ้าง ถือได้ว่าเป็นห้างที่เก๋ไก๋ไฮโซของพระนครแห่งหนึ่งเลยทีเดียว

การตกแต่งร้านภายในสะท้อนถึงเทรนด์การออกแบบในยุคปี 60s ได้ดี มีทั้งโถงใหญ่ บันไดเวียน บรรยากาศทุกอย่างคงเดิมเสมือนกับหยุดเวลาเอาไว้ บางคนเห็นแล้วอาจจะรู้สึกคุ้นๆ ก็ด้วยห้างไนติงเกลนี้ใช้เป็นโลเคชั่นสำหรับถ่ายทำมิวสิกวิดีโอเพลง “คิดมาก” ของปาล์มมี่ เมื่อเกือบ ๑๐ ปีที่แล้วนั่นเอง ปัจจุบันคุณยายอรุณ นิยมวานิช น้องสาวของนายห้างเน็ด ยังคงทำหน้าที่เป็นผู้จัดการห้าง แม้จะอยู่ในวัยเฉียด ๑๐๐ ปีแล้วก็ตาม!!! ไหนๆ ก็ไหนๆ แล้ว ลองเปลี่ยนบรรยากาศไปช้อปปิ้งย้อนยุคที่ห้างไนติงเกลกันดู

Nightingale-Olympic Mall: This mall is more than 90 years old, opened in 1930. It was moved to the current building in 1966. Nightingale-Olympic Mall sells sport equipment, musical instruments, and beauty products. The 7-story building has reinforced concrete fins at the front facade, which was a trend at the time. Inside, it still retains the 1960s style.

อาคารคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ H03

หรือที่ชาว มธ. เรียกกันอย่างล้าลองว่า “ตึกตู้ปลา” สร้างขึ้นในปี ๒๕๑๒ เป็นตึกสูง ๕ ชั้น รูปทรงเป็นกล่องสี่เหลี่ยมยาวๆ ขนานไปกับกำแพงหน้าต่างด้านถนนท่าพระจันทร์ ออกแบบโดยสถาปนิกหัวก้าวหน้า อมร ศรีวงศ์ และมี อรุณ ชัยเสรี เป็นวิศวกรโครงสร้าง ความพิเศษของตึกหลังนี้อยู่ที่โครงสร้างอาคารแบบใหม่ ที่ไม่ใช่ระบบเสา-คาน ตามปกติ แต่เป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กถักยึดอาคารไว้ตามแนวทแยง อันจะเห็นได้จากรูปทรงของหน้าต่างที่ตัดเฉียงไปตามทิศทางการถ่ายแรงของโครงสร้าง ช้าโครงสร้างคอนกรีตถักดังกล่าวนี้ยังเป็นตัวถ่ายน้ำหนักทั้งหมดของอาคารลงมายังพื้นชั้นสอง แล้วรวบรวมเป็นรูปพีระมิดหัวคว่ำที่มลงไปยังเสาตอม่อด้วย ตึกใหญ่ขนาดนี้จึงตั้งอยู่บนเสาตอม่อเพียง ๒๖ ต้นเท่านั้น!

อมร และอรุณ ยังเป็นผู้ออกแบบทอสูงเก็บน้ำที่ตั้งอยู่ปลายตึกตู้ปลาในทางด้านทิศตะวันตกอีกด้วย และหากใครสงสัยว่าสถาปนิกผู้นี้คือใคร อมร ศรีวงศ์ ก็คือพี่ชายของ ศ. ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ นักคิด นักเขียน นักประวัติศาสตร์ชื่อดัง นั่นเอง

Faculty of Commerce and Accountancy, Thammasat University, The Phrachan Campus: Built in 1969 using a new structure without the usual column and beam system, it was constructed with diagonal reinforced concrete structure, as seen in the diagonal window frames. The building sits on only 26 ground columns.

ธนาคารกสิกรไทย สาขานวมหาชัย H04

หากผ่านไปแถวย่านประตูผี (ละแวก สน.สำราญราษฎร์) ลองสังเกตให้ดี จะเห็นอาคารสีขาวปลอด รูปทรงแปลกตา ตั้งเด่นเป็นสง่า อยู่ริมถนนมหาชัย

เมื่อราว ๒ ปีที่แล้ว ที่นี่ยังคงเป็นสำนักงานสาขาของธนาคารกสิกรไทยอยู่เลย ก่อนที่จะปิดตัวลงไป

เดิมที่ตึกหลังนี้เปิดทำการมาตั้งแต่ปี ๒๕๑๔ แล้ว โดยเป็นผลงานการออกแบบในช่วงแรกๆ ของสถาปนิกและนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ชาวไทย ผศ. รุ่งสรรค์ ต่อสุวรรณ ซึ่งในขณะนั้นเพิ่งเรียนจบจากอเมริกาและเข้ามาทำงานเป็นอาจารย์ที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาฯ รวมถึงได้ออกแบบตึกธนาคารกสิกรไทยมามากกว่าร้อยสาขา

เบื้องต้นทางธนาคารได้ให้โจทย์มาว่า อาคารของสำนักงานสาขาแต่ละแห่งนั้น ไม่จำเป็นต้องออกแบบให้เหมือนกัน แต่ขอให้มีเอกลักษณ์ที่ผู้คนทั่วไปสามารถจดจำได้

อาจารย์รุ่งสรรค์จึงนำเทคนิคการหล่อแผงคอนกรีต ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมไปทั่วโลกในขณะนั้นมาใช้ โดยออกแบบให้โค้งทางเข้ามีเสาสูงชะลูดปลายยอดบานออกเพื่อขึ้นไปรับเพดาน รูปทรงดังกล่าวเป็นการเลียนแบบรูปทรงของรวงข้าวอันเป็นโลโก้ของธนาคาร จนสร้างอัตลักษณ์ให้กับธนาคารกสิกรไทย และกลายเป็นภาพจำสำหรับลูกค้าในเวลานั้นเลยทีเดียว

แต่เนื่องจากความนิยมในการทำธุรกรรมออนไลน์ในปัจจุบันมีมากขึ้น ทำให้ธนาคารกสิกรไทยมีนโยบายลดจำนวนสาขาลง รวมทั้งที่ถนนมหาชัยแห่งนี้ด้วย ทำให้ตึกย้อนยุคหลังนี้หมดวาระลง รวมระยะเวลาที่เปิดทำการมายาวนานร่วม ๔๘ ปี

Kasikorn Bank on Maha Chai Road: This building was constructed in 1971, designed as an ear of rice, which is Kasikorn Bank's icon. The architect molded concrete panels in an arched shape, which was a popular trend at the time. Other Kasikorn Banks in that era all featured this style, but their arches all looked different.

อาคาร Northwestern National Life ที่เมือง Minneapolis ออกแบบโดย Minoru Yamasaki สถาปนิกอเมริกันเชื้อสายญี่ปุ่น

Office building and warehouse of Mazda on Maha Chai Road: Located behind the office of Kamol Sukosol Limited, a dealer of Mazda at the time, the building was built in the 1970s as Brutalist architecture, with raw concrete similar to the design of the Boston City Hall. It was designed by the same architect who designed the Kasikorn Bank on the same road.

อาคารสำนักงานและคลังสินค้ามาสด้า ถนนมหาชัย H05

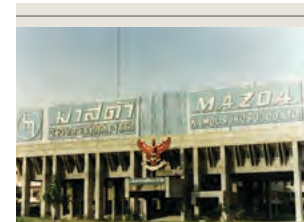
เมื่อรถยนต์มาสด้าเปิดตัวในประเทศไทยครั้งแรก มี บริษัท กมลสุโกศล จำกัด เป็นผู้แทนจำหน่ายแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น ต่อมาเมื่อเป็นที่รู้จักกว้างขวางขึ้น จึงสร้างโรงงานประกอบรถยนต์ในประเทศด้วย

ตึกคอนกรีตเปลือยหลังนี้ ซ่อนตัวอย่างเรียบซึ้งอยู่ทางด้านหลังออฟฟิศของ บริษัท กมลสุโกศล ที่ถนนมหาชัย ตรงข้ามกับสวนรมณีนาถ (เรือนจำเดิม) เป็นผลงานการออกแบบในยุคเริ่มแรกของสถาปนิกชื่อดังอย่าง อาจารย์รุ่งสรรค์ ต่อสุวรรณ เช่นเดียวกับอาคารธนาคารกสิกรไทย สาขามหาชัย H04 ซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากกันนักบนถนนเส้นเดียวกันนี้

ถึงแม้ทั้งสองตึกจะออกแบบโดยสถาปนิกคนเดียวกัน แต่กลับมีสไตล์ที่ต่างกันออกไป

อาคารมาสด้าหลังนี้เป็นคอนกรีตเปลือย นั่นคือ การหล่อคอนกรีตโดยที่ยังคงเผยให้เห็นร่องรอยของไม้แบบอยู่ โดยไม่มีการฉาบปูนแต่งผิวทับหน้าให้เนียนเรียบ และไม่มีการทาสีด้วย ทั้งนี้เพื่อเผยให้เห็นลึกลับของวัสดุ ทำให้อาคารที่ออกมาจึงดูดิบ ดุดันหนักแน่น และแข็งแรง ซึ่งศัพท์ทางสถาปัตยกรรม เรียกกันว่า Brutalism

ปัจจุบันอาคารหลังนี้ยังคงใช้เป็นโกดังเก็บสินค้าในเครือกมลสุโกศล

อาคารสำนักงานและโรงงานมาสด้า ถนนวิภาวดีรังสิต (๒๕๑๕) (ปัจจุบันคือสำนักงานใหญ่ธนาคารซีไอเอ็มบี) ผลงานแนว Brutalism ในช่วงแรกของรุ่งสรรค์ ต่อสุวรรณ

อาคารคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาฯ (๒๕๑๕) กล้องคอนกรีตเปลือย แนว Brutalism เป็นผลงานในช่วงแรกของ รุ่งสรรค์ ต่อสุวรรณ เช่นกัน

อาคารศาลาว่าการเมืองบอสตัน (๒๕๑๑) ออกแบบโดย Michael McKinnell แห่ง Kallman, McKinnell & Wood Architects เป็นต้นแบบของอาคารแนว Brutalism ที่ส่งอิทธิพลไปทั่วโลก

ตีกร่วมสมัย ไทยแบบไหน

Contemporary Architectures - are they Thai?

อาคารร่วมสมัยที่สร้างขึ้นภายในเกาะรัตนโกสินทร์ ในช่วง ๕๐ ปีที่ผ่านมา มีจำนวนไม่ค่อยมากนัก ด้วยมีข้อจำกัดในการก่อสร้างอาคารขึ้นใหม่ในย่านเมืองเก่า แต่ที่โดดเด่นควรค่าแก่การกล่าวถึงนั้น อาจแบ่งแนวความคิดในการออกแบบได้เป็น ๓ ทาง นำสถาปัตยกรรมไทยประเพณีมาต่อยอดเป็นทางหนึ่ง นำตึกฝรั่งในยุคโคโลเนียลสมัยรัชกาลที่ ๕-๖ มาดัดแปลงก็เป็นอีกทางหนึ่ง ส่วนทางสุดท้ายเน้นที่ความร่วมมือ เป็นไปตามกระแสสถาปัตยกรรมที่เป็นที่นิยมในขณะนั้น

There are not many contemporary buildings in the Old Town. There are three main design concepts. The first is based on traditional Thai architecture. The second is inspired by colonial architectures from the turn of the 20th century. The last one is modern buildings following popular architectural trends at the time.

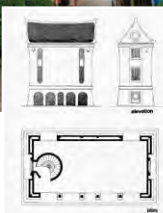

หอไตร วัดมหาธาตุ 101

หอไตรหลังน้อยแห่งนี้เป็นตัวอย่างของอาคารร่วมสมัยในเกาะรัตนโกสินทร์ที่มีรูปแบบศิลปะคล้ายต่อยอดมาจากสถาปัตยกรรมไทยประเพณี มีหลังคาจั่วอย่างวัดไทย

ตั้งอยู่ภายในวัดมหาธาตุ ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือนอกพระระเบียง สร้างมาตั้งแต่ปี ๒๕๑๕ แล้ว เป็นผลงานในช่วงแรกๆ ของสถาปนิกหัวก้าวหน้าอย่าง ดร. สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา สมัยที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศมาใหม่ๆ ที่จะได้มาลองฝีมือกับโจทย์แปลกๆ เช่นนี้

Scriptures Hall at Wat Maha That: This compact Scriptures Hall was based on traditional Thai architecture, with a gable roof as seen in Thai temples. It was built in 1972 and was one of the earliest works of Sumet Jumsai, a renowned progressive architect.

- 101 Wat Maha That
- 3 Phra Chan Rd.
- 7.30am-6.00pm
- 02 221 5999
- www.watmahathat.com
- Watmahadhatu

ทาวน์เฮ้าส์เชิงสะพานปิ่นเกล้า 102

ทาวน์เฮ้าส์โถงบันทึกละทองเชิงสะพานปิ่นเกล้าแห่งนี้ มักสร้างความประหลาดใจให้กับผู้เดินทางผ่านไปมา ด้วยเป็นสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากตึกโบราณของฝรั่ง มีราวระเบียงเหล็กดัดสวยงามแปลกตา แต่ก็ไม่ได้ดูแปลกแยกจากย่านเมืองเก่าแห่งนี้สักเท่าไร

สร้างขึ้นในราวปี ๒๕๓๐ อันเป็นยุคที่การอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองเก่าเริ่มเป็นที่สนใจในหมู่นักออกแบบออกแบบโดยบริษัท ดาวินิจ ของ สมพงษ์ พานิช สถาปนิกรุ่นใหม่ในปัจจุบัน แต่เป็นรุ่นใหม่ไฟแรงในสมัยนั้น สร้างชื่อจากผลงานออกแบบตกแต่งภายในที่ล้ำสมัย

ปัจจุบันอาคารนี้เป็นที่ตั้งของสำนักงานทนายความ เกสต์เฮ้าส์ และร้านอาหารเกาหลี

Townhouses at the Foot of Pinklao Bridge: These townhouses were built in the 1980s after the Bangkok Bicentennial Celebration. At the time, old town conservation and gentrification projects were in trend. The design is inspired by Western architecture in the late 19th century, with wrought iron balconies. The townhouses were designed by Sompong Panich and are now used as a home, an attorney office, two guesthouses, and a restaurant.

- 102 Townhouses at the Foot of Pinklao Bridge
- Chao Fa Rd.

ดิโอลด์สยามพลาซ่า 103

เป็นศูนย์การค้าสมัยใหม่ เอาใจคนรุ่นเก่า ที่ตั้งอยู่ในย่านธุรกิจเก่าแก่ของพระนครอย่างพาหุรัด ดิโอลด์สยามเปิดให้บริการมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ แล้ว โดยสร้างขึ้นบนพื้นที่ที่เคยเป็น “ตลาดมิ่งเมือง” และห้องแถวที่อยู่ล้อมรอบ สถาปนิกเลือกใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมโคโลเนียล ซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ ๕-๖ มาเป็นแนวคิดหลักในการออกแบบลานมิ่งเมือง ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ ค่อนไปทางถนนพาหุรัด ที่เป็นโถงใหญ่สำหรับขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป นั่นก็คือที่ตั้งของตลาดมิ่งเมือง 106 ในอดีตนั่นเอง ส่วนซุ้มประตูโค้งสี่เหลี่ยมที่ตั้งอยู่ด้านหน้าอาคารฝั่งทิศใต้ ริมนถนนพาหุรัดนั้น ออกแบบให้เลียนรูปร่างของตลาดมิ่งเมืองเดิมซึ่งเป็นซุ้มโค้ง

ชั้นล่างเป็นร้านขายเพชรจากบ้านหม้อ ชั้นสองเป็นร้านขายผ้าไหม ชั้นสามขายอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จากบ้านหม้อ ส่วนด้านทิศตะวันออกติดถนนบูรพาเป็นพื้นที่สำหรับร้านปิ่นย่านอุณากรรณ ชั้นบนสุดเป็นคอนโดสำหรับอยู่อาศัย

ออกแบบโดย บริษัท ดีไซน์ ๑๐๓ จำกัด

The Old Siam Plaza: The Old Siam Plaza is located in a longstanding commercial district, Phahurat. Formerly, it used to be home to Ming Mueang Market, before it was demolished and replaced by a new shopping complex in 1993. The new building has a colonial design as popular in the late 19th century. The lower floors are used as a shopping mall, and the top floor is a penthouse. The project was designed by Design 103.

- 103 The Old Siam Plaza
- 12 Tri Phet Rd.
- 10.00am-7.00pm
- 02 226 0156-8
- www.theoldsiam.co.th
- Theoldsiamshoppingplaza

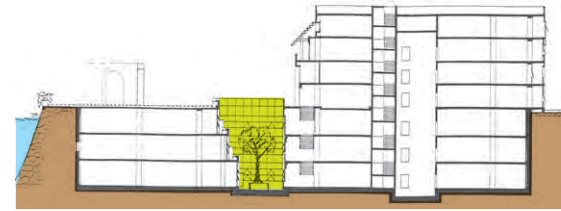
หอสมุดปรีดี พนมยงค์ 104

หรือสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ เป็นหอสมุดริมน้ำที่เปิดใช้มาตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ แล้ว สร้างขึ้นในโอกาสครบ ๖๐ ปีการก่อตั้งมหาวิทยาลัย ในปี ๒๕๓๗ ออกแบบโดยบริษัท เอสเจ เอ ทริตี ของสถาปนิกกรุ่นใหญ่ และศิลปินแห่งชาติ ดร. สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา

เนื่องจากข้อกำหนดของการก่อสร้างอาคารในเกาะรัตนโกสินทร์ ที่ไม่อนุญาตให้สร้างอาคารที่มีความสูงเกิน ๑๖ เมตรได้ ทำให้สถาปนิกต้องออกแบบให้อาคารอยู่ลึกลงไปใต้ดินถึง ๓ ชั้น มีส่วนที่โผล่พ้นดินเพียง ๔ ชั้น รวมมีพื้นที่ใช้สอยทั้งสิ้น ๗ ชั้น

ในส่วนของอาคารใต้ดินนั้น เพื่อลดความรู้สึกอับทึบไม่มีหน้าต่าง จึงออกแบบให้พื้นที่ส่วนอ่านหนังสือโอบล้อมช่องเปิดโล่งตรงกลางปลูกไม้ต้นไม้ใหญ่ไว้เป็นสวนสวยใต้ดิน สร้างพื้นที่สีเขียวและความรู้สึกผ่อนคลายให้กับนักศึกษาที่มาใช้บริการ เหมือนนั่งอยู่บนระดับพื้นดินธรรมดา คอร์ตกลางอาคารนี้ยังใช้เป็นช่องระบายอากาศของระบบปรับอากาศอีกด้วย

และเนื่องจากหอสมุดนี้สร้างคร่อมไปบนแนวกำแพงเมืองและกำแพงวังหน้า ที่บริเวณลานด้านหน้าหอสมุดจึงได้ออกแบบให้มีสิ่งก่อสร้างกึ่งประติมากรรมมีใบเสมาเลียนแบบกำแพงเมืองวางยักเยื้องไปมา เชื่อมต่อไปยังอาคาร ๖๐ ปี ธรรมศาสตร์ (อาคารอเนกประสงค์ ๒) ที่ตั้งอยู่ถัดออกไป โดยตึกทั้งสองต่างมีรูปร่างหน้าตาคล้ายคลึงกันเพราะออกแบบโดยบริษัท เอสเจ เอ ทริตี เช่นเดียวกัน

หอสมุดปรีดี พนมยงค์ นี้ เป็นผลงานในช่วงท้ายของ ดร. สุเมธ ซึ่งเน้นอาคารที่ประดับด้วยเส้นโค้งรูปทรงอิสระ อย่างภาพแนวนามธรรม ตัวอย่างที่เห็นเด่นชัดก็เช่นตึกในชั้นหลังแรกที่บางนา (๒๕๓๓) และด้วยตั้งอยู่ในเกาะรัตนโกสินทร์ จึงนำรูปทรงชุมชนต่างโค้งของตึกฝรั่งในสมัยรัชกาลที่ ๕ มาเป็นส่วนประกอบของอาคารด้วย

Pridi Banomyong Library: Located inside Thammasat University, Tha Phrachan Campus, it was built by the river in 1997 as an underground library with an inner courtyard to bring in natural light. It was designed by Sumet Jumsai's company SJA+3D. Since it is located by the river, humidity must be well controlled.

เรื่องเล่าชาวเกาะ: ธรรมชาติของห้องสมุดใต้ดินริมน้ำ

เนื่องจากเป็นอาคารที่มุดอยู่ใต้ดิน แดดยังอยู่ริมน้ำเจ้าพระยาด้วย ในช่วงแรกที่เปิดบริการนั้น ถึงแม้ผนังใต้ดินจะออกแบบให้เป็น ๒ ชั้น เพื่อกันความชื้นแล้วก็ตาม แต่หนังสือในห้องสมุดก็ประสบชะตากรรมเดียวกัน คือขึ้นรากันอย่างถ้วนหน้า ทำให้ต้องมีการจัดทำระบบควบคุมอุณหภูมิและความชื้นอย่างรัดกุม ติดตั้งเครื่องดูดความชื้นและเปิดเครื่องปรับอากาศตลอด ๒๔ ชั่วโมง เพราะอุณหภูมิที่ผันแปรจะนำมาซึ่งความชื้นและก่อให้เกิดเชื้อราได้

อีกครั้งหนึ่งก็คราวน้ำท่วมใหญ่เมื่อปี ๒๕๕๔ นั้น ถึงแม้จะมีระบบป้องกันน้ำรั่วซึมเข้ามาภายในอาคารโดยการติดตั้งเครื่องสูบน้ำอัตโนมัติอยู่แล้ว แต่หอสมุดก็ไม่นิ่งนอนใจ เตรียมความพร้อมโดยการขนย้ายหนังสือทั้งหมดออกจากอาคาร เพื่อป้องกันความเสียหายหากน้ำฝนตกลงเข้ามาท่วมชั้นใต้ดิน แต่นับว่าโชคดีเข้าข้าง ด้วยไม่เกิดเหตุการณ์ที่กังวลไว้แต่อย่างใด

Alain Delavie

หอสมุดแห่งชาติฟรอนซ์ชาร์ลมีดแตรองด์ ประเทศฝรั่งเศส ตั้งอยู่ริมน้ำแซนในกรุงปารีส ออกแบบก่อสร้างระหว่างปี ๒๐๓๒-๓๘ ออกแบบโดย โดมินิก แปร์โรลท์ มีสวนป่าตรงกลางเช่นกัน

ตึกเก่าในวันใหม่

Old Buildings, New Era

ช่วงปี ๒๕๒๐ พระนครเสื่อมโทรม นำมาซึ่งแนวคิดในการฟื้นฟูเมืองเก่าแห่งนี้ เพื่อต้อนรับการเฉลิมฉลองกรุงเทพฯ ครบ ๒๐๐ ปี ในปี ๒๕๒๕ ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้กรุงเทพฯ กลายมาเป็นพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เป็นจุดหมายของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและเทศที่จะเดินทางมาเที่ยวชมกัน ตึกเก่าหลายแห่งได้รับการอนุรักษ์และปรับเปลี่ยนหน้าที่ใช้สอยใหม่ ตึกแถวเก่ายุคโคโลเนียลเปลี่ยนมาเป็นบูติกโฮเต็ล ตึกแถวเก่าที่ราคาดีเงินปรับมาเป็นหอสมุดและพิพิธภัณฑ์ และก็ยังมียี่ห้อขนมเค้กยุคใหม่โรมาฯ ให้กลายเป็นโรงแรมใหม่ใส่ใจ ล้อตาล่อใจให้ทุกท่านเข้ามาร่วมติดเกาะกัน

In the 1980s, the Old Town grew old and shabby, leading to an idea for gentrification to prepare for the Bangkok 200 years celebration in 1982. This marked a significant milestone that turned Bangkok into a tourist spot, and many old buildings were restored and repurposed. Bangkok is now one of the most popular tourist destinations in the world today.

เดอะภูธร | ๑๙๐๕ เฮอร์ริเทจ คอร์เนอร์ | เดอะเนเบอร์ภูธร บูติกโฮเต็ล ๓ แห่งที่แพรงภูธร

แพรงภูธรถือเป็นโครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ของกรมพระคลังข้างที่ในช่วงปลายของรัชกาลที่ ๕ (ราวปี ๒๔๔๙) เพื่อให้เป็นย่านการค้า ประกอบด้วยตึกแถวให้เช่าจำนวนรวม ๑๒๐ ห้อง ล้อมรอบลานโล่งตรงกลาง เพื่อใช้เป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชนตามรูปแบบการพัฒนาเมืองในยุโรปในสมัยนั้น มีถนนเข้าออกได้หลายทาง สร้างขึ้นบนพื้นที่วังเดิมของกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ (พระเจ้าน้องยาเธอของรัชกาลที่ ๕) จึงเรียกกันว่า “แพรงภูธร” ตามพระนามภูเรศฯ ของพระองค์ ตึกแถวที่ก่อสร้างนั้น มี ๒ ชั้น ตามแบบสิงคโปร์ปีนัง และเป็นรูปแบบมาตรฐานที่ใช้สำหรับก่อสร้างตึกแถวทั่วพระนคร

Phraeng Phuthon was a real estate development project which took place late in King Rama V's era to create a commercial district comprising of around 120 shop units, surrounding an open area at the center which was used as a public space following the urban development concept of other European cities at the time. Some of the units have been preserved until today and converted into boutique hotels.

ตึกแถวบางห้องในย่านแพรงภูธรนี้ ได้รับการอนุรักษ์และปรับเปลี่ยนให้เป็นบูติกโฮเต็ล หรือโรงแรมเก๋ไก๋ขนาดเล็ก คือ

เดอะภูธร J01

เป็นผู้บุกเบิกตลาดของย่านนี้ ตั้งอยู่ที่ ๒ คูหาตรงหัวมุม (ติดกับร้านไอติมรัฐพรอันลือชื่อ) เดิมเป็นร้านขายข้าวหมูแดง ได้รับการอนุรักษ์อย่างถูกต้องตามขั้นตอนด้วยเจ้าของเป็นสถาปนิก มีห้องพักเพียง ๓ ห้องเท่านั้น ตกแต่งอย่างดีเยี่ยมด้วยเฟอร์นิเจอร์อันทีคสไตล์โคโลเนียลเหมือนย้อนเวลากลับไปเมื่อร้อยกว่าปีที่แล้ว

The Bhuthorn was a pioneer in this area. The corner units have been well-preserved as the owners are architects. This boutique hotel has only three rooms, decorated in Colonial style which takes its guests back to the previous century.

๑๙๐๕ เฮอร์ริเทจ คอร์เนอร์ J02

โรงแรม ๒ คูหา ตั้งอยู่ที่หัวมุมเช่นกัน เดิมเป็นโรงน้ำชาและโรงงานผลิตฟันปลอม มีห้องพักเพียง ๓ ห้องเช่นกัน ตกแต่งอย่างเนียบสะท้อนบรรยากาศในยุคโคโลเนียลได้ดี

1905 Heritage Corner is a corner building which also has only three rooms. It is meticulously decorated to reflect a Colonial vibe.

เดอะเนเบอร์ภูธร J03

ตั้งอยู่ในตึกแถว ๕ คูหาตรงหัวมุมเช่นกัน (ตรงข้ามกับเดอะภูธร) มีห้องพักราว ๘ ห้อง ตกแต่งร่วมสมัย เรียบง่าย มีการรีโนเวทส่วนต่อเติมด้านหลังของห้องแถวแต่ละคูหาออก เพื่อทำเป็นสวนเล็กๆ หลังบ้าน

The Neighbor Phuthon, also the corner units, has about eight rooms. It features a contemporary and simple design. The back of the hotel has been renovated and converted into a small courtyard.

- J01** The Bhuthorn
 📍 96-98 Phraeng Phuthon Rd.
 ☎ 02 622 2270
 🌐 www.thebhuthorn.com
 📌 The-Bhuthorn-coffee-and-History
- J02** 1905 Heritage Corner
 📍 66-68 Phraeng Phuthon Rd.
 ☎ 02 041 0102
 🌐 www.1905heritagecorner.com
 📌 1905HeritageCorner
- J03** The Neighbor Phuthon
 📍 104 Phraeng Phuthon Rd.
 ☎ 081 345 7767
 📌 neighbourphuthon

ร้านฟาร์มทูเทเบิลไฮด์เอาท์ J04

ร้านอาหารกึ่งคาเฟ่กึ่งร้านไอติมแห่งนี้ เป็นร้านลับ ที่ไม่ลับ ด้วยถึงแม้จะอยู่ในทำเลที่ลึกกลับลึกปานใด แต่ก็มีสาวกตั้งต้นมาซอปปิมแซะลงโซเชียลมีเดียกันไม่ขาดสาย

ห้องแถวที่เป็นที่ตั้งร้านฟาร์มทูเทเบิลไฮด์เอาท์นั้น สร้างขึ้นมาภายหลังในรัชกาลที่ ๖ ตรงที่ว่างด้านในอันโอบล้อมด้วยตึกแถวติดถนนโดยรอบที่สร้างมาก่อนในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕

จริงๆ แล้วมีลักษณะเป็นทาวน์เฮ้าส์เสียมากกว่า ตึกแถว คือมีรั้วหน้าบ้าน เว้นพื้นที่ด้านหน้าเป็นที่โล่ง ซึ่งผู้อาศัยในยุคต่อๆ มาได้ต่อเติมโรงเรือนเข้ามาจนเต็มพื้นที่ ไม่เหลือที่ว่างด้านหน้าให้เห็น สภาพปัจจุบันทรุดโทรมมาก

ต้องขอขอบคุณร้านสวยแห่งนี้ที่ได้ช่วยฟื้นฟูทาวน์เฮ้าส์ห้องนี้ให้กลับไปสู่สภาพดั้งเดิมดังที่เคยเป็น เปิดพื้นที่ให้กับสวนสวยหน้าบ้าน ส่วนภายในซ่อมแซมอย่างประณีต ชั้นล่างเป็นร้านอาหาร ชั้นบนเป็นออฟฟิศออกแบบ

Farm to Table, Hideout: The location of Farm to Table Hideout was originally a townhouse with a small open space at the front. The building was constructed in the 1910s in King Rama VI's era. The building is surrounded by roadside shophouses built in the 1900s, towards the end of King Rama V's era. It was restored into an original townhouse, repurposed into a restaurant on the first floor and an office space on the top floor.

J04 Farm to Table, Hideout
15 Tha Klang Lane
9.00am-8.00pm Thu-Tue
02 004 8771
farmtotablehideout

J05 McDonald's on Ratchadamnoen
77/1 Ratchadamnoen Klang Ave.
24 hours
085 488 0544
www.mcdonalds.co.th
McThai

ร้านแมคโดนัลด์ สาขาราชดำเนิน J05

ร้านแมคโดนัลด์ ที่หน้าโรงเรียนสตรีวิทยาแห่งนี้ ถือว่าสร้างความฮือฮาเป็นอย่างมาก เมื่อแรกเปิดสาขาที่นี้เมื่อปี ๒๕๔๑ (หรือประมาณ ๒๐ กว่าปีที่แล้ว)

ด้วยภาพลักษณ์ของอาหารฟาสต์ฟู้ดสไตล์อเมริกันจำ เอาใจคนรุ่นใหม่ แต่กลับมาเปิดในอาคารเก่าๆ เซ็กซี่ กึ่งไทยประเพณี แถมยังตั้งเผชิญหน้าทำทายกับอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยอันเป็นไอคอนของถนนประวัติศาสตร์สายนี้อีกด้วย

บริษัท ดีไซน์ เนทเวิร์ค เป็นผู้ออกแบบปรับปรุง โดยยังคงเคารพในรูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิมอยู่ (ซึ่งออกแบบโดย มล. ปุ่ม มาลากุล ในปี ๒๔๘๖ ดูที่ G09) ส่วนองค์ประกอบสมัยใหม่ที่ใส่เข้าไปก็ทำให้ดูกลมกลืน

ร้านแมคโดนัลด์แห่งนี้ได้รับคำชื่นชมเป็นอย่างมากในด้านการอนุรักษ์ เพราะสามารถนำการใช้สอยสมัยใหม่เข้าไปปรับใช้กับอาคารเก่าได้อย่างสวยงามและกลมกลืน ปัจจุบันยังเปิดให้บริการ ๒๔ ชั่วโมง อยู่ยังดี คนยิ่งเยอะ ยิ่งมีมือบ คนยิ่งเยอะเช่นกัน ลองสังเกตที่โลโก้แมคโดนัลด์ ที่ติดอยู่บนผนังหน้าร้านด้านซ้าย-ขวา ได้มีการเปลี่ยนมาใช้สีแดงเลือดหมู แทนสีแดงสด เพื่อให้ดูไม่โดดเด่นสะดุดตาจนเกินไป

McDonald's on Ratchadamnoen: Opened in 1998, it generated a big buzz as it was a fast food restaurant housed inside an old building across the Democracy Monument. It maintained the original building's architecture, and the McDonald's logo at the front is crimson instead of red in order not to be too loud. It is open 24 hours a day.

หอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนิน J06

ตึกหลังนี้คือหนึ่งในอาคารพาณิชย์ที่ขนานสองข้างทางถนนราชดำเนินกลาง G09 สร้างขึ้นในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี และออกแบบโดยหิว อภัยวงศ์ สถาปนิกหัวก้าวหน้าในยุคประชาธิปไตย อาคารหลังนี้ตั้งอยู่ที่หัวมุมถนนด้านตะวันออกฝั่งใต้ของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

ในช่วงปี ๒๕๕๓ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม มีความต้องการพื้นที่สำหรับแสดงงานศิลปะร่วมสมัย และด้วยอาคารหลังนี้ว่างลง จึงได้ขอใช้พื้นที่เพื่อปรับปรุงเป็นหอศิลป์ลงมือก่อสร้างในปี ๒๕๕๕ จนแล้วเสร็จเมื่อ ๒๕๕๖

การอนุรักษ์และพัฒนาอาคารประวัติศาสตร์บนถนนราชดำเนินแห่งนี้ให้เป็นที่หอศิลป์ร่วมสมัยถือได้ว่าเป็นงานที่ทำทายมาก ที่สถาปนิกรุ่นใหม่อยากจะทำร่วมกัน ด้วยต้องรักษารูปด้านภายนอกของอาคารเอาไว้ ให้เข้าชุดกับตึกอื่นๆ ตลอดถนนช่วงนี้ แต่ใจหายยากคือการปรับปรุงพื้นที่ภายในขนานใหญ่ เพื่อรองรับการใช้พื้นที่ที่กว้างๆ สำหรับจัดแสดงงานศิลปะ โดยทุบผนังที่กั้นระหว่างคูหาทิ้งให้กลายเป็นห้องใหญ่ บางจุดเลือกที่จะทะลุผนังชั้นบนออก เพื่อให้เป็นห้องโถงเพดานสูง เกิดการสั่นไหวของพื้นที่ที่น่าสนใจ

ผนังภายใน กะเทาะปูนที่ฉาบออก เพื่อโชว์แนวก่ออิฐ บ้างเป็นผนังปูนเปลือย โดยรวมเป็นภาษาการออกแบบที่ร่วมสมัยสไตล์มินิมอลที่เผยให้เห็นเนื้อแท้ของวัสดุที่ใช้ก่อสร้าง

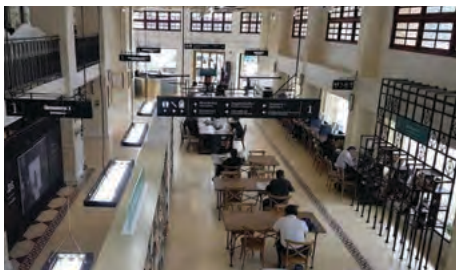
ฝีมือการออกแบบปรับปรุงของสถาปนิกกระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม

Ratchadamnoen Contemporary Art Center (RCAC): This building is one of the commercial buildings on both sides of Ratchadamnoen Avenue, built in the 1940s in Field Marshal Phibun's government. It was designed by a progressive Thai architect who had been educated in France. In 2010, the Office of Contemporary Art and Culture, Ministry of Culture, requested to use this building to create an art center, which was completed in 2013.

While the exterior had to be maintained as original, the interior was restored and walls were removed to create a large open area, while the upper floor was opened up to add more ceiling height. The venue is therefore perfect for showcasing art pieces.

J06 Ratchadamnoen Contemporary Art Center (RCAC)
84 Ratchadamnoen Klang Ave.
10.00am-7.00pm Tue-Sun
02 224 8030
www.rcac84.com
rcac84

หอสมุดเมือง กรุงเทพมหานคร J07

นอกจากหอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนินที่ได้ปรับปรุงอาคารริมถนนราชดำเนินกลางเพื่อการใช้งานใหม่ๆ แล้ว ยังมีหน่วยงานอีกแห่งที่ได้มาใช้พื้นที่ของอาคารชุดนี้ด้วยเช่นกัน นั่นคือหอสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร

ตั้งอยู่ที่หัวมุมสี่แยกคอกวัวฝั่งเหนือ เกิดขึ้นเนื่องจาก UNESCO ได้คัดเลือกให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองหนังสือโลกเมื่อปี ๒๕๕๖ กรุงเทพมหานครจึงมีโครงการสร้างห้องสมุดสาธารณะของเมือง โดยการปรับปรุงอาคารเก่าหลังนี้ให้ตอบรับกับหน้าที่ใช้งานใหม่ โดยที่ยังคงรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์นที่ด้านนอกของอาคารไว้ดั้งเดิม

Bangkok City Library: Bangkok has been designated a World Book Capital 2013 by UNESCO. Therefore, the Bangkok Metropolitan Administrator built a public library by converting one in a group of old buildings on Ratchadamnoen Avenue, giving it a new life while still maintaining the original Modern architecture on the outside.

โรงแรมเชิร์น J08

พื้นที่ฝั่งใต้ของถนนบำรุงเมืองย่านประตูผีนี้ แต่เดิมเป็นกลุ่มวังเก่าถึง ๘ วังด้วยกัน ใช้เป็นที่อยู่ของพระเจ้าองค์ยาเธอของรัชกาลที่ ๕ ด้วยกันทั้งสิ้น แต่บริเวณที่เป็นที่ตั้งของโรงแรมแห่งนี้ก็คือวังของกรมหมื่นราชศักดิ์สโมสร (ต้นราชสกุล กมลาคน์) มีตำหนักแบบฝรั่งยุคบุกเบิกซึ่งปลูกมาตั้งแต่ปี ๒๔๒๓ แล้ว ในสมัยต้นรัชกาลที่ ๕

นางฟิ่ง จงเจริญสุข ตั้งร้านขายสังฆภัณฑ์อยู่ข้างประตูวัง ได้ซื้อวังดังกล่าวมาในราวปี ๒๕๓๙ แล้วแบ่งบางส่วนให้โรงเรียนจีนเช่า และบางส่วนเป็นที่พักอาศัยอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาตำหนักเดิมได้ทรุดโทรมลงตามอายุขัย ยากเกินจะซ่อมแซมดั้งเดิมได้ จึงรื้อลง สร้างเป็นกลุ่มห้องแถวขึ้นมาใหม่ เพื่อปล่อยให้เช่าระยะยาวตามแนวนิคมการพัฒนาที่ดินในสมัยนั้น

จนเมื่อสัญญาเช่าสิ้นสุดลง ประกอบกับอาคารเดิมมีสภาพทรุดโทรมไปตามกาลเวลา ทายาทร้านสังฆภัณฑ์แม่ฟิ่ง จึงคิดตัดแปลงอาคารให้เป็นโรงแรม โดยปรับพื้นที่ใช้สอยภายในใหม่ ทะลวงพื้นออก ทลายผนังที่แบ่งคูหาลง กลายเป็นห้องโถงใหญ่ เพื่อช่วยลดภาระการรับน้ำหนักของโครงสร้างเดิม ส่งผลให้มีจำนวนห้องพักไม่มากนัก อีกทั้งการออกแบบภายในต้องเป็นไปตามข้อกำหนดของเทศบัญญัติและมาตรฐานโรงแรมด้วย

โรงแรมใหม่ในร่างเก่าจึงเปิดประตูต้อนรับนักท่องเที่ยวมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๖ แล้ว “เชิร์น” ทุกท่านแวะมาติดเกาะกันได้

ออกแบบอาคารโดย บริษัท เกรย์สเปซ จำกัด ตกแต่งภายในโดย บริษัท อานาภาพ ดีไซน์ แพรคทิส จำกัด

บริหารงานโดย ทายาทรุ่นเหลนของยายทวดฟิ่ง จงเจริญสุข

Chern Hotel: This area was formerly a mansion of a royal family member, built in the reign of King Rama V. In 1936, the palace was sold to a monk supply business located near the mansion. In the 1970s, since the building was in a poor condition, it was torn down, and a series of shophouses were built in its place. When the lease was up, these shophouses were renovated into a modern hotel. The walls between the units were torn down to connect the space. This hotel has been in business since 2013.

ตำแหน่งของสระว่ายน้ำ เดิมคือถนนภายในโครงการ ที่ขนานไปด้วยตึกแถวทั้งสองข้าง

วิลล่าเดอพระนาค J09

บนถนนมหาไชย ชายขอบด้านตะวันออกของเกาะเมืองเก่าแห่งนี้ ยังมีโรงแรมหรูอีกแห่งที่เพิ่งเปิดตัวขึ้นมาใหม่ วิลล่าเดอพระนครตั้งอยู่ตรงข้ามร้านขายเครื่องหาวายนายเหมือน ที่หน้าคุก (สวนรมณีนารถ) ดูแปลกตาไปสำหรับย่านที่ค่อนข้างจะเจียบเหงาทางไกลนักท่องเที่ยวแห่งนี้

แต่เดิมนั้น ที่ตรงนี้มีคฤหาสน์โบราณหลังใหญ่ที่ครอบครัวกิติสิวรรจนอาศัยอยู่กัน ต่อมาขายขยหายย้ายไปอยู่ที่อื่น จึงใช้พื้นที่เป็นที่ตั้งโรงเรียน สอนเป็นภาษาจีน ชื่อโรงเรียน ประสาทปัญญา จนถึงราวปี ๒๕๑๕-๒๐ เมื่อโรงเรียนย้ายออกไป ครอบครัวกิติสิวรรจนจึงตัดสินใจรื้อบ้านเก่าลง แล้วสร้างเป็นห้องแถวชุดขึ้นมาแทนที่ ตามความนิยมในการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในสมัยนั้น (เหมือนในสมัยนี้ที่นิยมสร้างคอนโดกัน)

ห้องแถวที่สร้างใหม่มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๔ ห้อง แบ่งเป็นห้องด้านหน้าริมถนนมหาไชย ๖ ห้อง และด้านในอีก ๘ ห้อง (หน้าตาเหมือนห้องแถวที่แวดล้อมโรงแรมอยู่ในปัจจุบันนี้ คือเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กสูง ๔ ชั้น มีชั้นลอย หลังคาเป็นดาดฟ้า) เจ้าของปล่อยให้เช่าระยะยาวเพื่อเปิดเป็นร้านค้า จนกระทั่งสัญญาเช่าได้ทยอยหมดลงในช่วงปี ๒๕๖๑ ที่ผ่านมานี้

พ.ท. น.พ. ก่อเกียรติ กิตติสิวรรจน ทายาทรุ่นที่ ๓ จึงมีโครงการที่จะพัฒนาห้องแถวทั้ง ๑๔ ห้องดังกล่าว ซึ่งมีอายุรวม ๕๐ ปีแล้ว ให้เป็นโรงแรมหรู ใช้เวลาปรับปรุงทั้งสิ้น ๑ ปี และเปิดให้บริการในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ที่ผ่านมานี้เอง ก่อนที่จะเกิดวิกฤตการณ์โควิด ๑๙ เพียงเล็กน้อย มีห้องพักทั้งสิ้น ๔๗ ห้อง

การปรับปรุงห้องแถวเก่าจากยุคทศวรรษ ๒๕๑๐-๒๐ อันมีหน้าตาไม่น่าพิสมัยนัก ให้เป็นโรงแรมเก๋ไก๋โมเดิร์นนั้น เจ้าของโครงการและสถาปนิกเลือกที่จะรักษาโครงสร้างอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กเดิมไว้ แต่แต่งตัวให้ใหม่ ใส่หน้ากากให้สวย สถาปัตยกรรมสไตล์โคโลเนียลจึงถูกหยิบมาใช้เพื่อช่วยสร้างความรู้สึกที่โอ้อออลังการ เฉากเช่นเดียวกับอาคารโบราณหลายหลังในย่านเมืองเก่านี้ วิลล่าเดอพระนครจึงมีรูปลักษณ์ภายนอกที่เป็นตึกฝรั่ง มีซุ้มโค้ง แต่ลดทอนรายละเอียดลงให้ดูร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น

ยังมีโรงแรมอีกแห่งในย่านประตุมิ-สาราญราชภูรีนี้ ที่ปรับปรุงมาจากตึกแถวเก่ายุค ๒๕๑๐-๒๐ ด้วยเช่นกัน นั่นคือโรงแรมเชจู **J08** ลองแวะไปดูไปชมไปพักกันได้

Villa de Pranakorn: Formerly a large mansion, the original building was torn down in the 1970s and a new 14-unit shophouse was erected in its place, because of the real estate trends at the time. When the lease was up, the third generation of the family renovated the shabby building into a luxury hotel while still maintaining the old reinforced concrete structure. It was given a facelift with a colonial design which gives the building a sense of grandeur, with cleaner details to make it contemporary.

สวนลอยฟ้าเจ้าพระยา J10

เป็นโครงการพัฒนาพื้นที่สีเขียวภายในเมืองเก่าชั้นล่าสุดที่เป็นที่กล่าวถึงอย่างมาก ด้วยปรับเปลี่ยนการใช้สอยซากสะพานเก่า ให้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับคนเมืองได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีเจ้าภาพร่วมคือ สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง การทางพิเศษแห่งประเทศไทย และศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง

สวนสาธารณะเล็กๆ ลอยฟ้าแห่งนี้ เกิดขึ้นจากการปรับปรุงโครงสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาสำหรับรถไฟฟ้าลาวาลิน (โครงการรถไฟฟ้ายกระดับโครงการแรกของไทยที่สร้างไม่เสร็จและล้มเลิกไป) ที่ปล่อยทิ้งร้างไว้มานับแต่ปี ๒๕๓๕ แล้ว ซากสะพานคอนกรีตดังกล่าวตั้งอยู่ตรงกลางขนานข้างด้วยสะพานพระปกเกล้าฯ เข้าและขาออก (ซึ่งขนานไปกับสะพานพุทธ) สวนลอยฟ้าที่สร้างใหม่นี้ยังช่วยเชื่อมสวนที่ด้านใต้สะพานพระปกเกล้าฝั่งพระนคร กับสวนที่ธนบุรีให้ต่อเนื่องกันด้วย

ถึงแม้สะพานจะมีความยาวเพียง ๒๘๐ เมตร แต่สถาปนิกได้หาทางออกสำหรับข้อจำกัดนี้ ด้วยการแบ่งทางเดินออกเป็นสองสายซ้อนทับกัน เส้นทางหนึ่งเล่นระดับได้ขึ้นเป็นอัมพลารีย์สำหรับนั่งชมวิวกับอีกเส้นทางที่ได้้อัมพลารีย์ ชันลงไปเช่นนี้ ๓ อัมพลารีย์ เราจึงเลือกเดินไปด้วยเส้นทางหนึ่ง และ

กลับด้วยอีกเส้นทางหนึ่งได้ ไม่จำเจ ส่วนอัมพลารีย์ชมวิวพระอาทิตย์ตกดิน วิวด้านตะวันตกมองเห็นสะพานพุทธ วัดอรุณ ด้านตะวันออกมองเห็นดาวนันทวันกรุงเทพฯ ได้อย่างเต็มตาน่าประทับใจ

และเนื่องด้วยโครงสร้างสะพานเดิมไม่ได้ออกแบบให้รับน้ำหนักได้มาก ผู้ออกแบบจึงหลีกเลี่ยงการนำต้นไม้ใหญ่ขึ้นมาปลูกบนสะพาน จึงมีเพียงกระบะปลูกไม้ประดับขนาดย่อมเท่านั้น อาจไม่ร่มครึ้ม จึงควรมาเดินในตอนเย็นๆ

ออกแบบโดยบริษัท แลนด์โปรเซส โดย กชกร วรอาคม ภูมิสถาปนิกหญิงที่มีชื่อในด้านการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม ผลงานสร้างชื่อก็คืออุทยาน ๑๐๐ ปี จุฬาฯ

Chao Phraya Sky Park: Located around Phra Pokklao Bridge, it used to be a deserted Skytrain bridge across the Chao Phraya River, abandoned since 1992. Recently, it was converted into a public park, which was officially opened in 2020. This sky park was designed by Landprocess by a famous urban landscape architect Kotchakorn Voraakhom.

ก.ก.ม. เมืองสหประชาชาติ

Bangkok, a United Nations city

ด้วยกรุงเทพฯ เป็นแหล่งรวมผู้คนจากหลากหลายเชื้อชาติหลายเผ่าพันธุ์มาตั้งแต่ตั้งกรุงแล้ว บ้างโดนบังคับ تبعเร้วมา บ้างมาค้าขายแสวงโชค บ้างหนีทุพภิกขภัย หรือแม้แต่หนีสงครามมา

จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่ในเกาะเมืองเก่าแห่งนี้จะมีสิ่งก่อสร้างทางศาสนาที่มาจากหลากหลายความเชื่อ ไม่ว่าจะเป็นมัสญิดในชุมชนจักรพงษ์ วัดลิกษ์ของแขกพาทูร์ต วัดอินดู ศาลเจ้าจีน และแม้กระทั่งสุสานญี่ปุ่น!

รวมถึงสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรเพื่อนบ้านอย่าง ขอม สุโขทัย หรือชวา ความหลากหลายเหล่านี้ช่วยหล่อหลอมให้กรุงเทพฯ เป็นมหานครที่เราเห็นและเป็นที่อยู่ในปัจจุบัน

Bangkok has long been home to people from different races and backgrounds, so not surprisingly, it has many religious sites from different beliefs – Islamic mosques, a Sikh temple, a Hindu temple, Chinese shrines, and even a Japanese mausoleum! Architectural influences from neighboring lands like Khmer, Sukhothai, and Java also add diversity to Bangkok, making it a vibrant city as we know it today.

มัสญิดจักรพงษ์ KOI

เป็นมัสญิดสำคัญของชุมชนมุสลิมซึ่งอาศัยในตรอกสุเหร่า ย่านบางลำพู เป็นชุมชนเก่าแก่ ด้วยโดน تبعเร้วมาจากเมืองปัตตานี ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ แล้ว และเพราะเป็นชุมชนของแขกตานี จึงมีถนนสายหนึ่งในละแวกนี้ที่ชื่อว่า ถนนบ้านแขก หรือถนนตานี ในปัจจุบันนั่นเอง

แรกเริ่มเดิมที มี บาแล (บาลาเซาะฮู) เพื่อใช้ประกอบศาสนกิจ เป็นเรือนไม้ชั้นเดียว

ต่อมาสร้างขึ้นเป็นมัสญิดในสมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นเรือนไม้เช่นกัน หลังคามุงกระเบื้องดินเผา

ด้วยในสมัยก่อน สุเหร่าในแถบชวามลยาญและสยาม ต่างปลูกสร้างเป็นชั้นเรือนพื้นดิน หลังคาจั่วหรือปั้นหยา ทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะภูมิ

ห้องแสงประดับด้วยกระจกสี ทำเป็นรูปโดม มีกันสาดคอนกรีตเสริมเหล็กยื่นยาว ซึ่งเป็นเทคโนโลยีใหม่ นิยมทำกันในสมัยปลายรัชกาลที่ ๖ เป็นต้นมา

อากาศร้อนชื้น ฝนตกชุก โดยไม่จำเป็นต้องสร้างเป็นหลังคาโดมแบบสถาปัตยกรรมแขกจากแดนอาหรับแต่อย่างใด

แต่อาคารใหม่ที่เราเห็นในปัจจุบันนี้ สร้างขึ้นในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายก ด้วยในสมัยนั้นมีนโยบายชาตินิยม ที่ให้ชาวมุสลิมละอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตน เพื่อสลายความแตกต่างทางวัฒนธรรมให้กลายมาเป็นไทยเพียงหนึ่งเดียว อาคารมัสญิดแห่งใหม่จึงเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น ลักษณะเหมือนอาคารราชการ มีรูปแบบสอดคล้องกับความนิยมในสมัยนั้น คือเป็นสถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์น ที่เรียบง่าย ตรงไปตรงมา เป็นกล่องสี่เหลี่ยม ไม่มีการประดับประดา และไม่มีหลังคาโดมเพื่อบอกชาติพันธุ์

ต่อมาภายหลังสงครามจึงได้มีการต่อเติมสร้างหอคอยขึ้นมา และทำหลังคาเป็นยอดโดม ช่วงเวลานี้เองที่เป็นยุคที่ชุมชนมุสลิมจากทั่วทั้งโลก เริ่มยึดโยงกลับไปหาต้นกำเนิดของศาสนาที่ตะวันออกกลางกัน สถาปัตยกรรมแบบอาหรับจึงถูกหยิบยกมาใช้เพื่อบอกอัตลักษณ์ของชุมชนมุสลิม แทนที่สถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่น

Chakrabongse Mosque: Located in Bang Lamphu, this mosque is an important religious site for this long-standing Muslim community. They had been moved to this community from Pattani (Islamic kingdom on the Malay Peninsula) since King Rama 1's era. The mosque that we see today was built in the 1940s in a Modern and simple design. Later, the Arab-style dome was added to add a touch of Islamic identity.

เรื่องเล่าชาวเกาะ

สุเหร่า VS มัสญิด

“สุเหร่า” เป็นคำมลายู ที่เราใช้เรียกศาสนสถานของชาวมุสลิมมาแต่ไหนแต่ไร

“มัสญิด” เป็นคำอาหรับ เพิ่งมาใช้กันในยุคหลัง เมื่อโลกมุสลิมได้มีการยึดโยงกลับไปหาต้นกำเนิดของศาสนาที่ดินแดนตะวันออกกลาง

วัด VS มัสญิด

วัดชนะสงคราม เรียกได้หลายอย่างจนอาจสับสนกันได้

เริ่มแรกชื่อ “วัดกลางนา” สร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว พอเข้าสู่ยุครัตนโกสินทร์ จึงเปลี่ยนเป็นวัดมอญ เรียกกันว่า “วัดตองปุ” ก่อนจะเปลี่ยนเป็น “วัดชนะสงคราม” ในที่สุด

ชื่อเรียกมัสญิดจักรพงษ์ ก็มีหลายชื่อชวนงงงันกัน โดยเรียกให้อิงกับวัดชนะสงครามที่อยู่ใกล้กัน ดังนี้
แรกเรียก “บาแลกลางนา”
ต่อมาเรียก “สุเหร่าตองปุ”
แต่ไม่มี “มัสญิดชนะสงคราม” นะ
เราเรียกกันว่า “มัสญิดจักรพงษ์” แทน ตามชื่อถนนที่มีมัสญิดตั้งอยู่

KOI Chakrabongse Mosque
70 Chakrabongse Mosque Alley.
musjidchakraphong

Ban Tukdin Mosque: This mosque is located behind Wat Bowon Niwet in a Muslim community which had been around since Bangkok was first established, along with Chakrabongse Mosque community. The original mosque was a wooden house, and was burned down in 1982. A new one has been built in its place, in a style popular in the 1970s-80s. It has a minaret topped with a dome cap at the front, designed by a seasoned Muslim architect who grew up in the Chakrabongse Mosque community.

มัสญิดบ้านตึกดิน K02

หรือมัสญิดดาริสซุนนะห์ ตั้งอยู่ในบ้านตึกดิน ชุมชนมุสลิมเล็กๆ อันเก่าแก่ ซึ่งกระจุกตัวอยู่ท่ามกลางวัดบวรนิเวศ โรงเรียนสตรีวิทยา และที่ทำการไปรษณีย์สาขาราชดำเนิน

เดิมที่ดินบริเวณนี้เป็นที่ตั้งของชุมชนมุสลิมที่โดนแทรกเข้ามาจากปัตตานี ตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์แล้ว โดยตั้งบ้านอยู่ด้านเหนือของ “ตึกดิน” (อาคารสำหรับเก็บดินปืน ซึ่งเดิมตั้งอยู่บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยในปัจจุบัน) เวลานั้นชาวมุสลิมจะเดินไปประกอบพิธีทางศาสนาที่สุเหร่าจักรพงษ์ แถวบางลำพูกัน

ต่อมาเมื่อมีการตัดถนนต่างๆ จึงแยกชุมชนมุสลิมทั้งสองออกจากกัน บ้านตึกดินจึงสร้างบาแล (บาลาซาฮะฮู) ขึ้นมาเป็นเรือนไม้สำหรับประกอบพิธีกรรมในชุมชน แต่มาโดนเผาอดไฟเมื่อคราวไฟไหม้ครั้งใหญ่ปี ๒๕๒๕ ชุมชนจึงสร้างเป็นมัสญิดขึ้นมาทดแทน

มัสญิดหลังใหม่สร้างแล้วเสร็จในปี ๒๕๒๗ หน้าตาแปลกใหม่ เป็นอาคารคอนกรีตสีขาว ตามแนวสถาปัตยกรรมยุค 70s มีหออระฮานสูงยอดเป็นหลังคาโดมตามแบบสถาปัตยกรรมในประเทศมุสลิม ออกแบบโดย ไพจิตร พงษ์พรฤกษ์ สถาปนิกมุสลิมรุ่นเดอะผู้เกิดและเติบโตในชุมชนมัสญิดจักรพงษ์ และมีผลงานออกแบบมัสญิดมากมาย ที่โดดเด่นก็เช่นอาคารมูลนิธิเพื่อศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ที่แถวรามคำแหง เป็นต้น

อาคารมัสญิดหันหน้าออกทางทิศตะวันออก ด้านท้ายอาคารทำเป็นผนังกลมเว้ายื่นออกไปเพื่อเป็น “มิมบร” ช่วยบอกทิศทางสำหรับหันหน้าไปยังเมืองมักกะฮ์ ยามละหมาด (สำหรับเมืองไทยคือหันไปทิศตะวันตก)

พร้อมกับทำเป็นแท่น “มิมบร” หรือธรรมมาสน์ สำหรับอิหม่ามขึ้นไปยืนนำละหมาดหรือเทศน์ด้วย

เรื่องเล่าชาวเกาะ

“บ้านตึกดิน” กับ “ตรอกตึกดิน” คือชุมชนเดียวกันหรือเปล่า?

ตึกดินคืออาคารสำหรับเก็บดินปืน ตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยว มีสวนล้อมรอบเพื่อเป็นฉนวนกันไฟหมู่บ้านมุสลิมที่ตั้งอยู่ด้านเหนือ เรียกกันว่า “บ้านตึกดิน”

ส่วนชุมชนขุนนางตั้งบ้านอยู่ใน “ตรอกตึกดิน” ที่อยู่ด้านใต้

เมื่อมีการตัดถนนราชดำเนินผ่าสวนตึกดิน ในปลายรัชกาลที่ ๕ จึงแยกชุมชนทั้งสองออกจากกัน บ้านตึกดินทางเหนือ กับ ตรอกตึกดินทางใต้ ตั้งอยู่คนละฝั่งของถนน ห่างไกลไม่รู้จักกัน

คุรุदारาศรีคุรุสิงห์สภา K03

คำว่า “คุรุदारาศรี” ก็คือ วัดลิกษ์ ส่วน “ศรีคุรุสิงห์สภา” ก็คือชื่อวัด

ถือเป็นวัดลิกษ์แห่งแรกของประเทศไทย และเป็นศูนย์รวมจิตใจของชนชาวลิกษ์ในสยาม

ตั้งอยู่ในดงแขกลิกษ์ที่ถนนพหลโยธิน-จักรเพชร

แต่แรก ในสมัยรัชกาลที่ ๖ พ่อค้าลิกษ์ที่มากำขายในสยามยังไม่มีจำนวนมาก ได้เข้าบ้านหลังใหญ่ที่หัวมุมถนนแห่งนี้ เพื่อใช้ประกอบศาสนกิจ

ครั้นปี ๒๔๗๕ เมื่อชุมชนลิกษ์ขยายตัว ได้เรียกริเงินซื้อที่และก่อสร้างคุรุदारาศรีขึ้น เป็นตึกสามชั้นครึ่ง รูปทรงเช่นไรไม่ปรากฏ

แต่อาคารยอดโดมทองที่เราเห็นเป็นแลนด์มาร์คของย่านพหลโยธินในปัจจุบันนี้ สร้างขึ้นใหม่ในปี ๒๕๒๒ ตามแบบวิหารทองคำ ที่เมืองอมฤตสระ รัฐปัญจาบ ประเทศอินเดีย อันเป็นเมืองศูนย์กลางที่ชาวลิกษ์ทั้งหลายต้องไปแสวงบุญกัน

อาคารสูง ๕ ชั้น ประกอบด้วย โถงขนาดใหญ่สำหรับประกอบพิธีที่สาธุชนจะมาสวดมนต์กันทุกวัน หรือมาฟังธรรมในวันอาทิตย์ มีโรงทาน มีห้องเรียนภาษาปัญจาบ และเป็นที่ตั้งสมาคมศรีคุรุสิงห์สภา

ชั้นบนสุดเป็นห้องประดิษฐานพระมหาคัมภีร์ ซึ่งชาวลิกษ์ให้ความเคารพสูงสุด ด้วยถือเป็นตัวแทนของพระศาสดา

Gurdwara Siri Guru Singh Sabha: The first Sikh temple in Thailand, it is located in Phahurat, which was the first Sikh community where immigrants from India settled down after World War II. This new building was constructed in 1979 and has become the landmark of this neighborhood. It features a golden dome just like the Golden Temple of Amritsar in Punjab, India. Inside, there is a large hall for religious activities and ceremonies. At the top, religious scriptures are kept.

K03 Gurdwara Siri Guru Singh Sabha
571 Chak Phet Rd.
6:00am-10pm
094-324-9258
SikhTempleBangkokThailand

เป็นอาคาร ๓ ชั้น ชั้นล่างเป็นสำนักงานโรงเรียนการทวิทยาลัย ชั้นสองเป็นสำนักงานสมาคมฮินดูสมาช มีห้องประชุม และโรงครัว ชั้นสามเป็นเทวสถาน สำหรับสาธุชนร่วมพิธีกรรม อ่านคัมภีร์ และสวดเพลงสรรเสริญ ทั้งยังใช้เป็นที่พักงานแต่ง งานรื่นเริงต่างๆ ของชาวไทยเชื้อสายอินเดียอีกด้วย

เรื่องเล่าชาวเกาะ

ในภาษาอินเดียเรียกวัดแขกว่า “มันดิร” (Mandir) อ่านออกเสียงคล้ายๆ “มันเดิร” “มันดิร” นี้เอง ที่กลายมาเป็นคำไทยว่า “มณฑิร” “เทวมันดิร” จึงเป็น “เทพมณฑิร” ตามสำเนียงไทยๆ

อะไรคือ “ถะ”

ถะ (塔) คือเจดีย์ของจีนนั่นเอง สร้างเป็นหอสูงรูปแปดเหลี่ยม ซ้อนขึ้นไปเป็นชั้นๆ โดยมากมักทำเป็น ๗ หรือ ๙ ชั้น หลังคาชั้นบนสุดเป็นยอดแหลม

เทวมันดิร (วัดเทพมณฑิร) K04

โรงสวดชุมนุมของแขกฮินดู ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี ๒๔๖๘ แล้ว ช่วงแรกเช่าห้องแถว ๑ คูหา รอบตลาดมิ่งเมือง ด้านหลังวังบูรพา เป็นที่ตั้ง (ตรงบริเวณที่เป็นศูนย์การค้าดิโอลด์สยามพลาซ่าในปัจจุบัน) โดยจัดตั้งขึ้นเป็นสมาคมในนาม ฮินดูสภา ต่อมาขยายเป็น ๓ คูหา พร้อมจัดให้มีโรงเรียนอยู่ด้วย

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวฮินดูจากรัฐปัญจาบ ทางตอนเหนือของอินเดีย ได้อพยพเข้ามาใหม่ ทำให้สถานที่เดิมคับแคบ จึงย้ายทั้งวัดและโรงเรียนมายังสถานที่ปัจจุบันที่ข้างวัดสุทัศน์ แต่แรกเป็นอาคารเช่นไม่ปรากฏ แต่อาคารวัดเทพมณฑิรที่เห็นในปัจจุบันนี้สร้างขึ้นมากภายหลังในปี ๒๕๑๒ ตามรูปแบบสถาปัตยกรรมวัดแขกในอินเดียเหนือ

Dev Mandir: A Hindu temple behind Wat Suthat, it was formerly in Phahurat area, and was relocated to its current spot. The new building was built in 1969 following the style of Hindu temples (Mandir) in North India. It is used for religious ceremonies and festivities, as well as for Hindu Samaj's offices.

ศาลเจ้าแม่ตะเคียนทอง K05

ภายในสวนสราญรมย์

เป็นศาลเก่าแก่มาแต่เดิมแล้ว พอถึงรัชกาลที่ ๖ ได้เปลี่ยนเป็นแก๊งจีนหกเหลี่ยม สูง ๓ ชั้นประดับด้วยภาพวาดฝีมือช่างจีน ยอดหลังคาประดับด้วยปูนปั้นปลายหลังคาของแต่ละชั้นไม่เข็ดขึ้น ซึ่งต่างจากถะของจีน

Chinese Holy Shrine: Housed inside Saranrom Park, this holy shrine is ancient but was rebuilt in the 1910s in King Rama VI's era. It is a tall hexagonal Chinese pagoda, 3 stories high, with Chinese murals drawn by Chinese artisans.

Japanese Mausoleum: Located inside Wat Ratcha Burana near Memorial Bridge, it was built in 1932 in a similar design as Kyoto's Kinkaku-ji Temple. It is used to keep ashes of Japanese expats who came to work in Siam in the late 19th century until today. A Japanese monk resides here to perform religious ceremonies. During World War II, Wat Ratcha Burana was destroyed by a bomb, but miraculously the building remained intact.

Model of Angkor Wat: Since it was not possible to move Angkor Wat to Bangkok, King Rama IV had an Angkor Wat replica built in a smaller size in Wat Phra Kaeo.

สุสานญี่ปุ่น K06

หลายคนคงแปลกใจว่ามีสถาปัตยกรรมจากแดนอาทิตย์อุทัยตั้งอยู่ในเกาะรัตนโกสินทร์ด้วยหรือ?

สุสานญี่ปุ่นแห่งนี้ ซ่อนตัวอยู่เงียบมากภายในวัดราชบูรณะ (วัดเลียบ วัดเก่าแก่ที่สร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว) โดยใช้เก็บกระดูกชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในสยาม

ชาวญี่ปุ่นเดินทางเข้ามาทำงานในสยามตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ แล้วบ้างเป็นข้าราชการ เป็นชาวออฟฟิศ เป็นพ่อค้า พนักงานธนาคารช่างภาพ หมอ หมอฟัน แต่ที่มีจำนวนเยอะที่สุดก็เห็นจะเป็น “คารายูกิซัง” หรือหญิงโสเภณีที่ประกอบวิชาชีพในต่างแดน

ในปี ๒๔๖๒ (รัชกาลที่ ๖) มีคนญี่ปุ่นอาศัยในกรุงเทพฯ มากถึง ๒๓๔ คน หอบเก็บกระดูกนี้ แรกสร้างขึ้นในปี ๒๔๗๔ จนอีก ๓ ปีต่อมาจึงได้สร้างเป็นอาคารคอนกรีต ๓ ชั้น เลียนแบบวัดคิงกาคุจิ ที่เมืองเคียวโต (เกียวโต)

ปัจจุบันยังคงมีพระญี่ปุ่นดูแลสุสานอยู่ และภายในยังคงเก็บสมบัติกรายชื่อผู้เสียชีวิตเอาไว้ด้วย

เรื่องเล่าชาวเกาะ

เนื่องจากทำเลของวัดเลียบตั้งอยู่ติดกับโรงไฟฟ้า ที่ดินสะพานพุทธ ซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการทิ้งระเบิดทางอากาศของฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่หอบเก็บกระดูกชาวญี่ปุ่นแห่งนี้กลับรอดพ้นระเบิดมาได้เป็นอย่างดีเหลือเชื่อ ด้วยสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ภายในวัด ได้พังราบลงหมดสิ้น จะมีก็แต่พระประภังค์ที่หน้าวัด กับสุสานญี่ปุ่นแห่งนี้ ที่เหลือรอดมาได้

นครวัดจำลอง K07

ใช้ ในเกาะรัตนโกสินทร์แห่งนี้ มีสถาปัตยกรรมชิ้นเอกของขอมสร้างอยู่ด้วย แต่เป็นของจำลองขนาดเล็ก ตั้งอยู่บนฐานไฟที่ ด้านทิศเหนือของพระมณฑป ภายในวัดพระแก้วนั่นเอง

มีเรื่องเล่าอยู่ว่า รัชกาลที่ ๔ ทรงมีพระราชดำริให้ไปรื้อปราสาทหินนครวัด ที่เมืองเสียมราฐ (เสียมเรียบ) เพื่อนำมาสร้างไว้ในกรุงเทพฯ (ขณะนั้นกัมพูชายังขึ้นตรงกับสยาม ก่อนจะตกเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศสในเวลาต่อมา) แต่มีขนาดใหญ่เกิน จึงให้ไปรื้อปราสาทตาพรหม ซึ่งมีขนาดย่อมกว่าแทน แกมโดนขีดขวางจากชาวเขมร ลอบขุดทำร้ายต่อสู้ฆ่าฟันกัน จนต้องระงับโครงการไปในที่สุด

รัชกาลที่ ๔ จึงทรงเปลี่ยนมาให้สร้างนครวัดจำลองเล็กๆ ตามแบบจริง แล้วให้ตั้งไว้ในวัดพระแก้วแทน

K06 Japanese Mausoleum

📍 Wat Ratcha Burana, 119 Chak Phet Rd.
🕒 02 221 9544
🌐 www.watliab.com
📱 Watliab

K07 Model of Angkor Wat

📍 The Grand Palace, Na Phra Lan Rd.
🕒 8.30am-3.30pm
📞 02 623 5500 / 02 623 5499
🌐 www.royalgrandpalace.th

ตึกถาวรวัตถุ K08

ตึกยาวที่ทอดตัวไปตามสนามหลวงหลังนี้ แต่ก่อนเรียกกันว่า “ตึกแดง” ตามสีดินแดงที่ทา เป็นสีนี้อยู่นาน จนวันหนึ่งทาเป็นสีดินเหลือง แล้วก็ทากลับมาเป็นดินแดงอีกดังเช่นในปัจจุบัน

ตึกนี้มีตราบมาอย่างยาวนาน ด้วยเริ่มโปรเจกต์ในปี ๒๔๓๘ สมัยรัชกาลที่ ๕ เพื่อให้เป็นอาคารสำหรับตั้งพระศพเจ้านาย แทนการก่อสร้างพระเมรุที่กลางท้องสนามหลวง ด้วยเห็นว่า “เป็นการเปลืองพระราชทรัพย์ไปในสิ่งซึ่งมิได้ถาวร” เพราะพระเมรุนั้นใช้เพียงครั้งเดียวเสร็จงานแล้วก็ต้องรื้อทิ้งไป

นอกจากนี้ยังมีโครงการที่จะใช้เป็นวิทยาลัยสำหรับพระภิกษุใช้เป็นที่ศึกษาเล่าเรียนด้วย

แต่กว่าอาคารจะสร้างเสร็จและได้ใช้ตามวัตถุประสงค์จริงๆ ก็เมื่ออีกราว ๒๕ ปีต่อมา โน่น ในคราวพระเมรุมาศสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ในปี ๒๔๖๓ โดยใช้เป็นพระที่นั่งทรงธรรมสำหรับเป็นที่ประทับของรัชกาลที่ ๖ ซึ่งเป็นการใช้เพียงครั้งแรกและครั้งเดียวเท่านั้น

หลังจากนั้นจึงใช้เป็นหอพระสมุดสำหรับพระนคร และมีปรับเปลี่ยนแปลงใช้งานอีกหลายครั้ง ปัจจุบันเป็นอาคารแสดงนิทรรศการพระประวัติรัชกาลที่ ๕ ทาสีแดงแล้ว

Thawon Watthu Building (Red Building): Located by Sanam Luang, its construction began in 1895 to be used in a royal funeral and a monks' college. It was designed by Prince Naris based on Khmer architecture to show Siam's power over Cambodia. At the time, Siam had a dispute with France over Cambodia. The construction was done in 1920. It was temporarily used as a library, but today it is a venue for King Rama V's exhibition.

🌊 เรื่องเล่าชาวเกาะ 🌊

ทำไมตึกแดงจึงเป็นตึกแบบขอม?

ก็ด้วยในขณะนั้นสยามมีกรณีพิพาทกับฝรั่งเศสในเรื่องอำนาจอินโดจีนเหนือดินแดนกัมพูชา ราชสำนักกรุงเทพในสมัยนั้นจึงต้องการแสดงออกถึงอำนาจเหนือราชอาณาจักรเขมร ด้วยการนำสถาปัตยกรรมเป็นเครื่องมือ

กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ จึงทรงออกแบบโดยผสมผสานรูปแบบเขมรกับไทย ลักษณะคล้ายคลึงกับระเบียงคตของปราสาทหินของขอม แต่เดิมออกแบบให้มีอาคารด้านหลังที่มีหลังคาสูงเป็นปราศรัยอลังการด้วย แต่งแต่ทำไป

อนุสาวรีย์ทหารอาสา สงครามโลกครั้งที่ ๑ K09

ใครผ่านมาแถวสนามหลวงบ่อยๆ เคยนึกสงสัยบ้างมั๊ยว่า ที่หน้าโรงละครแห่งชาติ มีเจดีย์อะไรตั้งอยู่?

ใช่คือเจดีย์ แต่หาใช่เจดีย์ในวัดที่บรรจุสารีริกธาตุไม่ แต่เป็นเจดีย์ที่บรรจุอัฐิทหารสยามที่เสียชีวิตไปในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ในคราวนั้น รัชกาลที่ ๖ ทรงส่งกองกำลังทหารอาสาสมัครจำนวนทั้งสิ้น ๑,๒๓๓ นายไปร่วมรบในยุโรป เมื่อสงครามสงบ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้รับชัยชนะ มีทหารของเราเสียชีวิตไป ๑๙ นาย จึงโปรดฯ ให้สร้างอนุสาวรีย์ขึ้นมา เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงเหตุการณ์ในครั้งนั้น

อนุสาวรีย์ออกแบบโดยกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เจ้านายนักออกแบบผู้ชื่นชอบในศิลปะสถาปัตยกรรมต่างชาติต่างภาษาตามค่านิยมในสมัยจักรวรรดินิยมของตะวันตกสมัยนั้น ที่เห็นวัฒนธรรมต่างถิ่นเป็นเรื่องตื่นตาน่าเราใจ จึงหยิบเอารูปแบบเจดีย์ของชาว ที่เรียกว่า “จันท์” มาเป็นแรงบันดาลใจ

ในขณะเดียวกันยังมีอีกทฤษฎีที่กล่าวว่าต้นเค้าของอนุสาวรีย์แห่งนี้ก็คือ เจดีย์ทรงปราสาทวัดเจ็ดแถว ที่ศรีสัชนาลัย ด้วยเป็นช่วงเวลาที่ยามต้องการดึงโซ่ท้ายเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ไทยด้วยเช่นกัน

The First World War Volunteers Memorial: Located in front of the National Theater, the Memorial houses ashes of 19 fallen soldiers who lost their lives in World War I. The Memorial was designed by Prince Naris, inspired by an old stupa in Sukhothai. At the time, Siam was trying to incorporate Sukhothai into its history.

จันท์หลังหนึ่งในเกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย

ต้นเค้าของอนุสาวรีย์จันทร

เจดีย์ทรงปราสาทวัดเจ็ดแถว ที่ศรีสัชนาลัย

- G01 ตำหนักใหม่กรมพระสวัสดิวัตน์วิศิษฏ์ (ทำเนียบท่าช้าง)
  - G02 สุขุมานอนามัย
  - G03 สะพานพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
  - G04 โรงมหรสพหลวง ศาลเฉลิมกรุง
  - G05 โรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช
  - G06 ตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมือง
  - G07 อาคารศาลยุติธรรม
  - G08 อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย
  - G09 อาคารพาณิชย์
  - G10 อาคารสโมสรราชบุรุษราชมณเฑียร
  - G11 ตึกกลาง โรงเรียนเพาะช่าง
  - G12 โรงละครแห่งชาติ
  - G13 ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร
-
- H01 อาคารกรมประชาสัมพันธ์หลังที่สอง
  - H02 ห้างในตึกเกล
  - H03 อาคารคณะพาณิชย์ศาสตร์ และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์
  - H04 ธนาคารกสิกรไทย สาขาถนนมหาไชย
  - H05 อาคารสำนักงานและคลังสินค้า มาสตา ถนนมหาไชย
-
- I01 หอไตร วัดมหาธาตุ
  - I02 ทาวน์เฮ้าส์เชิงสะพานพระปิ่นเกล้า
  - I03 ตึโอดตึสามพลาซ่า
  - I04 หอสมุดปริดี พนมมงค์
-
- J01 เดอะภูธร
  - J02 ๑๙๐๕ เซอร์เทจ คอร์เนอร์
  - J03 เดอะเนเบอร์ฮูธ
  - J04 ร้านฟาร์มทูเบิ้ลไฮด์เฮ้าท์
  - J05 ร้านแมคโดนัลด์ สาขาราชดำเนิน
  - J06 หอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนิน
  - J07 หอสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร
  - J08 โรงแรมเช็ญ
  - J09 วิลล่าเดอะพระนคร
  - J10 ลานลอยฟ้าเจ้าพระยา
-
- K01 มัสญิดจักรพงษ์
  - K02 มัสญิดบ้านตึกดิน
  - K03 ครุฑวาราศรีสุริยสิงห์สภา
  - K04 เทวมันทีร์ (วัดเทพมณเฑียร)
  - K05 ศาลเจ้าแม่ตะเคียนทอง
  - K06 สุสานญี่ปุ่น
  - K07 นครวัดจำลอง
  - K08 ตึกถาวรวัตถุ
  - K09 อนุสาวรีย์ทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑

ตึกเก่าไป ตึกใหม่มา

Out with the Old,
In with the New

ภายในเกาะรัตนโกสินทร์แห่งนี้ มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่เสมอ ตึกเก่าอันทรงคุณค่าหลายหลัง บ้างเป็นพระที่นั่งแบบไทย เป็นวังเจ้านายแบบฝรั่ง เป็นห้าง ตลาด โรงหนัง หรือแม้แต่อาคารราชการ จึงโดนลบทิ้งไปจากแผนที่เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับสิ่งใหม่ๆ เพราะเราเชื่อว่า เมืองต้องพัฒนาต่อไป และความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

In the Old Town, changes were constant. Old buildings steeped in history, whether they were Thai or Western in design, whether they were shopping malls or theaters, or even government offices, were gradually removed, making way for new things. The city had to keep evolving, and change was inevitable.

พลับพลาสูง วังหน้า IOK

เมื่อแรกสถาปนากรุงเทพฯ เป็นราชธานีนั้น สนามหลวงหรือทุ่งพระเมรุ ไม่ได้กว้างใหญ่อย่างเช่นในปัจจุบันนี้ เพราะอาณาบริเวณของวังหน้า (ตรงที่เป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร) ได้กินเข้าไปเกือบครึ่งผืนเหนือของสนามหลวงเลยทีเดียว

และที่กำแพงวังหน้าด้านนี้เอง ที่มีพระที่นั่งในตำนานอีกองค์หนึ่ง เป็นพลับพลาริมรั้ว สำหรับพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า (วังหน้าในสมัยรัชกาลที่ ๔ ซึ่งได้รับการสถาปนาเป็นพระมหากษัตริย์อีกพระองค์) ประทับเพื่อทอดพระเนตรขบวนแห่ด้านนอกวัง ไม่ต่างไปจากพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท ของทางวังหลวง A05

ลักษณะเป็นพระที่นั่งโถง เครื่องไม้ไม่มีผนัง เครื่องลายองประดับหลังคาซ้อนชั้น ๔ ชั้น ฟูฟ่าไม่ต่างจากพระที่นั่งในวังหลวง หากแต่ไม่มียอดปราสาท

พลับพลาสูงองค์นี้รื้อถอนไปสิ้น ครบวงกตเล็กตำแหน่งวังหน้าไปในกลางรัชกาลที่ ๔ โดยขยายสนามหลวงให้ล้ำเข้าไปในพื้นที่ส่วนหน้าของวังหน้า

พระที่นั่งองค์คามนี้จึงสูญสลายไปพร้อมกับสถานะของวังหน้า เหลือไว้ให้เห็นแต่เพียงภาพเท่านั้น

Elevated Open Pavilion at the Front Palace: Initially, part of Sanam Luang belonged to the Front Palace, and at the wall of the Front Palace, there used to be a royal pavilion, which was an open wooden structure with no walls, built for King Pinklao, the second King in the reign of King Rama IV. The purpose was for this pavilion to be an observation point when there were marches outside the palace. Later, the pavilion was removed in the reign of King Rama V as more space was needed to expand Sanam Luang into the oval shape that we see today.

วังบูรพาภิรมย์ 102

ถือเป็นแลนด์มาร์คสำคัญสำหรับย่านนี้เลยทีเดียว ด้วยเป็นตึกที่ใหญ่ที่สุด โอ่อ่าหรูหราทันสมัยที่สุดในพระนครสมัยนั้นก็ว่าได้

ก่อสร้างเพื่อเป็นตำหนักที่ประทับของสมเด็จพระเจ้านั่งยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมหลวงภาณุพันธุวงษ์บรมราชบุตรที่ดิน ๑๕ ไร่หลังป้อมมหาไชย

ถือเป็นวังเจ้านายยุคแรกๆ ที่เป็นตึกแบบฝรั่ง ก่อสร้างขึ้นในสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ อันเป็นช่วงที่สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกเพิ่งเริ่มเป็นที่นิยมในสยาม

ออกแบบโดยช่างฝรั่งคนสำคัญแห่งยุค นายโจอาคิม แกรซซี (Joachim Grassi) ในปี ๒๔๑๘ ด้วยเป็นวังขนาดมหึมา จึงใช้เวลาก่อสร้างร่วม ๕ ปีเต็ม เสร็จขึ้นประทับในปี ๒๔๒๔

วังบูรพาภิรมย์ถือว่ามีลักษณะและลวดลายถูกต้องตามระเบียบสถาปัตยกรรมคลาสสิกแท้ๆ ด้วยผังรูปตัวยู (U) มุขกลางที่ยื่นออกมามีหลังคาจั่วแบบวิหารกรีก โครงสร้างผนังรับน้ำหนัก มีซุ้มโค้งเรียงต่อกัน และเป็นอาคารแบบตะวันตกรุ่นแรกที่ทำบันไดไว้ในอาคาร ด้วยแต่ก่อนเชื่อว่ากรรมาทำบันไดที่ใต้ถุนเรือนเป็นอัปมงคล

หลังเสด็จทิวงคตในปี ๒๔๗๑ ทายาทได้ให้เช่าพื้นที่ตำหนักเป็นโรงเรียนสตรีภาณุทัต และโรงเรียนพาณิชย์การพระนคร ก่อนจะถูกทิ้งร้างไป ท้ายที่สุดทายาทราชสกุลภาณุพันธุฯ ขยายวงให้กับเอกชนไปในปี ๒๔๙๕ เพื่อจัดสรรเป็นศูนย์การค้า เปิดให้บริการในปี ๒๔๙๗ โดยใช้ชื่อว่าศูนย์การค้าวังบูรพา ตามชื่อวัง

Burapha Palace: Built in 1875 early in King Rama V's reign as a residence for Prince Bhanu Rangsi (King Rama V's younger brother), it was the biggest building at the time and one of the first Western-style buildings. The layout was a U shape and the building featured a classic style, designed by the famous Joachim Grassi. Later, the prince's descendants sold the palace to a private company and it was converted into a shopping mall.

รูปหล่อสิงโตสำริดซึ่งเคยตั้งอยู่หน้าตึกวังบูรพาภิรมย์ ปัจจุบันย้ายไปนั่งสวยสง่าที่หน้าตึกกองบัญชาการกองทัพบก ถนนราชดำเนิน

ปี ๒๔๘๕ กลายเป็นสำนักงานของกรมโฆษณาการ ยังมีรูปนำทอมใหญ่กรุงเทพฯ ในสมัยจอมพล ป. เป็นหลักฐานตึกสวยคลาสสิกหลังนี้มาเรื่อยๆ ในปี ๒๕๐๕ เพื่อสร้างตึกใหม่ของกรมประชาสัมพันธ์ H01 ขึ้นมาแทน

ห้างแบดแมน แอนโก 103

ในช่วงปลายรัชกาลที่ ๕ ทรงมีพระราชดำริให้พระคลังข้างที่สร้างตึกขึ้นมาใหม่ บริเวณเชิงสะพานผ่านพิภพลีลา หัวมุมถนนราชดำเนินกลางฝั่งตรงข้ามกับสนามหลวง ซึ่งนับว่าเป็นทำเลเยี่ยมในการตั้งร้าน เพื่อให้เอกชนเช่าสำหรับเป็นห้างโดยเฉพาะ เป็นตึกแบบฝรั่งหลังใหญ่สูง ๓ ชั้น มุขกลางมีกระเบื้องหน้าขนาดใหญ่ ตกแต่งโก้หรู พื้นที่กว้างขวาง ห้างฝรั่งอย่าง แบดแมน แอนโก จึงมาเช่าไป (เป็นห้างของชาวอังกฤษที่ก่อตั้งมาตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ ๕ แล้ว เดิมตั้งร้านอยู่ที่ตึกแถวหัวมุมกระทรวงมหาดไทย เชิงสะพานช้างโรงสี ในปัจจุบัน)

รัชกาลที่ ๕ เสด็จฯ มาเปิดห้างแบดแมนในปี ๒๔๕๐ เป็นห้างสรรพสินค้าหรู ขยายของนำเข้าจากยุโรป พร้อมจำหน่ายเครื่องเรือนที่ผลิตโดยช่างชาวจีนซึ่งตั้งโรงงานอยู่ด้านหลัง

ต่อมาร้านเลิกกิจการไป โรงเรียนกฎหมาย ของกระทรวงยุติธรรม จึงย้ายมาตั้งที่ตึกนี้แทน ก่อนจะเปลี่ยนสถานะเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองในปี ๒๔๗๗ และย้ายไปที่ตึกโดมท่าพระจันทร์ในอีก ๒ ปีต่อมา

Badman & Co.: Late in King Rama V's era, the King had a Western-style building constructed at the corner of Ratchadamnoen Avenue, to be rented out as a shopping mall. A British merchant rented the place and moved his Badman & Co mall to this new building. The mall sold items imported from Europe. Later, the Department of Public Relations moved its office to this building, and in 1961, the old building was torn down and a new one was erected in its place as the 2nd Department of Public Relations Office.

อาคารสวยโก้แห่งนี้ รื้อไปในปี ๒๕๑๒ ด้วยทรุดโทรม สร้างเป็นโรงแรมบูรพาขึ้นมาแทน อย่างที่เห็นเช่นในปัจจุบัน

ตึก บี. กริม ที่สามยอด L04

ในช่วงปีสุดท้ายของรัชกาลที่ ๕ ได้ทรงโปรดฯ ให้สร้างอาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่เพื่อให้ออกชนเช่าพื้นที่ทำการค้า ตรงหัวมุมถนนเจริญกรุง เชิงสะพานดำรงศัลลิตย์ ซึ่งเป็นแยกที่คึกคักที่สุดของพระนครในสมัยนั้น (คงราวๆ สีแยกราชประสงค์ในปัจจุบัน)

ตึกใหม่เป็นผลงานการออกแบบของนายมาริโอ ตามานโญ เมื่อเปิดตึกในปี ๒๔๕๔ ในรัชกาลที่ ๖ ห้าง บี. กริม เป็นผู้เช่าไป (บี. กริม เป็นห้างเยอรมัน ตั้งร้านอยู่ที่ปากคลองตลาดมาตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ ๕ แล้ว) เมื่อย้ายมาเปิดที่นี่ ถือเป็นห้างหรูใหญ่โตโอ้อวดสุดแล้วในบางกอก ชาวบ้านเรียกกันว่า ห้างประตูลสามยอด

เป็นห้างขนาดใหญ่แบบห้างสรรพสินค้าในปัจจุบัน ที่มีสินค้าหลายอย่างจัดเป็นแผนกๆ มีพื้นที่กว้างขวาง ชายของหุรรานำเข้าจากต่างประเทศ

ปี ๒๔๖๐ สยามประกาศสงครามกับเยอรมัน ในสงครามโลกครั้งที่ ๑ บี. กริม ซึ่งเป็นห้างเยอรมันจึงโดนสั่งปิดทันที สินค้าโดนยึด ตึกสามยอดจึงว่างลง เปิดให้ห้างอื่นมาใช้พื้นที่แทน

B. Grimm Building at Sam Yot: B. Grimm building was a Western building on Charoen Krung Road at Sam Yot intersection. B. Grimm, a big German-owned department store business, rented this place to sell luxury items imported from overseas. In 1917, Siam declared war with Germany during World War I, and B. Grimm was ordered to shut down and leave the premise to make way for new tenants. This building was later torn down in 1969.

บริษัท ไฟฟ้าสยาม คอร์ปอเรชั่น จำกัด (การไฟฟ้านครหลวงในปัจจุบัน) ขายเครื่องใช้ไฟฟ้า

โรงพยาบาลทาเคดะ ของหมอญี่ปุ่น ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒

เรื่องเล่าชาวเกาะ | ตึก บี. กริม ที่แยกสามยอด กับ ตลาดมิ่งเมืองที่ถนนพหลุรัด

เป็นฝีมือออกแบบของสถาปนิกคนเดียวกัน คือ นายมาริโอ ตามานโญ (Mario Tamagno)

ผลงานการออกแบบของนายมาริโอที่เรา รู้จักกันดี คือ พระที่นั่งอนันตสมาคม วังบางขุนพรหม บ้านนรสิงห์ (ตึกไทยคู่ฟ้า ทำเนียบรัฐบาล) วังมะลิวัลย์ D06 และ อาคารกระทรวงพาณิชย์ C15 (ปัจจุบันคือ มิวเซียมสยาม)

ดร. ยวีรัตน์ เหมะศิลป์

โรงละครปริดาลัย เป็นโรงไม้ ตั้งที่เห็นอยู่ด้านซ้ายในรูป ที่เห็นลิบๆ มุมขวาบน คือประตูวังสรรพศาสตร์ศุภกิจ

โรงละครปริดาลัย L05

พระองค์เจ้าวรรรณนเรศ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พระโอรสของรัชกาลที่ ๔ กับเจ้าจอมมารดาเขียน เป็นผู้ก่อตั้งคณะละครและโรงละครนี้ขึ้น ภายในบริเวณวังที่ประทับถนนแพร่งนรา

ด้วยความที่เจ้าจอมมารดาเขียนเป็นนางละครหลวง ทำให้กรมพระนราธิปฯ มีความสนพระทัยและถนัดในด้านการละคร และมักจัดการแสดงที่ผสมผสานจนเกิดเป็นละครร้องสลับพูดอย่างใหม่ขึ้นมา

โดยละครที่โด่งดังเป็นอย่างมากและได้รับความนิยมสูงสุดก็คือเรื่อง “ลาวเครือฟ้า” มีเค้าโครงมาจากละครโอเปร่าเรื่องมาดามบัตเตอร์ฟลาย และเรื่อง “อินทกพระเขนง” บทประพันธ์ของพระองค์เอง

ที่แสดงครั้งแรกเมื่อ ๒๔๕๔ (ต้นรัชกาลที่ ๖) และได้รับความนิยมอย่างล้นหลาม จนกลายเป็นทอล์คออฟเดอะทาวน์ ทำให้ต้องแสดงซ้ำถึง ๒๔ รอบ

ตัวโรงละครเป็นอาคารไม้ สร้างขึ้นปลายรัชกาลที่ ๕ ลักษณะเป็นตึกยาวขนานไปกับถนนแพร่งนรา ด้านทิศเหนือ โดยอยู่ด้านหลังตึกแถว มีทางเข้าจากถนนผ่านทางตึกแถวคูหาหนึ่ง (ปัจจุบันคือตึกของร้านชัยเจริญเอ็นยีเนียร์จิง)

ภายในโรงละคร ด้านหนึ่งเป็นเวที ส่วนที่หนึ่งด้านหน้าเวทีแบ่งผู้ชมออกเป็น ๖ บ็อกซ์ บ็อกซ์ละ ๖ คน หลังบ็อกซ์จะเป็นเก้าอี้เดี่ยวชั้นพิเศษและชั้นหนึ่ง ถัด

กรมพระนราธิปฯ และพระมารดา (เจ้าจอมมารดาเขียน ในรัชกาลที่ ๕)

ไปเป็นเก้าอี้ยาว ส่วนชั้นสองและชั้นสามก็เป็นที่นั่งแบบบ็อกซ์เช่นเดียวกัน

คณะละครปริดาลัยแสดงอยู่ได้ไม่นาน จนเมื่อถึงรัชกาลที่ ๖ ก็ระงับการแสดงไป กระทั่งตัวอาคารของโรงละครนั้นก็ถูกไฟไหม้ไปในปี ๒๔๘๙ จนไม่เหลือแม้แต่ซากให้คนรุ่นหลังได้เห็นสถานที่กำเนิดของแม่นากพระโขนงในตำนานอีกต่อไป

จากทางสามแพร่งถนนแพร่งนรา หากลองเดินย้อนขึ้นไปตามถนนบูรณศาสตร์ มองลอดเข้าไปทางประตูข้างของวัง ลานโล่งที่ลึกเข้าไปข้างในนั่นก็คือที่ตั้งของโรงละครปริดาลัยแห่งนี้

Pridalai Theater: Late in King Rama V's era, on the premise of Prince Narathip's palace (King Rama V's younger brother), Pridalai Theater was built. It was a wooden theater, located along Phraeng Nara Road. Inside the theater, on one side, there were boxes, single seats, and row seats, with seats on the second and third floors. The theater was destroyed in a fire in 1946.

เรื่องเล่าชาวเกาะ

โรงละครแบบฝรั่ง

โรงมหรสพเก็บค่าเข้าชม นับเป็นความบันเทิงรูปแบบใหม่ที่ถูกใจชาวพระนครยิ่งนัก ถือเป็นธรรมเนียมใหม่ในช่วงที่สยามเริ่มเรียนรู้การใช้ชีวิตแบบฝรั่ง

ภายในเกาะเมืองจึงมีโรงละครเปิดให้เข้าชมอยู่หลายเจ้าด้วยกัน ซึ่งนายโรงส่วนใหญ่ก็ล้วนเป็นเจ้าของและขุนนางทั้งสิ้น

โรงละครปรีณซ์เรียมเตอร์

ตั้งอยู่ภายในบ้านเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล) ริมน้ำเจ้าพระยา ติดกับตลาดท่าเตียน

สร้างขึ้นภายหลังฉลองกรุงเทพฯ ครบ ๑๐๐ ปี ในปี ๒๔๒๕ (ราวต้นรัชกาลที่ ๕) นับเป็นคณะแรกๆ ที่มีการแสดงแบบเก็บค่าเข้าชม และมีชื่อเสียงมาก ด้วยเป็นคณะละครที่แต่งองค์ทรงเครื่องกันอย่างวิจิตรสมจริง

เมื่อเจ้าพระยามหินทรฯ อัสัญกรรม เจ้าหมื่นสรรเพธภักดี (บุศย์ เพ็ญกุล) ลูกชาย จึงรับไม้ต่อและได้นำคณะละครไปแสดงถึงทวีปยุโรป แต่ปรากฏว่าขาดทุนย่อยยับจนต้องกลับมาและปิดตัวลงไปเป็นที่สุด

ต่อมาพื้นที่บ้านและโรงละครเจ้าพระยามหินทรฯ ได้สร้างเป็นวังใหม่เพื่อใช้เป็นที่ประทับของพระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงศ์ กรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๕ กับเจ้าจอมมารดาจรุญ ซึ่งเป็นหลานตาของเจ้าพระยามหินทรฯ

ปัจจุบันอาคารทั้งหลายได้รื้อลงไปจนหมดสิ้น และได้กลายเป็นอาคารพาณิชย์ในบริเวณซอยเพ็ญพัฒน์ ๑-๕ ที่ท่าเตียนนั่นเอง

โรงละครหม่อมเจ้าอลังการ

ตั้งอยู่ภายในวังหม่อมเจ้า อลังการ มาลากุล ถือเป็นโรงมหรสพที่ขึ้นชื่อที่สุดในสมัยต่อมา เพราะตั้งอยู่ในย่านที่คึกคักที่สุดของพระนคร แถวๆ โรงหวายสามยอด หากมาจากถนนเจริญกรุงเข้าตรอกข้างห้างเซ่งเฮงไปจะพบกับตัวโรงละครอยู่ทางด้านซ้ายมือ

เมื่อปี ๒๔๓๙ (ปลายรัชกาลที่ ๕) เริ่มเปิดวิกเป็นโรงไม้ที่ดูโอ้อ่า ทันสมัย นิยมแสดงละครนอก คณะเจ้าหมื่นสรรเพธา (แห่งโรงละครปรีณซ์เรียมเตอร์) ต่อมาภายหลังมีการแสดงลิเก โดยคณะหม่อมสุภาพที่ตั้งที่สุดในสมัยนั้นด้วย นอกจากนี้แล้วโรงละครหม่อมเจ้าอลังการยังถือเป็นสถานที่จัดฉายหนังขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย เป็นหนึ่งสั้นจากฝรั่งเศษ ปัจจุบันอาคารได้รื้อถอนไปจนหมดแล้ว

โรงละครปรีดาลัย

ตั้งอยู่ที่วังวรรรณ ถนนพร่งนรา เปิดแสดงเมื่อปี ๒๔๕๑ สมัยปลายรัชกาลที่ ๕

โรงละครปราโมทย์

ของพระโสภณอภิกขกริก (นายเล็ก สมิตศิริ) ตั้งอยู่ตำบลประตูลำยองตมเช่นกัน โดยอยู่ถนนเจริญกรุงฝั่งใต้ ตรงข้ามกับโรงละครหม่อมเจ้าอลังการ สร้างภายหลังโรงละครปรีดาลัย ที่พร่งนรา ราว ๒-๓ ปี มีการแสดงละครร้องแบบเดียวกับคณะละครปรีดาลัยด้วยเช่นกัน จนปลายรัชกาลที่ ๖ ให้เช่าเป็นโรงหนัง และฉายหนังเงียบ ก่อนที่จะปิดตัวลงในเวลาไม่นาน ปัจจุบัน คือ พื้นที่ในบริเวณซอยพิชิต หรือเจริญกรุง ๖ ส่วนตัวอาคารได้รื้อถอนไปหมดแล้ว

วิกละคร

การแสดงละครในสมัยก่อนจะจัดแสดงเฉพาะคืนเดือนหงายเท่านั้น เพื่อที่เวลาจบการแสดงตอนตีแล้ว ท้องฟ้าจะได้สว่าง ผู้คนเดินทางกลับเคหาสร์สถานได้สะดวก เดือนหนึ่งจะแสดงทุกคืนตลอดสัปดาห์ หรือ ๑ วิก เท่านั้น เป็นเหตุให้คนสมัยก่อนมักเรียกสถานที่จัดมหรสพว่า “วิก” ต่างๆ ทั้ง วิกลิเก วิกละคร วิกหนัง นั่นก็มิที่มาจากคำว่า “วิก” นี้เอง

ย่านติดกั้วกรุงเทพฯ, น.ณ. ปากน้ำ, สำนักพิมพ์ เมืองโบราณ

ตลาดมิ่งเมือง L06

เป็นตลาดใหญ่ใจกลางเมือง ริมนถนนพหลุฑร็ด สร้างขึ้นแบบตลาดฝรั่ง มีหลังคาคลุม ภายในเป็นโถงกว้าง เพดานสูง ถือเป็นแนวคิดในการวางผังอาคารขนาดใหญ่ในชุมชน ที่จะสร้างตึกแถวล้อมรอบ พื้นที่ว่างตรงกลางทำเป็นตลาด

ก่อสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ พร้อมๆ กับศาลาเฉลิมกรุง G04 ซึ่งตั้งอยู่ในแนวเดียวกัน ออกแบบโดยนายมาริโอ ตามานโญ สถาปนิกกระทรวงมหาดไทย ถือเป็นผลงานการออกแบบช่วงปีท้ายๆ ก่อนที่เขาจะเก็บกระเป๋ากลับอิตาลีไป

ตัวตลาดมีผังเป็นรูปตัวยู (U) มีแผงขายสินค้าแบ่งเป็นสี่อกๆ เรียงรายเป็นแถวหันหน้าเข้าหากัน สองข้างทางเดินตรงกลาง ขายสินค้าสารพัด ทำนองห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ในปัจจุบัน

ต่อมากลายเป็นแหล่งชุมนุมช่างเย็บทำใจ ตั้งแผงไปรอบๆ ห้อง รองรับลูกค้าที่มาซื้อผ้าที่พหลุฑร็ดข้ามถนนมาวัดตัวกันที่นี่ ฝากผ้าไว้ ออกไปกินอะไรหน่อย กลับมาเย็บเสร็จ รับกลับบ้านได้เลย

ตลาดมิ่งเมืองรื้อไปในปี ๒๕๒๑ ด้วยเสื่อมโทรมส่วนตึกแถวโดยรอบนั้นรื้อในปี ๒๕๓๕

ก่อนจะเปิดเป็นศูนย์การค้าสมัยใหม่ เอาใจคนรุ่นเก่า ในปี ๒๕๓๖ คือศูนย์การค้าดิโอลด์สยามพลาซ่า ลานมิ่งเมือง ที่เป็นโถงขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป ก็คือที่ตั้งของตลาดมิ่งเมืองนั่นเอง

Ming Mueang Market: Built in King Rama VII's era, it was the central market of the city by Phahurat Road. Ming Mueang Market was a Western-style roofed market, featuring a large hall with a high ceiling. It was constructed following an urban planning concept, with shophouses surrounding the central market. The market formed a U shape with hundreds of shops lining on both sides of the walkway. The market later became old and worn out, and in 1978 it was torn down. A new and modern shopping complex replaced it in 1993, known as The Old Siam Plaza.

ห้าง บี. กริม หน้าวังบูรพา **L07**

ตรงข้ามวังบูรพาภิรมย์ บริเวณที่เป็นป้อมมหาไชยเดิม ริมคลองโอ่งอ่าง เชิงสะพานภานุพนธ์นั้น มีอาคารพาณิชย์หลังใหญ่อยู่อีกหลัง สร้างขึ้นตรงหัวโค้งถนนมหาไชยติดกับถนนเยาวราช

ตึกหลังนี้ สมเด็จพระบูรพาราชทรงลงทุนสร้างเอง มีโกดังสินค้าปลูกอยู่ด้านหลัง เพื่อให้ห้างเยอรมัน บี. กริม เช่า ดัดริบบิ้นพร้อมเปิดให้บริการในปี ๒๔๗๑

ตึกหลังใหม่นี้ออกแบบโดย นายชาร์ล เบเกอแล็ง (Charles Béguelin) สถาปนิกชาวฝรั่งเศส-สวิส เป็นตึกคอนกรีตเสริมเหล็กสองชั้น หลังคาปั้นหย่า ตรงจั่วมีตราครุฑมีพระอาทิตย์ อันเป็นตราประจำพระองค์เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ เจ้าของตึก

ปี ๒๔๙๘ ห้าง บี. กริม ย้ายออกไป บริษัทไทยประกัน ย้ายเข้าอยู่ที่ตึกนี้แทนพร้อมธนาคารไทยทุน และรื้อลงไปในที่สุด ปัจจุบันที่ตึกนี้กลายเป็นอาคารจอดรถไปเสียแล้ว

อาคารร่วมรุ่นที่มีหน้าตาคล้ายตึกหลังนี้ที่ยังเหลืออยู่ให้เห็นคือ สุขุมาลอนามัย 602 ที่แพร่งูธร ออกแบบโดยสถาปนิกฝรั่งเศสคนเดียวกัน

อาคารหิวมุมสี่แยกคอกวัว **L08**

รู้มั๊ย? ที่ตึกนี้ก็เคยเป็นตึกชุดเดียวกันกับตึกอื่นๆ ริมถนนราชดำเนิน เช่นกันนะ

แต่ก่อนตึกตึกนี้เคยเป็นที่ตั้งของร้านค้าหน่วยงานราชการแห่งหนึ่ง คือองค์การจัดซื้อสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (อจส.) มาก่อน

สมัยต่อมา ชั้นบนเป็นสถานีวิทยุของ ท.ท.ท. ทุกเสาร์-อาทิตย์ ตอนบ่าย จะมีการบรรเลงเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์

แล้วต่อมาก็เป็นตึกคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการ (กตป.) ซึ่งโดนเผาไปในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ จนต้องทุบทิ้งและสร้างเป็นอนุสรณ์สถานขึ้นมาแทน

Building at Khok Wua Intersection: This used to be a building, in the same lot as the other ones along both sides of Ratchadamnoen Avenue. Over the years, various government offices occupied the building, and later it was damaged in a fire during the October 14, 1973 uprising. It had to be demolished, and a monument was erected in its place.

B. Grimm Mall opposite Bura-pha Palace: Prince Bhanu Rangsi invested in the construction of this building in front of his palace. The area used to house a fort, and was later rented by German business B. Grimm. The business officially opened in 1928. This new building, designed by a French-Swiss architect, was a reinforced concrete building with two floors. It featured a hip roof with a rising sun symbol at the front of each gable roof, the emblem of Prince Bhanu Rangsi, the landlord of this building. B. Grimm moved out of this building in 1955 and the building was later demolished. Currently, this area is a parking lot.

ย่านตึกแถวกรุงเทพฯ, น.ณ. ปากน้ำ, สถานีรถไฟ เมืองโบราณ

ศาลาเฉลิมไทย **L09**

โรงหนังทันสมัยจากแนวคิดของจอมพล ป. พิบูลสงคราม สร้างขึ้นราวปี ๒๔๘๓ พร้อมๆ กับอาคารพาณิชย์อื่นๆ ที่ขนานสองข้างถนนราชดำเนินกลาง แต่ยังไม่เสร็จก็เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา จำต้องหยุดสร้างไป

ถึงปี ๒๔๙๒ จึงเปิดตัวเป็นโรงละครเวที ช่วยแจ้งเกิดให้กับนักแสดงหลายท่าน เช่น ส. อาสนจินดา สุพรรณ บูรณพิมพ์ เป็นต้น ก่อนจะเปลี่ยนมาเป็นโรงภาพยนตร์ในปี ๒๔๙๖ บริหารงานโดย สยามมหรสพของฟิลิปป์ ดันลัจจา (เครือเดียวกับโรงหนังสยาม ลิโด สกาล่า)

รูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นสไตล์โมเดิร์น แบบเดียวกับอาคารอื่นๆ ริมถนนราชดำเนิน เพราะออกแบบโดย หมิว อภัยวงศ์ เช่นเดียวกัน ส่วนภายในตกแต่งโดย คิววงศ์ ฤกษ์ ฤณ อยุธยา จุฬชมได้ถึง ๑,๒๐๐ ที่นั่ง เป็นโรงโก้ที่ผู้ชมต้องแต่งกายสุภาพมาชมกัน

ด้วยความที่เป็นโรงหนังแถวหน้าของประเทศ จึงมีภาพยนตร์ระดับตำนานเรียงคิวมาฉายกันที่นี่ ไม่ว่าจะเป็นดนตรีทะเลใต้ (South Pacific) อเมริกันอันตรราย (The Ugly American) คลีโอพัตรา (Cleopatra) นุชบาภิรมทาง (My Fair Lady)

ส่วนหนังไทยก็มี เรือนแพ เบ็ดน้อย โทน ทอง รักริษยา รักข้ามคลอง

ที่นี้ยังเป็นต้นกำเนิดป๊อปคอร์นหน้าโรงหนัง และยังมีร้านไอศกรีมขึ้นชื่ออีกด้วย

รื้อถอนไปเมื่อปี ๒๕๓๒ เพื่อเปิดมุมมองให้กับโลหะปราสาทที่อยู่ด้านหลัง ซึ่งในขณะนั้นศาลาเฉลิมไทยก็โรยราเต็มที่ ด้วยความเจริญย้ายไปที่อื่นแล้ว ปัจจุบันเป็นลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์ **A12**

Chalerm Thai Theatre: Built in the 1940s along with other buildings on both sides of Ratchadamnoen Avenue, the construction had to be paused as World War II erupted. The construction resumed in 1949, and it was opened as a show theater, and was later changed to a movie theater in 1953. It featured a Modern architectural design, similar to other buildings on Ratchadamnoen. Chalerm Thai Theatre was demolished in 1989 to open up the view of Loha Prasat (Iron Stupa) at the back. At the time of the demolition, Chalerm Thai Theatre was already old and shabby, as the area was no longer popular.

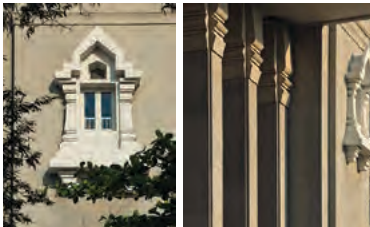

อาคารศาลสถิตย์ธรรม L10

ตั้งอยู่ริมทุ่งพระเมรุ (สนามหลวง) เป็นตึกฝรั่งหลังใหญ่ สร้างขึ้นในปี ๒๔๒๕ ตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ ๕ แล้ว โดยนายช่างฝรั่ง โจอาคิม แกรซี (เป็นอาคารร่วมรุ้นกับอาคารกระทรวงกลาโหมที่อยู่ใกล้ๆ กัน C06 ซึ่งเป็นผลงานของนายช่างแกรซี เช่นเดียวกัน) แต่แรกที่มีขากลางด้านหน้ามีหอนาฬิกาสูงสร้างอยู่บนหลังคา แต่ได้รื้อออกไปภายหลังเนื่องจากทรุดตัว

ตึกฝรั่งทรงคลาสสิกหลังนี้ รับใช้กระทรวงยุติธรรมมา มากกว่า ๗๐ ปี ในที่สุดก็รื้อทิ้งไปในปี ๒๕๐๓ เพื่อสร้างอาคารศาลฎีกาหลังใหม่ L11 ขึ้นมาทดแทน

Court of Justice Building: Built in 1882 in King Rama V's era, it was a Western building with a tall clock tower atop the roof at the front. Later, the clock tower was removed as it had begun to sink. This classic Western building was used by the Ministry of Justice for 70 years before being torn down in 1960 and a new Supreme Court building was erected in its place.

อาคารศาลฎีกาหลังเก่า L11

สร้างขึ้นในปี ๒๕๐๖ ทดแทนอาคารศาลสถิตย์ธรรมหลังเก่า L10 ที่สร้างมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ แล้ว มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบโมเดิร์น ที่มีการใส่รายละเอียดความเป็นไทยประยุกต์เข้าไปด้วย เช่น หัวเสาแบบไทยที่โถงทางเข้า และซุ้มจรน่าน

อาคารศาลฎีกา ผังถนนราชดำเนินหลังนี้ ทบทิ้งไปในปี ๒๕๕๖ เพื่อสร้างอาคารศาลฎีกาแห่งใหม่หลังปัจจุบันขึ้นมาแทน ท่ามกลางเสียงคัดค้านจากทั้งกรมศิลปากรและนักวิชาการ ด้วยเป็นอาคารโบราณสถานอันทรงคุณค่า ตัวอย่างของสถาปัตยกรรมหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

Former Supreme Court Building: Constructed in 1963 to replace the former Court of Justice building which had been around since 1882, the Supreme Court building featured a Modern architectural design combined with Thai elements. It was later demolished in 2013 and replaced by the current Supreme Court building, despite strong opposition from many.

ห้างสรรพสินค้านิวเวิลด์ L12

พื้นที่เดิมตรงนี้มีประวัติศาสตร์มายาวนาน ด้วยเป็นตลาดเก่ามาแต่ต้นกรุงแล้ว คึกคักมากในสมัยรัชกาลที่ ๕ เรียกกันว่า ตลาดยอด หรือตลาดบางลำพู มารุ่งเรืองสุดๆ ในรัชกาลที่ ๗ และไฟไหม้วอดไปในปี ๒๕๑๐ นี้เอง

ตลาดสดแบบเก่าจึงหลีกทางให้กับตลาดใหม่ที่เรียกกันว่า ห้างสรรพสินค้านิวเวิลด์ โลกใบใหม่ของชาวบางลำพูเปิดให้บริการในปี ๒๕๒๗ สูง ๔ ชั้น มีลิฟต์แก้วอยู่หน้าห้าง ซึ่งเป็นกระแสนิยมสำหรับห้างสรรพสินค้าในยุคนั้น และได้กลายเป็นแหล่งแฮงค์เอาท์ยอดนิยมของเด็กบางลำพู

แต่โลกใบใหม่แห่งนี้กลับมีเงื่อนไข ด้วยมีการต่อเติมขึ้นไปเป็น ๑๑ ชั้น โดยไม่ได้รับอนุญาต จึงมีคำสั่งศาลให้รื้อถอนชั้น ๕-๑๑ ลงเสีย ด้วยฝ่าฝืนเทศบัญญัติ กทม. และ พ.ร.บ. ควบคุมอาคาร ผู้บริหารได้ประวิงเวลายาวนานร่วมยี่สิบปี จนกระทั่งปี ๒๕๔๗ ได้เกิดโศกนาฏกรรมขึ้น ขณะที่มีการรื้อถอนชั้นบนโดยที่ยังคงเปิดบริการชั้น ๑-๔ ตามปกติ!!! กองวัสดุที่รื้อมากองไว้ ทำให้พื้นอาคารรับน้ำหนักไม่ไหว พังถล่มลงมา ผู้คนหนีตาย ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต จนต้องปิดห้างไป

จากเหตุการณ์ตึกถล่มนี้เอง เมื่อฝนตกลงมาจึงเกิดน้ำท่วมขังภายใต้ห้างร้าง กลายเป็นบ่อน้ำขนาดใหญ่ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์งูอย่างดี ชาวชุมชนจึงนำปลาหลากหลายพันธุ์มาปล่อยเพื่อหวังให้ช่วยกำจัดลูกน้ำ ปลาแพร่พันธุ์อย่างรวดเร็วจนกลายเป็นวังมัจฉาใจกลางกรุง ลงขาวิชชขึ้นหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์มาแล้ว

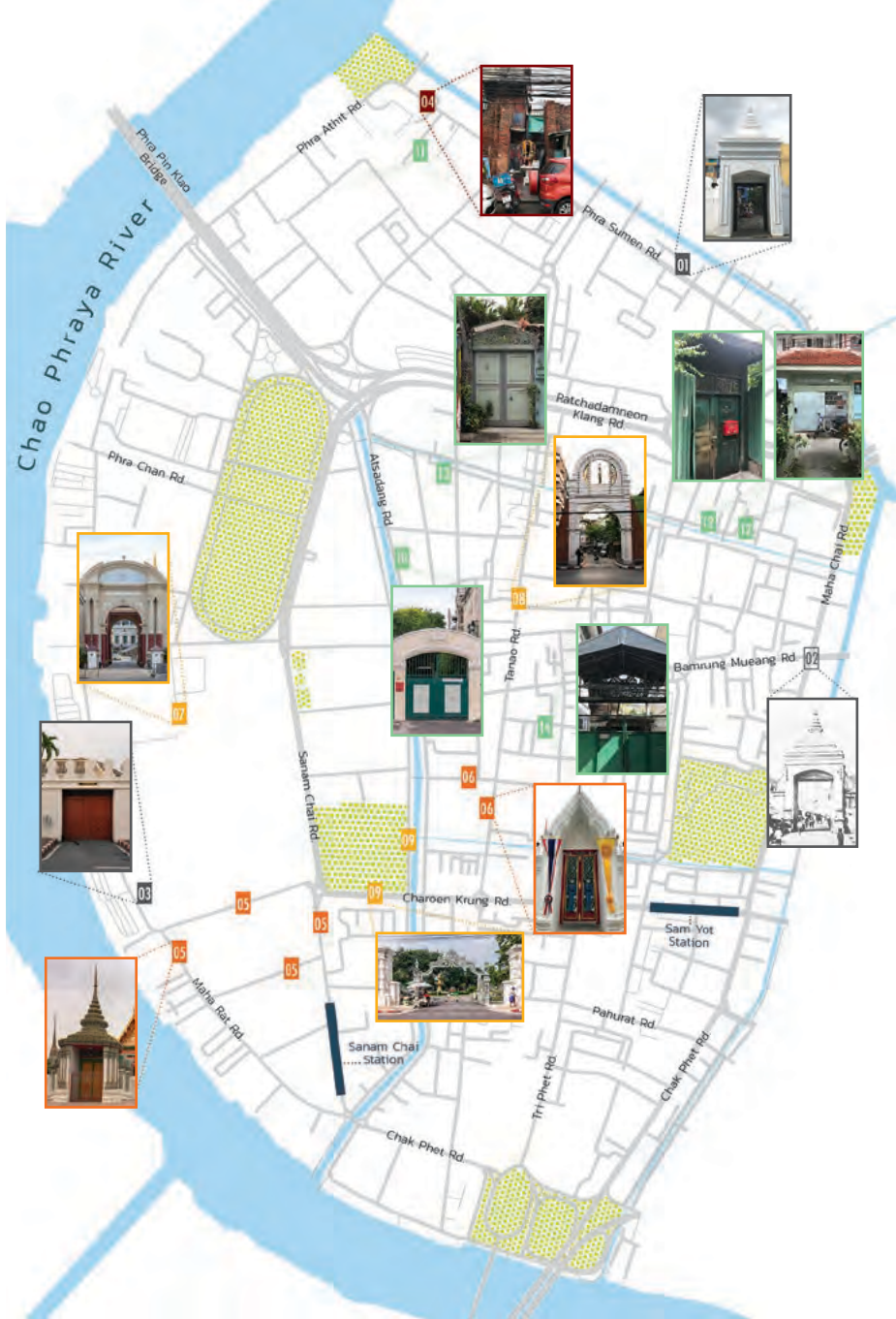
ปัจจุบันซากอาคารร้างของห้างสรรพสินค้าโลกใหม่ยังคงตั้งตระหง่านอยู่ให้คนเล่าขาน ขนย้ายปลาไปปล่อยได้ร่วม ๕ พันตัว! และสูบน้ำออกหมดแล้วแว้วๆ มาว่าอาจมีการปรับโฉมใหม่เร็วๆ นี้ จะเป็นอะไร จีบตาดูให้ดี

New World Department Store: This modern department store was constructed in 1984. It is 11 stories high, but the building permit actually allowed only four stories. By the time the owner agreed to tear it down, it is already 2004. Interestingly, during the demolition, the lower floors were still in service, and when the building collapsed, many were killed and injured, so the department store had to close down and became deserted.

ประตูเก่าเล่าเรื่อง Stories from Old Gates

- 01 **ประตูเมืองพระนคร** หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร
- 02 **ประตูผี** ประตูด้านทิศตะวันออกของเมือง ใช้ขนศพออกไปเผานอกกำแพงพระนครที่วัดสระเกศ ประตูผีรื้อไปนานแล้ว แต่เราจึงเรียกบริเวณนี้ว่าย่านประตูผี (ผัดไทยประตูผี หรือเจ๊ไม่ประตูผี) ด้วยชื่อไม่เป็นมงคล เลยเปลี่ยนมาเรียกแบบโลกสวยว่า "สำราญราษฎร์" แทน
- 03 **ประตูช่องกุด** เป็นประตูขนาดเล็กที่ไม่มีซุ้ม ประตูที่กำแพงเมือง มีมากถึง ๔๗ ประตู ปัจจุบันเหลืออยู่เพียง ๔ ประตูได้ที่ซากกำแพงเมืองบริเวณป้อมมหากาฬ ส่วนประตูช่องกุดที่กำแพงท้ายพระบรมมหาราชวังนั้น เป็นประตูเซอร์วิสใช้สำหรับคนนอกเข้าติดต่อกับคนในวัง
- 04 **ซากประตูวังกรมหลวงจักรเจษฎา** ริมถนนพระสุเมรุช่วงนี้ เคยเป็นพื้นที่วังมาก่อน สร้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ แล้ว เรียกว่าวังริมป้อมพระสุเมรุ เพื่อให้เป็นที่ประทับของกรมหลวงจักรเจษฎา (พระอนุชาต่างมารดาของรัชกาลที่ ๑) ปัจจุบันกลายเป็นชุมชนตรอกเขื่อนนิวาคน์ ถึงแม้ว่าตัววังจะไม่เหลืออะไรให้เห็นแล้ว จะมีก็แต่ซากซุ้มประตูวังเท่านั้น ก่อด้วยอิฐรมอญ มีศาลกรมหลวงจักรเจษฎาตั้งอยู่ติดด้านหน้า
- 05 **ซุ้มประตูวัดโพธิ์ทรงยอดมงกุฎ** ประตูบริเวณเศียรบันแบบจีนตามพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ ๓ มีทั้งหมดรวม ๑๖ ประตูโดยรอบรั้วกำแพงวัดโพธิ์
- 06 **ซุ้มประตูวัดราชพิศ** ทวารบาลคือผู้ที่ทักขรักรักษาประตู ที่วัดราชพิศ ทำเป็นรูปทหารแต่งเครื่องแบบเต็มยศอย่างฝรั่ง ด้วยเป็นช่วงที่ทำตัวศิวิไลซ์เป็นฝรั่งกัน ส่วนที่ซุ้มประตูนั้นเป็นปูนปั้นทำซุ้มฟ้าหางหงส์เป็นนักษัตร

- 07 **ประตูพืชมานไชยศรี** เป็นประตูใหญ่ดีไซน์ฝรั่งทรงโค้ง สร้างขึ้นใหม่ ๒ ชั้น ชั้นนอก-ชั้นในด้านหน้าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ออกแบบโดยนายจอห์น คูลินิส ในช่วงต้นรัชกาลที่ ๕ ควบคู่ไปกับการก่อสร้างพระที่นั่งจักรี
- 08 **ประตูวังสราญราษฎร์** พื้นที่บริเวณนี้เคยเป็นวังที่ประทับของกรมหลวงสรรพศาสตร์ศุภิกงศ์มาก่อน ปัจจุบันไม่หลงเหลือให้เห็นแล้ว คงมีเพียงประตูวังที่ริมถนนตะนาวนี้เท่านั้นที่เป็นประจักษ์พยานให้เห็นถึงความโก้หรูของวังเจ้านายในยุคที่เหอสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกกัน
- 09 **ประตูเหล็กหล่อ สวนสาธารณะ** เป็นของนอก นำเข้าจากยุโรป ในยุคนั้น สวนสาธารณะตามยุโรปและอเมริกา ต่างก็มีประตูเหล็กหล่อแบบนี้กันแทบทุกที่
- 10 **ประตูกุหลาบสีน้ำตาลเจ้าคุณอิศรเสนา** เป็นตึกฝรั่งริมคลองคูเมืองเดิม สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ โดยสถาปนิกฝรั่งเศสชื่ออิตาลี ต่อมาตกเป็นเรือนหอของพระยาอิศรพงศ์พิพัฒน์ (ม.ล.อิศรเสนา) ปัจจุบันตึกทอดมาอยู่บนตรอกขยคือคุณพารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา
- 11 **ซุ้มประตูบ้าน ว.ถ.ถ. หลวงศิลปประสิทธิ์** (ตาบ ศิลป์) บิดาของคุณหญิงเต็มสิริ นุญยสิงห์ ภายใต้ออกไก่แจ้ ย่านป้อมพระสุเมรุ คาดว่าสร้างขึ้นในช่วงรัชกาลที่ ๖
- 12 **ซุ้มประตูไม้ฉลุชุมชนหลังวัดราชบพิธ**
- 13 **ประตูบ้านขุนวิสุทธิสมบัติ** (ดี กาจญานโหด) ประตูไม้ ประตูบาลดสวยไม่มิดชิดตามเทรนด์ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ปัจจุบันตกเป็นของบุตรสาวคือนางวันเพ็ญ อมรสิทธิ์
- 14 **บ้าน ว.ก. ยวง เจริญจันทร์** ภายใต้ออกสุขา ๑ หลังกระทรวงมหาดไทย เหลือเพียงแต่ไม้ฉลุสวยงามที่ซุ้มประตู ล่องไปตามคูกันมาได้แล้วช่วยบอกหนอว่าลายฉลุนั้น อ่านว่าอะไร

- 01 **City Gate** in front of Wat Bowon Niwet
- 02 **Pratu Phi** (ghost's gate) where dead bodies were transported on their way to funerals outside the city. The gate has been demolished. Today, this area is known as Samran Rat.
- 03 **Pratu Chong Kud** is a small door in the wall, seen in the City Wall and the Grand Palace's wall, used as a service entrance.
- 04 **Ruins of an old palace's gate** on Sumen Road, constructed in King Rama I's era.
- 05 **Wat Pho's gate** capped with a crown, decorated with Chinese porcelains, which was a popular style in King Rama III's era.
- 06 **Wat Ratcha Bophit's gate** is guarded by soldier statues dressed in a full Western-style uniform.
- 07 **Phiman Chaisi Gate** is a Western-style gate in front of the Chakri Throne Hall. The gate and building were constructed at the same time.
- 08 **Prince Sapphasat's palace gate** still remains although the palace has long been demolished. The gate was built in a Western style.
- 09 **Cast iron gate of Saranrom Park** was imported from Europe.
- 10 **Gate of Israsena mansion** was built by an Italian architect in the late 19th century towards the end of King Rama V's era.
- 11 **Gate of Silpi house near Phra Sumen Fort** was built in the 1910s in King Rama VI's era.
- 12 **Gingerbread-style gates** in the community behind Loha Prasat.
- 13 **Gate of Kanchanahoti house** is decorated with gingerbread-style wooden panels, a trend in the era of King Rama VI.
- 14 **Gate of a house in Soi Sukha 1** behind the Ministry of Interior today has only perforated wooden panels remaining at the top.

ติดเกาะกับตึกเก่า

ผู้จัดพิมพ์ Publisher

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (มิวเซียมสยาม)

National Discovery Museum Institute (Museum of Siam)

เลขที่ ๔ ถนนสนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

02 225 2777

www.museumsiam.org

museumsiamfan

บรรณาธิการอำนวยการ

รามศ พรหมเย็น

ที่ปรึกษา

ศ. ดร. ชาดรี ประภิตนันทการ

ผศ. ดร. พีรศรี โกวาทอง

ผศ. ดร. ทินัย สิริเกียรติกุล

ดร. ยัวร์ตัน เหมะศิลาปิน

อ. ฤกษ์ดี โพธิวนากุล

บรรณาธิการบริหาร

ชองทิพย์ เสริมสวัสดิ์ศรี

บรรณาธิการ

พวณัฏร ทิพหัทธ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

พิมพ์ลวรณ นียมทรัพย์

เลขานุการกองบรรณาธิการ

ทิฬารวรรณ วรรมมทินทร์

กองบรรณาธิการ

พัชรพงศ์ กุลกาญจนาชีวิน

ภัทรพร เสาวรส

ณัฐรศนา อุดมผล

ฐิติมา เรืองวนิช

นารา ฟูตมาก

ฤดีวรรณ คำขำ

บรรณาธิการภาษาอังกฤษ

นภามน รุ่งวิหุ

บรรณาธิการศิลปกรรม

วิธิ์ท่า สตุดีโอ

ช่างภาพ

ศรีรัฐ สมนสวัสดิ์

ธีรวัฒน์ วิญญรัตน์

ฤทธิศรุต ด้านชูวงศ์

อดิษฐ์ สมบุญสา

ภาพถ่ายเส้น

moomeememo

ภาพถ่ายเส้นแผนที่

สาธิต ชลเจริญ

นักออกแบบภาพสถาปัตยกรรม

สามมิติ

จาริต เดชะคุปต์

พัชรพงศ์ กุลกาญจนาชีวิน

ฤทธิไกร ลิขิตปัญญาพร

ขอบขอบคุณ

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย

ประเทศไทย

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

กรมศิลปากร

สำนักศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย

กระทรวงวัฒนธรรม

หน่วยปฏิบัติการวิจัยแผนที่และ

เอกสารประวัติศาสตร์

สถาปัตยกรรมเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานีตำรวจนครบาลพระราชวัง

สมาคมสถาปนิกสยาม

ในพระบรมราชูปถัมภ์

มัสญิดตึกดิน

บ้านร้อยปี

บ้านวรรณโกวิท

บ้านมวงค์

บ้านยาหอม

บ้านดินสอบูติกโฮสเทล

World at the Corner

ขอบขอบคุณ

ชลัยย์ บุระเกษตร

ฉวีวรรณ อารยะศาสตร์

หิรัญญา หงสกุล

มาลินี คฤหเดช

สุวิทย์ สารากร

กิตติ บุญะรัตเวช

ดลชัย บุญะรัตเวช

ภัสสร เรียงเกตุ

สิริกา ประกอบสันติสุข

ณัฐ ประกอบสันติสุข

ทำนุ เหลียงขັນ

พงศ์เพชร อมรสิทธิ์

ผศ. ดร. สปิณท์ ศรีสุวรรณบุรณ์

วรมน บุญยพันธ์

เวธินี ชีรบุษยเวศย์

ครอบครัวนัยยะสวัสดิ์

ยุทธอนารากร แสงอร่าม

กมลาค เพ็งชอุ่ม

ธนภัทร์ สิมหส์นัยกุล

ทรงเพชร สุริยกุล ณ อพยธยา

อดิเทพ เวณัจินทร์

โชติรส พิพัฒน์ผล

อัญชนก มานวงศ์

ญาณิศา ทองฉาย

จัดทำโดย

บริษัท บ้านานา สตูดิโอ จำกัด

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์ไอคอน พรินต์ติ้ง